

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

Januška Gostenčnik

**Izoglose na stiku slovenskega kostelskega narečja in
kajkavskega goranskega narečja**
Doktorska disertacija

Mentorica: red. prof. dr. Alenka Šivic-Dular

Somentorica: izr. prof. dr. Jožica Škofic

Študijski program: Humanistika in družboslovje

Področje: Jezikoslovje

Ljubljana, 2013

IZJAVA O AVTORSTVU
DOKTORSKE DISERTACIJE

Podpisana Januška Gostenčnik, z vpisno številko 18099167, rojena 25. 4. 1981 v Ljubljani, sem avtorica doktorske disertacije z naslovom *Izoglose na stiku slovenskega kostelskega narečja in kajkavskega goranskega narečja*.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predložena doktorska disertacija izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena v seznamu virov in so v delu citirana v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo v RS na področju avtorskih in sorodnih pravic;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko doktorske disertacije;
- **soglašam** z objavo doktorske disertacije na spletnih straneh Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

V Ljubljani, dne 24. 3. 2014 _____

Podpis avtorice: _____

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem svoji mentorici red. prof. dr. Alenki Šivic-Dular za vse pripombe, napotke in spodbudne besede. Iz srca se zahvaljujem svoji somentorici izr. prof. dr. Jožici

Škofic za vse komentarje, popravke in dobrohotne želje.

Zahvaljujem se vsem zaposlenim na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU: predstojniku dr. Marku Snoju, Metki Furlan, Silvu Torkarju, Mateju Šekliju, vsem nekdanjim in zdajšnjim mr-jem za »sotrpljenje«, tajnici Alenki Lap in knjižničarki Alenki Porenta za vso pomoč, še posebej pa vsem v Dialektološki sekciji, ki so mi vsak dan stali ob strani.

Hvala tudi Marku Smoletu in Ivanu Janešu iz Matice Hrvatske.

Zahvaljujem se vsem svojim informatorjem, brez katerih pričujočega dela ne bi bilo, zato to disertacijo namenjam njim.

Izoglose na stiku slovenskega kostelskega narečja in kajkavskega goranskega narečja

POVZETEK

V disertaciji so predstavljeni izbrani govori kostelskega narečja, ki se uvršča v dolensko narečno skupino slovenskega jezika, in govori zahodno goranskega podnarečja goranskega narečja na Hrvaškem, ki ga tradicionalna hrvaška dialektologija uvršča v kajkavsko narečno skupino hrvaškega jezika. Z metodami sinhronega in diahronega jezikoslovja so govori obravnavani na treh različnih jezikovnih ravneh, in sicer na fonološki, morfonološki in morfološki ravni. Z geolingvistično metodo so predstavljene izofone in izomorfe, ki ločujejo oz. združujejo določene govore. Z definicijskimi lastnostmi slovenskega jezikovnega sistema in s predstavitev starejših jezikovnih pojavov, ki so služili kot definicijski kriteriji, se je skušalo dokazati dve hipotezi, in sicer avtohtonost obravnavanih govorov ter da je del govorov, ki se tradicionalno uvrščajo v zahodno goransko podnarečje goranskega narečja, genetolingvistično gledano, del slovenskega jezikovnega sistema in ne kajkavskega. Vse obravnavane govore se je poskušalo uvrstiti v dolensko narečno ploskev. Prav tako pa se je poskušalo ugotoviti, do katere mere so lahko izomorfe relevantne kot (pomožni) definicijski kriteriji. Kot dopolnitev in predstavitev metodološkega modela za netonemske govore so bile sinhrono predstavljene samoglasniške premene v krajevnem govoru Ravnic. Kvaliteta in kvantiteta samoglasnika namreč pričata o nekdanjih naglasnih mestih in (lahko) tonemu pa tudi o kasnejših naglasnih premikih. Starejši jezikovni pojavi so bili vzeti za kriterij pripadnosti določeni narečni ploskvi, tj. dolenski narečni ploskvi. Mlajši jezikovni pojavi pa so bili vzeti predvsem kot kriterij za ločitev od ostalih okoliških narečij dolenske narečne ploskve in za nadaljnjo razvrstitev znotraj obravnavanih govorov. Mlajši naglasni premiki so vsem govorom skupni, z upoštevanjem ostalih treh kriterijev pa se obravnavno območje deli na dva dela, in sicer na svoj SZ del (z govorom Delnic) in JV del. Izkazalo se je, da se z naštetimi samoglasniškimi in naglasnimi izofonami pokrivajo tudi nekatere soglasniške izofone, ki so se zato izkazale za relevantne pri členitvi govorov oz. za potrditev ločevanja na SZ in JV del. Poskušalo se je najti tudi izomorfe, ki med seboj ločujejo oz. povezujejo obravnavane krajevne govore. Prikazani so bili samostalniški sklanjatveni vzorci izbranih krajevnih govorov ter obravnava posameznih sklonskih končnic. Zaključimo lahko, da so obravnavani govori sistemski in ne izkazujejo mešanosti, zato jih lahko imamo za avtohtone govore. Dalje lahko zaključimo, da obravnavani govori na obeh straneh državne meje glede na starejše jezikovne pojave spadajo v dolensko narečno ploskev in da se obravnavani govori glede na nekatere mlajše jezikovne pojave ločujejo na dva dela, in sicer na SZ in JV del. Znotraj SZ dela pa se po istih kriterijih izločata govora Čabra in Plešč ter Drage. Morfološke značilnosti se niso izkazale za relevantne pri ločevanju obravnavanih govorov med seboj. Predlaga se, da se v kostelsko narečje vključi tudi govore na Hrvaškem, in sicer obravnavane govore Ravnic, Gerova, Čabra, Zamosta, Plešč, Hrvatskega, Delnic, Gornjih Turnov, Broda na Kolpi in Ravne gore. Prav tako se predlaga, da se SZ in JV del kostelskega narečja loči na dve narečji, saj so govori obravnavanega območja zajeti v eno narečje bolj zaradi tradicije kot na podlagi natančne jezikoslovne analize. Tako za govore JV dela predlagam poimenovanje *kostelsko narečje*, za govore SZ dela pa *čabransko narečje*, saj poimenovanje po reki Čabranki najbolje zaobjema govore tega območja na obeh straneh reke. JV del, t. i. *kostelsko narečje*, se že po slušnem vtisu ločuje od čabranskega. Znotraj SZ dela je nato potrebno zamejiti še dragarsko območje (podnarečje?), ki zajema krajevne govore Čabra in Drage.

Ključne besede: kostelsko narečje, goransko narečje, dolenska narečna skupina, kajkavsko narečje, fonologija, naglas, morfonologija, morfologija

Isoglosses on the contact of the Slovene dialect of Kostel and the kajkavian goranski dialect

ABSTRACT

The dissertation presents the selected local speeches of the Kostel dialect, which belongs to the the Lower Carniolan dialect group, and the local speeches of the Western goranski sub dialect group of the Gorski kotar dialect which the traditional Croatian dialectology places within the Kajkavian dialect. The treated speeches are the speeches of the following villages: Babno Polje, Lazec, Ravnice, Čabar, Draga, Gerovo, Plešce, Zamost, Osilnica, Hrvatsko, Bosljiva Loka, Vas, Delač, Banja Loka, Brod na Kolpi, Gornji Turni, Delnice and Ravna Gora. Using the methods of the synchronic and diachronic linguistics the speeches have been treated on the three different linguistic levels: phonological, morphonological and morphological ones. Using a geolinguistic method the isophones and isomorphes that connect or differ the treated speeches are presented. With the Slovenian defining characteristics we tried to show that the speeches of the Western local dialects of the Gorski kotar dialect form a part of the Slovenian linguistic system and prove the autochtonacy of these speeches. We have tried to classify all the treated speeches as a part of the Lower Carniolan dialectal base of Slovenian language. With the language phenomenon of a younger descent we have tried to determine how to differ the Kostel dialect from the neighboring Slovenian dialect and how to differ the local speeches among themselves. As a supplement to the methodological model for the non tonemic speeches the synchronic system of vowel alternations in the local speech of Ravnice has been presented. The vowel quantity and its length witness the past ictus position and different ictus movements. We have also presented the morphological view of the treated speeches and determined four different paradigms with special comments on case endings. Furthermore, we have tried to establish to which extent isomorphes can taken as a relevant criterion. We conclude that the treated speeches belong to the Slovenian language system and are not mixed in any way as they present full systemness. They have the characteristics of the Lower Carniolan dialectal base of Slovenian language. Within the treated speeches we can separate the northwestern part and the southeastern part. By the same criterions we have to exclude the local speeches of Čabar, Plešce and Draga from the northwestern part. As it turned out, not only the vowel and prosodic criteria can be taken into consideration but also the consonant one. Isomorphes turned out not to be relevant for any kind of criteria. We propose for the treated speeches of Ravnice, Gerovo, Čabar, Zamost, Plešce, Hrvatsko, Delnice, Gornji Turni, Brod na Kolpi and Ravne gore in Croatia to be taken into consideration as a part of the Kostel dialect of Slovenian language system. Furthermore, we propose the Kostel dialect to be separated into two parts: the northwestern one and the southeastern one. The first one is proposed to be named the Čabranka dialect and second one the Kostel dialect. Both differ from each other on the hearing impression. Within the northwestern part we have to separate an area (subdialect?) which includes the local speeches of Čabar and Draga.

Key words: the Kostel dialect, goranski dialect, Lower Carniolan dialect group, Kajkavian dialect, phonology, prosody, morphonology, morphology

Kazalo

POVZETEK	1
ABSTRACT	2
1 UVOD	11
1.1 TEMA	11
1.2 CILJI IN HIPOTEZA	11
1.3 ZGRADBA DELA	12
1.4 METODOLOGIJA	13
1.4.1 Mreža krajev	14
1.4.2 Pridobivanje narečnega gradiva	16
1.4.3 Narečna transkripcija	18
1.4.4 Kratice in krajšave	20
Strokovno izrazje	20
Pogosto uporabljena literatura	20
1.5 DRUŽBENO-GEOGRAFSKI ORIS OBRAVNAVANEGA OBMOČJA	21
1.5.1 Današnja upravna delitev	21
1.5.2 Geografska umestitev	22
1.5.3 Zgodovinski oris	23
1.6 KRATEK PREGLED PREUČEVANJA GOVOROV V OBKOLPJU IN GOVOROV KAJKAVSKE NAREČNE SKUPINE TER NJIHOVA KLASIFIKACIJA	27
1.6.1 Od belokranjskega do kostelskega narečja	27
1.6.1.1 Etnološko-jezikovni prispevki	27
1.6.1.2 Diplomski deli	28
1.6.1.3 Strokovne dialektološke obravnave	28
1.6.2 Kajkavski govori in njihova klasifikacija	31
1.6.2.1 Zgodovina preučevanja kajkavskih govorov	31
Predznanstvena doba	31
Znanstvena doba	31
1.6.2.2 Sodobna hrvaška dialektologija	34
1.6.2.2.1 Sodobna kajkavska dialektologija o goranskem (gorskokotarskem) narečju	37
2 TEORETIČNA IZHODIŠČA	39
2.1 PREGLED RAZVOJA SLOVENSKEGA JEZIKOVNEGA SISTEMA	39
2.1.1 Fonologija	39
2.1.1.1 Pozno praslovansko obdobje	39
2.1.1.2 Na poti od posebnega slovanskega jezika do današnje slovenščine	40
Od 8. do konca 11. stoletja	40
Izhodiščni splošnoсловenski fonološki sistem	41
Od 12. do 13. stoletja	42
Od 13. do 14. stoletja	43
Diahrona delitev sln. narečij	45
Od 14. do srede 19. stoletja	45
Značilnosti dolenske skupine	47
2.1.2 Morfologija – praslovanska nominalna sklanjatev in naglasni tipi	48
2.1.2.1 Praslovanska nominalna sklanjatev (samostalniki)	48
Praslovansko stanje	48
Nadaljnji razvoj znotraj slovanskega jezikovnega sistema	51
2.1.2.2 Praslovanski naglasni tipi	52
2.2 DEFINICIJSKE LASTNOSTI OBRAVNAVANIH JEZIKOVNIH SISTEMOV	55
2.2.1 Od skupnega razvoja do posameznih jezikovnih sistemov	55
2.2.2 Slovenski jezikovni sistem	56
2.2.2.1 Kostelsko narečje	58
2.2.2.3 Kajkavski jezikovni sistem	61

2.2.3.1 Goransko narečje	63
3 FONOLOŠKI DEL.....	65
3.1 UVOD.....	65
3.2 FONOLOŠKI OPIS GOVORA BABNEGA POLJA.....	66
3.2.1 Inventar	66
3.2.1.1 Vokalizem.....	66
Dolgi naglašeni	66
Kratki naglašeni.....	66
Nenaglašeni	66
3.2.1.2 Konzonantizem	66
Zvočniki.....	66
Nezvočniki.....	66
3.2.1.3 Prozodija	67
3.2.2 Distribucija.....	67
3.2.2.1 Vokalizem.....	67
3.2.2.2 Konzonantizem	67
Zvočniki.....	67
Nezvočniki.....	67
3.2.2.3 Prozodija	67
3.2.3 Izvor	67
3.2.3.1 Vokalizem.....	67
Dolgi naglašeni	67
Kratki naglašeni.....	69
Kratki nenaglašeni	71
Onemitev samoglasnikov.....	72
3.2.3.2 Konzonantizem	72
Izguba soglasnikov	73
Asimilacija.....	73
Diferenciacija.....	73
3.2.3.3 Prozodija	73
3.3 FONOLOŠKI OPIS GOVORA ČABRA.....	74
3.3.1 Inventar	74
3.3.1.1 Vokalizem.....	74
Dolgi naglašeni	74
Kratki naglašeni.....	74
Kratki nenaglašeni	74
3.3.1.2 Konzonantizem	74
Zvočniki.....	74
Nezvočniki.....	74
3.3.1.3 Prozodija	74
3.3.2 Distribucija.....	75
3.3.2.1 Vokalizem.....	75
3.3.2.2 Konzonantizem	75
Zvočniki.....	75
Nezvočniki.....	75
3.3.2.3 Prozodija	75
3.3.3 Izvor	75
3.3.3.1 Vokalizem.....	75
Dolgi naglašeni	75
Kratki naglašeni.....	77
Kratki nenaglašeni	79
Onemitev samoglasnikov.....	80
3.3.3.2 Konzonantizem	80
Izguba soglasnikov	81
Asimilacija.....	81
Diferenciacija.....	81
3.3.3.3 Prozodija	81
3.4 FONOLOŠKI OPIS GOVORA RAVNIC.....	82
3.4.1 Inventar	82
3.4.1.1 Vokalizem.....	82

Dolgi naglašeni	82
Kratki naglašeni	82
Nenaglašeni	82
3.4.1.2 Konzonantizem	82
Zvočniki	82
Nezvočniki	82
3.4.1.3 Prozodija	82
3.4.2 Distribucija	83
3.4.2.1 Vokalizem	83
3.4.2.2 Konzonantizem	83
Zvočniki	83
Nezvočniki	83
3.4.2.3 Prozodija	83
3.4.3 Izvor	83
3.4.3.1 Vokalizem	83
Dolgi naglašeni	83
Kratki naglašeni	84
Kratki nenaglašeni	86
Onemitev samoglasnikov	88
3.4.3.2 Konzonantizem	88
Izguba soglasnikov	89
Asimilacija	89
Diferenciacija	89
3.4.3.3 Prozodija	89
3.5 FONOLOŠKI OPIS GOVORA GEROVA	90
3.5.1 Inventar	90
3.5.1.1 Vokalizem	90
Dolgi naglašeni	90
Kratki naglašeni	90
Nenaglašeni	90
3.5.1.2 Konzonantizem	90
Zvočniki	90
Nezvočniki	90
3.5.1.3 Prozodija	90
3.5.2 Distribucija	91
3.5.2.1 Vokalizem	91
3.5.2.2 Konzonantizem	91
Zvočniki	91
Nezvočniki	91
3.5.2.3 Prozodija	91
3.5.3 Izvor	91
3.5.3.1 Vokalizem	91
Dolgi naglašeni	91
Kratki naglašeni	94
Kratki nenaglašeni	96
Onemitev samoglasnikov	98
3.5.3.2 Konzonantizem	98
Izguba soglasnikov	99
Asimilacija	99
Diferenciacija	99
3.5.3.3 Prozodija	99
3.6 FONOLOŠKI OPIS GOVORA OSILNICE	100
3.6.1 Inventar	100
3.6.1.1 Vokalizem	100
Dolgi naglašeni	100
Kratki naglašeni	100
Kratki nenaglašeni	100
3.6.1.2 Konzonantizem	100
Zvočniki	100
Nezvočniki	100
3.6.1.3 Prozodija	100
3.6.2 Distribucija	101
3.6.2.1 Vokalizem	101

3.6.2.2 Konzonantizem	101
Zvočniki.....	101
Nezvočniki.....	101
3.6.2.3 Prozodija	101
3.6.3 Izvor	101
3.6.3.1 Vokalizem	101
Dolgi naglašeni	101
Kratki naglašeni	102
Kratki nenaglašeni	105
Onemitev samoglasnikov.....	106
3.6.3.2 Konzonantizem	106
Izguba soglasnikov	107
Asimilacija.....	107
Diferenciacija.....	107
3.6.3.3 Prozodija	108
3.7 FONOLOŠKI OPIS GOVORA BOSLJIVE LOKE	109
3.7.1 Inventar	109
3.7.1.1 Vokalizem.....	109
Dolgi naglašeni	109
Kratki naglašeni	109
Kratki nenaglašeni	109
3.7.1.2 Konzonantizem	109
Zvočniki.....	109
Nezvočniki.....	109
3.7.1.3 Prozodija	109
3.7.2 Distribucija.....	110
3.7.2.1 Vokalizem.....	110
3.7.2.2 Konzonantizem	110
Zvočniki.....	110
Nezvočniki.....	110
3.7.2.3 Prozodija	110
3.7.3 Izvor	110
3.7.3.1 Vokalizem.....	110
Dolgi naglašeni	110
Kratki naglašeni.....	113
Kratki nenaglašeni	115
Onemitev samoglasnikov.....	117
3.7.3.2 Konzonantizem	118
Izguba soglasnikov	118
Asimilacija.....	118
Diferenciacija.....	119
3.7.3.3 Prozodija	119
3.8 FONOLOŠKI OPIS GOVORA VASI	120
3.8.1 Inventar	120
3.8.1.1 Vokalizem.....	120
Dolgi naglašeni	120
Kratki naglašeni.....	120
Kratki nenaglašeni	120
3.8.1.2 Konzonantizem	120
Zvočniki.....	120
Nezvočniki.....	120
3.8.1.3 Prozodija	120
3.8.2 Distribucija.....	121
3.8.2.1 Vokalizem.....	121
3.8.2.2 Konzonantizem	121
Zvočniki.....	121
Nezvočniki.....	121
3.8.2.3 Prozodija	121
3.8.3 Izvor	121
3.8.3.1 Vokalizem.....	121
Dolgi naglašeni	121
Kratki naglašeni.....	123
Kratki nenaglašeni	125

Onemitev samoglasnikov.....	126
3.8.3.2 Konzonantizem	126
Izguba soglasnikov	127
Asimilacija.....	127
Diferenciacija.....	127
3.8.3.3 Prozodija	127
3.9 FONOLOŠKI OPIS GOVORA BANJE LOKE	128
3.9.1 Inventar	128
3.9.1.1 Vokalizem.....	128
Dolgi naglašeni	128
Kratki naglašeni	128
Dolgi nenaglašeni	128
Kratki nenaglašeni	128
3.9.1.2 Konzonantizem	128
Zvočniki.....	128
Nezvočniki.....	128
3.9.1.3 Prozodija	128
3.9.2 Distribucija.....	129
3.9.2.1 Vokalizem.....	129
3.9.2.2 Konzonantizem	129
Zvočniki.....	129
Nezvočniki.....	129
3.9.2.3 Prozodija	129
3.9.3 Izvor	129
3.9.3.1 Vokalizem.....	129
Dolgi naglašeni	129
Kratki naglašeni.....	131
Dolgi nenaglašeni	133
Kratki nenaglašeni	134
Onemitev samoglasnikov.....	135
3.9.3.2 Konzonantizem	135
Izguba soglasnikov	136
Asimilacija.....	136
Diferenciacija.....	136
3.9.3.3 Prozodija	136
3.10 FONOLOŠKI OPIS GOVORA RAVNE GORE.....	137
3.10.1 Inventar	137
3.10.1.1 Vokalizem.....	137
Dolgi naglašeni	137
Kratki naglašeni.....	137
Kratki nenaglašeni	137
3.10.1.2 Konzonantizem	137
Zvočniki.....	137
Nezvočniki.....	137
3.10.1.3 Prozodija.....	137
3.10.2 Distribucija.....	138
3.10.2.1 Vokalizem.....	138
3.10.2.2 Konzonantizem	138
3.10.2.3 Prozodija	138
3.10.3 Izvor	138
3.10.3.1 Vokalizem.....	138
Dolgi naglašeni	138
Kratki naglašeni.....	140
Kratki nenaglašeni	141
Onemitev samoglasnikov.....	142
3.10.3.2 Konzonantizem	142
3.10.3.3 Prozodija	142
3.11 STAREJŠI IN MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI – KLASIFIKACIJSKI KRITERIJI	143
3.11.1 Babno Polje	143
3.11.2 Lazec	145
3.11.3 Draga.....	146
3.11.4 Čabar	148

3.11.5 Ravnice.....	150
3.11.6 Gerovo.....	152
3.11.7 Plešče	154
3.11.8 Zamost.....	155
3.11.9 Osilnica	157
3.11.10 Hrvatsko	159
3.11.11 Bosljiva Loka	161
3.11.12 Vas	163
3.11.13 Delač	165
3.11.14 Banja Loka	167
3.11.15 Brod na Kolpi (Brod na Kupi).....	169
3.11.16 Gornji Turni	170
3.11.17 Delnice	172
3.11.18 Ravna Gora.....	174
3.12 GEOLINGVISTIČNI PRIKAZ STAREJŠIH IN MLAJŠIH JEZIKOVNIH POJAVOV	176
3.12.1 Uvodna karta (narečne meje)	176
3.12.2 Refleks issln. *ē/*ĕ-	177
3.12.3 Refleks issln. *ō	178
3.12.4 Refleks issln. *ē/*ĕ-	179
3.12.5 Refleks issln. *ē/*ĕ-	180
3.12.6 Refleks issln. *ò-	181
3.12.7 Refleks issln. *ō/*ò-	182
3.12.8 Refleks issln. *ō/*ò-	183
3.12.9 Refleks issln. *ī/*ĭ-	184
3.12.10 Refleks umično naglašenege e	185
3.12.11 Refleks umično naglašenege o	186
3.12.12 Refleks issln. *ī/*ĭ-	187
3.12.13 Refleks issln. *ū/*û-	188
3.12.14 Refleks issln. *ĭ	189
3.12.15 Refleks sekundarnega issln. *ĭ (< *-lj- < *-lĭj-)... ..	190
3.12.16 Refleks issln. *ń v položaju za samoglasnikom	191
3.12.17 Refleks issln. *ń v položaju za soglasnikom	192
3.12.18 Refleks sekundarnega issln. *ń (< *-nĭj-)... ..	193
3.12.19 Prehod *IV ⁰ > uV ⁰	194
3.12.20 Prehod -m > -n.....	195
3.12.21 Terciarni premik cirkumfleksa in umik dolgega akuta	196
3.13 SKLEP	197
3.13.1 Vokalizem	197
3.13.1.1 Dolgi naglašeni vokalizem.....	197
Issln. *ē/*ĕ-.....	197
Issln. *ō.....	198
Issln. *ē/*ĕ-.....	200
Issln. *ē/*ĕ-.....	200
Issln. *ò-	200
Issln. *ō/*ò-	200
Umično naglašena e in o.....	200
Issln. *ō/*ò-.....	201
Issln. *ī/*ĭ-	201
Issln. *ū/*û-	201
Issln. *ī/*ĭ-	202
3.13.1.2 Kratki naglašeni vokalizem.....	202
3.13.1.3 Dolgi nenaglašeni vokalizem.....	203
3.13.1.4 Kratki nenaglašeni vokalizem	203
3.13.1.5 Samoglasniške izofone	203
3.13.2 Konzonantizem	205
Issln. *l	205
Issln. *ĭ	205
Issln. *r/*r'	205
Issln. *ń.....	205
Issln. *m.....	205
Issln. *w.....	206
Issln. *j	206
Issln. *p/*b	206

Issln. *t, *d	206
Issln. *t̥	207
Issln. *k/*g/*x	207
Issln. *c/*z/*s/*č/*ž/*š	207
3.13.2.1 Soglasniške izofone	208
3.13.3 Prozodija	209

4 MORFONOLOŠKI VPOGLED V GRADIVO 211

4.1 TEORETIČNI UVOD V MORFONOLOGIJO.....	211
Opredelevitev pojma	211
Naloga morfonologije.....	211
Morfonem, alternant	212
Vrste in regularnost alternacij.....	213
Slovenistično in kroatistično pojmovanje morfonologije	214
Morfonološko markirane in nemarkirane paradigme.....	215
4.2 MORFONOLOŠKE ALTERNACIJE V KRAJEVNEM GOVORU RAVNIC.....	216
4.2.1 Morfonološko nemarkirane paradigme.....	217
4.2.2 Morfonološko markirane paradigme.....	219
4.2.2.1 Razvrstitev po premenah	219
4.2.2.1.1 Premena //uo-a//.....	219
Komentar	219
4.2.2.1.2 Premena //u-a-uo//	220
Komentar	220
4.2.2.1.3 Premena //u-uo-a//	220
Komentar	220
4.2.2.1.4 Premena //u-a-uo//	221
Komentar	221
4.2.2.1.5 Premena //a-uo//.....	221
Komentar	221
4.2.2.1.6 Premena //ô:-a//.....	222
Komentar	222
4.2.2.1.7 Premena //a:-a//	222
Komentar	223
4.2.2.1.8 Premena //a-a://	223
Komentar	223
4.2.2.1.9 Premena //ę-u//.....	223
Komentar	224
4.2.2.1.10 Premena //ę-i//.....	224
Komentar	224
4.2.2.1.11 Premena //e-è://	224
Komentar	224
4.2.2.1.12 Premena //è:-e//	225
Komentar	225
4.2.2.1.13 Premena //è:-e-je//	225
Komentar	226
4.2.2.1.14 Premena //je-e//.....	226
Komentar	226
4.2.2.1.15 Premena //je-è://.....	226
Komentar	227
4.2.2.1.16 Premena //je-e-è://	227
Komentar	227
4.2.2.1.17 Premena //e:je-ę//.....	227
4.2.3 Alternante s pomenskorazlikovalno funkcijo	229
4.2.3.1 Premena //e:je-ę// : odsotnost premene.....	229
Komentar	229
4.3 SKLEP	230

5 MORFOLOŠKI VPOGLED V GRADIVO - NA PRIMERU SAMOSTALNIKA 231

5.1 UVOD.....	231
5.2 RAZVRSTITEV PO SKLANJATVAH.....	232

5.2.1 Moška sklanjatev.....	232
5.2.1.1 Nabor in izvor končnic	232
5.2.1.2 Gradivo.....	233
5.2.1.3 Komentar	234
5.2.1.4 Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev	237
5.2.2 Srednja sklanjatev	238
5.2.2.1 Nabor in izvor končnic	238
5.2.2.2 Gradivo.....	239
5.2.2.3 Komentar	241
5.2.2.4 Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev	241
5.2.3 Ženska a-sklanjatev	243
5.2.3.1 Nabor in izvor končnic	243
5.2.3.2 Gradivo.....	244
5.2.3.3 Komentar	245
5.2.3.4 Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev	247
5.2.4 Ženska i-sklanjatev.....	249
5.2.4.1 Nabor in izvor končnic	249
5.2.4.2 Gradivo.....	250
5.2.4.3 Komentar	251
5.2.4.4 Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev	252
5.3 GEOLINGVISTIČNI PRIKAZ IZBRANIH MORFOLOŠKIH POJAVOV	253
5.3.1 Rod. mn. sr. o-sklanjatve.....	253
5.3.2 Rod. mn. ž. a-sklanjatve	254
5.3.3 Mest. mn. m./sr. o-sklanjatve	255
5.3.4 Or. mn. m./sr. o-sklanjatve in ž. i-sklanjatve.....	256
5.3.5 Sklonski sinkretizem	257
5.3.6 Podaljšava samostalnika psl. * <i>dьnь</i>	258
5.3.7 Podaljšava samostalnikov psl. * <i>oko</i> in * <i>uxo</i>	259
5.3.8 Samostalnik psl. * <i>kry</i> v im. ed.	260
5.4 SKLEP	261
6 ZAKLJUČKI	263
7 VIRI IN LITERATURA	267
7.1 PISNI VIRI.....	267
7.2 INFORMATORJI NA TERENU	267
7.3 LITERATURA	267

1 UVOD¹

1.1 Tema

V disertaciji so predstavljeni izbrani govori kostelskega narečja, ki se uvršča v dolensko narečno skupino slovenskega jezika, in govori zahodno goranskega podnarečja goranskega narečja v Republiki Hrvaški, ki ga tradicionalna hrvaška dialektologija uvršča v kajkavsko narečno skupino hrvaškega jezika.

Govori so obravnavani na treh različnih jezikovnih ravneh, in sicer na fonološki, morfonološki in morfološki ravni. Z geolingvistično metodo so predstavljene izofone in izomorfe, ki ločujejo oz. združujejo določene govore.

1.2 Cilji in hipoteza

Omejitev slovenskega (in hrvaškega) jezika oz. njunih narečij s politično mejo med Slovenijo in Hrvaško je odraz sociolingvistične, ne pa izključno jezikoslovne presoje, saj zaradi različnih vzrokov raziskave teh obmejnih govorov doslej niso bile pogoste. Disertacija bo pripomogla k ugotavljanju, do kod segajo pojavi, ki so posledica morebitne skupne lingvogeneze obeh obravnavanih narečij.

Z metodami diahronega in sinhronega jezikoslovja bodo v tem delu predstavljene izoglose obravnavanih starejših in mlajših jezikovnih pojavov, tj. skušalo se bo določiti črte, ki povezujejo neko območje z enakim jezikovnim pojavom, kot tudi žarišča določene jezikovne inovacije in njena arhaična obrobja. Temu bo sledil poskus določanja izoglos med obravnavanimi slovenskimi in kajkavskimi govori, kar bo neposredno v pomoč pri izdelavi Slovenskega lingvističnega atlasa, saj se bodo pri raziskavi predvidoma jasno definirali tisti kriteriji, ki služijo za opredelitev nekega jezikovnega sistema oz. govora in njegovega areala.

S definicijskimi lastnostmi slovenskega jezikovnega sistema se bo skušalo dokazati hipotezo, da je del govorov, ki se trenutno uvrščajo v zahodno goransko podnarečje goranskega narečja, genetolingvistično gledano, del slovenskega jezikovnega sistema in ne kajkavskega. S predstavitvijo starejših jezikovnih pojavov, ki bodo služili kot definicijski kriteriji, se bo poskušalo obravnavane govore uvrstiti v dolensko narečno ploskev in tako dokazati njihovo avtohtonost na tem območju. S pomočjo mlajših jezikovnih pojavov se bo obravnavane govore ločilo od ostalih okoliških narečij dolenske narečne ploskve in nadalje klasificiralo znotraj govorov samih. Prav tako se bo poskušalo ugotoviti, do katere mere so lahko izomorfe relevantne kot definicijski kriteriji.

¹ Besedilo je bilo v celoti pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola, ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (www.zrc-sazu.si) razvil Peter Weiss.

1.3 Zgradba dela

Disertacija je razdeljena na šest večjih sklopov. V prvem, uvodnem delu, je predstavljena metodologija dela, mreža obravnavanih krajev in družbeno-geografski oris obravnavanega območja. Poleg tega pa še pregled zgodovine preučevanja in klasifikacij kostelskega narečja oz. govorov ob Zgornji Kolpi in na Kostelskem ter kajkavskih govorov.

V drugem delu je na kratko podan pregled razvoja slovenskega jezikovnega sistema od pozno praslovanskega obdobja do 19. stoletja. Znotraj istega dela so predstavljeni tudi praslovanski sklanjatveni vzorci in praslovanski naglasni tipi, in sicer predvsem kot uvod v poglavji o morfonologiji in morfologiji. Temu sledi poglavje, ki predstavlja definicijske kriterije za (nadaljnjo) klasifikacijo obravnavanih krajevnih govorov.

Tretji sklop disertacije, ki obravnava fonologijo, je sestavljen iz treh delov. Prvi zajema devet fonoloških opisov izbranih krajevnih govorov, ki se govorijo v krajih: Babno Polje, Čaber, Ravnice, Gerovo, Osilnica, Bosljiva Loka, Vas, Banja Loka in Ravna Gora. Gradivo posameznih krajev je nato razvrščeno po starejših in mlajših jezikovnih pojavih oz. po definicijskih kriterijih, po katerih bodo nadalje uvrščeni v določeno narečje. Mreža krajev pa je tukaj večja, in sicer zajema kraje: Babno Polje, Lazec, Draga, Čaber, Ravnice, Gerovo, Plešče, Zamost, Osilnica, Hrvatsko, Bosljiva Loka, Vas, Delač, Banja Loka, Brod na Kolpi, Gornji Turni, Delnice in Ravna Gora. Kot sinteza vsega sledi geolingvistični prikaz starejših in mlajših jezikovnih pojavov, na koncu pa (delni) sklep.

Četrty sklop predstavlja morfološka obravnava samostalnikov enega krajevnega govora, tj. govora Ravnic. Teoretični predstavitvi morfonologije sledi sinhroni prikaz samoglasniških premen znotraj posameznih samostalniških sklanjatvenih vzorcev. Premene so tudi diahrono komentirane.

Nadgradnja sledi v petem, morfološkem sklopu, ki prav tako obravnava samostalnik, in sicer narečno gradivo naslednjih krajev: Babno Polje, Ravnice, Gerovo, Osilnica, Delač, Vas, Delnice, Ravna Gora. Samostalniki so sinhrono razvrščeni v sklanjatve vzorce, znotraj katerih je prikazano gradivo po sklonih, komentirane so posamezne sklonske končnice, izpostavljeni pa tudi prehodi iz neproduktivnih sklanjatev v produktivne. Sledi sinteza v obliki geolingvističnega prikaza izbranih morfoloških pojavov in krajši sklep.

Disertacija se zaključuje s končnim sklepom ter navedbo virov in literature.

1.4 Metodologija

Preučevani jezikovni sistemi so obravnavani tako s tipološkega kot genetolingvističnega vidika. Tipološko jezikoslovje preučuje ustroj jezikovnega sistema ter podobnosti in razlike med jezikovnimi sistemi s sinhronega vidika, preučuje torej mlajše jezikovne pojave ne glede na njihov izvor. Genetsko jezikoslovje pa preučuje sorodstvene odnose med jezikovnimi sistemi glede na starejše in mlajše jezikovne pojave; uporablja torej diahroni pristop. Uporabljane bodo torej metode tako sinhronega kot diahronega oz. primerjalnega jezikoslovja, predvsem pa naslednje metode:

- anketna metoda (zbiranje gradiva na terenu neposredno od krajevnih govorcev),
- substitucijska metoda (za jezikoslovno analizo oblik, ki se prevzemajo iz jezika v jezik),
- etimološka metoda (za določanje morfemske sestave leksemov),
- primerjalna metoda (za identifikacijo gradiva),
- strukturna metoda (za določanje položaja jezikovnega elementa znotraj preučevane ravnine),
- geolingvistična metoda (za predstavitev izoglos).

Razvoj jezikovnega sistema od pozne praslovanščine do današnjih narečij bo v tej disertaciji obravnavan po principu monogeneze. Izhajal bo torej iz uveljavljene teze o prvotni jezikovno enotni praslovanščini, ki se je nato razčlenila na dva makrodialekta, kasneje po slovanskih razselitvah na zahodni, vzhodni in južni makrodialekt, nato pa je znotraj posameznega makrodialekta sledila nadaljnja dialektizacija v sodobne slovanske jezike (Šivic-Dular 2012: 228). Mladogramatičarsko odkritje regularnosti glasovne spremembe, hkrati pa tudi vpliva analogije, namreč omogoča preverljivo rekonstrukcijo predzgodovinskega razvoja na fonološki ravni in določitev genetičnih razmerij med sorodnimi jeziki, dialekti ali organskimi govori (prav tam).

1.4.1 Mreža krajev

V mrežo krajev so bili uvrščeni krajevni govori, za katere se je (na podlagi dialektološke literature) predvidevalo, da imajo določene medsebojne podobnosti oz. bi zanje lahko dokazovali skupno genetskojezikovno osnovo. Za nekatere od njih je bilo to že deloma dognano (npr. Babno Polje, Osilnica), za druge pa je bila potrebna širša obravnava. Gre seveda predvsem za krajevne govore na Hrvaškem (npr. krajev Ravnice, Delnice, Gornji Turni).

Mrežo obravnavanih krajevnih govorov se je trudilo napraviti biti čim bolj uravnoteženo. Cilj, ki je bil bolj ali manj dosežen, je bil pridobiti gradivo iz izbranih krajev, nato pa še iz njim bližnjih krajev, s čimer bi se lahko preverjalo, do kod sega določen jezikovni pojav.

Nekateri govori so bili obravnavani bolj podrobno (npr. govor Babnega Polja, Ravnic ...), nekateri manj (npr. govor Lazca, Hrvatskega ...), in sicer bodisi zato, ker po bolj podrobni obravnavi ni bilo potrebe,² bodisi iz čisto praktičnih razlogov, npr. ker je bilo za določen krajevni govor izredno težko najti primerne informatorja oz. ni bilo na voljo dovolj gradiva.

Izkazalo se je, da je potrebna tudi vzpostavitev t. i. kontrolnih točk. Pri geolingvističnem prikazu izoglos se namreč vedno pojavi vprašanje, do kod le-ta seže oz. kaj natanko zajema. Kontrolne točke so služile za orientacijo pri izrisu izoglos.³

Obravnavani so bili naslednji krajevni govori:

1) Govori, uvrščeni v mrežo Slovenskega lingvističnega atlasa (dalje SLA):

- SLA T279 Babno Polje,
- SLA T280 Draga,
- SLA T281 Osilnica,
- SLA T282 Vas,
- SLA T282 Delač,
- SLA T283 Banja Loka.

2) Govori, uvrščeni v mrežo SLA kot kontrolne točke, nekateri tudi vključeni v mrežo Hrvaškega jezikovnega atlasa (dalje HJA):

- SLA T410 / HJA 186 Čabar,
- SLA T411 Ravnice,
- SLA T412 / HJA 202 Ravna Gora.

3) Govori v Republiki Sloveniji, ki niso uvrščeni v nobeno mrežo:

- Lazec,
- Bosljiva Loka.

4) Govori v Republiki Hrvaški, ki niso uvrščeni mrežo SLA:

- Plešce,
- Zamost,
- Hrvatsko,
- HJA 187 Gerovo,
- HJA 194 Delnice,
- HJA 195 Brod na Kupi,
- Gornji Turni.

² Tako za govor Zamosta, saj se je zelo hitro izkazalo, da je zelo podoben govoru Osilnice, za katerega pa že obstaja podroben opis.

³ Gradivo za kontrolne točke v disertaciji ni posebej predstavljeno.

5) Govori, ki predstavljajo kontrolne točke:

- Mrzla Vodica (čakavski govor),
- Lokve (vzhodno goransko narečje),
- Skrad,
- Spodnja Bilpa (južnobelokranjski govor).

0 2,5 5 km
Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
Kartograf: Žiga Kokalj
Vir: ZRC SAZU, GURS
© ZRC SAZU

Karta 1: Mreža obravnavanih krajev

1.4.2 Pridobivanje narečnega gradiva

Narečno gradivo je bilo pridobljeno na dva načina:

- s pregledom že (bolj ali manj podrobno) zapisanih (deloma objavljenih raziskav) govorov,
- z lastnim terenskim delom po vprašalnici.⁴

V nekaterih govorih sta bila združena oba načina.

Gradivo se je pridobivalo z željo po čim večji uravnoteženosti. Tega pa ni vedno lahko doseči, saj je bil del gradiva že zapisan pa tudi informatorji – narečni govorniki so zelo različni. Tudi če je informator za določen kraj na voljo, ni nujno, da je najbolj primeren. Nekateri informatorji so bolj (meta)jezikovno zavedni, drugi manj, nekateri so bolj pripravljeni posvetiti svoj čas, drugi spet manj. Veliko je odvisno tudi od tega, kako »čist« govor ima informator na terenu. Zbiranje narečnega gradiva pa je še toliko težje, če gre za območje, ki je marsikje skoraj popolnoma izseljeno.

Podobno velja za že zbrano gradivo, saj ni nujno, da je to vedno tudi popolnoma zanesljivo. Precej je namreč odvisno od tega, kdo je gradivo zapisal.⁵ Idealno je torej imeti več zapisov za posamezni kraj.

Gradivo za posamezne kraje je iz naslednjih virov:

- **Babno Polje:** gradivo za SLA, zapis: Albinca Lipovec, 1966; lastno terensko delo, zapis: Januška Gostenčnik, 2010–2011.
- **Lazec:** gradivo iz članka Sonje Horvat: Nekaj naglasnih in fonoloških značilnosti slovenskega kostelskega govora. *Slavistična revija* 42, 2/3. Ljubljana, 1994, 305–312.
- **Draga:** gradivo za SLA, lastno terensko delo; zapis gradiva za SLA 1: Januška Gostenčnik (pregled: Jožica Škofic), zapis gradiva za SLA 2: Jožica Škofic, ostalo zapisala: Januška Gostenčnik, 2011.
- **Čabar:** gradivo za SLA, lastno terensko delo; zapis gradiva za SLA 1 in SLA 2: Jožica Škofic, ostalo zapisala: Januška Gostenčnik, 2012–2013.
- **Ravnice:** lastno terensko delo, zapis: Januška Gostenčnik, 2010–2013.
- **Gerovo:** gradivo za HJA, zapis: Božidar Finka, 1966; lastno terensko delo, zapis: Januška Gostenčnik (pregled: Jožica Škofic), 2012.
- **Plešce:** gradivo za doktorsko disertacijo Mojce Horvat: *Morfološka struktura in geolingvistična interpretacija rastlinskih poimenovanj v slovenskih narečjih*, 2012; zapis: Mojca Horvat.
- **Zamost:** lastno terensko delo, zapis: Januška Gostenčnik, 2012.
- **Osilnica:** gradivo za SLA, zapis: Tine Logar, 1957.
- **Hrvatsko:** gradivo iz diplomske naloge Tanje Muhvič: *Somatski frazemi v govoru vasi Hrvatsko pri Osilnici – diplomsko delo* (mentorica: prof. dr. Vera Smole). Ljubljana, 2009.

⁴ Vprašalnica zajema v glavnem samostalnice, ki so vsebovani v gramatičnem delu vprašalnice SLA.

⁵ Josip Lisac (2006) na več mestih opozarja, da gradivo Vide Barac-Grum za Delnice in Turne ni zanesljivo. Tako tudi Tijmen Pronk (2010) za gradivo Rudolfa Strohalaa za Lokve in Fužine, ki ga za nezanesljivega označujejo tudi drugi avtorji.

- **Bosljiva Loka:** gradivo iz diplomske naloge Ane Gorše: *Potek izoglos v govorih ob zgornji Kolpi – diplomsko delo* (mentorica: prof. dr. Vera Smole). Ljubljana, 2010.
- **Vas:** gradivo za SLA, zapis: Tine Logar, 1957.
- **Delač:** gradivo za SLA, zapis: Jože Gregorič, 1983.
- **Banja Loka:** gradivo za SLA, zapis: Milojka Štampfl - Glavič,⁶ 1983.
- **Brod na Kolpi:** gradivo iz članka Josipa Lisca: Iz goranskog vokalizma. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, XXXI, 2. Novi Sad, 1988, 137–175.
- **Delnice in Gornji Turni:** gradivo iz dela Josipa Lisca, *Tragom zavičaja: delnički govor i govor Gornjih Turni u svjetlosti goranskih kajkavskih govora*, 2006.
- **Ravna Gora:** gradivo za SLA, lastno terensko delo; zapis za SLA 1 in SLA 2: Januška Gostenčnik (pregled: Jožica Škofic), 2010–2013.

Kontrolne točke:

- **Skrad, Lokve in Mrzla Vodica:** gradivo iz monografije Vide Barac-Grum: *Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru*. Rijeka, 1993.
- **Spodnja Bilpa** (SLA T 284): gradivo za SLA, zapis: Ljubica Žužek, 1976.

⁶ Danes Milojka Mansoor.

1.4.3 Narečna transkripcija

V disertaciji je bila uporabljena (nova) slovenska nacionalna fonetična transkripcija, ki je v slovenski dialektologiji v splošni rabi od leta 1970. Nekateri zapisi obravnavanih krajev na slovenski strani državne meje pa so nastali pred tem letom (Vas, Osilnica, Babno Polje) in še vedno uporabljajo »staro«, tj. Ramovševo transkripcijo. Uporabljeno je bilo tudi gradivo, ki so ga zbirali hrvaški dialektologi, ki uporabljajo deloma drugačno transkripcijo (Josip Lisac, Vida Barac Grum). Ta transkripcija je trenutno v veljavi tudi pri izdelavi Hrvaškega jezikovnega atlasa. Ker je tudi hrvaška dialektologija svojo transkripcijo skozi leta rahlo spreminjala, je bilo potrebno gradivo hrvaškega dialektologa Božidarja Finke (Gerovo) najprej pretranskribirati v trenutno uveljavljeno hrvaško transkripcijo.

Smiselno je bilo vse gradivo zapisati v poenoteni fonetični transkripciji, da ne bi prišlo do različnih (napačnih) interpretacij glasoslovnih pojavov in da bi se omogočila tudi lažja primerjava posameznih refleksov.

Pri pretranskribiranju stare Ramovševe transkripcije so bile narejene naslednje spremembe:

stara Ramovševa transkripcija (Tine Logar: zapis za Vas in Osilnico iz l. 1957; Albinca Lipovec: zapis za Babno Polje iz l. 1966)	nova sln. transkripcija
Dolgi samoglasniki	
\hat{V} (npr. \hat{a} , \hat{e} , \hat{u} , \hat{o} , \hat{i} , $\hat{\imath}$, $\hat{\imath}$)	V : (dolžina) ($'a:$, $'e:$, $'ü:$, $'o:$, $'e:$, $'i:$, $'i:$)
Kratki samoglasniki	
\check{V} (npr. \check{o} , \check{a} , \check{i} , \check{u} , \check{i})	V (kračina) ($'o$, $'a$, $'i$, $'e$, $'u$, $'i$)
(kljukica spodaj) ϕ , ψ	o , e (širina)

Pri pretranskribiranju iz hrvaške fonetične transkripcije (IHJJ) v novo slovensko nacionalno transkripcijo (nova sln. trans.), sem uporabila navodila, ki so jih v pripravili na Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje v Zagrebu.⁷ Nastale so naslednje spremembe:

stara IHJJ (zapis za Gerovo iz l. 1966)	IHJJ (Josip Lisac: zapis za Delnice, Gornje Turne, Brod na Kupi; V. Barac Grum: zapis za Skrad, Lokve, Mrzlo Vodico)	nova sln. trans.
Dolgi samoglasniki		
\bar{i} , \bar{a} , \bar{u} ,	\bar{i} , \bar{a} , \bar{u} ,	$'i:$, $'a:$, $'u:$
$\bar{e}\bar{i}$	$\bar{e}\bar{i}$	$'e:i$
$\bar{e}\bar{i}$ (kot dvojnica pri istem leksemu) ⁸	\bar{i}	$'e:$
\bar{e}	\bar{e}	$'e:$
$\bar{i}\bar{e}$	$\bar{i}\bar{e}$	$'i:e$
$\bar{u}\bar{o}$	$\bar{u}\bar{o}$	$'u:o$

⁷ Pri tem je l. 2010 sodelovala tudi J. Škofic z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

⁸ Finkove »dvojnice« sem si upala poenotiti predvsem zaradi tega, ker sem bila tudi sama na terenu v Gerovu, kjer so se predvidevanja, da gre za določen glas, potrdila.

\bar{u}	\bar{y}	'ò:
\bar{ou}	\bar{ou}	'ò:u
Kratki in nenaglašeni samoglasniki		
	$\dot{i}\grave{e}$	'iḡ
	$\underline{u}\grave{o}$	'uḡ
	$\grave{o}\underline{u}$	'oḡ
e	e	ḡ
\grave{e}	\grave{e}	e
o	o	o
o	o	ḡ
$-ó/-o$ (kot dvojnica pri istem leksemu)		ḡ
o/\grave{o} (kot dvojnica pri istem leksemu)		ḡ
$-i/-y$ (kot dvojnica pri istem leksemu)	y	\dot{i}
Soglasniki		
w		\underline{u}
h		x

1.4.4 Kratice in krajšave

Strokovno izrazje

blg. = bolgarščina	mest./M = mestnik
cirk. = cirkumfleks	mn. = množina
čak. = čakavsko, čakavščina	nagl. = naglašeni, naglas
daj./D = dajalnik	nar. = narečno, narečje
del. = deležnik	nedov. = nedovršno
dem. = deminutiv oz. manjšalnica	or./O = orodnik
dol. = dolensko	polj. = poljsko
dov. = dovršno	protet. = protetični
dv. = dvojina	psl. = praslovansko
ed. = ednina	rod./R = rodilnik
hrv. = hrvaško	s. = srednji spol
ide. = indoevropsko	sln. = slovensko
im./I = imenovalnik	srb. = srbsko
issln. = izhodiščno splošno-slovensko	st. polj. = staro poljsko
jsl. = južnoslovanski	štok. = štokavsko, štokavščina
kajk. = kajkavsko, kajkavski	terc. = terciarni
knj. = knjižno	tož./T = tožilnik
kost. = kostelsko	zv./Z = zvalnik
m. = moški spol	ž. = ženski spol
mak. = makedonščina	

Pogosto uporabljena literatura

Be = BEZLAJ, FRANCE: *Etimološki slovar slovenskega jezika*. 1976–2005.

ES = *Enciklopedija Slovenije*. MK. Ljubljana, 1987-2002.

ESSZI = SNOJ, MARKO: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana, 2009.

FO = IVIĆ, PAVLE in drugi: *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*. Sarajevo, 1981.

KLS: SAVNIK, ROMAN in drugi: *Krajevni leksikon Slovenije (II. knjiga : Jedro osrednje Slovenije in njen jugovzhodni del)*. Ljubljana, 1971.

1.5 Družbeno-geografski oris obravnavanega območja

1.5.1 Današnja upravna delitev

Obravnavani kraji na slovenski strani državne meje upravno gledano spadajo v naslednje občine:⁹

- Loška dolina:¹⁰ Babno Polje;
- Loški potok:¹¹ Lazec, Draga;
- Osilnica:¹² Osilnica, Bosljiva Loka;
- Kostel:¹³ Vas, Delač, Banja Loka;
- (Kočevje: Spodnja Bilpa).

Obravnavani kraji na hrvaški strani državne meje upravno gledano spadajo v Primorsko-goransko županijo s sedežem na Reki,¹⁴ ki se deli na občine:¹⁵

- Čabar, sem med drugimi spadajo naselja: Čabar, Ravnice, Gerovo, Plešče, Zamost;
- Delnice, sem med drugimi spadajo naselja: Hrvatsko, Delnice, Gornji Turni, Brod na Kupi;
- Ravna Gora;
- (Lokve, kamor med drugimi spadata tudi naselji Lokve in Mrzla Vodica);
- (Skrad).

⁹Viri: <http://www.geoprostor.net/PisoPortal/Default.aspx>, http://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_ob%C4%8Din_v_Sloveniji in spletne strani posameznih občin. Znotraj posameznih občin so omenjeni zgolj kraji oz. naselja, ki so obravnavani v tej disertaciji.

¹⁰ Odcepljena od občine Cerknica l. 1994.

¹¹ Odcepljena od občine Ribnica l. 1994.

¹² Odcepljena od občine Kočevje l. 1994, vendar je bila že prej samostojna občina.

¹³ Odcepljena od občine Kočevje l. 1998.

¹⁴ Viri: <http://www.pgz.hr/Home.aspx>, <http://www.cabar.hr/>, <http://www.delnice.hr/>.

¹⁵ Primorsko-goranska županija je razdeljena na 14 mest (hrv. *grad*) in 22 občin (*općina*), vendar pa lahko oboje v slovenščino prevedemo z *občina*, saj hrv. *grad* (npr. Čabar, Delnice) v tem kontekstu pomeni 'mestno občino, ne podeželsko'. Znotraj posameznih občin so omenjeni zgolj kraji oz. naselja, ki so obravnavani v tej disertaciji.

1.5.2 Geografska umestitev

Obravnavano območje je morda najbolje poimenovati geografsko, in sicer ga lahko ločimo na tri dele:

- Dolina zgornje Kolpe in Čabranke,
- Gorski kotar in
- Kostelsko, tj. območje ob Kolpi od Srobotnika do Spodnje Bilpe.¹⁶

Dolina zgornje Kolpe in Čabranke ter Kostelsko je pokrajina, za katero domačini nimajo skupnega imena. Pokrajino sestavlja več planotastih hribovij, med katerimi so podolja in prostrani ravniki. Na zahodu meji na Notranjsko podolje z Loškimi in Babnim kraškim poljem, na hrvaško Kotarsko podolje na jugozahodu, na Bloke na severozahodu, na Velikolaščansko pokrajino s Slemeni na severu, na Ribniško-Kočevsko podolje s kraškimi polji na severovzhodu in vzhodu, na Malo goro, Kočevski rog in Poljansko goro na vzhodu ter na Gorski kotar na jugu. Čeprav so dna kraških polj zunaj pokrajine, rečni dolini pa sta z rekami kot ločnicami od sosednjih pokrajin zajeti le deloma, je obmejna, prometno odmaknjena pokrajina v južni Sloveniji dinarski svet v malem in hkrati tudi naravna ločnica med Dolenjsko in Notranjsko (Perko, Orožen Adamič 1998: 414, 421).

Od sosednjih pokrajin je večinoma razmejena z dobro ločljivimi naravnimi mejami. Na Kolpi in Čabranki se je ustalila tudi politična meja med Kranjsko (Avstrijo) in Hrvaško (Ogrsko). Čabarski okraj je dolgo pripadal Kranjski in je bil šele v 17. stoletju priključen Hrvaški. (Perko, Orožen Adamič 1998: 414).

Gorski kotar leži južno od Doline Kolpe in Čabranke ter Kostelskega. V celoti leži v Republiki Hrvaški in je del Primorsko-goranske županije. Na severu in severozahodu meji na Slovenijo, na jugozahodu na Reško primorje, na vzhodu in severovzhodu pa na Ogulinsko-plaščansko dolino in Pokolpje (hrv. Pokuplje). Gorski kotar je izredno gozdnato in hribovito območje z izrazitimi visokogorskimi lastnostmi. Najvišji vrh je Risnjak s 1528 metri n. v.

Reka Kolpa¹⁷ je mejna reka med Hrvaško in Slovenijo. Ta meja poteka od izliva Čabrzdž Kolpo pri Osilnici in vse do Božakovega pri Metliki. Kolpa izvira pod Kupičkim vrhom (715 m) na hrvaški strani v Gorskem kotarju blizu Osilnice na nadmorski višini 318 metrov. Dolžina reke Kolpe od izvira do izliva v Savo pri Sisku je 296 kilometrov. V gornjem delu teče ob Osilniški dolini v dolžini okoli 12 km, ob Kostelu pa od Srobotnika do Grglja v dolžini okoli 25 km (Žagar 1983: 12).

Reka Čabranka ima močan kraški izvir na slovenski strani in ob tem še en izvir na hrvaški strani tik na zgornjem robu Čabra (KLS: 205). Kot levi pritok se zlije v Kolpo pri Osilnici. Dolga je okoli 17 km in je po vsej svoji dolžini mejna reka med Slovenijo in Hrvaško.

¹⁶ Kostelci se, po nekdanjem kostelskem gospostvu, imenujejo prebivalci naselij ob Kolpi od Srobotnika do Bilpe, ozemlje pa Kostelsko (Orožen Adamič, Perko 1997: 152). Drugače Žagar (Žagar 1983: 9), ki pravi, da ta meja poteka od Srobotnika do Grglja ob Kolpi (tako tudi drugi avtorji, npr. Stanislav Južnič).

¹⁷ Slovan. **Kǎlpa* je prevzeto iz rom. **Colpe* ← *Colapis*. To ime je predromanskega, vendar verjetno že ide. izvora. Če je domneva pravilna – česar pa ni mogoče dokazati –, je *Kolpa* lahko prvotno pomenilo 'kriva voda, reka z mnogimi zavoji' (ESSZI: 196).

1.5.3 Zgodovinski oris

Sledovi prazgodovinske naselitve so zelo redki, prav tako sledovi iz rimskega časa. To lahko pojasnimo s pomanjkanjem vode in obširnimi pragozdovi na tem območju (KLS: 209).

Karel Veliki je leta 811 izbral Dravo za ločnico med Salzburgom in oglejskimi patriarhi. Slednji so tako dobili duhovno oblast nad ribniško pokrajino do Kolpe s Kostelom vred (Južnič 2013: 9).

V času oglejskih patriarhov so bili v Kostelu že verski obredi in cerkev, ki je bila podrejena ribniški župniji s sedežem v Ribnici. Ribniška župnija v tedanjem obsegu je bila med najstarejšimi na Dolenjskem in jo lahko imenujemo prafara. Poleg Ribniškega polja s Sodraško dolino je obsegala še vse ozemlje južno do Kolpe in Gerova in južno od Babnega Polja do Bele krajine ter do vzhodne meje poljanske župnije pri Dolenjskih Toplicah (Žagar 1983: 140).

Oglejski patriarhi so celotno območje podelili v fevd Turjaškimi grofom, ki so jih leta 1247 nasledili Ortenburžani (Malnar 2007: 87), ti so bili lastniki tega območja vse do leta 1418. Ortenburžani so ozemlje razdelili na šest gospostev, med njimi sta bila tudi Kočevje in Kostel (Južnič 1999: 305). V 13. in 14. stoletju so imeli velike fevde tudi na Koroškem in Kranjskem, svojo oblast proti Kolpi pa so širili iz kočevske smeri. Zaradi redke poseljenosti so začeli tam naseljevati ljudi iz drugih svojih bolj severnih območij, med njimi tudi nemško govoreče (Južnič 2009: 7). Kolonizacija nemških prebivalcev je bila največja leta 1336.

Kostelski grad je bil zgrajen v letih 1247–1325 in je služil za zavarovanje ortenburške posesti. Imenovali so ga *castrum* ali tudi *castellum* oziroma *Castel* (Žagar 1983: 43), po čemer je dobila ime celotna tamkajšnja pokrajina.

V 13. stoletju je bilo naselje Delnice z okolico del Modruške župe, kraji severnozahodno od nje pa del Vinodolske župe,¹⁸ ki je sicer pogosto spreminjala meje.

Leta 1363 je oglejski patriarh Ludovik della Torre grofom Ortenburškim dal dovoljenje, da sami predlagajo duhovnike v cerkvah v Kočevju, Poljanah, Kostelu, Osilnici in Gotenici, končno potrditev pa morajo še vedno dobiti pri nadrejenem ribniškem župniku. Tako se isto leto navaja kot ustanovno leto kostelske župnije v Fari s samostojnim duhovnikom. Župnija s sedežem v Fari je do

¹⁸ Meje Vinodolske župe določa Vinodolski zakon, hrvaški pravni zakonik iz leta 1288, ki omenja tudi severozahodno mejo Vinodolske župe. Tam pa niso omenjeni kraji na skrajnem severu (npr. Prezid, Gerovo), kar verjetno pomeni, da takrat ti kraji še niso bili del posesti Frankopanov. Severna meja je bila namreč že od nekdaj problematična. Tako se je zgodovinsko lastništvo teh krajev dokazovalo le s pomočjo dokazanega ponaredka t. i. Bula Bele IV, katerega izvirnik naj bi nastal leta 1260, vendar ga niso nikoli našli, obstaja le prepis. V Bula Bele IV. je kot mejni severni kraj omenjen med drugim tudi Prezid. Ta ponaredek tako služi kot edini dokaz severne meje Frankopanov. Da gre pri tem dokumentu za ponaredek se strinjajo sicer vsi, kljub temu pa se Bula Bele IV. pogosto omenja kot referenca tudi v resni literaturi. Npr. »O stanovništvu Gorskega kotara prije 13. stoljeća povijesni izvori nam ne govore mnogo. Tobažnja kraljevska darovnica kralja Bele IV iz godine 1260. kojom knezovi Krčki dolaze u feudalni posjed i baštinsko pravo nad vinodolskom župom – sadrži nekoliko točnih topografskih podataka i vijesti o prvim naseljima na krajnjem sjeverozapadu današnjega Gorskega kotara. Iako je taj dokument iz kasnijeg vremena negoli je on stvarno datiran, taj diplomatički falsifikat možda je vremenski ipak prva vijest o jednom dijelu današnjega Gorskega kotara« (M. Kruhek v *Gorski kotar* 1981: 283). Tako tudi Barac-Grum (Barac-Grum 1993: 19): »U 13. stoljeću, 1260. godine, spominje se naselje Prezidin kao posjed knezova krčkih.« Marija Malnar v svoji doktorski disertaciji (2012) prav tako piše: »Jedno od prvih goranskih naselja vezanih uz upravu naselja i gradova u Vinodolu je Prezid, mjesto „pri zidu“. Dobio je ime po starom rimskom zidu (limesu) koji je zatvarao granicu Zapadnog rimskog carstva na Apeninskom poluotoku pred prodorom barbarskih naroda. O njegovu postanku, kao i datiranju, postoje razne teorije i moguća objašnjenja. Ono se, prema nekima, prvi put spominje 1260. godine u Bula Bele IV. Iako ovaj dokument mnogi povjesničari smatraju falsifikatom, M. Kruhek (1981: 283) navodi da „iako je taj dokument iz kasnijeg vremena negoli je on stvarno datiran, taj diplomatički falsifikat možda je vremenski ipak prva vijest o jednom dijelu današnjega Gorskega kotara.“ Svakako je važno spomenuti da je Prezid smješten u predjelu kroz povijest zvanom Babno polje (današnji pogranični dio Republike Slovenije, op. a.).«

ustanovitve banjaloške župnije leta 1785 obsegala celotno kostelsko gospostvo (Žagar 1983: 140). Leta 1363 je nastala tudi župnija v Osilnici (kar je bilo prvotno ime za župnijo, šele nato je postalo tudi ime tamkajšnje vasi).

V čabarskem kraju je bilo takratno največje naselje Gerovo¹⁹ (Malnar 2007: 65), ki je postalo župnija leta 1404.

V drugi polovici 14. stoletja se je formiralo ortenburško kočevsko gospostvo, ki je na jugu mejilo na poljansko in kostelsko gospostvo, na zahodu pa segalo do izvira Kolpe in čez gerovsko županijo do Malega Snežnika (1506 m. n. v.) (KLS: 209)

Sledijo turški roparski pohodi (1469–1578), ki so s pokoli in zasužnjevanjem ljudi povzročili razseljevanje Obkolpja in Kostelskega. Ljudje so se izseljevali že v drugi polovici 15. stoletja, največ pa se jih je izselilo v 16. stoletju. Mnogi so se izselili na sever ali v smeri današnje Bele krajine. Prav območje Delnic in še posebno Ravne Gore naj bi bilo zaradi turških vpadov zelo prizadeto – ti kraji so bili tedaj praktično izpraznjeni.

Odseljevanja in kasnejša ponovna priseljevanja raziskovalci različno interpretirajo. Hrvaško zgodovinopisje (in posledično tudi dialektologija) razlaga, da so se ti (čakavski) izseljenci okoli dve stoletji kasneje vrnil v te kraje (Čabarski kraj, Ravna Gora, Delnice, Skrad ...) in s seboj prinesli pokajkavljeno čakavščino,²⁰ kar naj bi se odsevalo v »posve osobitih hrvatskih kajkavskih govorima« (Gorski kotar 1981: 419). Tako naj bi bili današnji prebivalci potomci nekdanjih čakavcev, ki so se začasno izselili na Kranjsko. Slavko Malnar (Malnar 2007: 68, tudi 2010: 7), pravi, da to ni mogoče, saj migracije ljudi s čakavskimi priimki iz smeri Kranjske niso bile nikjer zabeležene, prav tako v cerkvenih urbarjih ne najdemo čakavskih priimkov iz tistega časa.

Malnar (Malnar 2007: 119) je na območju Ravne Gore našel vrsto priimkov, ki se jim pripisuje rovtarsko poreklo, a jih prepozna kot čabarske. To naj bi pričalo predvsem o lokalnih migracijah tistega časa – prebivalci čabarskega kraja naj bi se naseljevali na območju Ravne Gore –, za kar pa uradnih podatkov sicer ne najdemo.

Turški vpadi so povzročili tudi prihod Uskokov. Ti so pred turškim nasiljem pribežali v kranjske, štajerske in hrvaške kraje iz Bosne, Dalmacije in celo iz Srbije. Naseljevali so jih na območjih, ki so bila po letu 1469 zaradi turških vojevanj opustošena, in to predvsem v Beli krajini, Istri in na Krasu (Žagar 1983: 66). Uskoke so gospodarji tamkajšnjih posesti želeli naseliti tudi severneje, v Gerovem, Osilnici in bližnjih krajih, kjer so bile zanje predvidene celo ugodne dajatvene olajšave, vendar zaradi težkih življenjskih razmer ti niso dolgo ostali.

Za Ortenburžani so bili lastniki tega območja Celjski grofje do svojega izumrtja leta 1456 (Malnar 2007: 87). V času pokneženih grofov Celjskih se je gospostvo Kočevje delilo na tri urade: zgornji (*uber*), spodnji (*unter*) Kočevski in zadnji (*Hinterland*) s (Kočevsko) Reko in Dragarsko planoto. Urbar celjskih grofov iz srede 15. stoletja je žal izgubljen (Južnič 2009: 8).

Ohranjen je urbar Kočevske Reke iz leta 1498, kjer je zapisano, da je v letu 1498 Urad (Kočevska) Reka 1498 obsegal tudi Osilnico in Gerovo,²¹ ki je dobro desetletje kasneje pripadlo hrvaškemu grofu Zrinjskemu (Južnič 2013: 17). Prav tako se v urbarju prvič omenjajo tudi druga manjša naselja od spodnjem toku Čabranke in v okolici Gerova. Priimki, ki se omenjajo v tem urbarju da so bili njihovi nosilci šele kasneje naseljeni v te kraje, in sicer šele v 17. stoletju iz severnih delov Slovenije.

¹⁹ V pisnih virih se Gerovo prvič omenja leta 1028 kot Gerona, ki je oddaljena »en dan hoje od Reke« (Giovani Kobler, *Memorie per la storia della Liburnicas citta di Fiume*, 1896 v Malnar 2007: 25).

²⁰ Ta trditev se pojavlja pri avtorjih Vida Barac-Grum, Božidar Finka, Rudolf Strohal, Marija Malnar (...) ter v monografiji *Gorski kotar* (1981: 52, 420) pri razlagi zgodovine in kajkavskih govorov.

²¹ Tršče in Čabar še nista bili obdavčena v času urbarja iz leta 1498, čeprav sta bržkone spadala pod župo Gerovo (Južnič 2009: 179).

V tem času so vse kočevske župnije, vključno s Kostelom, pripadale ribniški naddiakoniji, pred tem pa so bile vse del naddiakonata Slovenske marke ali krajine (Kranjske). Z ustanovitvijo ljubljanske škofije leta 1461 so kočevske fare vključno s Kostelom tudi formalno prišle pod ribniški naddiakonat, ki se je obdržal vse do leta 1787 (Južnič 2013: 17).

V času celjskih grofov se je prvotni gradič v Kostelu povečal v mogočen grajski objekt, ki je postal eden največjih na tedanjem Kranjskem (Žagar 1983: 44).

Po izumrtju grofov Celjskih so Kočevsko²² in druge posesti prišle v last Habsburžanov, ki so Poljane ob Kolpi s Kočevsko vred poldrugo stoletje obdržali kot deželno-knežji gospostvi in ju dajali v zakup.

Leta 1507 je dobil kočevsko posest v najem baron Jurij Thurn. Ta je župnijo Gerovo dal v doživljenjski najem Frankopanom. Frankopani pa so jo zaradi prijateljskih vezi odstopili Zrinjskim (Kočevski Zbornik: 76, 89), namesto da bi bilo ozemlje vrnjeno kočevskemu gospostvu.²³ Kočevsko gospostvo je bilo tako omejeno na ozemlje vzhodno od Čabranke (KLS 209). Kočevsko gospostvo so leta 1547 prevzeli grofje Blagajski.

Imena krajev Delnice, Brod na Kolpi in bližnjih krajev so bili prvič omenjeni leta 1481 kot ozemlja Frankopanov. Tudi ti kraji so kasneje prišli pod oblast Zrinjskih.

Zaradi turških vpadov, njihovega ropanja in pustošenja je bilo območje v precejšnji gospodarski stiski. Friderik III. je leta 1492 ljudem podelil pravico do svobodnega krošnjarjenja z izdelki domačih obrti, tj. suhe robe, platnarstva, suknarstva in krznarstva (KLS 209).

Leta 1613 sta Andrej Ziegelfest in Zaharija Tance v komisiji nadvojvode Ferdinanda II. iz Gradca določala mejo med kostelskim in kočevskim gospostvom. Komisija naj bi tudi razrešila tudi spore med Kočevarji in najemniki kočevskega gospostva grofi Blagajskimi. Po tem je Srobotnik med letoma 1574–1613 prešel od kostelskega h kočevskemu gospostvu (Južnič 2013: 116).

Zrinjski so znali dobro organizirati promet in trgovino. Gospodarski pomen območja sta povečala predvsem brata Nikola in Peter Zrinjski. Leta 1638 sta si med seboj razdelila svoje imetje (Gorski kotar 1981: 52) in grof Peter Zrinjski je leta 1651 v Čabru odprl železarno oz. visoko peč za taljenje železove rude. V Osilnici je bil sicer že od leta 1476 odprt rudnik železove rude s plavži za njeno obdelavo. Za potrebe železarne je Peter Zrinjski v Čabar in okolico naselil tudi veliko delavcev, kovačev in rudarjev iz drugih delov Kranjske, Nemčije in Češke.²⁴

Leta 1663 je v Čabru osnoval tudi novo župnijo, kamor je po novem spadal tudi Prezid oz. Babno Polje (Pabensfeld). Z nadaljnjim razvojem Čabra je Gerovo, ki je bilo središče tega dela Gorskega kotarja več stoletij, hitro začelo izgubljati svojo vodilno gospodarsko vlogo in je prenehalo biti cerkveno središče Čabarskega kraja.

Kmalu je prišlo do ponovne spremembe oblasti. Nikola Zrinjski je začel kovati zaroto proti Habsburžanom zaradi njihove centralistične oblasti, po njegovi smrti pa je zaroto nadaljeval njegov mlajši brat Peter, ki se mu je pridružil še Fran Krsto Frankopan. Zarota jima spodletela in oba pristaneta v ujetništvu. Tako so leta 1671 Zrinjskim zaplenili njihovo imetje, čabarsko gospostvo je prešlo v lastništvo madžarske vojaške enote, leta 1695 pa jo je kupila avstrijska vojaška enota. Ob zaplembi imetja je bil med letoma 1672 in 1673 narejen tudi »inventar podložnikov« Petra

²² Kočevsko gospostvo je do leta 1848 zajemalo še sedanjo občino Osilnica ter dele sedanje občine Loški Potok s središčema v Travi in Dragi, do 16. stoletja pa tudi območje današnje Hrvaške pri Gerovem (Južnič 2013: 1).

²³ Za dokaz o »resnični meji« je Zrinjskim služila Bula Bele IV.

²⁴ Prim. »Može se na mnogo mjesta pročitati kako je hrvatski junak grof Petar Zrinjski za rad čabarske željezare angažirao mnoge majstore iz Gorenjske, Koruške, Tirola i Njemačke. Među njima se spominju i prezimena kao Žagar, Malnar, Kvaternik, Čop, Žurga, Mandl i druga, a ona su na području Čabra bilu prisutna barem 150 godina prije početka rada željezare u Čabru. Ona su zabilježena u najstarijem sačuvanom podatku za ovaj kraj, u Urbaru Kočevske Reke iz 1498. godine« (Malnar 2010: 7).

Zrinjskega. Po priimkih sodeč jih je bilo okoli trideset s kočevskega področja, približno enako iz Loškega gospostva, velik del priimkov pa pripada prišlekom iz okolice Idrije, Cerknega, Škofje Loke, skratka iz predela rovtarskih govorov (Malnar 2007: 72).

Po zaprtju železarne v Čabru je čabarsko gospodstvo pripadlo hrvaški davčni upravi. Leta 1798 je prešlo v lastništvo Paravićev, od leta 1866 pa družini Ghyczy, ki so jo obdržali vse do konca 2. svetovne vojne, ko je imetje nacionalizirala jugoslovanska oblast (Malnar 2007: 102).

Od leta 1641 do leta 1848 je bilo kočevsko gospostvo last Turjačanov. Med obema vojnoma so bili deloma razlašeni, po 2. svetovni vojni pa so popolnoma izgubili svoje posesti (Južnič 2013: 13).

Leta 1719 je začelo nastajati današnje naselje Babno Polje, vendar pa je kraj s tem imenom že obstajal, tako so novo naselje poimenovali Novo Babno Polje, Prezid pa je postal Staro Babno Polje, čeprav so domačini kraj že od nekdaj imenovali Prezid (Malnar 2007: 41).

Veliko zaposlitveno možnost je ljudem dala izgradnja t. i. Karolinske ceste (tudi Karolina), zgrajena leta 1726 od Karlovca do Bakra mimo Ravne Gore. Karolina je imela posebej velik pomen za gospodarski razvoj Delnic, Ravne Gore in bližnjih krajev.

Na območju Gorskega kotarja je leta 1776 Marija Terezija osnovala Severinsko županijo, ki je zajela vsa nekdanja frankopanska in zrinjska ozemlja v današnjem Gorskem kotarju in Primorju. Severinska županija je bila razdeljena na tri dele: Primorski (sem sta spadali tudi naselji Fužine in Lokve), Gorski (zajemal je ves osrednji del današnjega Gorskega kotarja, torej tudi Čabar, Brod, Delnice, Ravno Goro) in Kolpski (Severin, Lukovdol, Mrkopalj). Vendar pa je Jožef II že leta 1785 ukinil vse županije kot zastarele in konzervativne tvorbe, namesto tega pa ustanovil okrožja, mnogo večje politične in upravne enote (Gorski kotar 1981: 66). Največji del Severinske županije je postal del Zagrebškega okrožja.

Zgodovinski razvoj od 19. stoletja naprej za razvoj govorov ni več pomemben, zato ga na tem mestu posebej ne obravnavam.

1.6 Kratak pregled preučevanja govorov v Obkolpju in govorov kajkavske narečne skupine ter njihova klasifikacija

1.6.1 Od belokranjskega do kostelskega narečja

Govore ob zgornjem toku reke Kolpe in na Kostelskem so do zdaj obravnavali slovenski dialektologi (Fran Ramovš, Tine Logar, Jakob Rigler, Albinca Lipovec, Sonja Horvat, Matej Šekli), študenti dialektologije (Tanja Muhvič in Ana Gorše) in nedialektologi (Jože Gregorič, Jože Primc, Marija Makarovič, Marko Smole, Slavko Malnar).

1.6.1.1 Etnološko-jezikovni prispevki

Slavist, duhovnik, predvsem pa zbiratelj narečnih besed Jože Gregorič (1908–1989)²⁵ je bil po rodu iz Delača. V sodelovanju z dialektologinjo dr. Sonjo Horvat z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani je zbiral gradivo za narečni *Slovar kostelskega govora*. Slovar naj bi vključeval južne kostelske govore od Srobotnika do Grglja.²⁶ Do izdaje še ni prišlo, saj je delo zastalo predvsem zaradi Gregoričeve smrti. Občina Kostel je kasneje delo znova spodbudila in *Kostelski slovar* bo v sodelovanju z občino Kostel izšel leta 2014 v (so)uredništvu dr. Petra Weissa z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.²⁷

Jože Primc je zbiral zgodbe v Zgornji Kolpski dolini in o tem napisal vrsto člankov. Morda najpomembnejša pa je njegova monografija *Okamneli mož* (zbirka Glasovi) z zgoščenko, ki prinaša zgodbe »od Babnega Polja in Prezida prek Gerova, Čabra, Osilnice, Kužlja, Kostela, Fare, Dola in Predgrada«. Obsežni uvod te monografije (1997: 7) obravnava zgodovino območja in tamkajšnji govor, ki ga avtor deli na tri dele:

- gebarski govor (od Babnega Polja in Prezida na obeh bregovih Kolpe in Čabranke do vključno vasice Srobotnik ob Kolpi pod Sv. Ano),
- kostelski govor (od Račkega Potoka pod Srobotnikom do Grglja) in
- belokranjski (od Grglja do Dola oz. Predgrada in naprej v Belo Krajino).

Njegova razdelitev je utemeljena z nekdanjo delitvijo na gospostva (kočevsko, kostelsko in poljansko) ter s frekvenco Uskokov na posameznem območju (manjše število na območju Osilnice, večje na kostelskem, največje pa na belokranjskem) in njihovim vplivom na krajevne govore.

Etnologinja Marija Makarovič je objavila monografijo (2002) o pričevanjih oz. življenjskih zgodbah prebivalcev ob Kolpi in Čabranki.

Marko Smole je zaslužen za ohranjanje lokalne kulturne dediščine ob Zgornji Kolpi in Čabranki. Vodi etnološko zbirko »Palčava šiša« v vasi Plešče. Organizira ter (so)izvaja vsakoletne (že peto leto zapored) etnološko-muzikološke delavnice, ki združujejo in izobražujejo različne ljudi s tega območja.

Slavko Malnar je po rodu iz Ravnic blizu Tršća, kjer tudi živi. Po upokojitvi se je začel ljubiteljsko ukvarjati z lokalno zgodovino, priimki in krajevnimi govori. Ljubiteljstvo je preraslo v resno delo in izdajo številnih monografij. Med njimi sta za jezikoslovje pomembna predvsem dva slovarja čabranskega govora (*Pamejnek* iz leta 2002 in *Rječnik čabarskog govora* iz leta 2008), ki prinašata neprecenljiv zapis krajevnega govora, hkrati pa nudita spodbudo in zgled vsem narečnim slovaropiscem.

²⁵ Gregoriču in njegovemu delu je posvečena tudi monografija: Južnič, S., Samec, D., Weiss, P.: *Domoznanec in kulturni delavec Jože Gregorič. Kostelski ponos na slovenskem leposlovnem nebu*. Ljubljana, Kostel, 2011.

²⁶ Za več informacij o nastanku slovarja glej Horvat 1988/89 in Kenda Jež, Weiss 2000.

²⁷ Slovar, ki bo imel okoli 540 strani, v tisku, bo imel sledeči kolofon: Jože Gregorič, *Kostelski slovar*, ur. Sonja Horvat, Ivanka Šircelj-Žnidaršič, Peter Weiss, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU -- Kostel: Občina, 2013 (Slovarji).

1.6.1.2 Diplomski deli

Tanja Muhvič (Muhvič 2009) je v svojem diplomskem delu kot prva zapisala lekseme tudi na hrvaški strani državne meje, in sicer v kraju Hrvatsko poleg Osilnice.

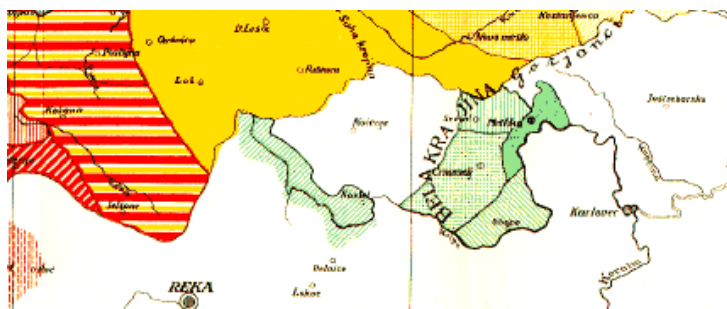
Ana Gorše (Gorše 2010) je podrobno opisala govor Bosljive Loke in tako zapolnila zev na območju, ki dejansko predstavlja mejo (sicer malo južneje) med severozahodnimi in jugovzhodnimi govori. Predstavila je izoglose (tudi grafično), ki vidno ločujejo SZ del od JV dela kostelskega narečja.

Obe diplomski nalogi sta nastali na Oddelku za slavistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani pod mentorstvom prof. dr. Vere Smole.

1.6.1.3 Strokovne dialektološke obravnave

Obravnava prispevkov slovenskih dialektologov k proučevanju in klasifikaciji obravnavanih govorov v nadaljevanje je kronološka.

Fran Ramovš je v svoji *Dialektološki karti slovenskega jezika* (1931) kostelske govore prištel h govorom belokranjskega narečja kot dela dolenske narečne osnove, na karti pa jih je narisal tudi na desni breg Kolpe (s precej naselji v okolici Delnic in okolici Čabra).²⁸ Na severu je vključil tudi Lazec, severovzhodna meja pa je bila Kočevska (po Toporišiču poimenovani »mešani kočevski govori«). Babno Polje na severozahodu je priključil zahodnemu dolenskem narečju. Ramovš, glede na navedene vire v *Dialektih*, ni razpolagal s prav veliko gradiva (Horvat 1994: 306), bolj poznani so mu bili namreč le (vzhodni) kostelski govori.

Karta 2: Del Dialektološke karte slovenskega jezika (1931) (avtor: Fran Ramovš)

Uvrstitev k belokranjskim govorom je Ramovš utemeljeval s stopnjo srbohrvaškega vpliva, ki naj bi bil močan tudi v kostelskih govorih oz. »ker je ta govor po svojem postanku, razvoju in po svojem bistvu takšen kot belokrajinski, ga štejem kar k njim.« (Ramovš 1935: 136). Glede na količino srbohrvaških primesi je ločeval šokarski govor, osrednji belokranjski, južno belokranjski in kostelski govor (Ramovš 1931: 33).

Prvi obširnejši pregled jezikovnih značilnosti kostelskega govora je podal Ramovš v *Dialektih* (1935: 142), nato pa še v *Kratki zgodovini slovenskega jezika* (1994: 136).²⁹ Z nekaterimi tam opisanimi lastnostmi se na podlagi sodobnejših raziskav ne moremo (več) strinjati. Za issln. * \bar{o} /* $\bar{\partial}$ - in * \bar{o} podaja Ramovš refleks *uo*. Tak diftonški refleks pa sem sama zasledila le v govoru Delnic in deloma v Babnem Polju. Isto velja za issln. * \bar{e} /* \bar{e} -, kjer Ramovš podaja diftong *ie*, ki ga prav tako sama nisem nikjer zasledila.³⁰ Gradivo za Delnice, ki ga navaja od Strohala in se je kasneje izkazalo za precej nezanesljivo, v navedenih primerih sicer drži.

²⁸ Ramovš pravi (1931: 59): »Tudi onstran Kolpe, v gorskem Kotaru, razmere niso bile nič drugačne; zato pa je toliko skupnosti med kostelskim dialektom in govorico v Delnicah in Lokvah.«

²⁹ Prva izdaja iz leta 1936.

³⁰ Več o tem v podpoglavju 3.13.1.1.

Za potrebe Slovenskega lingvističnega atlasa (dalje SLA) je dialektolog Tine Logar naredil zapis po vprašalnici SLA v krajih Osilnica in Vas, oboje leta 1957. Albinca Lipovec je leta 1966 naredila zapis za SLA za govor Babnega Polja, ki je vključen tudi v mrežo krajev Splošnoslovenskega lingvističnega atlasa (OLA T013), za kar je prav tako narejen obsežen zapis po vprašalnici OLA avtoric Albince Lipovec in Frančke Benedik. Jože Gregorič je leta 1983 naredil zapis za SLA v rodnem Delaču, istega leta je zapis za SLA za Banjo Loko naredila Milojka Štampfl-Glavič.³¹

Jakob Rigler je v svojem komentarju na Toporišičevo poimenovanje »mešani kočevski govori« leta 1965 predlagal združitev v narečno skupino govore kočevskega območja in govore ob Kolpi ter v južni Beli krajini. Nekateri izmed njih namreč izstopajo iz dolenske narečne skupine, vsi pa da imajo drugačen akustični vtis. Po njegovem mnenju bi v to skupino lahko spadalo območje, ki ga je na svoji skici diahrono predstavitve slovenskih narečij označil z B. Prvotno naj bi v to skupino spadala tudi nekatera področja z današnje hrvaške strani (Rigler 2001: 297).³²

Tine Logar je v svoji monografiji *Slovenska narečja* (1975) govor Babnega Polja povezal s kostelskim narečjem in zapisal, da je to eden od govorov narečja, ki se govori ob Čabranci in zgornji Kolpi na slovenski in hrvaški strani (Prezid, Čabar, Osilnica itd.) (Logar 1975: 96).

Novo gradivo je torej omogočilo večje poznavanje govorov ob Kolpi in spremembo narečne meje na narečni karti. Na Logar-Riglerjevi karti slovenskih narečij iz leta 1986 najdemo dve spremembi: prva je dialektološke narave – tudi Babno Polje je uvrščeno znotraj kostelskega narečja –, druga pa je izenačitev južne narečne meje s politično mejo s Hrvaško (ta sprememba je bila najverjetneje politično motivirana).³³

Karta 3: Del Karte slovenskih narečij (1986) (avtorja: Tine Logar, Jakob Rigler)

Logar je kasneje v svojem članku za *Enciklopedijo Slovenije* (ES I 1987: 222) obravnaval kostelsko narečje v sklopu belokranjsko-obkolpskih govorov, ki jih je definiral kot »bolj ali manj mešane slov.-hrv.-srb. govore med Gorjanci in kočevskimi gozdovi ter Kolpo in Čabranko od Starega trga ob Kolpi do Osilnice in od tod naprej do Babnega Polja.« Dalje znotraj opisa kostelskega narečja ločuje med kostelskim govorom med Bilpo in Kužljem³⁴ in osilniškim govorom (ES I: 223), ki ga je seveda

³¹ Sonja Horvat je naredila zapis po vprašalnici SLA za Drago (SLA T280), vendar pa nam to gradivo že dlje časa ni dostopno, prav tako pa žal ni bilo nikjer objavljeno.

³² Prva izdaja tega Riglerjevega prispevka je iz leta 1975.

³³ Tako tudi Gorše 2010: 22.

³⁴ Kot opozarja že Gorše v dvojem diplomskem delu (Gorše 2010: 21) obstajajo neskladja med Logarjevo mejo kostelskega narečja kot jo določa v omenjenem članku in kot je dejansko zarisana na Karti slovenskih narečij iz leta

dobro poznal.³⁵ Osilniški govor je opisal kot preplet dolenskih (osnovni razvoj samoglasnikov), belokranjskih (naglasni premiki), gorenjskih (švapanje) in rovtarskih pojavov (krajšanje dolgih *i* in *u* ter issl. *-ǝ > o).³⁶

Dialektologinja Sonja Horvat, ki je z Gregoričem sodelovala pri nastajanju *Slovarja kostelskega govora*, je leta 1994 objavila prispevek o naglasnih in fonoloških značilnostih slovenskega kostelskega govora (za kraje Babno Polje in Lazec ter kraje med Srobotnikom in Grgljem, ki jih poimenuje južnokostelski govori).³⁷ V prispevku Horvatova ugotavlja, da so vsi obravnavani govori med seboj sicer enotni (Horvat 1994: 306),³⁸ razlikujejo se le v nekaterih jezikovnih značilnostih. Tako se govor Lazca od govora Babnega Polja in južnokostelskega govora razlikuje po tem, da naj v njem ne bi prišlo do umika dolgega akuta s predzadnjega zloga.³⁹ Vendar v nadaljevanju v opisu govoru Lazca (Horvat 1994: 308) podaja dvojnične primere.

Omenja tudi ponaglasne dolžine, ki naj bi se izgubljale v smeri proti severozahodu (Horvat 1994: 306). Sodeč po našem gradivu, ponaglasne dolžine poznata izključno govora Banje Loke in Delača in nikakor ne celoten jugovzhodni predel.

Najmlajša generacija dialektologov na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU še naprej raziskuje te obmejne govore. V 1. zvezek SLA (SLA 1 2011) so bili s tega območja kot t. i. kontrolne točke zajeti kraji Ravnice (SLA T411), Čabar (SLA T410) in Ravna Gora (SLA T412).⁴⁰

Jožica Škofic, vodja Dialektološke sekcije ISJFR ZRC SAZU, je bila v letih 2009–2010 na trimesečnem strokovnem izpopolnjevanju na Inštitutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje v Zagrebu, kjer je skupaj hrvaškimi dialektologi raziskovala (snemala in zapisovala po vprašalnici SLA) krajevne govore na obmejnem območju.⁴¹

Matej Šekli je v svojem prispevku (Šekli 2013), kjer obravnava zemljepisnojezikoslovno členitev kajkavščine in slovensko-kajkavsko jezikovno mejo, dokazal, da so, genetolingvistično gledano, govori krajev Banfi, Hum na Sutli, Čabar, Gerovo, Delnice, Gornji Turni, Brod na Kolpi, Ravna Gora in Skrad del slovenskega jezikovnega sistema.

poprej (1986). Na karti namreč meja kostelskega narečja ne sega do Bilpe, prav tako na narečni karti nista ločena kostelski del in osilniški govor.

³⁵ Na Karti slovenski narečij (1986) je kostelsko narečje označeno kot enotno narečje.

³⁶ Nezanemarljiv je Logarjev komentar v rokopisu zapisa za SLA za Osilnico, kjer na podlagi refleksov dolgega vokalizma komentira, da »v Osilnici govorijo isto kot v Gerovu«, kar pomeni, da je najverjetneje poznal tudi gerovski govor. Še več, v svojem poročilu s terena v kraju Vas pri Kostelu zapiše: »Tudi onstran Kolpe na Hrvatskem je govorica v glavnem ista kot na Kostelskem« (1. stran tipkopisa). V poročilu s terena v kraju Osilnica pa: »Enaka govorica je razširjena tudi po hribih onstran Kolpe na Hrvatskem« (1. stran tipkopisa). Razlogi, da Logar ni natančno imenoval hrvaških krajev, v katerih je (kot izgleda) tudi bil, so bili najverjetneje politično motivirani.

³⁷ Prav ti zadnje omenjeni govori so zajeti v Gregoričev slovar.

³⁸ Vsi govori so izgubili tonemskost, ohranili kvalitetno nasprotje, imajo iste naglasne premike (umik na prednaglasno kračino in nadkračino, terciarni premik cirkumfleksa in umik naglasa s kratkega zaprtega zloga).

³⁹ Za primer navaja tudi leksem *golob*, v katerem naj ne bi prišlo do terciarnega umika cirkumfleksa (Horvat 1994: 306), vendar pa sama štiri vrstice zgoraj v istem odstavku trdi, da ta umik govoru Lazca pozna.

⁴⁰ Preostale kontrolne točke na Hrvaškem so: Banfi (SLA T407), Hum na Sutli (SLA T408), Dubravica (SLA T409) in Brest (SLA T413).

⁴¹ Skupaj so obiskali kraje Hum na Sutli, Banfi, Dubravica in Severin na Kupi na Hrvaškem ter Bizeljsko in Rogatec v Sloveniji. Vsi omenjeni hrvaški kraji (razen Severin na Kupi) so tudi kontrolne točke v 1. zvezku SLA.

1.6.2 Kajkavski govori in njihova klasifikacija

Hrvaška dialektologija loči tri narečne skupine hrvaškega jezika, in sicer štokavsko, čakavsko in kajkavsko narečno skupino.⁴²

V svoji disertaciji se osredotočam zgolj na (znanstvene) delitve in opise govorov znotraj kajkavske narečne skupine, znotraj tega pa predvsem na govore v Gorskem kotarju. Preučevanje kajkavskega narečja je v nadaljevanju orisano od njegovih začetkov do sodobnosti.

1.6.2.1 Zgodovina preučevanja kajkavskih govorov

Lončarić (1996: 1) deli preučevanje kajkavskih govorov na dve obdobji, in sicer na:

- predznanstveno dobo in
- znanstveno dobo (ki se deli na 1. in 2. obdobje hrvaške dialektologije).

Predznanstvena doba

Sem sodijo prvi zapisi o kajkavskih govorih, slovarji in prve slovnice.

Eno od prvih del, ki že kaže zavestno razmišljanje o kajkavskem narečju je *Decretum* Ivana Pergošiča (1574). Nato se v 17. stoletju že bolj eksplicitno »razpravlja« o kajkavščini, in sicer Juraj Habdelić v svojem predgovoru religiozno-moralističnega dela *Zercalo Mariansko* (1662), ki je nastalo v okviru kajkavskega literarnega kroga (hrv. kajkavski književni krug).

Kajkavske besede so navedene tudi v poliglotskem slovarju nemškega leksikografa H. Mesigerja *Thesaurus Polyglotus* (1603). Kasneje nastajajo že tudi prva kajkavska leksikografska dela:

- Juraj Habdelić *Dikcionar* (1670), ž Pavao Ritter Vitezović *Lexicon Latino-Illyricum* (1700) (dva zvezka v rokopisu, prvi del je izgubljen),
- Ivan Belostenec *Gazofilacij* (1740; največje kajkavsko leksikografsko delo),
- F. Sušnik, A. Jambrešić *Sušnik-Jambrešičev rječnik* (1742).

V 18. stoletju nastajajo na hrvaškem kajkavskem območju prve slovnice:

- Johannes Christophorus de Jordan *Gramatica croatica* (prva hrvaška kajkavska slovnica nekajkavca),
- Ivan Vitković (1779; v rokopisu) – prva hrvaška kajkavska slovnica kajkavca,
- Ignac Kristijanović *Grammatik der Kroatischen Mundart* (1837).

Znanstvena doba

Prvo obdobje

Prvo obdobje znanstvene dobe preučevanja kajkavskih govorov otvorita Josef Dobrovsky in Jernej Kopitar ter Franc Miklošič z različnimi interpretacijami o pojmih »kajkavščina« in »Slovenec«. Tako Dobrovsky kot nato Kopitar obravnavata slovenščino in kajkavščino kot en jezik. Prav tako Miklošič, ki hrvaške kajkavce (t. i. Civilna Hrvaška) ozemeljsko povezuje v t. i. zahodno deblo Slovenov skupaj z zahodno Ogrsko, Štajersko, Koroško, Kranjsko in Primorjem (Šivic-Dular 2013: 355).

Šele ilirsko gibanje prinese spremembo, tj. povezovanje kajkavščine s hrvaškim jezikom.

⁴² V hrvaški dialektološki terminologiji se uporablja izraz *narječje*, torej štokavsko narječje, čakavsko narječje in kajkavsko narječje, ki se dalje delijo na narečja, v hrvaški dialektološki terminologiji je temu ekvivalenten termin *dijalekt*.

Okoli polovice 19. stoletja (prav v času, ko osnova hrvaškemu knjižnemu jeziku postaja novoštokavsko narečje), nastajajo prvi zavestni zapisi kajkavskega narečnega gradiva, med njimi sta tudi Milar Rešetar in Rudolf Strohal. Milan Rešetar je leta 1907 izdal svojo monografijo *Der štokavische dialekt*, ki je pomembna zlasti zaradi precej natančno opredeljene meje kajkavskega narečja napram drugim narečjem (Lisac 2012: 94). Rudolf Strohal pa je poznan predvsem zaradi svojih podrobnih zapisov govorov krajev Brod na Kolpi, Lokve, Ravna Gora in Delnice. Vendar pa njegovi zapisi ne veljajo za najbolj zanesljive. Malo kasneje, leta 1922, Nikola Majnarić podrobno predstavi govor Ravne Gore.

Lukjanenko leta 1905 v Kijevu izda monografijo *Kajkavsko narječje* (Kijev, 1905), v kateri predstavlja svojo teorijo o slovenski, čakavski in štokavski osnovi kajkavskih govorov (Lisac 2012: 92). Lukjanenko je sprejel Oblakovo delitev kajkavščine na južno (ki je bližja štokavščini) in severno (ki je bližja slovenščini) kajkavščino. Pride pa tudi do lastne hipoteze – hipoteza o trovrstni osnovi kajkavščine, ki temelji na konzonantizmu, in sicer naj bi le-ta imela štokavsko, čakavsko in slovensko osnovo.

Vatroslav Jagić v recenziji Lukjanenkovega dela natančneje opiše svoje stališče v zvezi s kajkavščino in napiše, da za določanje narečnih odnosov niso zadostne posamezne fonetične značilnosti ter poda dve definiciji kajkavščine:

- kajkavščina je genetsko gledano prehodni idiom in predstavlja vmesni del med slovenščino in hrvaščino,
- kajkavščina je glede na svoje značilnosti del hrvaškega jezika.

Drugo obdobje

V veliki meri se je na Lukjanenkovo monografijo naslonil Aleksandar Belić. Ta je zaslužen za prvo znanstveno delitev kajkavskih narečij (brez gorskokotarskih govorov) znotraj hrvaške dialektologije, in sicer na podlagi refleksov praslovanskih **t* in **d* (> *č* – *č̣*, *č* – *j*, *ć* – *j*) (objavljeno v Stanojevićevi *Narodnoj enciklopediji srpsko-hrvatsko-slovenačkoj*, 1927). Po njegovem mnenju ni dvoma, da ima kajkavščina skupne lastnosti s slovenskim jezikom, vendar pa pravi, da je glede na njene današnje lastnosti nikakor ne moremo imeti za slovensko narečje.

Fran Ramovš meni, da je kajkavščina genetsko gledano del slovenskega jezika. Prvotna jezikovna skupnost slovanščine v Alpah in na zahodnem delu Balkana je bila razdeljena na dva dela, in sicer je SZ del (s slovenščino, kajkavščino in čakavščino) stal nasproti V štokavskemu delu (Ramovš 1936: 75). Že v 10. stoletju pa je kajkavščina zaradi političnih razlogov prešla pod hrvaški jezikovni vpliv, zato tudi Ramovš sodobnih kajkavskih govorov ni vključeval v slovenski jezik (Lisac 2012: 95). Ramovš (1936: 76) navede značilnosti, ki povezujejo kajkavščino s slovenskim jezikom:

- 1) psl. **t*, **d* > *t*, *j* in *ć*, *j* > *č*, *j*;
- 2) paralelni razvoj skupin **stj*, **skj* in **zdj*, **zgj* > *šč*, *ždž* > Z kajk. *šč*, *ždž*; SZ kajk. prekm. *šč*, *ždž*;
- 3) **q* > *o* (v kajk. po 14. st. > *u* po narečnem razvoju, deloma pa gre za vpliv štokavsko-čakavski vpliv);
- 4) -*o*/*-u* (na SZ in SV s sekundarnim -*m* po m./sr. spolu) < **-q* < **-ojq* v or. ed. *a*-debla;
- 5) **r*' > *rj* oz. otrdi v *r* v položaju pred soglasnikom in na koncu zloga;
- 6) kvantiteta vokala vpliva na kvaliteto;
- 7) podobnosti v morfologiji: -*ov* v rod. mn. samostalnikov moškega spola, ni vokativa, ohranjen namenilnik, tvorba futura z *bqdq*, izguba aorista in imperfekta;
- 8) veliko število skupnih izposojenk iz nemščine;
- 9) jat se na Z sln. delu zoži (*ě* > *ē*, *ie*, *ije*, *je*, *ī*), na V sln. in kajk. delu pa ohranja svojo širino (*ě* > *e*, *ä*, *eĭ*, *aĭ*).

Stjepan Ivšić je v monografiji *Jezik Hrvata kajkavaca* (1936) preučil celotno območje kajkavščine (razen Gorskega kotarja). Najbolj pomembni rezultati njegove raziskave so povezani z naglasom, in

sicer je določil t. i. osnovno kajkavsko akcentuacijo (dalje OKA). Zanj je značilen predvsem obstoj metatoničnih oz. novih praslovanskih naglasov – novih akutov in novega cirkumfleksa v določenih kategorijah.

Večji del kajkavskih govorov (brez gorskokotarskih govorov) je glede na naglas razvrstil v štiri večje skupine, in sicer prav po usodi metatoničnega cirkumfleksa.

Ivšič je tako z odkritjem teh naglasnih zakonitosti, ki je skupino kajkavskih govorov povezala v celoto, posredno ovrgel Lukjanenkovo oz. Beličevo in Ramovševu hipotezo.

V prvi izdaji *Enciklopedije Jugoslavije* je Mate Hraste primerjal Beličevo in Ivšičevo delitev ter kajkavsko narečno skupino razdelil na šest narečij; v svojo delitev pa je prvič vključil tudi t. i. goranski dijalekt.

Dalibor Brozović postavi hipotezo o mejah kajkavščine pred migracijami, in sicer naj bi se nahajala v okviru hrvaško-srbskega diasistema s petimi enotami, ki kot celota stoji nasproti slovenskemu diasistemu. Predlagal je novo delitev kajkavskih narečij (1960), in sicer s kombinacijo Beličeve delitve po konzonantizmu in Ivšičeve po naglasu. Njegova zasluga je, da je pokazal potrebo, da se kajkavsko narečje deli naprej in da je za to nujno potrebno upoštevati dva različna kriterija, in sicer sta to lahko akcentuacija in vokalizem. Dodelil je mesto gorskokotarskim govorom v okviru kajkavščine.

Pavle Ivić je odkril (1961, 1968) dve pomembni značilnosti v vokalizmu osrednjih kajkavskih govorov, ki služita za nadaljnjo klasifikacijo kajkavskih govorov:

- izenačenje jata in polglasnika (**ǣ* = **ǝ*),
- izenačenje zadnjega nosnega vokala in zlogotvornega *l* (**q* = **l*).

Ivić je podal tudi popravke Ivšičeve delitve glede na naglas.⁴³

Zvonimir Junković je zavzemal stališče, da je bila kajkavščina oz. panonska skupina zahodnega južnoslovanskega prajezika že od začetka del hrvaškega jezika, in da so se iz nje razvili tudi nekateri današnji slovenski govori (prleški, prekmurski in nekateri vzhodnoštajerski govori). Njegova hipoteza temelji na naslednjih glasoslovnih značilnostih:

- 1) izenačenje *e* = *ɛ* (ni značilno za alpsko skupino),
- 2) razvoj **d* in skupine **zd*,
- 3) predpostavka, da v alpski skupini ni prišlo so skrajšanja psl. starega dolgega akuta,
- 4) slovenski govori, ki izhajajo iz panonske skupine ne poznajo starih slovenskih naglasnih sprememb (progresivni pomik cirkumfleksa, daljšanje nezadnjega kratkega zloga, odpravljanje nenaglašanih dolžin).

Jakob Rigler je poskušal ovreči Junkovićevo teorijo in je dokazoval:

- da je bil akut v tistih govorih, ki mejijo na kajkavščino skrajšan in

⁴³ In sicer so bili Ivićevi popravki:

① Ivšič je napačno predpostavil izogloso v SZ zagorskih govorih. Gre namreč za psl. stari akut, ki je v teh govorih ob Sotli na meji s Slovenijo, v primerih kot je »lipa«, po Ivšiču dal dolg zlog. Vendar pa so v teh govorih podaljšani vsi kratki nezadnji naglašeni zlogi, torej ne samo zlog s starim akutom, ali pa je prišlo do izgube nasprotja po kvantiteti. Ti govori tvorijo idiom, ki ima rang narečja, Ivić jih poimenuje t. i. gornjosutlanski dijalekt.

② Podravske govore je Ivšič umestil v svojo IV. skupino, saj so naglasni pojavi podobni kot v ostalih govorih te skupine, vendar pa gre tukaj za prefonologizacijo zaradi fiksiranja naglasnega mesta. Ivić ga poimenuje kot podravski dijalekt.

③ Ivšič ni vedel za govore v Medžimurju, v katerih je izginilo tudi nasprotje po kvantiteti, kaže pa, da je tako v celotnem Medžimurju. Poleg tega pa so ti govori razvili nekatere druge fonološke lastnosti, in sicer petdelni vokalski sistem. Ivić ga poimenuje kot međimurski dijalekt.

Ivić opozarja, da je prav tako potrebno dodeliti mesto tudi govorom: ki ohranjajo nespremenjen kajkavski cirkumfleks (karakteristika Ivšičeve I. skupine): *posēkel*, *mēso*; govorom, kjer prihaja do metatonije akuta: *sūša* → *sūša* (sjevernomošlavska govori); govori, kjer poznajo metatasko naglasa proti začetku besed: *lo'pata* → *'lopata*.

Matej Šekli (2013) je imena narečij kajkavske narečne skupine prevedel v slovenščino, in sicer:⁴⁴

hrvaško	slovensko
KAJKAVSKO NARJEČJE	KAJKAVSKA NAREČNA SKUPINA
I. ⁴⁵	zagorsko-međimurska narečna ploskev
središnjozagorski dijalekt	bednjansko-zagorsko/srednjezagorsko narečje
samoborski govori (dijalekt)	samoborsko narečje
varaždinsko-ludbreški dijalekt	varaždinsko-ludbreško narečje
međimurski dijalekt	međimursko narečje
gornjosutlanski dijalekt	gornjesoteljsko narečje
plješivičkoprigorski	prigorsko/plješivičkoprigorsko narečje
III.	turopoljsko-posavska narečna ploskev
vukomeričko-pokupski dijalekt	vukomeričko-obkolpsko narečje
turopoljsko-posavski dijalekt	turopoljsko narečje
donjolonjski dijalekt	dolnjelonjsko/južnomoslavačko narečje
IV.	križevačko-podravska narečna ploskev
sjevernomoslavački dijalekt	severnomoslavačko narečje
gornjolonjski dijalekt	gornjelonjsko narečje
glogovničko-bilogorski dijalekt	glogovničko-bilogorsko narečje
podravski/virovskopodravski dijalekt	podravsko/virovskopodravsko narečje
goranski dijalekt	gorskokotarsko/goransko narečje
II.	
donjosutlanski	dolnjesoteljsko narečje

Na naslednji strani: Karta 4: Karta kajkavske narečne skupine (avtor: Mijo Lončarić)

⁴⁴ V tej disertaciji bomo dalje uporabljali slovenska imena narečij kajkavske narečne skupine.

⁴⁵ Velika rimska številka predstavlja Ivšičevo skupino glede na naglas.

KARTA KAJKAVSKOG NARJEČJA

1.6.2.2.1 Sodobna kajkavska dialektologija o goranskem (gorskokotarskem) narečju

Goransko narečje se v hrvaški dialektologiji deli na dva dela, manjši vzhodni del in večji zahodni del. Zahodnemu goranskemu podnarečju, ki zajema del naših obravnavanih govorov, pripada območje v Gorskem kotarju zahodno od Zaumola in Plemenitaša (Lisac 2006: 11).

Gorskokotarske govore je obravnavalo več avtorjev, in sicer Božidar Finka, Vida Barac-Grum, Josip Lisac, Mijo Lončarić, Marija Malnar in Tijmen Pronk.

Hrvaška dialektologija tradicionalno uvršča med gorskokotarske govore prav vse govore do državne meje s Slovenijo. Odstopanja od glavnih kajkavskih klasifikacijskih kriterijev pa razlagajo na različne načine, ki jim lahko postavimo skupni imenovalec: »Goranska ili gorskokotarska kajkavština nastala je kao rezultat raznovrsnih dijalekatskih prožimanja pri čemu važnu ulogu imaju dijalekti slovenskoga jezika« (Barac-Grum, Finka 1981: 424).

To se utemeljuje predvsem z razlago: »U 17. i 18. st. ovo je područje naseljeno djelomično stanovništvom iz Slovenije i iz drugih zemalja Austro-Ugarske Monarhije, ali su se u Kupsku dolinu – sve do Delnica, počeli vraćati i potomci nekadašnjih izbjeglica pred Turcima, koji su za vrijeme naleta turske vojske prebjegli u susjednu Sloveniju. Došljaci su donosili svoju slovensku kajkavštinu te se miješali s malobrojnim čakavskim i kajkavskim starosjedilačkim stanovništvom« (M. Malnar 2010: 47).

Malo verjetno je, da bi se pobegli čakavci v obdobju dvesto letih »pokajkavili« do te mere, da bi svoje narečje pozabili, nato pa s svojim govorom kot povratniki popolnoma nadvladali avtohtoni govor. Tudi Slavko Malnar, ki je podrobno preučeval zgodovino in zabeležene priimke na čabarskem območju, pravi (Malnar 2007: 68, tudi 2010: 7), da čakavskih priimkov v tistem obdobju ni najti, sploh pa ne podatkov o večjih čakavskih migracijah s slovenske strani. Izrazi se zelo slikovito: »Jedan je napisao kako su naši preci bili čakavci. Za vrijeme turskih haračenja pobjegli su u Kranjsku, a njihovi unuci i praunuci vratili su se kao kajkavci. Kakvi su to kajkavci koji su pored kajkavskog jezika donijeli i kranjska prezimena?« (Malnar 2010: 7).

Vendar pa kroatistična dialektologija mestoma tudi dokaj jasno povezuje goransko narečje s slovenskimi narečji oz. slovenskim jezikovnim sistemom. Tako npr. Josip Lisac (2006: 61) »Dakle, u usporedbi s glavninskom kajkavštinom mora se podvući da u istraživanim govorima (govor krajev Delnice in Turni, op. avtorice) u osnovi izostaje jednačenje refleksa *šwa* in *jata* kako i jednačenje *o* i *l*, pa se stoga i zaključuje kako goranske kajkavske govore treba ipak promatrati relativno odvojeno od središnjih kajkavskih i kako su kajkavskim goranskim najbliži srodnici najjužniji slovenski govori«. In dalje: »Mislim da nećemo pogriješiti povežemo li ipak delničko stanje s dolenjским, a tako moramo postupati i s čitavim terenom od Delnica prema Gerovu, Zamostu i Prezidu uključujući i Babno Polje na slovenskoj strani« (Lisac 2006: 59).

Tudi Pronk (2010: 129) zaključuje, da ni potrebe, da bi se goranske govore razlagalo kot mešane in da je njihova avtohtona osnova dobro razvidna, sploh če jih gledamo v kontekstu bližnjih južnoslovenskih narečij.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

2.1 Pregled razvoja slovenskega jezikovnega sistema⁴⁶

Pričujoče poglavje bo nudilo vpogled v razvoj slovenskega jezikovnega sistema, in sicer od obdobja pozne praslovanščine do današnjega časa. Namenjeno je predvsem teoretični utemeljitvi sklepov, predstavljenih v sledečih poglavjih in podlaga za geolingvistično predstavitev izoglos.

Zgodovina slovenskega jezika se je začela nekako pred 1400 leti, ko so predniki današnjih Slovencev – navadno jim pravimo Alpski Slovani – prišli iz psl. domovine onstran Karpatov. Naselili so se na nekdanj mnogo večjem ozemlju v Vzhodnih Alpah, na Krasu in v JZ delu Panonske nižine. Današnje slovensko ozemlje predstavlja le eno tretjino prvotnega; današnja jezikovna meja pa se je izoblikovala v 15. st.

Ob prihodu so Slovani prinesli s seboj in govorili še bolj ali manj vsem Slovanom skupen ali vsaj podoben jezik, enega od psl. narečij oz. glede na različne smeri naseljevanja nemara celo več ali vsaj dvoje narečij. V prvem obdobju svojega življenja na novih ozemljih, ki je trajalo vsaj 150–200 let, so torej Alpski Slovani, živeči na JV delu, govorili še psl. jezik oz. narečje, ki predstavlja zadnjo razvojno stopnjo praslovanščine.

2.1.1 Fonologija

2.1.1.1 Pozno praslovansko obdobje

Vokalizem in konzonantizem

Praslovanščina je iz ide. podedovala dolge in kratke samoglasnike. Vsi samoglasniki, tako dolgi kot kratki ter t. i. skupine *tert*, *tort*, *telt* in *tolt* se lahko nahajajo v naglašenem ali nenaglašenem zlogu. Inventar zložnikov je bil naslednji:

Psl. dolgi samoglasniki

*i	*y
	*u
*ē	*ǫ
*ě	*a

Psl. kratki samoglasniki

*b	*b̥
*e	*o

Psl. zveze v položaju med soglasnikoma: **br*, **bl*, **rb*, **lb*, **er*, **el*; **br̥*, **bl̥*, **r̥b*, **l̥b*, **or*, **ol*. Razen v teh skupinah so bili vsi zlogi v besedi odprti (t. i. zakon odprtega zloga).⁴⁷

Za vse praslovanske samoglasnike je bilo značilno nasprotje sprednji – zadnji, za praslovanske soglasnike pa nasprotje mehki – trdi. Tudi izgovor psl. soglasnikov je bil položajno odvisen od

⁴⁶ Povzeto in prirejeno po: Logar 1996: 331–336; Rigler 2001: 13–57, Ramovš 1997: 509–516, 58–76; Šekli: 2005/2006, Mihaljević 2002.

⁴⁷ Že zelo zgodaj v praslovanskem glasovnem razvoju je bilo razvidno, da spremembe težijo k zlogovni strukturi CV oz. da se mora vsak zlog končevati s samoglasnikom, s t. i. odprtim zlogom. Ta težnja je delovala v vsem praslovanskem obdobju vse do izgube jerov konec 10. stoletja, ki je še zadnji splošnoslovanski pojav. V praslovanščini je do pojava prišlo zaradi tendence po naraščajoči zvočnosti/sonornosti. Zakon pa je že v psl. obdobju povzročil vrsto glasovnih sprememb (odpad soglasnikov iz ide. obdobja na koncu besede, kar je povzročilo izenačitev končnic v imenovalniku in tožilniku ednine, to pa je vplivalo na pojav nove morfološke kategorije živosti; monoftongizacije; pojav protetičnih glasov; nastanek nosnikov; soglasniške asimilacije; metateza likvid).

sledečega samoglasnika – sprednji ga je omehčal, palataliziral, pred zadnjim pa je ostal trd (t. i. zakon zlogovne harmonije).⁴⁸

Naglas

Praslovanski tonemi so bili v pozni praslovanščini trije. Praslovanska t. i. stara tonema sta podedovana iz ide. jezika: psl. stari akut se pojavlja samo na dolžini, tj. na dolgem samoglasniku ali na dvoglasniški zvezi; psl. stari cirkumfleks se pojavlja tako na dolžini, tj. na dolgem samoglasniku ali na dvoglasniški zvezi, kot na kračini, tj. na kratkem samoglasniku.

Novi praslovanski tonem (novi akut na dolžini in novi akut na kračini) je posledica naglasnega umika v pozni praslovanščini, in sicer v dveh položajih:

- 1) umik naglasa s praslovanskega polglasnika v šibkem položaju;
- 2) umik naglasa s praslovanskega dolgega (cirkumfektiranega) sredinskega besednega zloga (t. i. Ivšić-Stangov zakon).⁴⁹

Popraslovanski novi cirkumfleks na dolžini ni psl. tonem, temveč inovacija v nekaterih slovanskih jezikih ali njihovih narečjih. Novi cirkumfleks naj bi nastal iz psl. starega akuta z nadomestno podaljšavo zaradi izpada psl. polglasnika v šibkem položaju ali zaradi skrajšave ponaglasne dolžine. Najdemo ga v slovenščini ter v kajkavskih in severnih čakavskih govorih hrvaščine.

2.1.1.2 Na poti od posebnega slovanskega jezika do današnje slovenščine

Od 8. do konca 11. stoletja

Vokalizem in konzonzantizem

Od srede 8. do konca 11. stoletja lahko govorimo o obdobju formiranja posebnega slovanskega jezika. Nov pojav, ki je odločilno vplival na nadaljnji razvoj jezika Alpskih Slovanov in zajel skoraj ves južnoslovanski prostor,⁵⁰ je depalatalizacija samoglasniškega in soglasniškega sistema, kar je pomenilo, da nasprotje sprednji – zadnji samoglasnik ni bilo več tako pomembno, zato tudi ni vplivalo na izgovor pred njimi stoječih samoglasnikov.

V 8. stoletju je prišlo še do dveh pomembnih glasovnih sprememb, in sicer do metateze likvid (celotno južnoslovansko jezikovno ozemlje) in razvoja $*d' > j$ (južnoslovanski SZ: alpska slovanščina, kajkavski in nekateri čakavski govori).

Sledi sprememba v vokalizmu, in sicer je najprej prišlo do razpada jerov in jorov v šibke in krepke (po Havlíkovem pravilu), nato pa je nekako v 9. stoletju prišlo do onemitve šibkih polglasnikov ($*b/*\bar{b} \rightarrow *b/*\bar{b} > \emptyset$) in sovpada krepkih v nov slovenski polglasnik ($*b/*\bar{b} \rightarrow *b/*\bar{b} > *d$). Posledica tega je bilo zaprtje besednih zlogov, ki so bili v psl. po zakonu odprtega zloga vedno odprti, in nastanek številnih asimilacij v novo nastalih soglasniških skupinah, redukcij, sekundarnega polglasnika. Z onemitvijo b in \bar{b} v zvezah br/rb , bl/lb oz. $\bar{b}r/r\bar{b}$, $\bar{b}l/l\bar{b}$ pred soglasniki je prišlo do dveh novih glasov – zlogotvornih ř in r ($*vb\bar{t}k\bar{b} > *v\text{ř}k$, $*sbrd\bar{b} > *s\text{ř}d$).

⁴⁸ Delovanje zakonov odprtega zloga in zlogovne harmonije je potekalo istočasno. Zlogovna harmonija deluje tam, kjer se v neposrednem sosedstvu najmeta zadnji soglasnik in sprednji samoglasnik ali sprednji soglasnik in zadnji samoglasnik. V takih primerih soglasnik in samoglasnik, ki mu sledi, težita k temu, da bosta artikulirana kar se da blizu drug drugemu. Tako se vzpostavlja zlogovna harmonija. To splošno razvojno tendenco v fonološkem razvoju praslovanščine je prvi opazil nizozemski slavist Nicolaas van Wijk v delu *Geschichte der altkirchenslavischen Sprache I.* iz leta 1931. Asimilacija gre vedno v smeri proti sprednjemu fonemu: zadnji soglasniki se prilagajajo sprednjemu samoglasniku, prav tako pa se tudi zadnji samoglasniki prilagajajo sprednjemu soglasniku. Kot posledica tega se v praslovanščini pojavljajo glasovne spremembe, znane pod imenom palatalizacija velarov in prilagoditev samoglasnika oz. preglas.

⁴⁹ Ivšić 1911; Stang 1957: 169–170.

⁵⁰ Z izjemo vzhodno bolgarskih govorov.

Posledica depalatalizacije glasovnega sistema je bilo zlitje *y in *i v nov slovenski *i, ki je bil nekoliko trši od psl. *i. Pride tudi do onemitve medsamoglasniškega psl. *i*, zaradi česar je prihajalo do mnogih hiatov (zevov) in temu sledečih kontrakcij (zlivanj) samoglasnikov (**dobroĵego* > **dobrĵego*).⁵¹

Naglas

Arealno enako območje kot depalatalizacija samoglasniškega in soglasniškega sistema je v 8. stoletju zajel tudi naglasni pojav, ki je morda še starejši od depalatalizacije – skrajšanje psl. starega dolgega akuta (psl. **bāba* > **bāba*), ti na novo kratkoakutirani zlogi tako sovpadajo s psl. kratkimi novoakutiranimi samoglasniki.

Nato je prišlo do prvih dveh (še splošnoslovenskih) premikov naglasa in ponovne spremembe dolžine. Prvi je bil premik padajočega naglasa s končnega kratkega zloga na predhodni dolg. psl. samoglasnik – t. i. umik na prednaglasno dolžino (**zvĕzdā* > **zvĕzda*, **dušā* > **dúša*). Nekako istočasno (10. stoletje) so se vsi kratki starocirkumflektirani samoglasniki nadomestno podaljšali zaradi onemitve psl. ponaglasnega polglasnika v šibkem položaju, in se tako izenačili s starim dolgim cirkumfleksom (psl. **lĕdъ* > issln. **lĕd*). Po izenačitvi sledi pomik tega naglasa na sledeči zlog (psl. **òko* > **òko* > issln. **okô* in psl. **zlāto* > issln. **zlatô*).⁵²

Izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem

V času med 11. in 13. stoletjem je bila alpska slovanščina že tako diferencirana glede na praslovansko stanje, da moremo govoriti že o samostojnem slovenskem jeziku. Nastala sta dva paralelna samoglasniška sistema, od katerih je vsak obsegal po devet samoglasnikov, med seboj pa sta se ločila samo glede na kvantiteto (dolgi naglašeni samoglasniki ter kratki naglašeni in kratki nenaglašeni samoglasniki).

Tako je za 12. stoletje Tine Logar rekonstruiral izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem (dalje issln.),⁵³ ki predstavlja zadnjo stopnjo skupnega slovenskega razvoja pred njegovo narečno diferenciacijo. Iz tega sistema izhajajo vsi slovenski fonološki opisi slovenskih govorov. Predstavljam inventar fonoloških enot, iz katerih izhajamo tudi v fonoloških opisih v tem delu.⁵⁴

Dolgi naglašeni vokalizem

*ī					*ū
	*ē			*ō	
		*ē	*ō		*ē
			*ā		*ō
					*ī
					*ī

Kratki naglašeni vokalizem

*i					*u
	*ĕ			*ù	
		*ĕ	*ò		*ĕ
			*à		*ò
					*ĭ
					*ĭ

⁵¹ Novejši pogledi na kontrakcijo v Šivic-Dular 1998.

⁵² To je že t. i. splošnoslovenska naglasna sprememba, ne več popraslovanska, saj zajema samo slovensko jezikovno ozemlje. Prav pomik cirkumfleksa na naslednji zlog je diferencialni znak do sosednjih hrvaških narečij.

⁵³ Logar 1996: 243–247.

⁵⁴ Nosnika *ĕ in *ò sta zaradi svojega nazalnega elementa podana izven vokalnega trikotnika, ki predvideva zgolj oralne glasove.

Naglas

Slovensko jezikovno območje se na osnovi narečnih praslovanskih naglasnih razlik deli na dva areala z narečnimi praslovanskimi naglasnimi pojavi – severnoslovenski naglasni tip in južnoslovenski naglasni tip (Šekli 2007: 23). V južnoslovenskem naglasnem tipu, kamor spadajo tudi obravnavani govori v tej disertaciji, pride do sovpada naglasnega tipa d s psl. naglasnim tipom c v večini primerov in v nekaterih primerih z odrazom psl. naglasnega tipa b (pri samostalnikih s psl. *o v osnovi, redkeje s psl. *ě in *a) (Šekli 2007: 24).

Od 13. do 14. stoletja

V obdobju od 13. stoletja dalje se je slovenski jezik še dalje narečno drobil.

Vokalizem

Vokalni inventar z začetka tega obdobja za centralni in južnoštajerski sistem (JV del) naj bi izgledal takole:⁵⁷

Dolgi naglašeni samoglasniki

*i *ú
*e_i *ə *ou
*e *ä *o
 *a *r *l

Kratki naglašeni samoglasniki

*i *ú
*e *ə *o
 *ä *o
 *a *r *l

Smer izoglos SZ : JV se spremeni v SV : JZ, kar povzroči sprememba znotraj dolgega vokalizma. Proces vokalizacije dolgega slovenskega polglasnika (issln. *ě) se je začel okoli 11. stoletja in v času 13./14. st. (malo kasneje tudi issln. *ǎ-) se je na S in V vokaliziral v e, na J in Z pa v a, kjer je njegov razvoj sovpadel z etimološkim a.

Nato sta se diftonga *e_i (< issln. *ě) in *ou (< issln. *ō) na delu JV slovenskega ozemlja začela monoftongirati v smeri proti e oz. o in u (dolenjska narečna skupina), na ostalem JV območju pa še obstajala in se kasneje še diferencirala.⁵⁸ To je razcepilo centralna narečja: dolenjska narečna skupina je tako dobila opozicijo – spredaj realizirani *ū : zadnji *ū (< *ou).

V govorih, kjer je prišlo do t. i. zgodnje podaljšave kratkonaglašeni nezadnjih besednih zlogov, je podaljšani *ě- sovpadel z *ě, par pa imata v podaljšanem *ò-.

⁵⁷ Po Rigler 2001: 21. Od tega obdobja naprej bodo z inventarji prikazani samo še centralna narečje oz. dolenjska skupina.

⁵⁸ Predvideva se, da v govorih Dovja in Mojstrane, ki spadata v gorenjsko narečno skupino, do monoftongizacije *e_i in *ou ni prišlo. Diftonga v tej obliki poznata ta govora še danes. Prvotno se je domnevalo, da gre za vpliv dolenjskih priseljencev, danes pa velja prepričanje, da ta dva krajevna govora predstavljata narečni otok, na katerem do inovacije v 14. stoletju ni prišlo, in izkazujeta arhaična refleksa (Škofic 2013: 19, Logar 1962/32: 309, Greenberg 2002: 135).

Za ta čas so značilni tudi začetni pojavi moderne vokalne redukcije v razvoju kratkih samoglasnikov.

Na JV je poznan pojav samoglasniške harmonije oz. samoglasniške asimilacije, ko barva nenaglašnega samoglasnika postane odvisna od barve dolgega naglašnega. T. i. vokalna harmonija zajame kratki $e < \check{e}$ v položaju pred e in ga spremeni v e .

Naslednji pojav v vokalizmu pa predstavlja poenostavljenje navedenih vokalnih sistemov. V kratkem vokalizmu navedenega sistema najdemo namreč kar tri e -jevske glasove, tako da sistem enega odstrani: centralna narečja, tj. gorenjska in dolenjska narečna skupina razvijejo kratki e v i . Nadalje v centralnih narečjih pride do sovpada dolgih in kratkih $*e$ in $*\check{a}$ ter $*o$ in $*\check{o}$, kar vodi do sovpada refleksov issln. $*\bar{e}/*\check{e}$ - in $*\bar{e}/*\check{e}$ - ter issln. $*\check{o}$ - in $*\bar{o}/*\check{o}$ -. Kratka izglasna $*-o$ (< issln. $*\check{o}/*\check{o}$) in $*-o$ (< issln. $*o/*-o$) pa se ne izenačita.

Po vseh teh spremembah dobimo vokalni inventar za osnovni dolenjski sistem,⁵⁹ ki ga Rigler (2001: 32) s previdnostjo datira v bližino prve polovice 14. stoletja:

Dolgi naglašeni samoglasniki

$*i$ $*\ddot{u}/*\acute{u}$ $*u$
 $*e\check{i}$
 $*e$ $*o$
 $*a$
 $*r$ $*l$

Kratki naglašeni samoglasniki

$*i$ $*\ddot{u}/*\acute{u}$ $*-\acute{o}$
 $*\check{o}$
 $*e$ $*o$
 $*a$ $*r$ $*l$

Konzonantizem

Samo narečne spremembe je mogoče najti znotraj razvoja soglasnikov, in sicer razvoj issln. $*g$ v smeri proti h preko g in γ ; razvoj issln. $*n > \acute{n}/\check{n}/\tilde{n}/\grave{n}/n$; razvoj issln. $*l > \acute{l}/\check{l}/\tilde{l}/\grave{l}/l$; razvoj issln. $*t > \acute{t}/\check{t}$; razvoj issln. $*-m > -n$.⁶⁰

Naglas

Sledijo nesplošnoslovenske naglasne spremembe. Še pred splošnim zgodnjim daljšanjem kratkoakutiranih nezadnjih besednih zlogov v centralnih narečjih in na zahodu nastopajo posamezna daljšanja v določenih položajih ali v določenih besedotvornih in morfoloških kategorijah (npr. im. mn. sr. *ókna*). Refleksi sovpadajo s psl. cirkumfektiranimi zlogi oz. v centralnih narečjih tudi z vsemi zgodaj podaljšanimi kratkoakutiranimi samoglasniki v nezadnjem besednem zlogu.

Od 14. st. naprej se začnejo nekdanji skrajšani akutirani (tj. psl. staroakutirani in psl. novokratkoakutirani) nezadnji besedni zlogi podaljševati (t. i. zgodnja podaljšava) na JZ območju,⁶¹ na skrajnem SV območju pa do tega še danes ni prišlo. Tako odrazi podaljšanih prvotno kratkih

⁵⁹ Preostali osnovni vokalni sistemi so še: osnovni gorenjski sistem, osnovni južnoštajerski sistem, osnovni severnoštajerski sistem, osnovni panonski sistem, osnovni obsoško-idrijski sistem, osnovni beneško-kraški sistem, osnovni koroški sistem (Rigler 2001: 29–31).

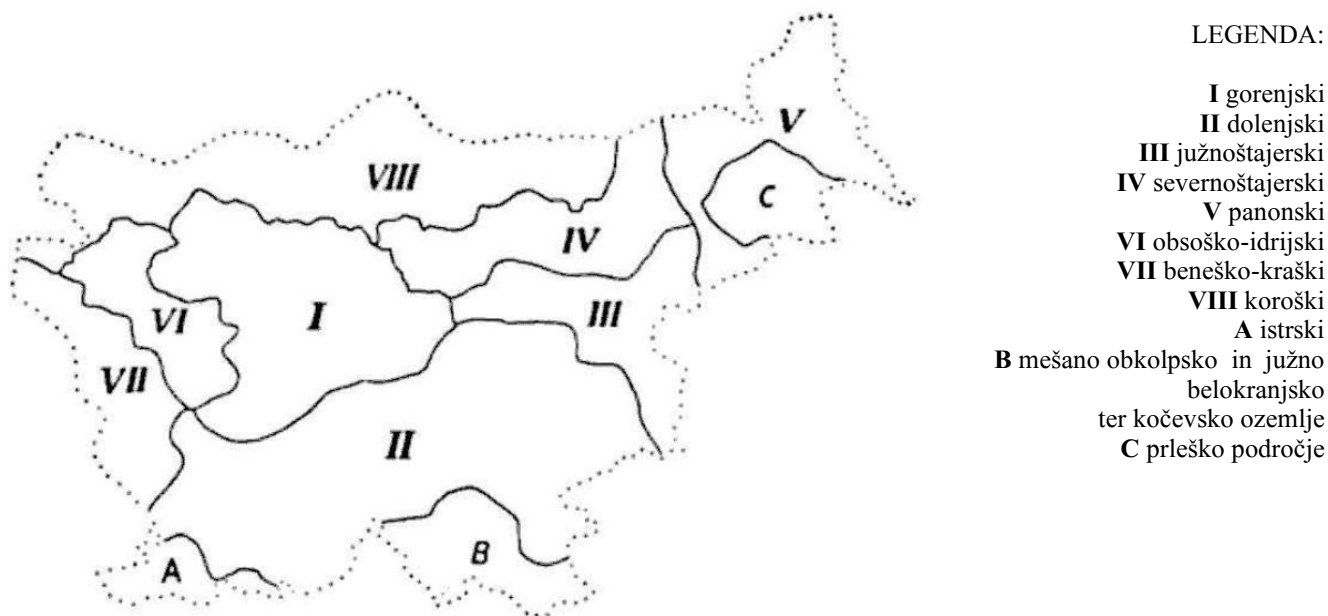
⁶⁰ Značilno za ziljsko, rezijansko, tersko, nadiško, ponekod briško in kraško, prekmursko, slovenskogoriško narečje.

⁶¹ Po diahroni delitvi slovenskih narečij JZ predstavljajo: obsoško-idrijska skupina, beneško-kraška skupina, gorenjska skupina, dolenjska skupina in južnoštajerska skupina.

samoglasnikov na slovenskem Z in J sovpadajo z odrazi stalno dolgih samoglasnikov (starocirkumfektiranih, novocirkumfektiranih, dolgih novoakutiranih, umično naglašeni na prednaglasno dolžino).

Diahrona delitev sln. narečij

Vsi do zdaj navedeni (samoglasniški in naglasni) pojavi so t. i. starejši jezikovni pojavi – starejše jezikovne inovacije, na podlagi katerih dobimo t. i. diahrono delitev slovenskih narečij.⁶²

Karta 2: Diahrona delitev slovenskih narečij (avtor: Jakob Rigler v 2001: 32)

Od 14. do srede 19. stoletja

Novi jezikovni pojavi povzročajo nastanek novih govorov.

Vokalizem

Znotraj dolgega vokalizma prihaja do nadaljnjih diferenciacij starejših diftongov (**eĭ* in **ou*); nastanejo novi diftongi za nekdanje nosnike (issln. **ē*/(**ē-*) > *ie/eĭ*; issln. **ō*/(**ō-*) > *uo/ou*); diftongirajo se tudi podaljšani akutirani samoglasniki; podaljšujeta se umično naglašena *e* in *o*; v nekaterih narečjih se skrajšata issln. **ī*/**ī-* in issln. **ū*/**ū-*.⁶³

Postopno je zlogotvorni *l*, ki je v dolgih zlogih že prej razpadel na dva dela, vokaliziral svoj polgasniški del proti *o*, tako dobimo *ol*, medtem ko v kratkih zlogih ostane nespremenjen. Nekoliko pozneje (konec 16. st.) pa je hkrati s prehodom *l* > *u* tudi *ol* prešel v *ou*, kratki zlogotvorni *l* pa v *u*.

Znotraj kratkega vokalizma je vedno bolj izrazita redukcija in onemevanje kratkih samoglasnikov. V ta čas postavljamo nastanek akanja, ukanja, ikanja, prehoda kratkih *i* in *u* > *ə*, popolno onemitev zlasti visokih in izglasnih samoglasnikov. Redukcija kratkih vokalov se razlikuje glede na (ne)naglašenost, tako pride do delitve znotraj kratkega vokalizma na kratki naglašene in na nenaglašene.

⁶² Za podrobnejši opis, v katero skupino spada določeno narečje glej podpoglavje 2.2.1.1.

⁶³ Do krajšave pride v cerkljanskem, horjulskem, škofjeloškem in zgornjesavinjskem narečju.

Preglas je zajel predvsem obsoško-idrijski in dolenski sistem. Nastopil je v dialektih, ki so imeli zelo široke kratke *e*-jevske vokale, obenem pa so ta narečja s kratkim *e* širila tudi kratki *o*, zato je večinoma na istem ozemlje razširjeno tudi akanje.

Vokalizem, ki se je prej delil po principu dolgi : kratki, se zdaj vedno bolj deli po principu naglašeni : nenaglašeni. Tako postaneta naglas in dolžina zloga odvisna drug od drugega. Izjema so poljansko narečje, del južnega belokranjskega in kostelskega narečje (govora Banje Loke in Delača), kjer dolžina pod naglasom postane ponaglasna po umiku naglasa s končnega dolgega zloga (t. i. terciarnega umika ali umika dolgega akuta z zadnjega zloga).

Konzonantizem

Znotraj konzonantizma je iz tega obdobja nastanek t. i. švapanja oz. prehod **t* v *u* pred zadnjimi samoglasniki;⁶⁴ narečna palatalizacija velarov, nadaljnji razvoj spirantiziranega *ɣ* v smeri proti onemitvi ter onezvenečenje izglasnih nezvenečih nezvočnikov.

Naglas

V tem času prihaja samo še do nesplošnoslovenskih naglasnih sprememb.

V kratkoakutiranih zadnjih oz. edinih besednih zlogih pride do metatonije, in sicer do prehoda kratkega akuta v kratki cirkumfleks (**bràt* > **brät*, **visòk* > **visök*).

V 15. stoletje se postavlja začetke še enega nesplošnoslovenskega naglasnega pojava, in sicer do umika s končnega kratkega odprtega (lahko tudi zaprtega) zloga na prednaglasna *e* in *o* (t. i. umik na prednaglasno kračino). V nekaterih govorih ta proces umika še danes ni zaključen, kar pomeni, da je ohranjeno staro stanje.⁶⁵

Verjetno sega v ta čas tudi začetek izgubljanja tonemskih opozicij.

V 16. stoletje se datira t. i. pozno daljšanje nekdanj skrajšanih akutiranih zlogov v severnih narečjih in v zahodnem delu vzhodnih narečij.⁶⁶ V teh narečjih odrazi pozno podaljšanih kratkih samoglasnikov ne sovpadajo z odrazi stalno dolgih samoglasnikov. V vzhodnem delu vzhodnih slovenskih narečij⁶⁷ do te podaljšave do danes še ni prišlo, tako so tam kratki zlogi možni tudi v nezadnjih besednih zlogih.

Sledi umik naglasa na prednaglasno nadkračino oz. polglasnik (*məglà* > *máglā*); umik naglasa z zaprtega kratkega cirkumfektiranega končnega zloga na prednaglasni skrajšani dolgi samoglasnik (*visòk* > *visok*); t. i. terciarni premik cirkumfleksa⁶⁸ (psl. **zòlto* > *zlatô* > *zlàto*),⁶⁹ daljšanje splošnoslovenskih kratkih cirkumfektiranih samoglasnikov v zadnjem oz. edinem zlogu, pomik starega akuta na drugi zlog v dvozložnicah.

⁶⁴ Tradicionalno se ta pojav omenja kot značilnost koroških in gorenjskih narečij ter babnopoljskega govora.

⁶⁵ Odsotnost tega umika oz. oksitonezo najdemo v rožanskem, rezijanskem, terskem, nadiškem narečju in kobariškem podnarečju obsoškega narečja.

⁶⁶ Po diahroni delitvi slovenskih narečij so to naslednje skupine oz. narečja: rezijansko narečje, koroška skupina, severnoštajerska skupina in zahodni del panonske skupine.

⁶⁷ Prekmursko narečje, preleško narečje in vzhodni del slovenskogoriškega narečja ter nekateri obkolpski govori.

⁶⁸ Kronološko gledano bi lahko sèm postavili tudi umik dolgega novega akuta z zadnjega zloga, saj ima ta identične rezultate kot terciarni premik cirkumfleksa (prim. Logar 1996: 81, ki za severno belokranjske govore predvideva kronološko istočasnost umika dolgega akuta z zadnjega zloga in umik na prednaglasna *e* in *o*).

⁶⁹ Narečja, v katerih pride do umika, so: ziljsko, rezijansko, tersko; črnovrško, poljansko; vzhodno rožansko, podjunsko, mežiško, severnopohorsko-remšniško, zgornjesavinjsko, severno srednjesavinjsko, južnopohorsko narečje, kozjaško podnarečje.

Značilnosti dolenske skupine

Vokalizem

Dolenska skupina (na Riglerjevi karti pod II) sinhrono gledano obsega naslednja narečja: dolensko narečje, vzhodnodolensko podnarečje, severnobelokranjsko narečje; posavsko narečje (zagorsko-trboveljsko podnarečje, sevniško-krško podnarečje, laško podnarečje); notranjsko narečje.

Starejši jezikovni pojavi, ki so značilni za dolensko skupino, so:

- denazalizacija,
- diftongizacija issln. $*\bar{e}/*\bar{o} > *e\bar{i}/*o\bar{u}$,
- zgodnje daljšanje issln. kratkih akutiranih nezadnjih besednih zlogov,
- vokalizacija issln. $*\bar{a}/*\bar{a}^- > *a$,
- sovpad razvoja refleksov issln. $*\bar{e}/*\bar{e}^-$ in $*\bar{e}/*\bar{e}^-$ ter issln. $*\bar{o}^-$ in $*\bar{q}/*\bar{q}^-$.

Dalje v razvoju osnovnega dolenskega sistema prihaja do naslednjih sprememb znotraj naglašene vokalizma:

- diftong $e\bar{i}$ se ponekod disimilira v $\bar{a}i$, ponekod se monoftongira,
- dolga e (< issln. $*\bar{e}/*\bar{e}^-$ in $*\bar{e}/*\bar{e}^-$) in o (< issln. $*\bar{o}^-$ in $*\bar{q}/*\bar{q}^-$) se diftongirata v $i\bar{e}$ in $u\bar{o}$,
- umično naglašena e in o se deloma razvijata vzporedno (običajno v $i\bar{e}$ in $u\bar{o}$).

Znotraj kratkega vokalizma pa so spremembe lahko naslednje:

- \bar{u} se je skoraj povsod delabializiral in sovpadel z refleksom za i , ki ga je po govorih različno prizadela moderna vokalna redukcija,
- izglasni $-o > -u$.

Konzonantizem

Dolenski soglasniški sistem (Logar 1996: 31):

$p \quad t \quad k \quad c \quad \check{c} \quad f \quad s \quad \check{s} \quad x$

$v \quad m \quad n \quad r \quad l \quad \tilde{j} \quad j \quad [l]$
 $b \quad d \quad g \quad - \quad - \quad - \quad z \quad \check{z} \quad -$

Naglas

Ponekod izguba intonacijskih opozicij. Za zahodni del osnovnega dolenskega sistema (notranjsko narečje) je značilna zlasti izguba tonemskega nasprotja in umik naglasa s končnega zloga na prednaglasno kračino.

2.1.2 Morfologija – praslovska nominalna sklanjatev in naglasni tipi

2.1.2.1 Praslovska nominalna sklanjatev (samostalnik)

Praslovsko stanje

Samostalnik se je v poznem praslovskem obdobju sklanjal po imenski (nominalni) sklanjatvi, se pregibal v treh številih, razlikoval tri spole in sedem različnih sklonov.

Praslovske sklanjatve je glede na nekdanje indoevropske osnove, mogoče ločiti na samoglasniške, tj. vokalne sklanjatve (ide. osnova se je končevala na vokal) in soglasniške, tj. konzontančne (ide. osnova se je končevala na konzontanč).

Nekatere od teh sklanjatev so bile produktivne. Vanje so se vključevali na novo tvorjeni samostalniki in samostalniki, prevzeti iz neslovenskih jezikov, druge so bile neproduktivne – zaprte za ozek krog prvotnih samostalnikov; na novo nastali slovenski samostalniki se vanje niso uvrščali. Samostalniki neproduktivnih sklanjatev so predvsem znotraj jezikovnega sistema pogosto prehajali v produktivne sklanjatvene tipe.

Produktivni psl. sklanjatveni vzorci so bili:

- psl. moška trda in mehka *o*-sklanjatev,
- psl. srednja trda in mehka *o*-sklanjatev,
- psl. ženska trda in mehka *a*-sklanjatev,
- psl. ženska *i*-sklanjatev,
- psl. (ženska) *ū*-sklanjatev.

Neproduktivni praslovenski sklanjatveni vzorci:

- psl. moška *i*-sklanjatev,
- psl. (moška) *ŭ*-sklanjatev,
- psl. (moška in srednja) *n*-sklanjatev,
- psl. (srednja) *s*-sklanjatev,
- psl. (srednja) *nt*-sklanjatev,
- psl. (ženska) *r*-sklanjatev.

Na naslednjih straneh podajam praslovske sklanjatvene vzorce vseh praslovenskih sklanjatev, predvsem kot dopolnilo k petemu poglavju te disertacije o morfologiji samostalnika.

Praslovske samoglasniške samostalniške sklanjatve

		<i>*-o-</i> <i>*-jo-</i>		<i>*-ā-</i> <i>*-ja-</i>		<i>*-i-</i>		<i>*-ǫ-</i>			
		m		s		ž		ž		m	
ed.	im.	*zqb-ъ	*mqž-ъ	*męst-o	*poł-e	*žen-a	*duš-a	*kost-ъ	*gost-ъ	*syn-ъ	
	rod.	*zqb-a	*mqž-a	*męst-a	*poł-a	*žen-y	*duš-ę	*kost-i	*gost-i	*syn-u	
	daj.	*zqb-u	*mqž-u	*męst-u	*poł-u	*žen-ę ₂	*duš-i	*kost-i	*gost-i	*syn-oǫ-i	
	tož.	*zqb-ъ	*mqž-ъ	*męst-o	*poł-e	*žen-q	*duš-q	*kost-ъ	*gost-ъ	*syn-ъ	
	zval.	*zqb-e	*mqž-u	*męst-o	*poł-e	*žen-o	*duš-e	*kost-i	*gost-i	*syn-u	
	mest.	*zqb-ę ₂	*mqž-i	*męst-ę ₂	*poł-i	*žen-ę ₂	*duš-i	*kost-i	*gost-i	*syn-u	
	or.	*zqb-o-mъ	*mqž-e-mъ	*męst-o-mъ	*poł-e-mъ	*žen-oǫ	*duš-eǫ	*kost-ъǫ	*gost-ъ-mъ	*syn-ъ-mъ	
mn.	im.	*zqb-i ₂	*mqž-i	*męst-a	*poł-a	*žen-y	*duš-ę	*kost-i	*gost-ъǫ-e	*syn-oǫ-e	
	rod.	*zqb-ъ	*mqž-ъ	*męst-ъ	*poł-ъ	*žen-ъ	*duš-ъ	*kost-ъǫ-ъ	*gost-ъǫ-ъ	*syn-oǫ-ъ	
	daj.	*zqb-o-mъ	*mqž-e-mъ	*męst-o-mъ	*poł-e-mъ	*žen-a-mъ	*duš-a-mъ	*kost-ъ-mъ	*gost-ъ-mъ	*syn-ъ-mъ	
	tož.	*zqb-y	*mqž-ę	*męst-a	*poł-a	*žen-y	*duš-ę	*kost-i	*gost-i	*syn-y	
	mest.	*zqb-ę ₂ -xъ	*mqž-i-xъ	*męst-ę ₂ -xъ	*poł-i-xъ	*žen-a-xъ	*duš-a-xъ	*kost-ъ-xъ	*gost-ъ-xъ	*syn-ъ-xъ	
		or.	*zqb-y	*mqž-i	*męst-y	*poł-i	*žen-a-mi	*duš-a-mi	*kost-ъ-mi	*gost-ъ-mi	*syn-ъ-mi
dv.	im./tož.	*zqb-a	*mqž-a	*męst-ę ₂	*poł-i	*žen-ę ₂	*duš-i	*kost-i	*gost-i	*syn-y	
	/zval.										
	rod./mest.	*zqb-u	*mqž-u	*męst-u	*poł-u	*žen-u	*duš-u	*kost-ъǫ-u	*gost-ъǫ-u	*syn-oǫ-u	
	daj./or.	*zqb-o-ma	*mqž-e-ma	*męst-o-ma	*poł-e-ma	*žen-a-ma	*duš-a-ma	*kost-ъ-ma	*gost-ъ-ma	*syn-ъ-ma	

Praslovske soglasniške samostalniške sklanjatve

		*-n-		*-t-		*-s-		*-r-		*-ū-	
		m		s		s		ž		ž	
ed.	im.	*ka-my	*dъ-n-ъ	*sě-mę	*tel-ę	*těl-o	*ma-ti	*buk-y	*kr-y		
	rod.	*ka-men-e	*dъ-n-e	*sě-men-e	*tel-ęt-e	*těl-es-e	*ma-ter-e	*buk-ъu-e	*kr-ъu-e		
	daj.	*ka-men-i	*dъ-n-i	*sě-men-i	*tel-ęt-i	*těl-es-i	*ma-ter-i	*buk-ъu-i	*kr-ъu-i		
	tož.	*ka-men-ъ	*dъ-n-ъ	*sě-mę	*tel-ę	*těl-o	*ma-ter-ъ	*buk-ъu-ъ	*kr-ъu-ъ		
	zval.	*ka-my	*dъ-n-ъ	*sě-mę	*tel-ę	*těl-o	*ma-ti	*buk-y	*kr-y		
	mest.	*ka-men-e	*dъ-n-e	*sě-men-e	*tel-ęt-e	*těl-es-e	*ma-ter-i	*buk-ъu-e	*kr-ъu-e		
or.	*ka-men-ъ-mъ	*dъ-n-ъ-mъ	*sě-men-ъ-mъ	*tel-ęt-ъ-mъ	*těl-es-ъ-mъ	*ma-ter-ъjQ	*buk-ъu-ъjQ	*kr-ъu-ъjQ			
mn.	im.	*ka-men-e	*dъ-n-e	*sě-men-a	*tel-ęt-a	*těl-es-a	*ma-ter-i	*buk-ъu-i	*kr-ъu-i		
	rod.	*ka-men-ъ	*dъ-n-ъ	*sě-men-ъ	*tel-ęt-ъ	*těl-es-ъ	*ma-ter-ъ	*buk-ъu-ъ	*kr-ъu-ъ		
	daj.	*ka-men-ъ-mъ	*dъ-n-ъ-mъ	*sě-men-ъ-mъ	*tel-ęt-ъ-mъ	*těl-es-ъ-mъ	*ma-ter-ъ-mъ	*buk-ъu-a-mъ	*kr-ъu-a-mъ		
	tož.	*ka-men-i	*dъ-n-i	*sě-men-a	*tel-ęt-a	*těl-es-a	*ma-ter-i	*buk-ъu-i	*kr-ъu-i		
	mest.	*ka-men-ъ-xъ	*dъ-n-ъ-xъ	*sě-men-ъ-xъ	*tel-ęt-ъ-xъ	*těl-es-ъ-xъ	*ma-ter-ъ-xъ	*buk-ъu-a-xъ	*kr-ъu-a-xъ		
	or.	*ka-men-ъ-mi	*dъ-n-ъ-mi	*sě-men-y	*tel-ęt-y	*těl-es-y	*ma-ter-ъ-mi	*buk-ъu-a-mi	*kr-ъu-a-mi		
dv.	im./tož.	*ka-men-i	*dъ-n-i	*sě-men-ě	*tel-ęt-ě	*těl-es-ě	*ma-ter-i	*buk-ъu-i	*kr-ъu-i		
	/zval.										
	rod./mest.	*ka-men-u	*dъ-n-u	*sě-men-u	*tel-ęt-u	*těl-es-u	*ma-ter-u	*buk-ъu-u	*kr-ъu-u		
daj./or.	*ka-men-ъ-ma	*dъ-n-ъ-ma	*sě-men-ъ-ma	*tel-ęt-ъ-ma	*těl-es-ъ-ma	*ma-ter-ъ-ma	*buk-ъu-a-ma	*kr-ъu-a-ma			

Nadaljnji razvoj znotraj slovenskega jezikovnega sistema

V obdobju okoli 10./11. stoletja je bilo v oblikoslovju manj sprememb kot v glasoslovju, in sicer je bila morda najpomembnejša posplošitev mehke končnice *-ę tudi za nekdanji *-y v različnih sklonih samostalniških sklanjatev.⁷⁰

V 12./13. stoletju pride znotraj samostalniških sklanjatev do paradigmatske redistribucije, in sicer se začnejo leksemi vanje uvrščati glede na svoj slovnični spol. Posledica tega je, da se število sklanjatvenih vzorcev zmanjša na štiri. Samostalniki istega spola začnejo namreč iz neproduktivnih sklanjatev prehajati v produktivne (tako so se npr. stara soglasniška moška in srednja debla glede na spol vključila v številnejšo staro moško in srednjo *o*-sklanjatev).

Vendar pa neproduktivne sklanjatve ne izginejo popolnoma. V sledovih kljub vsemu vztrajajo, saj se posamezne sklonske končnice posplošijo v produktivne sklanjatve (po pravilu spola). Posplošitve iz neproduktivnih sklanjatev so naslednje:

- Praslovanska moška *i*-jevska sklanjatev se zlije z moško *o*-jevsko sklanjatvijo, njeni sledovi pa so: im. mn., rod. mn., tož. mn. in or. mn.
- Praslovanska moška *ŷ*-jevska sklanjatev se zlije z moško *o*-jevsko sklanjatvijo, njeni sledovi pa so: rod. ed., rod. mn.
- Praslovanska ženska *ū*-sklanjatev je ohranjena v podaljšavi (sekundarno lahko tudi v im. ed.) samostalnikov ženskega spola na soglasnik tipa *cerkev*, *kri*.
- Praslovanska ženska *r*-sklanjatev je ohranjena v podaljšavi z *-er-* odvisnih sklonih samostalnikov *mati* in *hči* (tu lahko po posplošitvi iz tož. ed. tudi v im. ed.).
- Praslovanska moška *n*-sklanjatev je prešla v moško *o*-sklanjatev, vendar pa se ohranja podaljšava z *-n-* (podaljšava v im. ed. *kamen* po odvisnih sklonih).
- Praslovanske srednje soglasniške sklanjatve (*n*-sklanjatev, *t*-sklanjatev, *s*-sklanjatev) so ohranjene v podaljšavah osnove (*-en-*, *-et-*, *-es-*) v odvisnih sklonih.

⁷⁰ Za tip *vodé*, *zemljé* se končnica razlaga kot prevzeta iz pronominalne sklanjatve (prim. Rigler 2001: 555).

2.1.2.2 Praslovanski naglasni tipi

Praslovanski naglasni tip je vzorec razporeditve naglasnega mesta in različnih tonemov znotraj pregibalnih vzorcev pregibnih besednih vrst, tj. sklanjatvenih, spregatvenih in vzorcev pregibanja po spolu. Tako razumljen naglasni tip je torej tesno povezan s pojavljanjem naglasa v oblikoslovju, znotraj katerega je vsaj za praslovanščino smotrno posebej razlikovati naglas v oblikotvorju od naglasa v besedotvorju ter posledično oblikotvorne in besedotvorne naglasne tipe. Za celostno rekonstrukcijo prvih je zaslužen norveški jezikoslovec Christian S. Stang, za sistematično vzpostavitev drugih pa ruski jezikoslovec Vladimir Antonovič Dybo, osrednja osebnost moskovske naglasoslovne šole (Šekli 2006: 16).

Praslovanski oblikotvorni naglasni tipi⁷¹ so značilni za glagolske in netvorjene oz. z neproduktivnimi praslovanskimi priponskimi obrazili izpeljane imenske besedne vrste ter so trije in imajo naslednje značilnosti:

- psl. naglasni tip a: nepremično naglasno mesto na osnovi in staroakutski tonem v vseh oblikah;
- psl. naglasni tip b: nepremično naglasno mesto na prvem/edinem zlogu končnice, tj. na prvem zlogu za korenem, na katerem se pojavlja tonem tipa psl. novega akuta (na dolžini ali na kračini);
- psl. naglasni tip c: polarizirano premično naglasno mesto, kar pomeni, da se iktus lahko nahaja ali na prvem ali na zadnjem zlogu t. i. glasoslovne besede (Šekli 2006: 16).

Moskovska naglasoslovna šola za nekatere sklanjatvene vzorce (moška *o*-jevska, *u*-jevska in *i*-jevska sklanjatev, soglasniške sklanjatev samostalnikov srednjega spola z osnovo na *-es-*) odkrije še psl. naglasni tip d. Le-ta predstavlja različico psl. naglasnega tipa b: psl. **gôrdь *gordà, *rôgь *rogà, *sâdь *sadù *sadòyi, *kòlo *kolése*.

V posameznih slovanskih jezikih in njihovih narečjih se za psl. naglasni tip d pojavljajo naslednji odrazi:

1. posebni odraz psl. naglasnega tipa d (nar. psl. **gôrdь *gordà, *rôgь *rogà*);
2. sovpad s psl. naglasnim tipom b (nar. psl. **gôrdь *gordà, *rôgь *rogà*);
3. sovpad s psl. naglasnim tipom c (nar. psl. **gôrdь *gôrda, *rôgь *rôga*).⁷² (Šekli 2006: 17)

Sovpad oz. posebni odrazi psl. naglasnega tipa d je eden izmed dveh kriterijev, ki ločuje severnoslovensko in južnoslovensko cono, kamor spadajo tudi obravnavani govori s posebnim odrazom psl. nagl. tipa d (primerjaj podpoglavje 4.2).

V. A. Dybo poimenuje tudi besedotvorno pogojena naglasna tipa z nepremičnim naglasom na osnovi:

- psl. naglasni tip a': psl. dvožložni samostalniki *a*-jevske sklanjatve (izpeljanke s psl. priponskim obrazilom **-iā*):
 - a) tip s psl. novim akutom na dolžini: psl. **gôšča *gôščq (a')*;
 - b) tip s psl. novim akutom na kračini: psl. **kôža *kôžq (a')*;
- psl. naglasni tip a'': psl. trizložni samostalniki moške *o*-jevske sklanjatve in *a*-jevske sklanjatve (izglagolske izpeljanke iz sestavljenih glagolov s pomočjo kolikostnega prevoja **e* → **o* korenskega samoglasnika) s psl. novim akutom na kračini: psl. **potekti, *nalegti* → psl. **potòkь *potòka (a'')*, **nalòga *nalògq (a'')*;⁷³
- psl. naglasni tip a'': psl. trizložni samostalniki *a*-jevske sklanjatve (izglagolske izpeljanke iz sestavljenih glagolov (s pomočjo metatonije korenskega samoglasnika)) s psl. starim akutom: psl. **obuelkti* → psl. **obuélka (a'')* (Šekli 2006: 17).

⁷¹ Stang 1957: 56–167.

⁷² Dybo, Zamjatina, Nikolaev 1990: 129–154.

⁷³ Dybo 2000: 98.

Podajam prikaze različnih praslovanskih naglasnih tipov za vse tri spole.

Praslovanski naglasni tip a

		*-o-		*-ā-	*-i-
		m	s	ž	ž
ed.	im.	*gǫrxъ	*lěto	*sīla	*rītъ
	rod.	*gǫrxa	*lěta	*sīly	*rīti
	daj.	*gǫrxu	*lětu	*sīlē	*rīti
	tož.	*gǫrxъ	*lěto	*sīlǫ	*rītъ
	mest.	*gǫrsě	*lětě	*sīlē	*rīti
	or.	*gǫrxomъ	*lětomъ	*sīlǫǫ	*rītъǫ
mn.	im.	*gǫrsi	*lěta	*sīly	*rīti
	rod.	*gǫrxъ	*lětъ	*sīlъ	*rītъǫb
	daj.	*gǫrxomъ	*lětomъ	*sīlamъ	*rītъmъ
	tož.	*gǫrxu	*lěta	*sīly	*rīti
	mest.	*gǫrsěxъ	*lětěxъ	*sīlaxъ	*rītъxъ
	or.	*gǫrxu	*lěty	*sīlami	*rītъmi

Praslovanski naglasni tip b

		*-o-		*-ā-	*-i-
		m	s	ž	ž
ed.	im.	*pъsъb̄ > *pъsъb	*selò	*mъglā	*pъtъb̄ > *pъtъb
	rod.	*pъsā	*selā	*mъglŷ	*pъtī
	daj.	*pъsū	*selū	*mъglě	*pъtī
	tož.	*pъsъb̄ > *pъsъb	*selò	*mъglǫ	*pъtъb̄ > *pъtъb
	mest.	*pъsě	*selě	*mъglě	*pъtī
	or.	*pъsòmb̄	*selòmb̄	*mъglǫǫ	*pъtъmb̄ > *pъtъmb
mn.	im.	*pъsi	*selā ≥ *sèla	*mъglŷ	*pъtъb̄ie > *pъtъb̄ie
	rod.	*pъsъb̄ > *pъsъb	*selъb̄ > *sèlъb	*mъglъb̄ > *mъglъb	*pъtъb̄ǫb̄ > *pъtъb̄ǫb̄
	daj.	*pъsòmb̄	*selòmb̄ ≥ *sèlomb̄	*mъglāmъb̄	*pъtъmb̄ > *pъtъmb
	tož.	*pъsyŷ	*selā ≥ *sèla	*mъglŷ	*pъtī
	mest.	*pъsěxъ	*selěxъ ≥ *sèlěxъ	*mъglāxъ	*pъtъb̄xъ > *pъtъb̄xъ
	or.	*pъsyŷ	*selā ≥ *sèla	*mъglāmi	*pъtъb̄mi > *pъtъb̄mi

Praslovanski naglasni tip c

		*-o-	*-ā-	*-i-	
		m	s	ž	
ed.	im	*zǫbъ	*zǫlto	*golvá	*pěť
	rod.	*zǫba	*zǫlta	*golvý	*pěti
	daj.	*zǫbu	*zǫltu	*golvě	*pěti
	tož.	*zǫbъ	*zǫlto	*golvǫ	*pěť
	mest.	*zǫbě	*zǫltě	*golvě	*pěti
	or.	*zǫbomъ	*zǫltomъ	*golvojǫ	*pěťjǫ
mn.	im.	*zǫbi	*zolta	*golvý	*pěti
	rod.	*zǫbъ > *zǫbъ	*zoltъ > *zoltъ	*golvъ > *golvъ	*pěťjъ > *pěťjъ
	daj.	*zǫbomъ > *zǫbomъ	*zoltomъ > *zoltomъ	*golvamъ ≥ *golvamъ	*pěťmъ > *pěťmъ
	tož.	*zǫby	*zolta	*golvý	*pěti
	mest.	*zǫběxъ > *zǫběxъ	*zoltěxъ > *zoltěxъ	*golvaxъ ≥ *golvaxъ	*pěťxъ > *pěťxъ
	or.	*zǫby	*zoltý	*golvami ≥ *golvami	*pěťmi

Praslovanski naglasni tip a¹

		*-ja-
		ž.
ed.	im	*dúša
	rod.	*dúšę
	daj.	*dúši
	tož.	*dúšǫ
	mest.	*dúši
	or.	*dúšeǫ
mn.	im.	*dúšę
	rod.	*dúšъ
	daj.	*dúšamъ
	tož.	*dúšę
	mest.	*dúšaxъ
	or.	*dúšami

Narečno praslovanski naglasni tip d

		*-o-
ed.	im	*nǫsъ
	rod.	*nosá
	daj.	*nosú
	tož.	*nǫsъ
	mest.	*nosě
	or.	*nosómъ
mn.	im.	*nǫsi
	rod.	*nosъ > *nǫsъ
	daj.	*nosómъ
	tož.	*nǫsi
	mest.	*nosěxъ
	or.	*nosmý

2.2 Definijske lastnosti obravnavanih jezikovnih sistemov⁷⁴

V tem delu bo prikazano, po katerih kriterijih oz. merilih slovenska in hrvaška dialektologija razvrščata, obravnavne govore v tej disertaciji.

Za kriterije razvrščanja bom v tej disertaciji vzela predvsem starejše jezikovne pojave, od mlajših pa bodo bistveni predvsem:

- mlajši naglasni premiki,
- monoftonški oz. diftonški samoglasniški sistem,
- krajšanje etimološkega *i* in *u* ter *u* kot refleksa stalno dolgega *o*,
- stopnja moderne vokalne redukcije.

2.2.1 Od skupnega razvoja do posameznih jezikovnih sistemov

Praslovanščina je razpadla najprej na dva, nato pa na tri makrodialekte: zahodni, vzhodni in južni. Ti so se dalje narečno členili. Južni makrodialekt se je po glasovnih spremembah razčlenil na svoj zahodni in vzhodni del.⁷⁵ Dalje se je zahodni del razdelil na več enot glede na nesplošnozahodnojužnoslovanske glasovne spremembe, ki so lahko ozemeljsko tudi bolj razširjene (Šekli 2013: 5):

1) rotacizem: psl. $*VzV > *VrV$ sln., kajk. čak. Z štok.
 $> *VžV$ V štok., mak., blg.

2) psl. $*t, *d > č, j > č, j$ sln., SZ kajk.
 $> č, j$ Z sln., JZ kajk., čak.
 $> č, ž > č, ž$ V kajk., štok.

3) psl. $*šč, *žž \geq šč, žž$ sln., kajk., čak., Z štok.
 $> št, žd$ V štok.

4) odsotnost/prisotnost denazalizacije praslovanskih nosnikov
psl. $*e, *o > *e, *o$ SZ sln., mak., blg.
 $> *e, *o$ JV sln. / $> *e, *o$ kajk. / $> *e, *u$ čak., štok.

5) prvotna ozka/široka kakovost psl. $*ě$ v povezavi z odsotnostjo/prisotnostjo denazalizacije
psl. $*ě > *ä$ SZ sln., mak., blg.
 $> *e$ JV sln., kajk., čak., štok.

Znotraj slovenskega jezikovnega sistema se tako ločujeta SZ in JV del, znotraj kajkavskega pa SZ, JZ in V del.

⁷⁴ V celoti izhajam iz Rigler 2001, Lončarić 1985 in 1996, Šekli 2009 (delno po Brozović 1960) in 2013.

⁷⁵ Današnji predstavniki zahodne južne slovanščine so: sln., kajk., čak., vzhodne južne slovanščine pa: štok., mak., blg.

2.2.2 Slovenski jezikovni sistem

Prvotni slovenski jezikovni prostor, ki je bil razdeljen na dva dela, je kasneje, v obdobju od konca 10. do konca 12. stoletja, v okviru splošnoslovenskih inovacij oba areala povezal v celoto. Splošnoslovenske inovacije, ki so slovenski sistem⁷⁶ zamejile od ostale zahodne južne slovanščine, so:

- pomik cirkumfleksa na naslednji zlog,
- umik na prednaglasno dolžino,
- odvisnost samoglasniške kakovosti od samoglasniške kolikosti ter odvisnost samoglasniške kolikosti od mesta naglasa in posledično
- diftongizacija psl. * \bar{e} in * \bar{o} ,
- skrajšava nenaglašanih dolgih zlogov.

Izhodiščni splošnoslovenski naglasni sistem ima naslednje izvore (Logar 1996: 243–247):

- Ů ← novi dolgi akut
- ← umik na prednaglasno dolžino
- ← novi kratki akut v primerih zgodnje podaljšave
- Ů ← stari dolgi cirkumfleks
- ← stari kratki cirkumfleks (po podaljšavi)
- ← novi dolgi cirkumfleks
- ← po pomiku starega cirkumfleksa na naslednji zlog
- Ů ← stari dolgi akut (po krajšavi)
- ← novi kratki akut

Slovenska dialektologija znotraj slovenskega jezikovnega sistema dalje razvršča govore na skupine oz. narečja po t. i. mlajših in starejših jezikovnih pojavih (Rigler 2001: 13–57).

Na osnovi mlajših jezikovnih pojavov, kar je strukturno oz. tipološko merilo,⁷⁷ lahko sinhrono razvrstimo slovenska narečja na sedem narečnih skupin z mešanimi kočevskimi govori. Taka razvrstitev je nastala tudi po slušnem vtisu posameznih narečij.

Na osnovi starejših jezikovnih pojavov lahko določimo merila za določanje mej med posameznimi narečnimi ploskvami (Šekli 2009: 294), ki združujejo med seboj genetsko enake oz. podobne jezikovne sisteme.

Starejši jezikovni pojavi so:

- denazalizacija (raznosenje) issln. * \bar{e} , * \bar{o} na sln. JV oz. odsotnost tega na sln. SZ;
- smer digtongizacije issln. * \bar{e}/\bar{o} (* \bar{e} > JV e_j , > SZ ie ; * \bar{o} > JV ou , > SZ uo);
- daljšanje oz. nedaljšanje issln. kratkih akutiranih nezadnjih besednih zlogov in čas daljšanja: zgodnje daljšanje – issln. * \bar{V} - > Z in J sln. * \bar{V} (13., 14. st.), ki imajo posledično enojne odraze za issln. * \bar{e} in * \bar{e}^- ; pozno daljšanje (16. st.) S, severnoštajersko, Z del V sln. narečij, kjer imajo posledično dvojne/trojne odraze za issln. * \bar{e} in * \bar{e}^- ;
- vokalizacija dolgega sln. polglasnika (14.–16. st.): issln. * \bar{a}/\bar{a}^- > Z, gorenjsko, dolensko a in V, S, J štajersko > e ;

⁷⁶ Izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem je prikazan znotraj podpoglavja 2.1.1.2.

⁷⁷ Šekli 2009 : 292 po Brozović 1960: 74,76.

- način (ne)sovpadanja različnih *e*-jevskih in *o*-jevskih samoglasnikov v posameznih narečnih ploskvah.

Po teh (genetskih) merilih lahko diahrono razvrstimo slovenski jezikovni sistem na posamezne skupine narečij:

- severna slovenska narečja:
 - **koroška narečja**: rožansko, ziljsko (s kranjskogorskim podnarečjem), obirsko, podjunsko, mežiško in severnopohorsko-remšniško narečje;
 - **rezijansko narečje**;
- zahodna slovenska narečja:
 - **beneško-kraška narečna ploskev**: nadiško, tersko, briško in kraško narečje (z banjškim podnarečjem);
 - **obsoško-idrijska narečna ploskev**: obsoško, tolminsko, cerkljansko in črnovrško narečje;
- južna slovenska narečja:
 - **gorenjska narečna ploskev**: gorenjsko (z vzhodnogorenjskim podnarečjem), selško, horjulsko, škofjeloško, poljansko narečje in baško podnarečje tolminskega narečja;
 - **dolenjska narečna ploskev**: dolenjsko (z vzhodolenjskim podnarečjem), posavsko, severnobelokranjsko, kostelsko, notranjsko in istrsko narečje;
 - **južnoštajerska narečna ploskev**: srednještajersko, kozjansko-bizeljsko in srednjesavinjsko narečje;
- vzhodna slovenska narečja:
 - **severnoštajerska narečna ploskev**: južnopohorsko narečje, kozjaško podnarečje, zgornjesavinjsko narečje (s solčavskim podnarečjem);
 - **panonska narečna ploskev**: prekmursko, prleško, slovenskogoriško in haloško narečje.

2.2.2.1 Kostelsko narečje

Sinhrono gledano spadajo obravnavani govori na slovenski strani meje v kostelsko narečje, ki se uvršča v dolensko narečno skupino. S severozahodne strani ga objema notranjsko narečje, s severa dolensko narečje, z zahodne strani mešani kočevski govori, z jugovzhodne strani pa južnobelokranjsko narečje.

Diahrono gledano spada kostelsko narečje v dolensko narečno ploskev, ki je del južnih slovenskih narečij. Jakob Rigler je izpustil območje kostelskega narečja na svoji karti diahrone razvrstitve slovenskih narečij (označi ga s črko B)⁷⁸ kot nejasno. Matej Šekli (2009: 307) pa ga izvaja iz dolenske narečne ploskve.

Južna slovenska narečja definira:

- zgodnja denazalizacija: issln. **e*, **o* > JV sln. **ä*, **å* (skupaj z vzhodnimi narečji);
- diftongizacija issln. **ē* in **ō* > JV **eĭ* in **ou* (skupaj z vzhodnimi narečji);
- zgodnje daljšanje izhodiščnih splošnoslovenskih kratkih naglašanih nezadnjih besednih zlogov (skupaj z zahodnimi sln. narečji);
- sovpad *e*-jevskih in *o*-jevskih glasov: issln. **ē*/**è*- in **ò*- > J sln. **ē* in **ō*;
- issln. **ā*/**â*- > J sln. *ā* (gorenjska, dolenska nar. ploskev in jugozahodni del južnoštajerske nar. ploskve > *a*; severovzhodni del južnoštajerske nar. ploskve > *e*);
- issln. **ū*/**û*- > J sln. **ū*.

Znotraj tega se definira dolenska narečna ploskev, ki kaže naslednje skupne inovacije (Šekli 2009: 306):

- issln. **ē* in **ō* > J sln. **eĭ* in **ou* > dol. **eĭ* in **ū*;⁷⁹
- issln. **ē*/**è*- = **ē*/**è*- in **ò*- = **ō*/**ò*- > **ē* in **ō* > dol. **ie* in **uo*;
- issln. **ā*/**â*- = issln. **ā*/**â*- > dol. **ā*.

Narečja znotraj dolenske narečne ploskve se nadalje delijo glede na novejšje jezikovne inovacije, to so mlajše samoglasniške spremembe in mlajše naglasne spremembe. Kostelsko narečje se tako definira z:⁸⁰

- mlajšimi naglasnimi spremembami:
 - umik na prednaglasno nadkračino,
 - terciarni premik cirkumfleksa,
 - umik dolgega akuta z zadnjega zloga odprtega in zaprtega zloga,⁸¹
 - umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga⁸² in
 - izguba tonemskih nasprotij;
- mlajšimi samoglasniškimi spremembami:
 - krajšanje visokih vokalov v zahodnih govorih: issln **ī*/**î*-, **ū*/**û*- > **i*, **u*;

⁷⁸ Glej Riglerjevo karto v podpoglavju 2.1.1.2.

⁷⁹ Položajni izostanek monoftongizacije **ou* (< issln. **ō*) izkazujejo nekateri obrobni govori (Vipava in okolica notranjskega narečja).

⁸⁰ Po Šekli 2009: 307, kjer pa med definicijskimi kriteriji ni naštet mlajši naglasni umik, ki je prav tako značilen za kostelska narečja, in sicer umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga.

⁸¹ Za t. i. umik dolgega akuta z zadnjega zloga uporabljam terminologijo Tineta Logarja (1996: 80). Natančneje bi lahko umik opisali kot umik dolgega novega akuta z zadnjega (odprtega in zaprtega zloga) na predhodni zlog.

⁸² Diahrono gledano je to psl. tonem tipa starega dolgega akuta in tipa novega kratkega akuta na zadnjem zaprtem zlogu, ki sta v internem slovenskem razvoju sovpadla. V issln. kratkoakutiranem zadnjem zaprtem zlogu ni prišlo do podaljšave, temveč do metatonije kratkega akuta v kratki cirkumfleks.

- mlajšimi soglasniškimi inovacijami (zahodni govori):
 - švapanje.

Od dolenskega narečja kostelsko narečje ločijo zlasti mlajši naglasni pojavi (vsi zgoraj naštet).

Kostelsko narečje na svojem severozahodnem delu meji na notranjsko narečje, ki je diahrono prav tako del dolenske narečne ploskve.

Smiselno pa je najprej definirati, kaj notranjsko narečje ločuje od dolenskega. Rigler (v ES 2: 296) navaja, da notranjsko narečje od dolenskega loči: splošen zvočni vtis, ki je podoben kraškemu, izguba tonemskega naglaševanja, umik na prednaglasno nadkračino, razvoj zapornika *g* v pripornik. In podobno Vera Smole (Smole v ES 15: 37): »Prvotno je to jugovzhodno narečje in ima vse starejše razvojne značilnosti skupne z dolenjščino, pozneje pa je prišlo pod primorske inovacijske vplive. Po slušnem vtisu in novejših razvojih je notranjsko narečje zdaj primorsko.«

Notranjskemu in kostelskemu narečju so skupne predvsem mlajše naglasne spremembe. To je:

- umik na prednaglasno nadkračino,
- umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog (**visok* < **visòk*) in
- izguba tonemskih nasprotij.

Notranjsko narečje tako ne pozna umika naglasa z dolgega zadnjega zloga (tipa novega dolgega akuta in cirkumfleksa).

V krajevnem govoru Ravnic pa najdemo še en mlajši naglasni umik, ki povezuje obravnavane govore⁸³ z notranjskim narečjem, in sicer je to umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga na predpredhodni zlog: Ravnice *'mačerat* 'močerad', *'baratat* 'barantati', *'gadernat* 'godrnjati', *'mektat* 'meketati'.

Na svojem skrajnem jugovzhodnem delu meji kostelsko narečje z južnobelokranjskim. Belokranjski govori se delijo na severnobelokranjsko narečje in južnobelokranjsko narečje. Ta delitev je bila narejena na podlagi dveh kriterijev (Logar 1996: 79):

- severnobelokranjsko narečje pozna podaljšavo kratkoakutiranih samoglasnikov v nezadnjem besednem zlogu: odsotnost tega v južnobelokranjskem narečju se razlaga kot srbohrvaški vpliv.
- razvoj kratkih naglašanih in nenaglašanih samoglasnikov v »slovenskem smislu«, tj. prisotni so pojavi moderne vokalne redukcije v severnobelokranjskem narečju, česar pa južnobelokranjski govori ne poznajo.

Severnobelokranjske govore se po njihovih značilnostih (razvoj dolgega vokalizma, razvoj sekundarno naglašanih vokalov, moderna vokalna redukcija) uvršča med dolenska narečja, od katerih pa jih krepko ločujejo t. i. belokranjski naglasni premiki: umik na prednaglasno nadkračino, terciarni premik cirkumfleksa in umik dolgega akuta z zadnjega besednega zloga. Logar (1996: 80) te premike prepozna kot samostojno razvite slovensko-belokranjske pojave in ne kot pojave, nastale pod vplivom hrvaških in srbskih govorov.

Južnobelokranjski govori so mešani slovensko-hrvaški govori (Logar 1996: 82). Od njih se kostelsko narečje tako izrazito ločuje s svojo podaljšavo nezadnjih kratkoakutiranih zlogov.

⁸³ Morda vsaj zahodni del govorov. Dovolj dokaznega gradiva imamo zaenkrat samo za govor Ravnic.

Spomniti se velja na Ramovševo klasifikacijo in njegovo uvrstitev kostelskega narečja k belokranjskim, znotraj katerih je nadalje ločeval govore glede na stopnjo srbohrvaške primesi (Ramovš 1931: 33). Kostelski govor⁸⁴ je izkazoval najmanjšo stopnjo te primesi.

Dalje Šekli (2013: 37 in op. 43) loči kostelsko narečje na zahodni in vzhodni del. Govor Babnega Polja navede za predstavnika zahodnega dela, govor Banje Loke pa za predstavnika vzhodnega dela.⁸⁵ Med seboj se razlikujeta po prisotnosti krajšave issln. **i* in **u* ter po prisotnosti švapanja, oboje samo v zahodnem delu.⁸⁶

⁸⁴ Predvideva se, da je Ramovš poznal samo njegov JV del.

⁸⁵ Pri Banji Loki se (Šekli 2013: 36) napačno navaja isti refleks *ɛ:* za issln. **ě* in **ě̀*, saj sta refleksa po naših podatkih različna.

⁸⁶ Šekli (Šekli 2013: 36) za govor Čabra v svoji preglednici samoglasniških refleksov pod 4.3.2 navaja dolge reflekse za issln. **i* in **u*, na strani 38 pa kratke reflekse in tudi s tem utemeljuje uvrstitev govora Čabra med zahodno kostelske govore.

2.2.3 Kajkavski jezikovni sistem

Inventar fonoloških enot izhodiščnega kajkavskema sistema je po določenih glasovnih spremembah⁸⁷ izšel iz izhodiščnega srbskohrvaškega/hrvaškosrbskega fonološkega sistema (Brozović in Ivić v FO 1981: 221):

<i>i</i>	<i>u</i>
<i>ę</i>	<i>ǫ</i>
<i>e</i>	<i>o</i>
<i>a</i>	<i>ǎ</i>

Izhodiščni splošnokajkavski naglasni sistem (OKA) ima naslednje izvore (Brozović in Ivić v FO 1981: 226):⁸⁸

- Ŷ ← psl. stari dolgi cirkumfleks
- ← psl. stari kratki cirkumfleks v enozložnicah po podaljšavi
- ← psl. novi dolgi cirkumfleks (tudi po kontrakciji)
- ← novi kratki akut (v psl. naglasnem tipu a' tip *volja*)

- Ŵ ← novi dolgi akut
- ← novi kratki akut (v besedotvornih tipih *dobri, zelje, kozji*)
- ← v kontrakcijah
- ← novi dolgi akut

- Ÿ ← psl. stari kratki cirkumfleks v večzložnicah
- ← novi kratki akut (v besedotvornem tipu *potok* in *nosiš*)
- ← psl. stari dolgi akut (v eno- in večzložnicah)
- ← naglas na zadnjem zlogu s psl. kračino v prednaglasnem zlogu

Skupni kajkavsko-slovenski naglasni spremembi sta nastanek popraslovanskega novega dolgega cirkumfleksa in popraslovanska analoška podaljšava praslovanskih kratkih novoakutiranih zlogov⁸⁹ (psl. naglasnega tipa b in c v tistih okoljih, kjer pri psl. naglasnem tipu a prihaja do nastanka novega cirkumfleksa) (Šekli 2013: 14) ter krajšanje vseh ponaglasnih dolžin.

Izključno kajkavski naglasni spremembi sta (Šekli 2013: 18):

- analogna podaljšava psl. kratkih novoakutiranih zlogov v nekaterih besedotvornih kategorijah (dol. oblike prid. *dobri, zeleni, sedmi*; kolektivi *zelje* (B), *snopje* (D), *ženski, kozji, koža* (a')), kjer v kajkavščini pride do nastanka t. i. novega čakavskega akuta
- umik naglasa v tipu psl. **nesti* > kajk. **nēsti*

Kajkavska narečna skupina se z OKA od 10. stoletja dalje jasno loči od sosednjih jezikovnih sistemov (Lončarić 1996: 23). Za svojo razvrstitev narečij znotraj kajkavske narečne skupine⁹⁰ je vzel različna merila, in sicer:

⁸⁷ To so: 1) **ę, *ǫ* > kajk. **e, *o*; 2) **ě* > kajk. **ę*; 3) **ǐ = *ǫ* (> J *ǫ* / S = **o* > *ǫ*); **ǐ = *u* (SZ, Gorski kotar); 4) nekateri govori izgubijo zlogotvorni *ǎ*; 5) **ǎ* > *ę* (večina govorov) / *a* (SZ del, tudi goranski govori) / *e* (Z Medžimurje, nekateri zagorski govori).

⁸⁸ Naglasni sistem kajkavskih govorov predstavlja v FO 1981 naglasni sistem D.

⁸⁹ Npr. v im./tož. mn. samostalnikov srednjega spola psl. naglasnega tipa b, rod./mest./or. mn. samostalnikov moškega spola psl. naglasnega tipa b.

⁹⁰ Glej Lončarićevo klasifikacijo kajkavskih narečij v podpoglavju 1.6.2.2.

- OKA (kriterij povzel po Brozoviću 1960, ta po Ivšiću 1936),
- refleksi psl. $*t$ in $*d'$ (po Brozoviću 1960, ta po Beliću 1929),
- izenačenje $*ě = *ǫ$: psl. $*ě = *ǫ >$ kajk. $*ę$ – izostanek tega v goranskih govorih,
- izenačenje $*ǫ = *l$: psl. $*ǫ = *l >$ kajk. $*ǫ$ (oboje po Iviću 1961) – izostanek tega v goranskih govorih,

2.2.3.1 Goransko narečje

Obravnavani govori v tej disertaciji so v okviru sodobne hrvaške dialektologije uvrščeni v zahodno goransko podnarečje goranskega narečja kajkavske narečne skupine (Lončarić 1982).

Zahodni del goranskega narečja izkazuje (Šekli 2013: 37):

- odsotnost splošnokajkavskih inovacij:
 - 1) Z jsl. *ě = *ǎ > kajk. ě
 - 2) Z jsl. *ǫ = *ľ > kajk. ǫ
- splošnoslovenski inovaciji:
 - 1) naglasni pomik cirkumfleksa na naslednji zlog⁹¹
 - 2) umik na prednaglasno dolžino
- inovaciji južne slovenščine:
 - 1) zgodnje daljšanje skrajšanih akutiranih zlogov v nezadnjem besednem zlogu
 - 2) sln. *ǎ/*ǎ- > J sln. *ā
- inovacije dolenske narečne ploskve južne slovenščine:
 - 1) sln. *ō > J sln. *ou > dol. *ū⁹²
 - 2) sln. *ē/*ê- = *ē/*ê- > J sln. *ē > dol. *ie
 - 3) sln. *ò- = *ō/*ò- > J sln. *ō > dol. *uo
- inovacije, značilne za kostelsko narečje:
 - 1) umik na prednaglasno nadkračino,
 - 2) terciarni premik cirkumfleksa in umik novega dolgega akuta z zadnjega odprtega in zaprtega zloga,
 - 3) odprava tonemskih nasprotij.

⁹¹ Tudi Lončarić (1996: 22) prepoznava ta pojav kot glavno inovacijo znotraj slovenskega jezikovnega sistema.

⁹² Verjetno te dolenske monoftongizacije ne moremo predvidevati za zahodni del govorov.

3 FONOLOŠKI DEL

3.1 Uvod

Na naslednjih straneh so prikazani fonološki opisi izbranih govorov, in sicer od Babnega Polja pa vse do Banje Loke in Ravne Gore.

V drugem poglavju so predstavljeni starejši (razvoj dolgega vokalizma) in mlajši (dolžina oz. kračina etimološkega *i* in *u*, mlajši naglasni pojavi, švapanje) jezikovni pojavi, ki bodo služili za nadaljnjo klasifikacijo posameznih govorov oz. njihovo umestitev v določeno narečje. Poleg posameznega pojava je podano še ilustrativno gradivo.

Z geolingvistično metodo so nato še z izoglosami izrisani različni jezikovni pojavi.

3.2 Fonološki opis govora Babnega Polja

3.2.1 Inventar

3.2.1.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

$e:\underline{i}$ $i:\underline{\partial}$ $u:\underline{\partial}$ $o:\underline{u}$
 $\overset{93}{i}e$ $u:\underline{\partial}$ $\underline{\partial}u$
 $\underline{i}e$ $\underline{u}o$
 $\underline{a}:$

Kratki naglašeni

i e $\underline{\partial}$ u
 e $\underline{\partial}$
 a

Nenaglašeni

i u
 e $\underline{\partial}$ $\underline{\partial}$ $\underline{\partial}$ $\underline{\partial}$ $\underline{\partial}$
 a

3.2.1.2 Konzonantizem

Zvočniki

v m
 \underline{u} l r n
 \underline{j}

Nezvočniki

p b f
 t d
 c s z
 \check{c} \check{s} \check{z}
 k g x

⁹³ Fonema $i:\underline{\partial}$ in $u:\underline{\partial}$ sta lahko izgovorjena z oslavljenim drugim delom kot $i:\overset{\circ}{\partial}$ oz. $u:\overset{\circ}{\partial}$.

3.2.1.3 Prozodija

Fonološko sta relevantna mesto naglasa in kvantiteta. Govor pozna kvantitetne opozicije v naglašanih zlogih. Inventar prozodemov vsebuje dva naglasa ('V̄, 'V) ter nenaglašeno kračino (V).

3.2.2 Distribucija

3.2.2.1 Vokalizem

Dolgi vokali lahko nastopajo samo pod naglasom. Kratki vokali lahko nastopajo samo v zadnjem oz. edinem zlogu, v nezadnjem vedno kot posledica (mlajšega) naglasnega umika.

Fonem *i* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *j*, ki nastopa pred njim.

Fonem *o* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *u*, ki nastopa pred njim.

3.2.2.2 Konzonantizem

Zvočniki

Zvočnik /v/ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki ni mogoč, ker se tu premenjuje s fonemom *f* (rod. mn. *k'ra:f*, 3. os. ed. sed. *fsâ:xne*).

Vzglasna *u* in *o* nista mogoča, ker se pred njima govorita protetični *v* ('vusta) oz. *u* ('uøšpęce).

Vzglasni *i* ni mogoč, ker se pred njim govori protetični *j* (1. os. ed. sed. 'jęščen 'iskati').

Nezvočniki

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike (prid. ž. 'tješka, k'riš).

3.2.2.3 Prozodija

Naglas ne nastopa na zadnjem zlogu. Dolgi vokali so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni bodisi nenaglašeni. Govor ne pozna ponaglasnih dolžin.

3.2.3 Izvor

3.2.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

	issln.	gradivo
<i>e:ĩ</i>	< * <i>ē</i>	<i>g're:ix, s'me:ix, s'ne:ig, 'le:is, b're:ik, 'le:ip, 'me:ix, s're:ida, ga'se:ĩnca; 'le:ĩšņęk, k'le:ĩšęę; m'le:ĩku, 'ęe:ida</i> 'čreda', <i>z've:ĩzda, s've:ĩęa, prid. ž.: 'le:ĩpa, 'be:ĩua; bę'se:ĩda, 'ęe:ĩšna, 'me:ĩsoc, im. mn. 'me:ĩsta, rod. mn. 'le:ĩt</i> 'leto', 1. os. ed. sed. <i>'de:ĩuan; s've:ĩdor, 'le:ĩtu, 'me:ĩstu, pa'le:ĩnu, ka'le:ĩnu, b're:ĩza, 'ęe:ĩsta, ne've:ĩsta, st're:ĩxa, 'pe:ĩna</i> 'pena', <i>ne'de:ĩla, rod. ed. a're:ĩxa, pa've:ĩdat, 're:ĩzat;</i>
<i>e:</i>	< * <i>ē</i> v položaju pred <i>j</i>	<i>'ve:ja;</i>
<i>ie</i>	< umično nagl. <i>e</i>	<i>'pięłon, 'ęieson, 'zięłot, 'ęięuę, 'sięduę, 'sięstra, 'zięna, 'zięmla, 'tięta, 'rebru ~ 'rięebru, 'tięle, 'diębeęu</i> 'debel', <i>daj. 'mięne, 1. os. ed. sed. 'nięsen, 3. os. ed. sed. 'rięęę, del. na -l ž. s'piękua, a'zięneę se;</i>
	< * <i>ě</i> - v položaju za <i>r</i>	<i>b'rięeme, v'rięeme, ž'rięęuę;</i>
	< * <i>è</i> - v položaju	<i>'vięęa;</i>

		pred \tilde{z} ⁹⁴	
	< *a	po asimilaciji ⁹⁵	'd̥jeleč 'daleč';
i:ə	< *ē		'pi:əst, 'pi:ət, s'pi:ət 'spet'; 'pi:ʔok, 1. os. ed. sed. 'vi:əžen, p'li:əšen, p'ri:əden, g'ri:ən 'iti', 3. os. ed. sed. 'zi:əbe; 1. os. ed. sed. g'li:ədan, 3. os. ed. sed. zg'li:əda;
	< *ē-		s'ri:əča, 'di:ətela, pak'li:əkneŋ;
	< redko *e-		g'ri:əda, 'pi:əta, prid. ž.: 'mi:əkka, 'ti:əška;
	< *ē		'pi:əč, 'mi:ət, 'li:ət, 'pe'pi:əu ~ 'pepeu, ve'či:ərja, rod. ed.: če'vi:ʔsa, dre'vi:ʔsa, ka'li:ʔsa, rod. ed. a'či:ʔesa ~ uə'čē:sa;
	< *è-		'zi:əle, 'zi:ənska, s'ti:ʔla 'stelja', 'zi:ənex 'ženin', 'pi:ərje, rod. ed. se'mi:ʔna, vre'mi:ʔna, ječ'mi:ʔna, te'li:əta, k'mi:əta, pag'ri:əba, ve'si:əsa, rod. mn. 'ri:əbɔr 'rebro', prid. ž. de'bi:əuə, 'si:ədɔn, t'ri:ətje 'tretji', 1. os. ed. sed. 'mi:əčen 'metati', del. na -l m. 'ni:əsu 'nesti', 'pi:əku 'peči', vel. 'mi:əle 'mleti';
	< *ě-	v položaju pred r	'mi:ʔra, 'vi:ʔra, z'vi:ər ~ z'ver;
ā:	< *ā		'uā:s, p'rā:x, g'rā:t, v'rā:t, d'uā:n, d'vā:; 'ā:pnu, m'uā:ī 'mlaj', x'rā:st, k'rā:l, (čudak) ~ ču'dā:k; b'rā:da, t'rā:va, g'uā:va; a'tā:va, p'ā:jok, z'ā:ic, rod. mn. k'rā:f, 3. os. mn. sed. z'nā:ju;
	< *ā-		'kā:mɔn, 'jā:var, 'gā:bɔr, k'rā:va, s'uā:ma, 'rā:ma, 'mā:teŋ, p'ā:met, 'sā:uə 'saló', rod. ed. b'rā:ta, 1. os. ed. sed. 'dā:n;
	< *ā		'vā:s, 'dā:n, 'mā:x, 'uā:n, 'tā:st, 'uā:š 'laž', 'čā:st;
	< *ā-		'mā:ša, 'tā:šca, s'nā:xa, 'sā:ine 'sanje', prid. m. p'ā:sje 'pasji', 3. os. ed. sed.: f'sā:xne 'usahniti', p'remā:kne, p'ā:xne 'pahniti', 'gā:ne 'ganiti';
u:ə	< *ō		'zu:əp, k'ru:ʔk, 'mu:əš, 'lu:ək 'log', 'ru:ʔp, 'su:ʔt, k'lu:əp; 'mu:ədɔr, 'pu:ʔt, 'gu:əšca, primer. 'vu:ʔzje 'ozek'; 'mu:ʔka 'moka'; 'gu:əbɔc, 'pu:ʔpɔk 'popok';
	< *ō-		'du:əga 'doga', 'tu:əča, 'gu:əba;
	< *ō-		'du:əta 'dota', 'ku:ʔza, 'vu:əla 'volja', 'xu:əja, 'nu:əša, š'ku:əda, 'pu:ʔstla, prid. m. 'du:əbɔr 'dober', 1. os. ed. sed.: 'nu:əsɔn, p'ru:əsɔn;
uo	< umično nagl. o ⁹⁶		'buozič, pa'nuoči, xu'duobɔn, 'uona, ⁹⁷ 'tuorɔk;
	< redko *ō ⁹⁸		'ruoka;
o:u	< *ī		'čo:un, 'vo:uk, 'do:uk, 'bo:uxa, 'žo:una, 1. os. ed. sed.: 'mo:uzen, 'do:uben 'doblsti';
	< *ī-		'vo:una, im. mn. 'po:uxi, prid. ž.: 'do:uga, 'po:una;
ou	< *i̯	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'pou, prid.: 'dɔuk, 'pɔun, kratki. ned. 'tɔuč 'tolč', 'mɔust 'molst';

⁹⁴ Snoj v Be IV: 309.⁹⁵ Rigler 1963: 76.⁹⁶ Gradivo za SLA izkazuje refleks uā: 'uareix ~ 'areix, p'uatok, 'uaknu, 'kuasa, 'kuaza, 'uasa, 'nuaga, 'kuatu, 'buazęč, mest. ed. v g'ruabę, rod. ed. 'nuasa, rod. ed. at'ruaka.⁹⁷ Da tukaj ne gre za protetični glas u v vzglasju, ampak za regularen razvoj umično naglašene o, glej Rigler 2001: 67). Tako tudi pri vseh ostalih primerih tega tipa.⁹⁸ Gradivo za SLA izkazuje refleks uā: 'vuagu, 'ruaka.

Kratki naglašeni

	issln.	gradivo
i	< *ī	'sin, 'zit, k'ri, x'či, list; g'rič, s'vina, 'nizok ~ 'nizak; 'vinu, 'lice, 'zima, b'lize; b'rinje, 1. os. ed. sed. 'pišen, 'viden;
	< *i-	'niva, 'žila, 'miši ~ 'miša, ⁹⁹ 'lipa, 'riba, im. mn. 'tiči 'ptič', prid. ž. 'sita;
	< *i pod terc. nagl.	'vixar;
	< *i po umiku novega akuta	'zidar;
e	< *-i v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'meš, 'neč, 'teč 'ptič', 'neč, prid. m. 'šet 'sit';
	< *i pod terc. nagl.	'jemi 'ime', rod. ed. 'zemi ~ 'zime 'zima';
	< *i po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. 'ževi 'živeti', 'tešči 'tiščati';
	< *i po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'čegan, prid. m. 'vesok;
	< *ě pod terc. nagl.	d'rěvu, 'sěnu, 'lěpu, 'čěvu 'črevo'; a tudi: 'testu, 'teuō, rod. ed. s'veta, 'lesa;
	< *ě po umiku novega akuta	'mexor;
	< *-i v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	k'rěx, s'kep, 'kep, 'te, kratki ned.: 'čet 'čut';
	< *u pod terc. nagl.	'dešit, 'sešit, rod. ed. 'veši, im. mn. 'ledi 'ljudje';
	< *u po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'žepan;
	< *o po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	g'lěbok ~ (po švapanju) 'vėbak 'globok';
	< *ě- v položaju za j	'jetra;
	< *e pod terc. nagl. v položaju za j	'jesen 'jesén';
	e	< *-ě v zaprtem zadnjem/edinem zlogu
< *e pod terc. nagl.		'mesu, rod. ed. 'pesti, rod. ed. 'peti;
< redko *e		'jezok;
< *-ě v zaprtem zadnjem/edinem zlogu		k'met, 1. os. ed. sed. ž'ren, kratki ned. 'nest 'něst', p'lest 'plěst';
< *e pod terc. nagl.	'nebu, 'peru, rod. ed. 'peči, z'večer, 'devet, 'deset;	
a	< *-à v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	b'rat, 'gat, g'rax, 'fant, 'uas 'laz', 'nas, zd'raf;

⁹⁹ Kolebanje med i-jevsko in o-jevsko sklanjatvijo za moški spol.

	< *a	pod terc. nagl.	im. mn. 'uasi 'las', rod. ed.: d'uani, 'baɣan 'bolan', 'taku;
	< *a	po umiku novega akuta	'pastɛr 'pastir';
	< *a	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	m'uatɛɕ, prid. m. 'kasmət 'kosmat';
	< *-ò	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	g'rap, 'pat, 'kaš, 'kaɪn, st'rap, st'rak, k'rap, 'šap 'šop';
	< *o	pod terc. nagl.	'kakuš, 'kauo, 'galop, 'abərf, 'uaku, im. mn.: 'uaci, 'naxti, rod. ed.: 'vaza, 'nači, 'raga, 'baga, 'mači, 'nagi, 'baɣan, del. na -l m. 'abriɥ, 'damu, 'taku;
	< *o	po umiku novega akuta	'kavač, k'uabuk, 'kamar 'komar', del. na -l m.: 'radiɥ, 'dabiɥ, 3. os. ed. sed.: 'bali, 'tapi, 'gari, 'rasi, z'gani, 'uavi 'loviti';
	< *o	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'atruk, 'madrɔs 'modras', 'patpuat, 'abras 'obraz', 'abut 'obut';
	< *o	pod terc. nagl.	rod. ed. 'zaba, im. mn. 'zabi, rod. ed.: 'maža, 'raba, k'lapi 'klóp';
	< redko *o		'maške;
	< *e	po umiku novega akuta	'anaɪst ~ a'nâ:ɪst;
	< *ə	pod terc. nagl.	rod. ed. 'vasi;
o	< *ō	v položaju ob zvočniku	'uoi 'loj';
o ¹⁰⁰	< *-ə	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'bɔt, 'pɔs, 'dɔš, 'tɔšɕ;
	< umično nagl. ə		s'kɔdɔn, 'mɔɣua, s'tɔza;
	< *-ě	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'sɔn 'sèm';
	< *i	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga po prekozložni asimilaciji	prid. m. 'šɔrak 'širok';
	+ r < *ǰ	v zaprtem zadnjem/edine m zlogu	'čɔrf, 'pɔrst, s'mɔrt, 'bɔrf; a tudi: 'gərm, 'dərɥu, 'pərst, 'bərki,
	+ r < *ǰ-		'gɔrɥo; a tudi: 'gərɥo, 'sərna, 'gərča;
	+ r < *ǰ	pod terc. nagl.	'sɔrci in 'sərce;
	+ r < *ǰ	po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. 'tɔrpi 'trpeti';
	+ r < *ǰ	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'mɔrleɕ;
u	< *ō		'nuxt, 'buk, 'dum 'dom', 'nus, 'vus, 'nuč, 'ruk, 'muč, g'lux, z'gun, 'pulje, 'kust, im. mn. ka'kuši;

¹⁰⁰ V kombinaciji z r obstajajo dvojnice, ə je redkejši izgovor izvorno istega fonema. Morda gre za idiolektalne razlike.

< * <i>ū</i>	<i>'luč, 'vuš, k'luč, p'luča, 'suša, 'duša, 'lubje, 1. os. ed. sed. 'lupen; 'vusta, 'lukna, x'ruška;</i>
< * <i>û-</i>	<i>'jutru, 'muxa, 'bukva, k'luka, 'luža, rod. ed.: k'ruxa, 'kupa;</i>
< * <i>u</i>	<i>po umiku novega akuta: 'čudak ~ (č'u'dâ:k);</i>

Kratki nenaglašeni

	issln.	gradivo
i	< * <i>-i</i> < * <i>-ę</i> po terc. umiku ¹⁰¹ < * <i>-e</i> po terc. umiku < * <i>-e</i> v končaju * <i>-je</i>	<i>im. mn. m.: k'uatli, s'tōbri, s'tâ:rši;</i> <i>rod. ed. ž.: 'suzi ~ 'so:uze, 'zemi ~ 'zime 'zima', im./tož. mn. ž.: 'nagi, buxi ~ 'bo:uxe, 'so:uze ~ 'suzi;</i> <i>'sōrci;</i> <i>'karejini, 'kamojini, z'nâ:mōjini, 'ži:əgnajini ~ 'ži:əgnajine, im. mn. 'ledi 'ljudje';</i>
e	< * <i>iV̇</i> < * <i>V̇i</i> < * <i>i</i> po umiku dolgega akuta < * <i>eV̇</i> < * <i>ēV̇</i> < * <i>V̇ě</i> < * <i>uV̇</i> < * <i>V̇u</i> < * <i>V̇ę</i> po terc. umiku	<i>š'vâ:nka, del. na -l sr. t'ęš'čâ:uō 'tiščati';</i> <i>g'râ:bēt, 1. os. ed. sed. 'xu:ədēn;</i> <i>'pastēr 'pastir';</i> <i>n'ē'bi:sa, z'ę'ljenu, v'ę'si:əua, b'ę'se:ida, im. mn. t'ę'li:əta, prid. ž. d'ę'bi:əua;</i> <i>č'ę'pina, l'ę'nūaba, l'ę'snika, l'ę'vica, pl'ę'nica, r'ę'snica;</i> <i>'su:əsēt, 'vidēt;</i> <i>st'ę'djienōc, del. na -l ž. k'ę'piua, 'čudak ~ č'u'dâ:k;</i> <i>t're:ībex, pat'pâjzđexa;</i> <i>'devēt, 'desēt;</i>
e	< * <i>V̇e</i> < * <i>-e</i> < * <i>V̇e</i> po terc. umiku < * <i>-e</i> po terc. umiku < * <i>V̇ę</i> < * <i>-ę</i>	<i>1. os. ed. sed. 'njēsen, 'zjelen;</i> <i>'mu:ərje, 1. os. ed. sed. 'niese, 3. os. ed. sed.: 'tjēče, 'pjēče;</i> <i>'jēsen 'jesen';</i> <i>'pulje;</i> <i>pâ:met;</i> <i>'se:ime, v'rjeme, 'tjēle, ž'rjēbe, 'žjēne, rod. ed. ž. 'mize, tož. mn. 'fâ:nte, (a'žjēnēt) se;</i>
ę	< * <i>-i</i> < * <i>-u</i> < * <i>-ę/*-i/*-u</i> ¹⁰² < * <i>-ę/*-i</i> ¹⁰³	<i>'mâ:tę, 2. os. ed. sed. gl. 'biti': sę, 2. os. velel.: v'zēmę, 'nesę;</i> <i>b'lizę;</i> <i>v končnici daj./mest. ed. m./sr.: b'râ:tę, 'sinę, 'ljētę;</i> <i>v končnici daj./mest. ed. ž.: k'râ:vę, 'mâ:terę;</i>
a	< * <i>V̇a</i> < * <i>-a</i> < * <i>oV̇</i> < * <i>V̇o</i>	<i>žâ:gat, 'de:juat;</i> <i>'jâ:gada, g'juâ:va, x'ruška, 'sura;</i> <i>ag'nišče, pā'le:inu, pat'gâ:na, ka'ruza, rod. ed. ba'žiča;</i> <i>'jâ:gada, 'gaspadar;</i>

¹⁰¹ V tem in v vseh naslednjih opisih je pri obravnavi končnice **-ę* (v rod. ed./im./tož. mn.) za samostalnike ženskega spola, ki so pripadali akcentski paradigmi (b) in (c), uporabljen enoten izraz *po terciarnem umiku*, kljub temu da to zares velja le za samostalnike (c) paradigme. Ker so nekdanji samostalniki ženskega spola akcentske paradigme (b) sovpadli s paradigmo (c), so zato obravnavani na istem mestu.

¹⁰² Za daj./mest. ednine samostalnikov moškega in srednjega spola se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

¹⁰³ Za daj./mest. ednine samostalnikov ženskega spola a-sklanjatve se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

	< *ǫV̇	ga'se:ĩnca;
o	< *V̇o < *-o < V̇ə v priponah *-ək, *-əc, *-ən < sekundarni ə po redukciji	ẓ̌ielot; or. ed.: s 'kasə, z 'mizə, z 'lipə; ṃort'vinčok 'martinček', 'pe:isok, 'tuarok, 'pi:ətok 'petek', h'ua:poc, 'me:isoc, x'le:iboc, 'kuasoc, 'ka:møn; a tudi: 'bəzok, ž'rejiboc; s've:ičonca;
u	< *-o < *V̇l̥ < v priponi *-əu < *əu/*əl	'le:itu, 'uoknu 'okno', 'vinu, že'le:izu, 'taku; 'ja:buku; 'ci:ərku 'cerkev', 'pəku, 'vuagu 'vogal';
ə	< redko v priponi *-ər	s'tobər;

Onemitev samoglasnikov

V̇i	v priponi *-ica	s've:ičonca, ga'se:ĩnca;
V̇e	v priponi *-ec	'zā:ic;

3.2.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

	izvor	gradivo
f	< *v pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju	f'č̣iərai, f'sak, 'uafca, 'č̣orf, 'ḅorf, rod. mn. k'rā:f;
v	< kot proteza pred *u-	'vusta, 'vuzda;
u	< *l pred V ^o < *l < skupina *dl/*tl < kot proteza pred *o-	s'ua:ma, d'ua:ka, d'ua:n, 'kauo, 'de:ikua, ab'ua:čnu, 1. os. ed. sed. 'ua:žen 'lagati', del. na -l ž. pəs'tiua, prid. ž. de'bi:əua; del. na -l ž.: 'pā:ua 'pasti', b'uaua 'bosti', p'ḷieua 'plesti'; del. na -l m.: 'pou 'pasti', 'bou 'bosti', p'ḷeua 'plesti'; 'uoḍor 'oder', (po asimilaciji) 'uotar 'oltar', 'uošp̣e 'ošpice';
j	< kot proteza pred e- < *i- < kot prehodni j [j̣] < *n < *-nbj- kot [j̣] + n < *n kot [j̣] + n za samoglasnik.	'jemi 'ime', 'jet 'iti', 1. os. ed. sed. 'ješč̣en 'iskati'; p'ḷā:jṣ̌č, g'le:ẓ̌on; 'karej̣ni 'korenje', 'kamoj̣ni 'kamenje', z'nā:moj̣ni 'znamenje'; 'la'bāj̣na, rod. ed. 'ku:əj̣na, 'kastaj̣n;
n	< *n̄ na vzglasju < *n̄ za soglasnikom < *n̄ za samoglasnik.	'niva, or. ed. ž 'nim; 'lukna; s'vina, 'uogon, s'kodon;

	< *-m	'kã:n, or. ed.: sę 'sinan, s 'fã:ntan, daj. mn.: x'či:əran, 'ẓ̌ienan, 'nuogan, 1. os. ed. sed.: m'l̥ejen 'mleti', v'zã:men, 'uã:žen 'lagati', 'ne:iman, 'de:iuan, 'nu:əsən 'nositi';
l	< *l̥ na začetku besede	k'luč, p'luča;
	< *l̥ na koncu besede	rod. ed. k'rã:la, 'ziemla, s'ti:la, 'vu:əla 'volja', ne'de:ila, 'pã:rkol 'parkelj';
	< -lj- < *-lbj-	'zi:əle, 'uole;
z	< redko *g pred *ě	d'ruzęga ~ d'rugęga;
c	< redko *k pred *ě	vęs'uakega ~ vęs'uacega, 'tã:kęga ~ 'tã:cęga;
l	< *l̥ na začetku besede	k'lü:č, p'lü:ča;
l̥	< *j v primeru	o'pa:lak 'pajak';
	< *l̥ na koncu besede	s'tę:la, ne'dę:la, 'põ:li;
	< -lj- < *-lbj-	'zę:le;

Izguba soglasnikov

čř- → če-	'če:ida, 'če:iya, čę'pina;
pš- → š-	š'e'nica;
pt- → t-	'tęč 'ptič';

Asimilacija

mr → br	bõrb'linc 'mravljinec';
tj → k	'ke:idoŋ 'teden';
x-š → š-š	'xiša ~ 'šiša;
s-š → š-š	'šęšit;

Diferenciacija

zv → zg	z'gun;
---------	--------

3.2.3.3 Prozodija

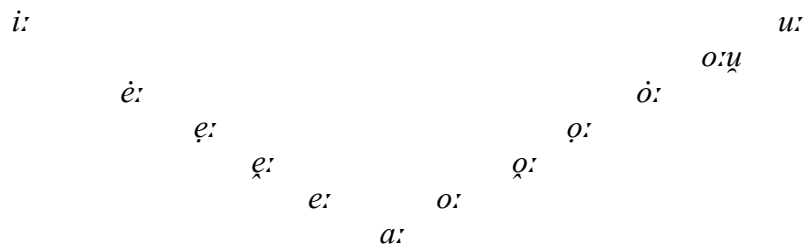
Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino ('ṣjeduo, 'ṣjestra, 'buožič), umik na prednaglasno nadkračino ('moęua, s'toza), terciarni premik cirkumfleksa ('sõrci, 'kakuš, 'uaku, 'peru), umik dolgega akuta z zadnjega zaprtega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog ('cęgan, 'męxor, 'pastę, 'anaist) in umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog ('mõrleč, 'abras).

3.3 Fonološki opis govora Čabra

3.3.1 Inventar

3.3.1.1 Vokalizem

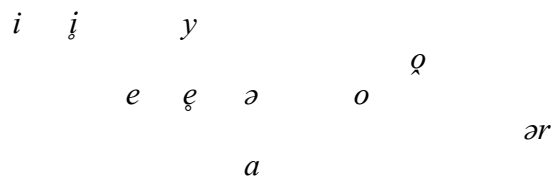
Dolgi naglašeni

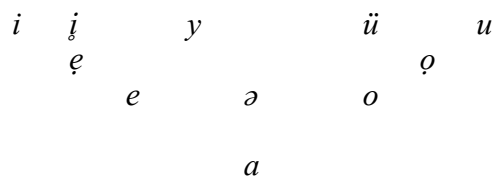
V govoru se pojavljata fonema *é:* in *e:* kot dvojnici z istim izvorom.

Fonema *o:* in *ó:* sta med drugim odrazni različici issl. **ō* in **ò-*, fonema *ó:* in *u:* pa med drugim odrazni različici issln. **ō*.

Kratki naglašeni

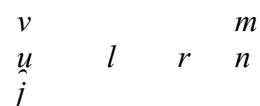

Kratki nenaglašeni

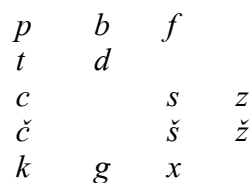

3.3.1.2 Konzonantizem

Zvočniki

Nezvočniki

3.3.1.3 Prozodija

Fonološko sta relevantna mesto naglasa in kvantiteta. Govor pozna kvantitetne opozicije v naglašanih zlogih. Inventar prozodemov vsebuje dva naglasa (¹V̄, ¹V) ter nenaglašeno kračino (V).

3.3.2 Distribucija

3.3.2.1 Vokalizem

Dolgi vokali lahko nastopajo samo pod naglasom. Kratki vokali nastopajo samo v zadnjem oz. edinem zlogu, v nezadnjem zlogu vedno le kot posledica mlajšega naglasnega umika z zadnjega zloga.

Fonem *i* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *j*, ki nastopa pred njim.

Fonema *o* in *u* nista mogoča v vzglasju zaradi protetičnega *v*, ki nastopa pred njim (*'vo:knu*, *'vu:š*).

3.3.2.2 Konzonantizem

Zvočniki

Zvočnik /v/ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki ni mogoč, ker se tu premenjuje s fonemom *f* (*zd'ra:f*, tož. ed. *f'peku*).

Nezvočniki

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike (prid. ž. *'re:tka*, *'zu:p*, *k'ru:k*, rod. mn. *'ja:got*).

3.3.2.3 Prozodija

Naglas ne nastopa na zadnjem zlogu, razen izjemoma. Dolgi vokali so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni ali nenaglašeni. Ponaglasnih dolžin ni.

Govor ima tendenco podaljševanja kratkih akutiranih zadnjih zlogov in zlogov, naglašanih po mlajših naglasnih umikih.

3.3.3 Izvor

3.3.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

	issln.	gradivo
<i>i:</i>	< *ī	<i>'ži:r</i> , <i>'zi:t</i> , <i>'si:n</i> , <i>'či:r</i> , <i>k'ri:</i> , <i>k'či:</i> ; <i>'li:ce</i> , <i>'zi:ma</i> ; <i>mo'ti:ka</i> , <i>b'ri:tva</i> , <i>me'zi:nček</i> , rod. mn. <i>'ni:f</i> , del. na -l ž. <i>no'si:la</i> , <i>'ši:vala</i> ;
	< *i-	<i>'li:pa</i> , <i>'mi:za</i> , <i>'ni:va</i> , <i>'ri:ba</i> , <i>'ži:la</i> , <i>ž'li:ca</i> , <i>ly'si:ca</i> , <i>brada'vi:ca</i> , <i>še'ni:ca</i> , <i>'ši:lə</i> , <i>ko'pi:tu</i> , <i>kə'ri:tu</i> , <i>se'ki:ra</i> , prid. ž. <i>'si:ta</i> , 3. os. ed. sed. <i>'pi:xa</i> ;
	< *-i v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	<i>k'li:m</i> , <i>'si:r</i> , <i>'ni:š</i> 'nič' <i>mər'li:č</i> ~ <i>'mərlič</i> , prid. m. <i>'si:t</i> ;
	< *i akuta	2. os. ed. sed. <i>'ži:viš</i> , 3. os. ed. sed. <i>'ži:vi</i> ;
<i>è:</i>	< *ē	del. na -l mn. <i>'vè:zali</i> ;
	< *è-	<i>'dè:tela</i> ~ <i>'dè:tela</i> , <i>s'rè:ča</i> ;
	< *ē̄	<i>'mè:x</i> ; <i>s'tè:na</i> , <i>'dè:ža</i> ; del. na -l m. <i>'dè:lala</i> ;
	< *è̄-	<i>s'vè:dər</i> , <i>'sè:me</i> ~ <i>'sə:me</i> , <i>'lè:tu</i> , <i>'cè:sta</i> , <i>s't'rè:xa</i> , <i>'pè:ma</i> , <i>'rè:zat</i> , <i>po'vè:dat</i> , 1. os. ed. sed. <i>'cè:pin</i> 'cepiti';
	< *ē̄	<i>'šè:st</i> , rod. ed. <i>ko'lè:sa</i> ;
	< *è̄-	<i>'zè:le</i> ~ <i>'zè:le</i> , <i>'sè:dəm</i> ~ <i>'sè:dəm</i> ;
<i>ę:</i>	< *ē̄	<i>'pę:t</i> , <i>'pę:st</i> ; <i>'rę:p</i> , <i>'pę:tek</i> , 3. os. ed. sed. <i>t'rę:se</i> ; 1. os. ed. sed.

		<i>g'lɛ:dan, p'rɛ:dem;</i>
	< *ɛ̇-	<i>'dɛ:tela ~ 'dè:tela;</i>
	< *ē	<i>g'rɛ:x, s'nɛ:k, s'lɛ:p ~ s'l̥ɛ:p, 'lɛ:p; 'rɛ:tka, k'lɛ:šče ~ k'lɛ:šče;</i> <i>m'lɛ:ku, d'lɛ:tu, g'nɛ:zdu, s't'rɛ:la, z'vɛ:zda, s'vɛ:ča; 'mɛ:sec,</i> <i>x'lɛ:bec, č'rɛ:šna, 'vɛ:tər, im. mn. 'lɛ:ta, 1. os. ed. sed. 'sɛ:kan, 3.</i> <i>os. ed. sed. og'rɛ:je, 3. os. mn. sed. 'dɛ:lajo;</i>
	< *ɛ̇-	<i>mɛ:sto, ko'lɛ:nu, tož. ed. 'dɛ:lo, 'sɛ:me ~ 'sɛ:me, 'ne'vɛ:sta,</i> <i>sm'rɛ:ka, 'dɛ:kla, im. mn. 'pɛ:ge, p'lɛ:šast, pər'dɛ:tj, 1. os. ed.</i> <i>sed. 'vɛ:n, p'rɛ:k;</i>
	< *ē	<i>'lɛ:t, 'pɛ:č, rod. ed. č're'vɛ:sa, zmɛ:rəm, p'rɛ:k 'prej';</i>
	< *è-	<i>'pɛ:rje, 'zɛ:le ~ 'zè:le, im. mn. 'rɛ:bra, 'sɛ:dəm ~ 'sè:dəm, 3. os.</i> <i>mn. m'lɛ:jejo, del. na -l m. pɛ:ku;</i>
<i>ɛ:</i>	< *-è v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	<i>'zɛ:t;</i>
	< redko umično nagl. <i>e</i>	<i>'tɛ:ta;</i>
	< *e	<i>'dɛ:vít;</i>
<i>e:</i>	< redko *ɛ-	<i>'pɛ:ta, prid. ž. 'mɛ:xka;</i>
	< *è- v položaju pred ž ¹⁰⁴	<i>'vɛ:ža;</i>
	< *ě- v položaju pred <i>j</i>	<i>'vɛ:ja;</i>
	< umično nagl. <i>e</i>	<i>'pɛ:lin, s'tɛ:gnu, 'čɛ:lɔ, 'sɛ:dlu, 'sɛ:lu, 'žɛ:na, 'sɛ:stra, 'zɛ:m̩la,</i> <i>'dɛ:bu 'debel', 3. os. mn. 'rɛ:čejo, o'žɛ:nit se;</i>
	< *ɛ pod terc. nagl.	<i>'tɛ:šku;</i>
	< *e pod terc. nagl.	<i>'vɛ:čir, im. mn. 'pɛ:či;</i>
	< *e po umiku novega akuta	<i>3. os. ed. sed. 'lɛ:ti;</i>
	< *e po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	<i>prid. m. 'zɛ:lɛn;</i>
<i>ɛ:</i>	< *u pod terc. nagl.	<i>im. mn. 'lɛ:di 'ljudje';</i>
<i>a:</i>	< *ā	<i>g'ra:t, p'ra:x, 'la:s, 'la:kt, v'ra:t, 'pa:s, sp'la:f, d'la:n, ('bɔžja)</i> <i>'ma:ura 'mavra, mavrica', 'ma:čɛxa, prid. m. d'ra:k 'drag';</i> <i>'ja:rɛm, k'ra:il, ko'va:č; t'ra:va, b'ra:da; 'pa:uc, 'za:ɪdna ('u:ra),</i> <i>rod. mn. 'ja:got;</i>
	< *à-	<i>'kã:šɛl̥ ~ 'ka:šɛl̥, 'pa:lca, s'la:ma, 'ma:ma, 'ra:na, im. mn.</i> <i>lo'pa:te, prid. ž.: s'ta:ra, zd'ra:va;</i>
	< *-à v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	<i>b'ra:t ~ b'rat, zd'ra:f, pɔp'la:t;</i>
	< *a pod terc. nagl.	<i>'fa:zan, im. mn. 'la:ži, 'la:si ~ 'lasi;</i>
	< *a po umiku novega akuta	<i>3. os. ed. sed. 'sa:di;</i>
	< *ā	<i>'da:n, 'ma:x, 'sa:če 'satje', 'pa:ɪn 'panj';</i>
	< *ǎ-	<i>s'na:xa;</i>
<i>ā:</i> ¹⁰⁵	< redko *a	<i>'kã:šɛl̥ ~ 'ka:šɛl̥, 'lã:kt, rod. ed. 'pã:metj, 'pã:zduxa;</i>

¹⁰⁴ Snoj v Be IV: 309.¹⁰⁵ Morda gre za idiolektalne različice.

<i>o:</i>	< umično nagl. <i>o</i>	'ko:sa, 'ko:tu, 'lo:nc, 'vo:knu 'okno', im. mn. 'so:ve, (po)'ko:sit, z'go:nit;
	< * <i>o</i> po umiku novega akuta	3. os. ed. sed.: z'go:ni, 'bo:li;
	< * <i>o</i> po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'ɔtrok ~ 'o:trok;
<i>ɔ:</i>	< umično nagl. <i>o</i>	'tɔ:rek, 'pɔ:tok, po'kɔ:pat, z'gɔ:nc;
	< * <i>o</i> pod terc. nagl.	p'rɔ:so, im. mn. 'vɔ:či, prid. m. 'bɔ:lan 'bolan', 'dɔ:mou;
	< redko * <i>ɔ</i>	'rɔ:ka;
<i>ɔ:</i>	< * <i>ɔ̄</i>	'kɔ:t, 'pɔ:t (pɔ:tik), 'rɔ:bec, o'rɔ:dje; 'pɔ:pek, že'lɔ:dec;
	< * <i>ɔ</i>	običajno neregularni refleks: 'vɔ:gu;
	< * <i>ò-</i>	'xɔ:ja, or. ed. 'vɔ:ljo 'volja', 3. os. mn. sed. 'xɔ:dijo;
	< * <i>-ò</i> v zadnjem zaprtem/edinem zlogu v položaju ob <i>r</i>	g'rɔ:p, st'rɔ:p;
	< umično nagl. <i>o</i> v položaju za protet. <i>v</i>	'vɔ:geń, 'vɔ:rɛx;
<i>ò:</i>	< * <i>ɔ̄</i>	'mò:š; 'gò:bec;
	< * <i>ò-</i>	'gò:ba, 'tò:ča;
	< * <i>ɔ</i> pod terc. nagl.	im. mn. 'zò:bi;
	< * <i>ò</i>	g'nò:i, tož. ed. 'mò:st ~ 'mu:st, 'vò:sɛk;
	< * <i>ò-</i>	'vò:la 'volja', dò:ta, 'kò:ža, 'pò:stla, 'kò:ra 'lubje';
<i>o:u</i>	< * <i>l̄</i>	'žo:una, im. mn. 'vo:uki;
	< * <i>l̄-</i>	'vo:una, tož. ed. na 'Ko:upo;
<i>u:</i>	< * <i>ɔ̄</i>	'zu:p, k'ru:k;
	< * <i>ò</i>	'nu:č, 'mu:č, 'vu:s, 'ru:k 'rog', 'nu:ft, 'ku:st, tož. ed. 'mò:st ~ 'mu:st, 'tu:, s'ku:s 'skozi';
	< * <i>ū</i>	'lu:č, k'lu:n, če'lu:st, 'vu:š, 'su:x, g'lu:x; k'lu:č, klo'bu:k, p'lu:ča, rod. ed. 'du:še; 'ru:da; o'lu:pek, x'ru:ška, im. mn. 'lu:kne;
	< * <i>ù-</i>	k'lu:ka, rod. ed. (bres) tre'bu:xa, im. mn. 'bu:kve;
<i>y:</i>	< redko * <i>ù-</i>	nab'ry:sit, 'ty:, del. na -l mn. 'ky:pili;
<i>ü:</i>	< * <i>ū</i> v položaju za protet. <i>v</i>	'vü:sta;

Kratki naglašeni

	issln.	gradivo
<i>i</i>	< * <i>i</i> pod terc. nagl.	1. os. ed. sed. 'iman 'imeti';
<i>ĭ</i>	< * <i>i</i> po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'žĭvot 'život, trup';

<i>e</i>	< *-ə	'deš;
	< umično nagl. ə	'megla, s'teza, 'peku, na 'tešče;
	< *e̞ pod terc. nagl.	tož. mn. 'mesu;
	< *ě pod terc. nagl.	'cepin, 'testu, tož. ed. 'seno;
	< *e pod terc. nagl.	'nebu;
	< *u pod terc. nagl.	im. mn. 'veši 'uš';
<i>ɛ</i>	< *-ə v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	'pɛs, bɛt ~ ('bət);
	< umično nagl. ə	'dɛska, 'tɛma;
<i>a</i>	< *-à v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	b'rat ~ b'ra:t, 'fant;
	< *e po umiku novega akuta	'anaɪst;
	< *a pod terc. nagl.	im. mn. 'la:si ~ 'lasi;
<i>o</i>	< *-ò v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	'koš, 'pot;
	< *o ¹⁰⁶ pod terc. nagl.	'voku, 'kolu, 'golup;
<i>ɔ</i>	< *o pod terc. nagl.	im. mn.: 'nɔči, 'rɔgi;
	< *o po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'ɔtrok ~ 'o:trok;
<i>y</i>	< *-ì redko v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	'myš;
	< *-ù v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	k'ryx;
	< *u pod terc. nagl. položajno	'syšit;
<i>ə</i>	< *-ì redko v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	'nəč 'nič';
	< *u pod terc. nagl.	'xədu 'hudo';
	+ r < *ȳ	'čərf, 'bərke, 'sərp 'srp', s'mərt;
	+ r < *ȳ pod terc. nagl.	'sərce;
	+ r < *ȳ po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'mərlič ~ mər'li:č;
	+ r < *ȳ po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. 'gərmi;

¹⁰⁶ Gradivo izpričuje dvojnični refleks *o* in *ɔ*.

r < redko **r̄* 'prst;

Kratki nenaglašeni

	issln.	gradivo
<i>i</i>	< * <i>Ǫi</i> < * <i>iǪ</i> < * <i>i</i> po umiku novega akuta < * <i>i</i> po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga < * <i>ę</i> po terc. umiku < *- <i>ę</i> po terc. umiku < * <i>e</i> po terc. umiku < *- <i>ě</i> /*- <i>i</i> /*- <i>u</i> ¹⁰⁷ < *- <i>ě</i> /*- <i>i</i> ¹⁰⁸	'u:stnica, 'pe:lin; š'i'vi:lja; 2. os. ed. sed. 'ži:viš; 'mərlič ~ mər'li:č; 'dę:vit; v končnici rod. ed. ž. 'vɔ:di, im. mn. ž. 'nɔ:gi, 'rɔ:ki, tož. mn. ž. 'kozi, ko'ku:ši; 've:čir; v končnici daj./mest. ed. m./sr.: u g'rɔ:bi, st'rɔ:pi, na 'və:rxi, v 'ma:lmi 'mlin'; v končnici daj./mest. ed. ž. s'la:mi, 'cę:sti;
<i>i</i>	< * <i>Ǫě</i>	'vidit;
<i>ę</i>	< * <i>ęǪ</i>	pęs'ni:ca 'pest';
<i>e</i>	< * <i>ęǪ</i> v položaju ob <i>r</i> < * <i>Ǫę</i> < *- <i>ę</i> < * <i>ěǪ</i> < * <i>eǪ</i> < *- <i>e</i> < v priponah *- <i>ak</i> , - <i>ac</i>	tož. ed. gre'di:co; rod. ed. ('ni:ma) 'pā:metj; 'sè:me ~ 'sę:me; v končnici rod. ed./im./tož. mn. ž.: 'xi:še, 'ni:ve, 'ri:be, 'kɔ:že, 'ža:be; le'nɔ:ba, me'xu:r; se'ki:ra, rod. ed. ve'sę:ila, tož. mn. be'sè:de, prid. ž. ve'li:ka; ne've:sta, ne'dę:ila; 'pę:rje; 'bę:zek, 'tɔ:rek, 'pę:tek, 'pɔ:pek, x'lę:bec, x'la:pec (star.);
<i>ę</i>	< * <i>Ǫě</i> < v priponi *- <i>ar</i> redko	v položaju za <i>r</i> : 'vɔ:ręx; s'tębęr;
<i>a</i>	< * <i>aǪ</i> < * <i>Ǫa</i> < * <i>oǪ</i> redko < *- <i>a</i>	na're:st, prid. mn. na'va:jeni, im. mn. stva'ri; mest. mn. 'se:lax; pan'dę:lek, ma'ti:kca ~ mo'ti:ka; se'ki:ra, 'že:na;
<i>o</i>	< *- <i>o</i> < * <i>oǪ</i> < * <i>Ǫo</i>	tož. ed. 'dò:to, t'ra:vo, gre'di:co, k'ra:vo; o'lu:pek, og'ni:šče, ko'va:č, ma'ti:kca ~ mo'ti:ka, po'kɔ:pat, poškro'pi:t; 'ja:goda;

¹⁰⁷ Za daj./mest. ednine samostalnikov moškega in srednjega spola se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

¹⁰⁸ Za daj./mest. ednine samostalnikov ženskega spola a-sklanjatve se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

<i>o</i>	< * <i>o</i> Ů < * <i>o</i> Ů v položaju ob zvočnikom < *- <i>o</i>	<i>sɔ'sɛ:da</i> ; <i>vdɔ'vi:ca, kɔ'ri:tu, kɔ'ru:za</i> ; <i>'ši:lɔ ~ 'ši:lu, 'če:lɔ</i> ;
<i>u</i>	< * <i>u</i> Ů < *- <i>o</i> < *- <i>o</i> po terc. umiku < * <i>o</i> po terc. umiku < <i>ə</i> v priponi *- <i>əl</i> /*- <i>əl</i> ' < * <i>u</i> Ů	<i>'pā:zduxa</i> ; <i>m'lɛ:ku, d'lɛ:tu, g'nɛ:zdu, ko'lɛ:nu, s'te:gnu, 'se:dlu, 'se:lu</i> ; <i>'voku, 'testu, 'nebu</i> ; <i>'golup</i> ; <i>'ko:tu, 'peku, pər'ja:tu, 'de:bu</i> ; <i>'ja:buko</i> ;
<i>ü</i>	< * <i>u</i> Ů	del. na - <i>l</i> mn. <i>vü'či:l̥j, drü'zi:na</i> ;
<i>y</i>	< * <i>i</i> Ů	<i>ly'si:ca</i> ;
<i>ə</i>	< * <i>u</i> Ů < * <i>Ůe</i> < v priponi *- <i>ən</i> < * <i>u</i> - v položaju za protet. v	<i>stə'de:nc</i> ; im. mn. <i>'vɛ:vərce</i> ; <i>'ka:mən, 'kɛ:dən</i> 'teden'; im. mn. <i>və'sɛ:sa</i> ;

Onemitev samoglasnikov

<i>i</i> Ů		<i>š'va:nka</i> ;
<i>Ůi</i>	v priponi *- <i>ica</i>	<i>'pa:lca, 'cè:panca</i> , im. mn. <i>'vɛ:vərce</i> ;
<i>Ůə</i>	v priponi *- <i>əc</i>	<i>ko'zo:uc</i> ;

3.3.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

	izvor	gradivo
<i>f</i>	< * <i>x</i> v položaju pred * <i>t</i> < * <i>v</i> pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju	<i>'nu:ft</i> 'noht'; tož. ed. <i>f</i> <i>'peku</i> 'pekel', <i>'čərf</i> , rod. mn.: <i>'ni:f</i> 'njiva', <i>g'li:f</i> 'gljiva', <i>zd'ra:f</i> ;
<i>u</i>	< * <i>l</i> pred soglasnik.	prid. ž. <i>'bo:una</i> ;
<i>v</i>	< kot proteza pred * <i>u</i> - < kot proteza pred * <i>o</i> -	<i>'vu:š, 'vü:sta</i> , del. na - <i>l</i> mn. <i>vü'či:l̥j</i> ; prid. ž. <i>'vɔ:ištra</i> 'oster', <i>'vɔ:suɔnik</i> 'oselnik', <i>'vo:ča</i> 'oče', <i>'vo:knu</i> , <i>'vɔ:rɛx, 'vô:xcetar</i> 'svat';
<i>j</i>	< kot proteza pred * <i>i</i> - < kot prehodni <i>j</i> [i] < * <i>n̥</i> kot [i]+ <i>n</i> za samoglasnikom	<i>'ji:zba</i> 'izba', <i>'jymɛ</i> 'ime'; <i>'vɔ:ištra, k'lɛ:šče, 'za:ɪdna</i> ; <i>ko'sta:ɪnast, 'ba:ɪna, 'pa:ɪn</i> ;

	< * <i>l</i> kot [i]+ l	<i>k'ra:il, nedę:ila;</i>
	< * <i>l</i> < *- <i>lj</i> - kot [i] + l	rod. ed. <i>ve'sę:ila;</i>
n	< * <i>n</i> na vzglasju	<i>'ni:va;</i>
	< * <i>n</i> za samoglasnik.	<i>s'kęden, rod. ed. s'kędna, 'ku:xina;</i>
	< *- <i>m</i>	or. ed.: (<i>zįs</i>) <i>k'lu:čan, z m'lę:kən, z 'dərvan, 1. os. ed. sed. 'iman, 'vę:n, g'lę:dan, 'sę:kan;</i>
l	< * <i>l</i> na začetku besede	<i>p'luča, k'lu:n, č'lu:st, k'lu:č;</i>
	< * <i>l</i> na koncu besede	<i>'ze:m̩la, 'vö:la 'volja', 'dę:tela ~ 'dè:tela;</i>
	< - <i>lj</i> - < *- <i>lj</i> -	<i>'zę:le ~ 'zè:le;</i>

Izguba soglasnikov

<i>pš-</i> → <i>š-</i>	<i>š'e'ni:ca;</i>
<i>stn</i> → <i>sn</i>	<i>pęs'ni:ca</i> 'pest';

Asimilacija

<i>tj</i> → <i>k</i>	<i>'kę:dən</i> 'teden';
<i>xt</i> → <i>ft</i>	<i>'nu:ft;</i>

s-š → *š-š* del. na -*l* ž. *š'li:šala, ko'ši:šče;*

Diferenciacija

<i>tn</i> → <i>kn</i>	<i>k'na:la;</i>
<i>zv</i> → <i>zg</i>	<i>z'go:nit;</i>

3.3.3.3 Prozodija

Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino (*'se:lu, 'ž:na, 'ko:sa, 'ko:tu*), umik na prednaglasno nadkračino (*'megla, 'dęska*), terciarni premik cirkumfleksa (*'testu, 'voku, 've:čir*), umik dolgega akuta z zadnjega zaprtega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog (3. os. ed. sed. *'gərmi, 'anaįst*) in umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog (*'mərlič ~ mər'li:č, 'žįvot*).

3.4.2 Distribucija

3.4.2.1 Vokalizem

Dolgi vokali lahko nastopajo samo pod naglasom. Kratki vokali lahko nastopajo samo v zadnjem oz. edinem zlogu, v nezadnjem vedno kot posledica (mlajšega) naglasnega umika.

Fonem *i* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *j*, ki nastopa pred njim.

Fonem *o* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *u*, ki nastopa pred njim.

3.4.2.2 Konzonantizem

Zvočniki

Zvočnik /v/ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki ni mogoč, ker se tu premenjuje s fonemom *f* ('čarf, mest. mn. *f'kuotlɛx*).

Vzglasni *o* ni mogoč, ker se pred njim govori protetični *u* (*uog'ra:ja*, *u'o'sè:ba*).

Vzglasni *i* ni mogoč, ker se pred njim govori protetični *j* (*'jegua* 'igla').

Nezvočniki

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike (rod. ed. *x'lɛ:pca* 'hlebec', *g'rap* 'grob', *'muš*, prid. m. *'do:ɥk* 'dolg').

3.4.2.3 Prozodija

Naglas ne nastopa na zadnjem zlogu. Dolgi vokali so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni bodisi nenaglašeni. Govor ne pozna ponaglasnih dolžin.

3.4.3 Izvor

3.4.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

	issln.	gradivo
<i>i:</i>	< *-i v zaprtem zadnjem/edinem zlogu v položaju pred <i>r</i>	'si:r;
<i>é:</i>	< *ē < *ē- < *ē < *è- < *ě- v položaju pred <i>r</i>	'pè:t, 'plè:s, 'pè:st, 'pè:dən; 'pè:tɛk, 'rè:p; 1. os. ed. sed. <i>g'lè:dan</i> ; <i>s'rè:ča</i> , rod. ed. <i>'zè:ta</i> ; 'lè:t, 'mè:t, 'pè:č, rod. ed.: <i>je'mè:na</i> 'ime', <i>vre'mè:na</i> , <i>ka'lè:sa</i> ~ <i>'kaɥa</i> , <i>pe'rè:sa</i> ~ <i>'pera</i> , 'šè:st; 'žè:nska, 'stè:la, 'žè:nix 'ženin', 'pè:rje, rod. ed.: <i>k'mè:ta</i> , <i>pag'rè:ba</i> , im. mn.: <i>'rè:bra</i> , <i>və'sè:sa</i> (star.) ~ <i>'vexa</i> (mlaj.), rod. mn. <i>'čè:l</i> (star.) 'čelo', <i>'sè:dən</i> ; 'mè:ra, 'vè:ra, z'vè:r;
<i>e:ĩ</i>	< *ē < *ě-	<i>b're:ĩk</i> , <i>g're:ĩx</i> , 'le:ĩs, 'me:ĩx, s'me:ĩx, s're:ĩda, 'le:ĩp, 'le:ĩn; 'pe:ĩsɛk, k'le:ĩšče; 'be:ĩɥa, m'le:ĩku, g'ne:ĩzdu, d'le:ĩtu, 'de:ĩte, z've:ĩzda, st're:ĩɥa, s'te:ĩna, s've:ĩča; bɛ'se:ĩda, 've:ĩtər, 'pe:ĩsɛn, 'me:ĩsɛc, x'le:ĩbɛc, im. mn. <i>'me:ĩsta</i> , 3. os. ed. sed. <i>'de:ĩla</i> ; 'le:ĩtu, 'de:ĩɥu, 'me:ĩstu, ž'e'le:ĩzo, ka'le:ĩnu, pa'le:ĩnu, b're:ĩza, sm're:ĩka, 'ce:ĩsta, ne've:ĩsta, st're:ĩxa, 'pe:ĩna, 1. os. ed. sed. 've:ĩm;

je	< umično nagl. <i>e</i>	'tjele, 'čjeu ~ 'čeju, 'sjeu, 'žiena, 'tjeta, 'sjestra, stę'djenc 'studenc', prid. m.: 'djebu, 'vjelek, 1. os. ed. sed. 'rječęm, 3. os. ed. sed. 'rječe, s'pječe, del. na -l m. 'žjenu, del. na -l mn. 'pjeķę; 'vježa;
	< *è- v položaju pred ž ¹⁰⁹	
	< *ę redko	'peta ~ 'pieta, g'rjeda;
a:	< *ā	g'ra:t, ¹¹⁰ 'ua:s 'las' (ž.), p'ra:x, v'ra:t, d'ua:n, st'ra:n; rod. ed. ka'ua:ča 'kovač'; tra:ua, g'ua:ua ~ 'guo:ua, v'ra:ta; pa:zdixa, uog'ra:ja, o'ta:ua, na'va:da, x'ua:pęc;
	< *à-	rod. ed. b'ra:ta, 'sa:uu 'salo', b'ua:tu, 'pa:męt, 'ra:ma, k'ra:ua, 'ža:ba, 'ba:ba, 'ma:tę 'mati', 'pa:lca, s'ua:ma, prid. ž. s'ta:ra;
	< *ā	'ua:s, 'da:n, 'ua:n 'lan', 'ua:š 'laž', 'ta:st;
	< *à-	'ma:ša, 'ta:šča;
ò:	< *ō	'rò:p, 'zò:p, 'mò:š, pa'sò:da; 'pò:t (m.), 'kò:t; mò:ka; gò:bęc;
	< *ō-	'gò:ba, 'tò:ča;
	< *ò-	rod. ed. pa'tò:ka, 'dò:ta, 'kò:ža, 'pò:stęl (ž.), 'šò:ba;
o:	< *ò- v položaju pred j	'xò:ja;
uo	< umično nagl. <i>o</i>	'kuotu, 'kjoza ~ 'kaza, ¹¹¹ 'kjoza ~ 'kasa, ¹¹² 'nyoga ~ 'naga, 'uosa, ¹¹³ 'uofca, 'uogęn, 'tuoręk, 'kuonc, 'uonc, 'kuoseęc, rod. ed.: 'kjoša, 'kjoina, k'ruopa ~ k'rapa (mlaj.), ¹¹⁴ 'puoda, g'ruoba, 'duostę 'dosti, veliko';
o:u	< *ī	'uo:uk 'volk', 'po:ut, 'žo:una, 'so:uza, 'bo:uxa;
	< *ī-	'uo:una 'volna', prid. ž. 'do:uga 'dolg';
	< *ī- v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'po:ux, 'do:uk;
u:	< *ō po asimilaciji ¹¹⁵	'ku:p 'klóp';

Kratki naglašeni

	issln.	gradivo
i	< *ī	'zit, 'sin, k'ri, x'či; s'vinja; g'rič; 'lice, 'vinò, 'zima; 'tisa, ma'tika, 'misu 'misl';
	< *ì-	'riba, 'xiša, 'žiua, ka'biua, pua'nina, ž'llica, rod. ed.: 'niti, 'tiča 'ptič', 'miša, im. mn. 'vile, prid. ž. 'sita;
	< *-ì v zaprtem zadnjem/edinem zlogu v položaju ob r	x'rip;

¹⁰⁹ Snoj v Be IV: 309.¹¹⁰ V pomenu 'mesto', starejši pomen pa je 'velika zgradba, največja v mestu'.¹¹¹ Sekundarna oblika je analogija po stranskih sklonih.¹¹² Sekundarna oblika je analogija po stranskih sklonih.¹¹³ Da tukaj ne gre za protetični glas *u* v vzglasju, ampak za regularen razvoj umično naglašene *o*, glej Rigler 2001: 67). Tako tudi pri vseh ostalih primerih tega tipa.¹¹⁴ Sekundarna oblika je analogija po imenovalniku.¹¹⁵ Pot asimilacije je bila sledeča: k'lò:p > k'ùò:p > k'uu:p > k'u:p.

	< *i	po umiku novega akuta	'zidar;
e	< *-è	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'zet;
	< *ε	pod terc. nagl.	'mesu, rod. ed. 'pesti;
	< *-è	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	k'met;
	< *e	pod terc. nagl.	'nebu, 'peru, 'pepiu, 'večir (ž.), rod. ed. 'peči, 'meda (star.) ~ 'mè:da (nov.), 'leda (star.) ~ 'lè:da (nov.), 'devit, 'desit;
	< *-à	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu v položaju pred j	k'rej 'kraj';
ε	< *-ì	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'nēt, 'tēč, 'mēš, prid. m. 'sēt 'sit';
	< *-ə	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'pēs, 'dēš, 'bēt, na 'tēšče;
	< umično nagl. ə		s'kēden, s'tēber, 'pēku, s'tēza, 'mēgua, 'dēska, rod. ed. 'pēsa, 'dēža;
	< *-ù	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	k'rēx, 'kēp;
	< *u	pod terc. nagl.	'xēdu, im. mn. 'lēdi 'ljudje';
	< *ě	pod terc. nagl.	'sēnu, 'tēstu, rod. ed. 'lēsa, s'nēga, s'mēxa, z'vēri, 'lēpu;
	< *ě	po umiku novega akuta	'mēxur;
	< *ě	v položaju pred j	'vejanca;
	< umično nagl. e		'mēja;
		po asimilaciji pred j:	
	< *i	v položaju za protetičnim j	'jēgua 'igla'; 'jēmi 'ime';
	< *i	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'cēgan;
a	< *-à	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	b'rat, 'gat, 'fant, prid. m. z'dray;
	< *-a	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu v položaju pred izglasnim j	m'uai 'mlaj';
	< *a	pod terc. nagl.	rod. ed.: p'raxa, v'rata, s'rani, im. mn. g'radi;
	< *a	po umiku novega akuta	'pastir, gas'padar, del. na -l m. 'radiu 'raditi';
	< *-ò	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'pat, 'kaš, 'kain, k'rap, g'rap, s'trap ~ s'trop;

	< *o	pod terc. nagl.	'kakuš, 'gauṓp, 'kaṓu, rod. ed.: 'nači, 'mači, 'nagi, 'baga, 'kasti, prid. m. 'bauṓn;
	< *o	po umiku novega akuta:	'kaṓač 'kovač', s'ramak 'siromak', 1. os. ed. sed.: se 'patin 'potiti se', s'tajin 'stati', 3. os. ed. sed. z'gani 'zvoniti', del. na -l m. 'radiu 'roditi', 'papiu 'popiti';
	< *o	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'uabras 'obraz', 'uatrak 'otrok';
	< *o	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga za dva zloga	'mačerat 'močerad';
	< *o	pod terc. nagl.	rod. ed.: 'maža, 'zaba, 'raba, 'kapi 'klóp', im. mn. 'zabi;
	< *o	redko	'maški, 'raka (star.) ~ 'ruoka (mlaj.);
	< *ə	pod terc. nagl.	rod. ed. 'uasi 'vas';
o	< *ò-	v položaju ob zvočniku	'uola 'volja';
	< *o	pod terc. nagl. v položaju za protetičnim u	'uoku;
	< *o	po umiku novega akuta v položaju za *l ^o	k'uobuk 'klobuk';
	< *ə	pod terc. nagl. v položaju ob zvočniku	rod. ed./im./rod. mn. 'uži 'laž';
o	< *ō	v položaju za *l ^o	'uoka 'loka', že'uodac, rod. ed. ga'uoba;
	< *ō	v položaju ob j	g'noj, 'uoi 'loj';
	< *l	pod terc. nagl.	im. mn. 'boxi 'bolha';
u	< *ō		'nuč, 'muč, 'ruk, 'nus, 'buk, 'nuxt ~ 'nuft, 'kust, 'must ~ 'möst, 'us ~ 'vus, rod. ed. ka'kuši;
	< *ū		'luč, 'sux; k'luč, p'luča, 'suša ~ 'šuša (star.), 'duša; 'usta, 'uizda; 'lukna;
	< *ù-		'bukua 'bukev', 'jutru, rod. ed.: 'kupa, k'ruxa;
a	+ r < *f̄		'pərst, 'čərf, 'žərt, s'mərt;
	+ r < *j̄-		'gəruə;
	+ r < *j̄	pod terc. nagl.	'sərci, rod. ed. 'kərvī;

Kratki nenaglašeni

	issln.	gradivo
i	< *iV̄	ist're:ībək, ši'uanka, del. na -l ž. i'me:īla 'imeti';
	< *Vi	'žè:nix, 'pelin;
	< *Vu	t're:ībix, 'pa:zdixa;
	< *e	'devit, 'desit;
	< *-e	v končnici rod. ed./im./tož. mn. ž.: 'ženi, 'sestri, 'raki, 'sozi 'solza', g'uorvi, b'radil-e, t'rarvi;
	< *-e	'sərci, im. mn. 'lędi 'ljudje';
	< *-ě/*-i/*-	po terc. v končnici daj./mest. ed. m./sr.: 'maži, 'bagi;

	<i>u</i> ¹¹⁶ < * <i>-ě/*-i</i> ¹¹⁷	umiku po terc. umiku	v končnici daj./mest. ed. ž.: 'kazi ~ 'kuože, 'raki, 'nagi ~ 'nuogę;
<i>e</i>	< * <i>ěV</i> < * <i>eV</i> < * <i>-e</i> < * <i>-ę</i> < redko * <i>oV</i> < sekundarni <i>ə</i> po redukciji		<i>gle'nuoba</i> 'lenoba', <i>le'vica</i> , <i>ple'nica</i> , <i>zve'rina</i> ; <i>ne've:ista</i> , <i>ne'bę:sa</i> ; 'pò:ile 'polje', 'kamenje, 3. os. ed. sed. <i>s'pječe</i> ; 'tjele, ž're:be, v're:jme, 'de:ite; v končnici rod. ed./im./tož. mn. ž.: 'mò:ke, 'gò:be, 'žile, 'kò:že, 'ba:be, 'duše; <i>se'bò:ta</i> ; <i>klu'ča:venca</i> ;
<i>ę</i>	< * <i>-i</i> < * <i>-ě/*-i/*-u</i> ¹¹⁸ < * <i>-ě/*-i</i> ¹¹⁹ < * <i>uV</i> < * <i>Vę</i> < v priponah * <i>-əc</i> , * <i>-ęc</i> , * <i>-ək</i> , * <i>-ən</i> , * <i>-əm</i> , * <i>-ər</i>		'ma:tę, s'ta:ršę, pa'zimę, pa'le:ite; v končnici im. mn. m.: s'truoęę, 'kuoiņę, or. mn.: 'zve:izdamę, že'bę:lameę, g'ne:izdamę, 'mė:damę; v končnici daj. ed. m./sr.: ča've:ikę, pag'rė:bę, 'maži, ter'buxę, 'rebrę, 'sərceę, ka'le:iņę; mest. ed. m./sr.: pər ča've:ikę, g'ruobę, pər očę:tę, pag'rė:bę, ter'buxę, 'rebrę, 'sərceę, ka'le:iņę; v končnici daj./mest. ed. ž.: so'se:iđę, 'ce:ište; <i>stę'dienc</i> 'studenec'; <i>'pa:męt</i> , <i>'ja:strep</i> ; <i>x'lę:bęc</i> , <i>x'ua:pęc</i> , 'kuosęc, 'me:išęc, 'tuoręk, 'pe:išęc, pan'de:iłęk, 'pė:tęk, 'puotęk, 'uogęn, 'ke:iđęn, 'pe:išęn, 'ja:ręm, s'tęber, 'bò:tęr;
<i>a</i>	< * <i>Va</i> < * <i>-a</i> < * <i>eV</i> < * <i>oV</i> < * <i>Vo</i>		'jagada, 'de:ilat; <i>'jagada</i> , <i>g'ua:ua</i> ~ <i>'guo:ua</i> , 3. os. ed. sed. 'de:ila; <i>nas'na:ga</i> (star.); <i>pa'rò:ka</i> , <i>pa'sò:da</i> , <i>ka'le:iņu</i> , <i>kat'li:čęk</i> , <i>pa'zimę</i> , <i>pa'le:iteę</i> , <i>gas'padar</i> , <i>gaspadina</i> , <i>ka'biua</i> , rod. ed. <i>pag'rė:ba</i> ; <i>'jagada</i> ;
<i>o</i>	< * <i>oV</i> < * <i>-o</i>		<i>s'o'se:iđa</i> ; tož. ed. ž.: <i>tu:čo</i> , 'ba:bọ, 'gò:bọ, 'žienọ;
<i>u</i>	< * <i>-o</i> < * <i>-o</i> po terc. umiku < * <i>uV</i> < v priponah * <i>-əu</i> < * <i>-əu/*-əl/*-əl</i>		<i>pa'le:iņu</i> , 'le:itu, m'le:iķu; 'lępu, 'sęnu, 'nebu; <i>klu'ča:venca</i> ; 'čę:rku, 'uogu 'vogel', 'misu 'misel', 'žebu, 'pęku 'pekel', prid. m. 'djębu 'debel';

¹¹⁶ Za daj./mest. ednine samostalnikov moškega in srednjega spola se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

¹¹⁷ Za daj./mest. ednine samostalnikov ženskega spola a-sklanjatve se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

¹¹⁸ Za daj./mest. ednine samostalnikov moškega in srednjega spola se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

¹¹⁹ Za daj./mest. ednine samostalnikov ženskega spola a-sklanjatve se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

Onemitev samoglasnikov

<i>i</i> ̇	v položaju ob zvočniku *r	s'ramak, s'ruota;
<i>vi</i> ̇	v priponi *-ica	'pa:lca, klu'čar:venca;
<i>va</i> ̇	v priponi *-əc	'kuonc 'konec';
<i>ve</i> ̇	v priponi *-ęc	'zajc;

3.4.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

	izvor	gradivo
<i>f</i>	< *v pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju	mest. ed. f pa'le:inę, mest. mn. f 'kuotlęx, 'uofca, 'čərf, 'bərf;
<i>u</i>	< *l pred V ⁰ < *v pred V ⁰ < *-v < *-l < kot proteza pred *o-	'ua:s 'las', 'ua:n 'lan', 'ua:š 'laž', m'uai 'mlaj', pua'nina, x'ua:pęc, d'ua:n, že'uodəc, 'gauop, 'kauu, 'męgua, ka'biua, 'ziua, rod. ed. 'sjedua; 'ua:s 'vas', rod. ed. ka'ua:ča 'kovač', ši'ua nka, t'ra:ua, 'bukua, k'ra:ua, 'niua; z'drau; prid. m. 'beu, del. na -l m. 'radiu 'roditi', g'lè:dau; uog'ra:ja, 'uoča 'oče', uo'sè:ba, uog'nišče, uo'bərva, 'uoknò/-u;
<i>v</i>	< redko kot proteza pred *u-	'vuš 'uš';
<i>j</i>	< kot proteza pred *i- < kot prehodni j [i̇] < *n kot [i̇]+ n za samoglasnikom	'jęua 'igla'; 'jemi 'ime'; 'ujzda, g'le:žęn; 'pai n 'panj', rod. ed. 'kuojna;
<i>n</i>	< *n na vzglasju < *n za soglasnikom < *n za samoglasnik. < *-m	'niua; uog'nišče, 'lukna; gasp'a'dina, s'kędęn; or. ed.: z 'uoncęn 'lonec', s 'kuotlęn, daj. mn.: k'ra:uan 'krava', 'kuosan 'kosa', 'kuotlęn, 'ku:pan, 'lučęn, 1. os. ed. sed. s'tajin 'stati', 'sè:dən;
<i>l</i>	< *l̇ na začetku besede < *l̇ na koncu besede < -lj- < *-lj-	k'luč, p'luča; 'zjēmla, 'uola 'volja', ne'de:ila, mest. mn. 'žēblax 'žebelj'; 'zē:le;
<i>c</i>	< redko *k pred i	im., rod., tož. mn. 'uoci, daj. mn. 'uocan, mest. 'uocix, or. mn. 'uocmę 'volk';

Izguba soglasnikov

vd- → *d-* *da'vica* 'vdova';
črě- → *če-* *'če:ida, 'če:iȳa, 'čepina* 'glava, lobanja';
pt- → *t-* *'tič* 'ptič';

Asimilacija

čb → *žb* *že'bę:ȳa* 'čebela';
tj → *k* *'ke:iȳen* 'teden';

s-š → *š-š* *'šuša* (star.);

Diferenciacija

zv → *zg* *z'gȳ:nc*;

3.4.3.3 Prozodija

Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino (*'sijestra, 'dȳebu, 'kȳotu, 'kȳoza*), umik na prednaglasno nadkračino (*s'tęza, 'męȳa*), terciarni premik cirkumfleksa (*'mesu, 'nebu*), umik dolgega akuta z zadnjega zaprtega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog (*gas'padar, 'zidar*) in umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog (*'ȳabras, 'ȳatrak*) in na predpredhodni zlog (*'mačęrat*).

3.5.2 Distribucija

3.5.2.1 Vokalizem

Dolgi vokali lahko nastopajo samo pod naglasom.

Fonem *i* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *j*, ki nastopa pred njim.

Fonem *o* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *u*, ki nastopa pred njim.

3.5.2.2 Konzonantizem

Zvočniki

Zvočnik /v/ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki ni mogoč, ker se tu premenjuje s fonemom *f* ('patkuf, 'balaf 'balav, slinav', 'krvaf ~ 'kərvaf, f'səmu, fp'rē:jk, žer'ja:fka).

Vzglasni *u* ni mogoč, ker se pred njim govori protetični *v* (3. os. ed. 'vüdre 'udariti', 'vüxə, 'vura).

Nezvočniki

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike ('ras'pəlò/-ə, ga:uəp, prid. m. 'mua:t 'mlad',).

3.5.2.3 Prozodija

Naglas ne nastopa na zadnjem zlogu. Dolgi vokali so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni bodisi nenaglašeni. Govor ne pozna ponaglasnih dolžin.

3.5.3 Izvor

3.5.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

	issln.	gradivo
<i>i:</i> ¹²⁰	< *ī	'si:n, 'zi:t, 'ži:r; 3. os. ed. sed. c'vi:l̥j; k'ri:uə, b'li:z̥j 'blizu', 'pi:smò/-ə; mò'ži:nčəg 'mezinec', bra'vi:nc 'mrvljinec', ma'li:tva, 3. os. ed. sed. s'pi:, del. na -l ž. əžə'ni:ua;
	< *i-	s'tri:na, s̥i'ki:ra, š'ti:ri, 'ži:tu, 1. os. mn. sed. 'pi:jəmə ~ 'pijəmə;
	< *-i	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu v položaju pred <i>r</i>
	< *ē ¹²¹	'ši:st, 'pi:č; z'mi:ron 'zmerom, vedno'; prid. ž. ve'si:ua;
	< *ē-	š'či:ra 'hči', 'si:dən 'sedem', 'si:dm̥j, t'ri:t̥j̥j;
	< *ē ¹²²	'pi:t, 'ri:p, 'pi:st, (g'rē:īdəl) ~ g'ri:dəl, 'pi:təg ~ 'pē:ītəg 'petek', 'pi:tnaist, s'pi:ke 'spet';
<i>e:ī</i>	< *ē ¹²³	b'rē:īst, c've:īt, d've:īstò/-ə, 'lē:jk 'lek, zdravilo', 'lē:īp, 'lē:īn, 'mē:īx, fp'rē:jk 'prek', s'nē:īk, ž'lē:īp, ka'sē:īnc 'gosenica', 'pē:īsa; 'rē:īdəg, 3. os. ed. sed. 'zē:īxa; 'dē:īte, d'lē:īta ~ d'lē:ta, s'tē:īna ~ s'tē:na, s't'rē:īua, v'rē:īme, vlē(i)č, z've:īzda, prid. ž. 'bē:īua ~ 'bi:ua, 'bē:īuò/-ə, bē:sē:īda, 'pē:sma ~ 'pē:īsma, im. mn. lē:īta, 'mē:īsəg, 'pē:īsma ~ 'pē:sma, p'lē:īsən ~ (plē:sən), pan'dē:īləg ~

¹²⁰ Kvantiteta ni izrazita, tako se pojavlja v govoru veliko dvojnic, npr.: 'si:n in 'sin.

¹²¹ Stalno dolgi *e* in novoakutirani *e* imata dvojnična refleksa *i:* in *é:*.

¹²² Stalno dolgi *ē* in kratkoakutirani *ē* v nezadnjem besednem zlogu imata trojne reflekse, in sicer *i:*, *é:* in *e:*.

¹²³ Stalno dolgi *ī* in kratkoakutirani *ī* v nezadnjem besednem zlogu imata dvojnična refleksa *e:ī* in *e:*.

		<i>pan'de:lɔk, s're:ida, s're:idoŋ;</i>
	< *ě-	<i>'če:ista ~ 'če:sta, 'de:juòl-ɔ, ka'le:inòl-ɔ, 'le:itòl-ɔ, 'me:istòl-ɔ ~ 'mestòl-ɔ, m're:iza, ne'de:ila, p'le:it, 're:ipa, 'se:ikat ~ ('se:kat), 'se:ime ~ 'se:me, səs'e:ida, sm're:ika, st're:ixa, 'te:ime, v're:iča ~ (v're:ča), z're:it;</i>
	< *ě v položaju pred r	<i>z've:ir ~ z'ver;</i>
	< *ĕ	<i>g're:idał ~ (g'ri:dəl), 'pe:itɔk; 1. os. mn. sed. g'le:īdamòl-ɔ ~ g'le:īdamòl-ɔ;</i>
è:	< *ē	<i>'mè:t, rod. ed. 'jimè:na 'ime', v'čè:rja;</i>
	< *è-	<i>'pè:rje, rod. ed. pag'rè:ba, im. mn. 'rè:bra, 'zè:le, prid. m. ɔ'žè:nən ~ ɔ'žè:nən, prid. ž. dɛ'bè:ua, 1. os. ed. sed. 'mè:čen, del. na -l m. 'pè:kò 'peči';</i>
	< *ĕ	<i>'pè:st; 1. os. ed. sed. g'lè:dan, prid. ž. pa'žè:ta; 1. os. ed. sed. 'zè:bən, 'zè:pst;</i>
	< *ĕ-	<i>'dè:təlca ~ 'di:tela, pak'lè:knit;</i>
e:	< *ē	<i>'le:šnik; k'le:šče, g'ne:zdò ~ g'ne:izdɔ, m'le:kɔ, v'le:(i)č; č're:šna, 'pe:sma ~ (pe:isma);</i>
	< *è-	<i>'de:t ~ ('dɛt) 'diti', ne've:sta, 've:verca, 1. os. mn. sed. 've:imò;</i>
	< *ě pod terc. nagl.	<i>'de:kle, 'le:pò;</i>
	< *è- v položaju ob j	<i>ve'se:ilj 'veselje', 'je:jš 'jež', g'le:izna ~ g'le:žna 'gleženj';</i>
	< umično nagl. e	<i>'če:uò ~ 'čje:uòl-ɔ, 'če:sən ~ 'č'esən, 'žə:na ~ 'žje:na;</i>
	< *ĕ	<i>ga've:dna, 'žə:iga ~ 'žə:ga 'žeja', 'zə:igɔn 'žejen', 3. os. ed. sed. p're:de, 1. os. mn. sed. g'le:īdamòl-ɔ ~ g'le:īdamòl-ɔ,¹²⁴ 3. os. mn. sed. š'e:tajò ~ ('šje:tajòl-ɔ);</i>
	< *ĕ-	<i>ar'de:ča;</i>
je:	< umično nagl. e	<i>'če:sən ~ 'č'esən, 'če:uò ~ 'čje:uòl-ɔ, 'sje:uòl-ɔ, 'sje:duo, 'zje:m̩la, 'sje:stra, 'žje:na ~ ('žena), 'dje:bjul-eu, 'tje:uoc 'tele', v'je:lik ~ 'vje:lik, rod. 'mje:ne, 1. os. ed. sed. 'rje:čan, 3. os. ed. sed.: 'rje:če, pa'tje:če, del. na -l ž. pr'nje:sua;</i>
	< *ě pod terc. nagl.	<i>'tje:uòl-ɔ;</i>
	< *ĕ v položaju ob r	<i>g'rje:da, na'rje:dit;</i>
	< *a po asimilaciji ¹²⁵	<i>'dje:leč 'daleč';</i>
a:	< *ā	<i>'da:r, d'ua:n (m.), v[#]a:t 'klas', k'ua:s, g'ra:t, st'va:r, 'ga:s, 'ma:st, m'ua:t, x'ua:t 'hlad', g'ua:t 'glad, lakota', 'ja:k 'močan', 'ta:t, v'ra:k, x'ua:dɔn; x'ra:st, k'ra:tɔk; g'ua:va, prid. ž. 'mua:da, 'ra:st 'rasti', 'ua:knò ~ v'ua:knò; a'pa:jək 'pajek', 'ža:uac, 3. os. ed. sed. 'ua:ja 'lajati', del. na -l ž. kre'pa:ua, k'ra:rvi, s'ta:ri (uò:ča), zd'ra:vje, 'za:ic ~ 'zajc;</i>
	< *à-	<i>mest. ed. na p'ra:gi 'prag', 'ja:gada, 'ja:pka, 'ka:mənə, lɔ'pa:ta, 'ma:ti, s'ra:ka, 'ža:uost, 'ka:uoc, 'pa:lca, a'pa:jok 'pajek', 'ra:me, 'pa:st 'pasti', s'pa:t 'spati', t'ka:t 'tkati';</i>
	< *-à v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	<i>prid. m. s'la:p;</i>
	< *a pod terc. nagl.	<i>b'la:gɔ, im. mn. 'uâ:sj, 'za:kaj;</i>
	< *ā	<i>'da:n, 'va:s, 'ua:š, 'pa:in, 'ma:xavina;</i>
	< *ǎ-	<i>'ma:ša, prid. m. 'pa:sji/-i 'pasji', 'ma:lɔn 'mlin';</i>
	< umično nagl. ə	<i>s'ta:buòl-ɔ;</i>

¹²⁴ Prim. izvor è:¹²⁵ Rigler 1963: 76.

	< *o	pod terc. nagl.	'ga:uɔp, 'ka:rin;
uɔ:	< redko *ō		'ruɔ:ka;
	< *ō-		[#] o:sɔn 'osem', prid. m. 'uɔ:istər 'oster', 'uɔ:sɔɯɲik ~ 'uɔ:souɲik 'oselnik', gri'xuɔ:ta, prid. dol. obl. vi'suɔ:ki, del. na -l m. 'nuɔ:sju;
	< umično nagl. o		'uɔ:fca, ¹²⁶ 'uɔ:knò ~ ('o:knò), 'uɔ:sa, 'uɔ:na 'ona', 'uɔ:sua 'osla', ši'ruɔ:ka, 'puɔ:kle 'potlej', pa'nuɔ:čji; 'uɔ:gən, 'uɔ:rò ~ 'o:rɔu 'orel', [#] o:sò 'osel', p'uɔ:tɔk ~ p'uɔ:tɔk, v'duɔ:vəc, 'k [#] o:səc, ('mɔ:lɔ) ~ 'muɔ:lɔ 'molj', 'uɔ:vɔs 'oves', ftuɔ:rɔk, im. mn. sɔ'kuɔ:lji, 'vuɔ:zjt, 'duɔ:bit, p'ruɔ:sjt; a tudi: 'duɔ:ba (n.), 'nuɔ:ga ~ ('nɔ:ga), 'puɔ:sò 'posel', 'kuɔ:za, 'guɔ:ra ~ 'gara, ¹²⁷ 'kuɔ:tu, 'kuɔ:nc, 'tuɔ:rɔk, 'uɔ:vɔs, rod. ed. 'nuɔ:sa, prid. ž. 'buɔ:sa ~ ('bɔ:sa), 'duɔ:bit, 3. os. ed. sed. 'zuɔ:ve;
	< *o	po umiku novega akuta	'uɔ:fčar;
	< *o	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'puɔ:tpuat 'podplat', prid. m. 'buɔ:gat;
o:	< *ō-	v položaju za *l ^o v primeru	prid. m. pa'uɔ:žən (ž. pa'uɔ:žna) 'raven, položen';
	< umično nagl. o	v položaju za *l ^o in asimilaciji	'uɔ:nc;
	< redko *ō		'vɔ:gò ~ 'vuɔ:gu;
	< *ō	v položaju za *l ^o	že'uɔ:dəc;
	< *ā	v položaju za *l ^o v primeru	prid. m. 'uɔ:vɔk 'lahek';
ò:	< *ō-		1. os. ed. sed.: 'xò:djɛn, 'nò:sjɛn, 'mò:ljɛn, p'rò:sjɛn ~ p'ru:sjɛn;
	< *ō-		'gò:ba;
o:u	< *j̄		'vɔ: [#] k, 'žɔ:ut 'žolt, rumen', 'žɔ:uč; 'dɔ:uk sam. 'dolg', 'kɔ:uk ~ ('kɔ:k); 'bɔ:uxa, 'žɔ: [#] na; a tudi: 'so [#] nɔe; 'souza;
	< *j̄-		'vɔ:una;
u: ¹²⁸	< *ō		g'nu:i, 'xu:r 'dihur', 'mu:rje, t'vu:r 'tvor', z'gu:n 'zvon', 'nu:č ~ 'nuč, 'mu:č, 'ru:k, 'pu:lje ~ 'pulje, 'nu:ft ~ 'nuft, 'tu: ~ 'tu;
	< *ō-		g'ru:bje', g'ru:zdje, 'vu:r 'vor' ¹²⁹ , [#] u:ja 'hoja, jelka', 'ku:ža, 'ku:ra ¹³⁰ 'skorja', prid. m. 'nu:f 'nov', 3. os. ed. sed. 'vu:zjjo;
	< *ō		'mu:š, 'zu:p; 'pu:t, 'ku:t, st'ru:čje, v'ru:č; 'mu:ka, 1. os. ed. sed. 'ku:plɛn 'kopati'; 'bu:bən;
	< *ō-		'tu:ča;
(+r:)			G pr:s ~ (prs);

¹²⁶ Da tukaj ne gre za protetični glas u v vzglasju, ampak za regularen razvoj umično naglašene o, glej Rigler 2001: 67). Tako tudi pri vseh ostalih primerih tega tipa.

¹²⁷ Drugi primer je analogija po odvisnih sklonih (rod. ed. 'gari).

¹²⁸ Kvantiteta ni izrazita, tako se pojavlja v govoru veliko dvojnic, npr.: 'nu:č in 'nuč.

¹²⁹ Dolgi vokal -u- izkazuje psl. *vorb (b) (prim. vòr, vóra 'splav iz debel' (Be IV: 344), čeprav semantično ne ustreza popolnoma.

¹³⁰ Verjetno vokalizem izkazuje refleks psl. *(s)kòra (glej Be III: 246).

Kratki naglašeni

	issln.	gradivo
<i>i</i>	< *ī	'sin; g'rič, 'listje, pu'a'nina, p'ridon, 'nizok; 'zima, g'lista; m'linar, ma'tika, 'zipka, 1. os. ed.: 'mislin, 'vidin, š'kilin;
	< *i-	'vime, 'sitò, g'liva, š'liva, ž'lica, 'iskra, ka'biua, kap'riva, dva'rišče, gre'dica ~ grej'dica, kaš'čica, ka'zica, kaše'nica, li'sica, nas'nica ~ nos'nica, pra'sica, ^u qs'lica, 'sirutka, im. mn.: 'šibe, 'miši, 'žilaf, 'vidit/-it, 1. os. mn. 'pijemo ~ 'pijemò, del. na -l m. s'lišau/-ou/-ou;
	< *-i v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'dim, x'rip, 'miš, 'nit;
	< *i pod terc. nagl.	'jimī/-i 'ime';
	< *i po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. 'živi 'živeti';
	< *ē	rod. ed. jī'mina 'ime';
<i>ī</i>	< *ē v položaju ob zvočniku	prid. m.: 'biu 'bel', 'ciu 'cel', 'cin 'poceni';
	< *ē-	'jist 'jesti', 'sist 'sesti', 'sijat 'sejati';
	< *ě pod terc. nagl.	'sino;
	< *ě po umiku novega akuta	'mixur;
	< *ē- v položaju ob r	s'ričan;
	< *i-	po'sivat 'pošivati', s'trič 'striči', z'dignit;
	< *-i v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'bit 'biti', 'šit 'šiti', 'nič;
	< *ī	'tičok ~ (tičok) 'ptiček'; prid. m. 'divji;
	< *i po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'visak ~ 'vasok, 'širak;
	< *-ù v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	k'rix ~ k'rux;
<i>ē</i>	< *ē	ras'pelò/-o;
	< *ē-	'jetra ~ (jitra), sp'rəton;
	< *e pod terc. nagl.	'ječmīn/-en, g'rənak;
	< *e pod terc. nagl.	'večir/-ir, 'perat;
	< umično nagl. e	'medvit;
	< *ī	x'rəbəc 'majhen hrib, hribec';
<i>e</i>	< *ē	'zet 'vzeti';
	< *-ē v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	p'rest 'presti', 'zet 'zet';
	< *e pod terc. nagl.	'mesu 'meso', prid. m. 'mevok 'mehek';
	< *ē-	prid. ž. b'reja;
	< *ě pod terc. nagl.	'teson;

	< redko umično nagl. <i>e</i>	<i>'peč</i> 'peči', <i>'metua</i> , <i>'meja</i> , <i>'jelin</i> , <i>p'lest</i> ;
	< * <i>e</i> pod terc. nagl.	<i>'devjt</i> , <i>'desjt</i> ~ <i>'de:sjt</i> , <i>'pepiu</i> , rod. ed. <i>'peči</i> , im. mn. <i>s'meti</i> , <i>'vesju</i> 'vesel';
	< *- <i>à</i> v zaprtem zadnjem/edinem zlogu v položaju pred <i>j</i>	<i>z'dej</i> ;
a	< *- <i>ə</i> v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	<i>'bat</i> , <i>'daš</i> , <i>'pas</i> , <i>'pasok</i> , <i>'san</i> , <i>'sən</i> (šou), <i>'vas</i> 'vès';
	< umično nagl. <i>ə</i>	<i>'bəzək</i> , <i>'daska</i> , <i>s'kadən</i> , <i>'sasok</i> , <i>'tama</i> , <i>'paku</i> , <i>'məgua</i> ~ <i>'mogua</i> , rod. ed. <i>'dəžja</i> , <i>'danəs</i> ~ <i>'donos</i> ;
	< * <i>i</i> po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. <i>'kəpi</i> ~ <i>'kəp̄j</i> 'kipeti';
	< * <i>i</i> po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	<i>'vjsok</i> ~ <i>'vasok</i> , prid. m. <i>'pijan</i> ~ (<i>'pəjan</i>) ~ <i>'pijan</i> ;
	< * <i>ā</i> v položaju ob zvočniku	<i>'məixən</i> , <i>'məstən</i> , <i>'uəftič</i> ~ <i>'uā:ftič</i> 'laket';
	+ <i>r</i> < * <i>ȳ</i>	<i>'barkj</i> ~ (<i>'brkj</i>), <i>'gərm</i> ~ <i>'ḡrm</i> , <i>'kərf</i> ~ (<i>'krf</i>), <i>'vərx</i> ~ <i>'v̄rx</i> ;
	+ <i>r</i> < * <i>r̄</i> pod terc. nagl.	<i>'sərci</i> ;
a	< *- <i>à</i> v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	<i>b'rat</i> , <i>k'raj</i> , <i>m'ras</i> , <i>'past</i> 'pasti', <i>p'rak</i> , <i>p'rat</i> 'prati', prid. m. <i>s'tar</i> , <i>'tan</i> 'tam';
	< * <i>ā</i>	<i>'babjak</i> 'ženskar', <i>'zajc</i> ~ <i>'za:ic</i> ;
	< * <i>a</i> pod terc. nagl.	rod. ed. <i>st'vari</i> ;
	< * <i>a</i> po umiku novega akuta	<i>'pastir</i> 'pastir';
	< redko * <i>ō</i>	<i>'vasok</i> ~ <i>'uasok</i> 'vosek';
	< *- <i>ò</i> v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	<i>g'rap</i> , <i>'kaj̄n</i> 'konj', ¹³¹ <i>g'rast</i> 'grozd', <i>'kaš</i> ;
	< umično nagl. <i>o</i>	prid. ž. <i>'nava</i> 'nova'; <i>'arix</i> , <i>'patkuf</i> ;
	< * <i>o</i> pod terc. nagl.	<i>'gasput</i> , <i>'kauo</i> , <i>'kakuš</i> , rod. ed. <i>'kasti</i> , rod. mn. <i>'nači</i> , 1. os. ed. sed. <i>'paznan</i> 'poznati';
	< * <i>o</i> po umiku novega akuta	<i>'kamarc</i> , <i>s'ramak</i> , 3. os. ed. sed.: <i>'gari</i> 'goreti', <i>f'tapi se</i> 'utopiti se', <i>z'ganj</i> 'zvoniti';
	< * <i>ə</i> po umiku novega akuta	1. os. ed. sed. <i>'mažjn</i> ~ (<i>'možjn</i>) 'mižati';
	< * <i>e</i> po umiku novega akuta	<i>'anaist</i> ;
o	< * <i>ō</i> v položaju ob <i>r</i>	<i>g'rom</i> ;
	< * <i>o</i> pod terc. nagl.	<i>'uoku</i> ~ <i>'uok̄:kò/-o</i> , <i>'uoci</i> ~ <i>'uoka</i> , <i>'uobras</i> ~ <i>'uok̄:bras</i> ;
	< * <i>ə</i> po umiku novega akuta	1. os. ed. sed. <i>'možjn</i> ~ (<i>'mažjn</i>) 'mižati';
q	< * <i>ò-</i>	<i>'vou</i> 'vol', <i>'dobar</i> (<i>'da:n</i>);
	< * <i>ō</i>	<i>'gost</i> , <i>'mozak</i> ;

¹³¹ Izpričana je tudi različica im. ed. *'kuo:jn*, ki je nastala po stransklosklonski osnovi z refleksom umično naglašene *o*.

o	< *a pod terc. nagl. < *ò-	'kɔk ~ 'kok 'kako', 'tɔk ~ 'tok ~ 'toku 'tako'; 1. os. ed. sed. 'mɔren ~ ('mʊo:ren), del. na -l m. 'mɔgò ~ ('mouɔgò);
ô	< *ū v položaju za protetičnim v < *ò- v položaju za v < *-ò v zaprtem zadnjem/edinem zlogu v izglasju < *ō	'vɔsta; 'vɔla 'volja'; 'tʊò/-o, d'nɔ; s'tò/-o;
u	< *ō < *ò- < *ō < *ū < *ù- < *ǔ pod terc. nagl. < redko *ǔ < *ǔ po asimilaciji in pod terc. nagl. v primeru	b'rut 'brod, splav', prid. m. 'bus 'bos', 'kust, 'must, 'nuč ~ 'nu:č, 'nuft ~ nuft, 'nus, 'vus, 'buk, z'nuj, 'nuš, 'pulje, im. mn. si'nuvj, 'su 'sol', ka'kuši, 'pudan ~ 'pudən 'poldne', 'tu ~ 'tu:; 'kučka 'kvočka, koklja'; 'kuzji, prid. m. 'nuf 'nov', 3. os. ed. sed. 'nusi; 'guska, 'trubac 'spodnja in zgornja ustnica'; 'sux; 'suša, 'žul, im. mn. k'lučj; prid. sr. 'tuje; 'fruška, 'lukna, 'jutrij, 3. os. ed. sed. 'kuxa; 'kuxna, 'ruxa, 'puščat; im. mn. 'buxj 'bolha'; 'čun; prid. m. 'sudok 'sladek'; ¹³²
ü	< *-ù v zaprtem zadnjem/edinem zlogu < *u pod terc. nagl.	k'rüx ~ k'rjx; 'vüxò/-o (im. mn. 'vuha), im. mn. 'lüdj, 1. os. ed. sed. 'vüdre 'udariti', del. na -n m 'püščen;
r	< *ǔ < umično nagl. ə < *r pod terc. nagl. v primeru	'brkǔ ~ ('barkǔ), 'čǔf ~ 'čarf, 'čǔn ~ 'čarn, 'dǔvò ~ 'dǔrvò/-o, 'krǔf ~ ('kǔrf), 'krǔt ~ 'kǔrt, 'mrǔtvac ~ 'mǔrtvac, 'prǔst, 'trǔt ~ 'tǔrt, 'trǔnək ~ 'tǔrnək, 'vrǔba ~ 'vǔrba; 'rǔža ~ 'ǔrǔža 'rja' 'krǔvaf ~ 'kǔrvaf;

Kratki nenaglašeni

	issln.	gradivo
i	< e v končaju *-je < *e po terc. umiku < *-e po terc. umiku	ze'lɛ:jni 'zelenje', 'pi:sajni ~ 'pi:sajnj; 'ka:rin 'koren', 'jesin 'jesén'; 'sǎrci; v končnici rod. ed./im./tož. mn. ž.: 'ženi, š'čeri, 'raki, im./tož. mn. ž.: 'nagi 'noga', 'raki 'roka';
ï	< *ě- < *e-	si'ki:ra, gri'xuɔ:ta, 'jimjt 'imeti', 'mɛdvjt, 'arjx; vi'čɛ:rja ~ vi'či:rja, 'd̥ie:biu/-eu, 'jɛčmjin/-en;

¹³² Razvoj je verjetno šel tako: súdǎk/-ak < *sudǎk < *sʊǎdǎk < *sʊǎdǎk < *sladǎk < *sladǎk < *sladǎk < psl. *sôldьkь.

	< * <i>e</i>	po terc. umiku	'devjt, 'desjt;
	< * <i>e</i>	po terc. umiku ¹³³	'jĩmjĩ 'ime';
	< * <i>i</i> V		šĩ'ruo:ka, lĩ'sica;
	< * <i>Vi</i>		'le:šnik, 'je:zik, də'ži:vnĩk, 'vje:lĩk ~ vje:lĩk, m'ua:tĩt, 'me:ĩnĩt 'meniti se', 'vuo:zit 'voziti', s'pa:sjt, 'pastĩr;
	< * <i>-i</i>		'ma:tĩ; v končnici im. mn.: si'nũvj, st'ri:cĩ, d'nė:vĩ, sra'ma:kĩ;
	< * <i>-i</i>	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	1. os. ed. sed.: 'mislĩn, 'xo:dĩn, 'no:sĩn, 'mò:lĩn, p'rò:sĩn;
	< * <i>-u</i>		b'li:zi 'blizu';
	< * <i>-ě/*-i/*-u</i> ¹³⁴		v končnici daj./mest. ed. m./sr.: 'uoncĩ, 'zabĩ;
	< * <i>-ě/*-i</i> ¹³⁵		v končnici daj./mest. ed. ž.: 'ma:terĩ, 'ruo:kĩ;
ę	< * <i>e</i> V		bę'se:ĩda, žę'uo:dəc ~ (žę'uodəc), nę'de:ĩla, prid. ž. dę'bè:ua 'debel';
	< * <i>ę</i> V		grę'dica ~ gręĩ'dica 'vrt';
e	< * <i>-e</i>		k'le:šče, 'de:kle, 'de:ĩte, 'te:ĩme, 'se:ĩme ~ 'se:me, (jigrat) se, rod. ed./im./tož. mn.: 'ma:tere, pua'nine, ž'bę:le ~ ž'bi:le;
	< * <i>-e</i>		'zè:le, g'ra:ble, g'ru:bje, zd'ra:vje, 'sounce;
	< * <i>V</i> e		'di:tela, š'tje:rdesjt;
a	< * <i>-a-</i>		za'puvjt, kü'pa:vat, 1. os. ed. sed. 'sajnan 'sanjati', 're:ĩpa;
	< * <i>o</i> V		ka'le:ĩnò/-o, dva'rišče, kap'riva, 'ka'ruza, ka'biua, prid. ž. pada'jena, pa'süšjt, 2. os. mn. sed. gava'ri:šte;
	< * <i>V</i> o ¹³⁶		'ja:gada;
	< * <i>o</i>	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga v primeru	prid. m. š'ĩrak;
	< * <i>o</i> V		ka'se:ĩnc 'gosenica';
o	< * <i>a</i>	pred <i>u</i>	deležniki na -l m.: pa'se:ĩkou ~ pa'pe:kou, 'be:ĩžou/-ou 'bežati';
	< * <i>a-</i>	v položaju pred <i>u</i>	'uo:souĩk ~ ('uo:souĩk) 'oselnik';
o	< * <i>-o</i>		g'nė:zdò ~ g'nė:ĩzdo, m'le:kò, 'če:uò ~ 'če:uò, 'me:ĩsto ~ 'me:stò/-o, 1. os. mn. sed.: 'puščamo;
	< * <i>-o</i>		3. os. mn. sed.: 'jiščejo, 'cicajo 'sesati', k'lijejo 'kleti'; 3. os. mn. prih. 'biti': 'budò;
ò	< * <i>-al</i>		deležniki na -l m.: 'pè:kò 'peči', pr'nje:sò;
	< * <i>-a-</i>	po asimilaciji	del. na -l ž. uò'ga:ua 'lagati';
u	< * <i>-o</i>		'vuxu, 'ži:tu, pa'le:ĩnu; a tudi 'le:pò, g'nė:zdò ~ g'nė:ĩzdo, 'če:uò ~ 'če:uò, 'me:ĩsto ~ 'me:stò/-o, 1. os. mn. sed.: 've:ĩmò;
	< * <i>o</i>	po terc. umiku	'gaspūt, 'kakuš;

¹³³ Kot različica *i*.¹³⁴ Za daj./mest. ednine samostalnikov moškega in srednjega spola se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.¹³⁵ Za daj./mest. ednine samostalnikov ženskega spola a-sklanjatve se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.¹³⁶ Razen v primerih ža:uost 'žalost' in uo'pa:ta (kot dvojnici sta zabeleženi tudi obliki ua'pa:ta in a'pa:ta), verjetno gre za vpliv -u-.

	< *u	po umiku dolgega 'mixur; akuta
	< *o	po terc. umiku 'ga:uup;
ɛ	< *uV	3. os. ed. sed. kɛ'pa:va 'kupovati';
o	< v priponah *-əc, *-ək, *-ən	p'rasoç, 'puotoçk, 'ja:røk, pan'de:løk, 'tuo:røk, 'si:døn, 'me:isøç, prid. m. 're:idoç; a tudi: ž're:bəç, 'za:uəç, p'lejsən ~ (p'le:sən);
ü	< *uV < *u po terc. umiku	3. os. mn. sed. püs'ti:jò/-o, kü'pa:vat; rod. ed. 'vüši ~ 'vuši 'uš', im. mn. 'ludi 'ljudje';
a	< *oV-	sə'se:ida;

Onemitev samoglasnikov

iV	v položaju ob zvočniku *r	s'ramak;
Vi	v priponi *-ica	xrp'te:nca, 'pa:lca, ga've:dna, 'šišca 'hišica';

3.5.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

	issln.	gradivo
ž	< v izposojenkah iz hrv. knj. jezika	'røžak hrv. rođak 'sorodnik';
f	< *xK < *v pred nezvonečimi nezvočniki in v izglasju	'fruška, 'nuft, 'uəftič ~ 'uə:ftič 'laket', 'uo:fka 'lahka'; 'fsega, 'fsemu, 'ftuo:pit, 'fp're:k, žer'ja:fka, 'mefka 'mehka'; 'ši:f 'šiv', 'žilaf, 'kərvaf, rod. mn. b'ra:toqf;
u	< *l pred V ⁰ < *l < skupina *dl/*tl < kot proteza pred *o-	prid. m. 'ua:čan, k'ua:s, pu'a'nina, g'ua:va, d'ua:n, x'ua:če, ž'ua:xta, zg'ua:vnik, uob'ua:čno, 'ga:uop, 'za:uost, 'jigua, ka'biua, 'metua, š'ta:ua, prid. ž.: ve'si:ua, de'bi:ua, 3. os. ed. sed. 'ua:ja 'lajati', del. na -l ž. g'lə:daua ~ g'lə:idaua, 'vidua, dy'ža:ua, 'ze:ua ~ zi:ua 'vzeti', sk'riua, 'da:ua, se'de:iaua, pa'piua 'popiti', pra'da:ua, da'bi:ua, t'ka:ua, krə'pa:ua; del. na -l ž.: 'se:iaua 'sesti', p're:ua 'presti', p'lə:ua 'plesti', c'va:ua 'cvesti'; del. na -l m.: 'sju 'sesti', 'jju 'jesti', c'vo:u 'cvesti'; 'uə:kò/-o, 'uə:či/-e, 'uə:bras, uob'ua:čno;
j	< kot proteza pred *i- < kot prehodni j [i] < *n kot [i] + n za samoglasnikom < *n < *-nbj- kot [i] + n	'jigua, 'jimi ~ (jimi), 3. os. mn. 'jiščejo 'iskati', 'jezva ~ 'jizba 'izba', 'jigrat se; 'uo:istər, 'je:iš 'jež', g'lə:žna ~ g'lə:žna, 'že:iga ~ 'že:ga 'žeja'; 'kajn 'konj', 'pajn, 1. os. ed. sed. 'sajnan 'sanjati', 1. os. mn. sed. 'žajnemø 'žeti', 'zajn; 'pi:sajni, ze'lə:ini;

n	< * <i>n̥</i> za samoglasnik.	'u̯o:gən;
	< * <i>n̥</i> za soglasnikom	č'rɛ:šna, 'lukna;
	< *-m	1. os. ed. sed. 'sajnan, 1. os. ed. sed. 'mažjn ~ ('možjn) 'mižati', z'mi:ron 'zmerom, vedno';
ń	< * <i>n̥</i> na vzglasju	rod. ed. 'nega;
	< * <i>n</i> v primeru	z'g'ua:vnik 'vzglavnik';
l	< * <i>l̥</i> na začetku besede	im. mn. k'lučj;
	< * <i>l̥</i> na koncu besede	'di:tela, 'zje:m̥la, 'žul;
	< -lj- < *-lj-	'zè:le, g'ra:ble;
v	< * <i>x</i> v položaju med samogl.	prid. m.: 'u̯o:vək 'lahek', 'mevək 'mehek';
	< kot proteza pred *u-	3. os. ed. sed. 'vüdre 'udariti', 'vüxə 'uho', 'vüš ~ 'vuš, 'vura 'ura', 'vosta 'usta';

Izguba soglasnikov

p(š)-	→ Ø(š)-	še'nica;
p(t)-	→ Ø(t)-	'tjčək ~ ('tičok) 'ptiček';
vl-	→ Øu-	'ua:knò ~ (v'ua:knò) 'vlakno'; ¹³⁷

Asimilacija

xč	→ šč	'njšče 'nihče', s'či:r (ščɛ:r);
čb	→ žb	ž'bɛ:ua ~ ž'bi:ua 'čebela', ž'bulca 'čebulica';
xv	→ f	'fa:la 'hvala';
xt	→ ft	'nuft, 'uā:ftič ¹³⁸ 'laket';
dn	→ gn	'zɛ:ig̃na ¹³⁸ 'žejna' (po analogiji tudi m 'zɛ:ig̃on);
mr	→ br	bra'vi:nc 'mravlja';
tj	→ k	'kɛ:jd̃on 'teden';
t	→ k	s'pɛ:kɛ 'spet'; ¹³⁹

x-š	→ š-š	'šiša 'hiša';
s-š	→ š-š	pa'süšjt;
s-č	→ š-č	'nu:šeča;
z-č	→ ž-č	mò'zi:nčok 'mezinec';

Diferenciacija

tl	→ kl	'pu̯o:k̃le 'potlej';
tn	→ kn	k'nau;
zv	→ zg	z'gu:n;

3.5.3.3 Prozodija

Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino ('sje:stra, 'žje:na ~ ('žɛ:na), 'čje:uò/-o ~ ('čɛ:uò), umik na prednaglasno nadkračino ('məg̃ua, 'mog̃ua), terciarni premik cirkumfleksa ('s̃j̃nò, 'jim̃j̃/-i 'ime', 'vɛčir/-j̃r, 'deṽjt), umik dolgega akuta z zadnjega zaprtega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog ('m̃j̃xur, s'ramak) in umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog ('bu̯o:gat, 'vysok/-ak).

¹³⁷ Razvoj je najbolj verjetno šel preko prehoda **l* > *u* in asimilacije, posledica česar je bila redukcija vzglasnega fonema *v* (v'la:knò → v'ua:knò → u'ua:knò → 'ua:knò).

¹³⁸ Verjetni razvoj: *j̃n* > *dn* > *gn*.

¹³⁹ V tem primeru gre najverjetneje za prehod *t* → *k*. O temu sicer piše tudi Ramovš (1924: 227), ampak govori samo o prehodu *t* → *k* pred *i* (npr. *proti* > *proki*).

3.6.2 Distribucija

3.6.2.1 Vokalizem

Dolgi vokali lahko nastopajo samo pod naglasom.¹⁴⁰ Kratki vokali nastopajo samo v zadnjem oz. edinem zlogu, v nezadnjem zlogu vedno le kot posledica mlajšega naglasnega umika z zadnjega zloga.

Vzglasni *i* ni mogoč zaradi protetičnega *j*, ki nastopa pred njim.

Vzglasni *o* ni mogoč zaradi protetičnega *u*, ki nastopa pred njim.

Vzglasni *u* ni mogoč zaradi protetičnega *v*, ki nastopa pred njim.

3.6.2.2 Konzontizem

Zvočniki

Zvočnik /v/ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki ni mogoč, ker se tu premenjuje s fonemom *f* ('postarf, 'zd'raf, 'uofca).

Nezvočniki

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike (prid. ž. 'niska, 'na:xot, 'mu:š).

3.6.2.3 Prozodija

Naglas ne nastopa na zadnjem zlogu. Dolgi vokali so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni ali nenaglašeni. Ponaglasnih dolžin ni (z izjemo leksema 'mozi:nc 'mezinec' v zbranem gradivu).

3.6.3 Izvor

3.6.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

	issln.	gradivo
<i>i:</i>	< *ē < *ē-	'ši:st, 'pi:č, 'mi:t, rod. ed. je'mi:na 'ime', ve'či:rja; 'zi:le, im. mn. 'ri:bra, rod. ed.: k'mi:ta, te'li:ta, ječ'mi:na, vre'mi:na, prid. ž. de'bi:ua, 'si:don, t'ri:tjē 'tretji', 1. os. ed. sed. 'mi:čen 'metati', 3. os. ed. sed.: se uo'ži:nē 'oženiti se', 'mi:le 'mleti', del. na -l m. 'ni:sü ¹⁴¹ ;
	< *ē	'pi:st, 'pi:t, 'ri:p, 'pi:tok, 'ri:sje, 3. os. ed. sed.: g'li:da 'gledati', p'ri:de 'presti', g'ri: 'iti';
	< *ē-	s'ri:ča, rod. ed. 'zi:ta, te'li:ta;
	< *ē- v položaju pred <i>r</i>	'vi:ra 'vera';
	< *ī v položaju ob <i>r</i>	'zi:r;
<i>é:</i>	< redko *è-	žé:nēx 'ženin';
<i>ę:</i>	< *è- v položaju ob <i>j</i>	g'lę:žnó 'gleženj';
<i>ę:ī</i> ¹⁴¹	< *ē	'mę:īx, b'rę:īk, 'ję:īs, s'rę:īn 'srenj', s'nę:īk (pa:da), s'rę:īda, prid. m. s'lę:īp; 'lę:īšņek, 'rę:ītka, k'lę:īšče; g'nę:īzdó, s've:īča, č'rę:īda, s'tę:īna, z've:īzda, s't'rę:īxa, s't'rę:īla, 'dę:īte, prid. ž. 'bę:ua, 'lę:īpa ('večir); b'rę:īskva, 'mę:īsoc, rod. mn. 'lę:īt, 1. os. ed. sed.

¹⁴⁰ Kot relik se ohranja ponaglasna dolžina v primeru 'mozi:nc 'mezinec'.

¹⁴¹ Fonem je lahko izgovorjen z oslajenim drugim delom kot *ę:ī*.

		'dɛ:ɪuan;
	< *ě-	'sɛ:ɪvər, s'vɛ:ɪdər, ko'lɛ:ɪnò, žɛ'lɛ:ɪzò, 'lɛ:ɪtò (-u), 'sɛ:ɪme, rod. ed. so'sɛ:ɪda, 'dɛ:ɪtɛla, ¹⁴² ne'vɛ:ɪsta, 'lɛ:ɪsa, b'rɛ:ɪza, m'rɛ:ɪža, rɛ:ɪpa, ne'dɛ:ɪla, p'lɛ:ɪša;
je	< umično nagl. e	'pɪɛlɛn, 'čɪɛsn̩, 'čɛ:uò, s'tɪɛgnò, 'tɪɛle, 'sɪɛduu, 'ziɛmla, 'tɪɛta, 'sɪɛstra, 'žɪɛna, sə'dɪɛnc 'studɛnec', prid. m.: 'dɪɛbɛu, 'vɪɛlok, 1. os. ed. sed. 'nɪɛsɛn, k'lɪɛpat, uo'žɛnɪt sɛ, 'mɪɛtat;
	< *è- v položaju pred ž ¹⁴³	'vɪɛža;
	< redko *ɛ-	'pɪɛta;
	< *a po asimilaciji ¹⁴⁴	'dɪɛlɛč 'daleč';
a:	< *ā	'pa:s, k'ua:s, v'ra:t, s'ua:p 'slap', s'ra:p, 'ua:s 'las' (ž.), d'ua:n; x'ra:st, 'mua:toc; g'ua:va, t'ra:va, b'ra:zda; uo'ta:va, 'pa:uoc, 'zaɪc, s'ta:rɛ ('uoc̣a), h'ua:poc, wo'pa:jok 'pajek', im. mn. b'ra:tɛ; 'ka:šol, 'pa:stork, 'ga:bər, 'ja:var, rod. ed. b'ra:ta, 'ja:pku, b'ua:tɔ, k'ra:va, 'ra:na, m'ua:ka, d'ua:ka, 'ka:ča, 'ja:goda, 'sua:ma, 'ma:čɛxa, 'ma:tɛ 'mati', s'ta:tve;
	< *à-	'va:s, 'da:n, 'ta:st;
	< *ā	'ma:ša, 'ta:šča;
uo	< umično nagl. o	'puogrɛp, 'puopər, rod. ed. 'kuoɪna, 'woknu, 'uorix, ¹⁴⁵ 'puosu, 'kuožux, 'uogon 'ogenj', z'guonc 'zvonec', 'tuorok, 'kuotu, 'buožɛč, nuoga, 'kuosa, 'ruosa, 'uoda, 'uofca, 'kuoza, 'uosa, 'guora, prid. nedol. ž. ve'suoka, nam.: z'guonit, 'muolɛt 'moliti';
o:	< *o po umiku naglasaz zadnj. kratk. zaprt. zloga v primeru	'mo:dras;
o:	< *ò- v položaju ob zvočniku	'kɔ:ra, 'xɔ:ja;
o:u	< *ī̄ < *ī̄-	'sɔ:uza, 'čɔ:un, 'bɔ:uxa, 1. os. ed. sed. 'kɔ:unen 'kleti'; 'pɔ:ux;
u:	< *ō	'mu:š, 'zu:p, k'uu:p 'klóp'; 'pu:t, 'ru:bəc, primer. 'vu:žjɛ 'ozek'; 'mu:ka 'moka'; 'pu:pok;
	< *ò-	'gu:ba, 'tu:ča;
	< *ō	'xu:r 'dihur', 'wu:s 'poln voz sena', b'ru:t, 'pu:lje;
	< *ò-	'ku:ža, š'kò:da ~ š'ku:da, 'vu:r, ¹⁴⁶ 'pu:stel, 'du:bər, 1. os. ed. sed. 'nu:sɛn;

Kratki naglašeni

issln.

gradivo

¹⁴² Izkazuje refleks jata.

¹⁴³ Snoj v Be IV: 309.

¹⁴⁴ Rigler 1963: 76.

¹⁴⁵ Da tukaj ne gre za protetični glas *u* v vzglasju, ampak za regularen razvoj umično naglašene *o*, glej Rigler 2001: 67). Tako tudi pri vseh ostalih primerih tega tipa.

¹⁴⁶ Op cit. 29.

i	< *ī	'sin, x'či; prid. m. 'nizok; 'vinu, 'lice, g'lista, 'zima, b'lize; 1. os. ed. sed. 'viden 'videti';
	< *i-	x'rip, 'šiuò, ko'ritò(-u), 'žitò, ko'pitu, pa'rišče 'toporišče', 'niva, se'kira, g'riva, ('žila) ~ 'žiua, 'riba, s'liva, ma'lina, ž'lica, še'nica, gre'dica, lę'sica, pra'sica, ro'čica, ko'pica, brada'vica, prid. m. p'litok, š'tirę;
	< *-i v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'miš (m.), b'rin;
	< *i pod terc. nagl.	'vixar;
	< *i po umiku novega akuta	2. os. ed. sed. 'živeš;
ę	< *-i v zaprtem zadnjem/edinem zlogu v položaju ob zvočniku	'reť;
	< *i po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	prid. m. 'vęsok;
	< *u pod terc. nagl. ¹⁴⁷	im. mn. 'lędi 'ljudje';
	< *-ù v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	k'ręx;
ę	< *u pod terc. nagl.	'vęxu 'uho', im. mn. 'lędi;
	< *u po umiku novega akuta	'žępan, 1. os. ed. sed. 'sęšin 'sušiti';
	< *ě pod terc. nagl.	'lęsa, 'sęnu, 'lępu;
	< *i pod terc. nagl. za protetičnim j	'jęmi 'ime';
	< *-è v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	k'met;
e	< *e pod terc. nagl.	rod. ed. 'peći, 'nebu, 'peru, 'večir (ž.), 'jesin 'jesén', 'devit, 'deset;
	< *e po umiku novega akuta	1. os. ed. sed. 'čępin 'čępeti', 3. os. ed. sed. 'čępi, 'leži;
	< *-ę v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'zet;
	< *ę pod terc. nagl.	'mesu, rod. ed. 'pesti, prid. m.: 'mexak, 'težak;
	< *ě v položaju pred j	'veja;
	< *ě pod terc. nagl.	rod. ed. s'nega;
	< *ě po umiku novega akuta	'mexur;
	< *-à v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	b'rat, 'fant, 'gat, g'rax, 'uas 'laz';
< *a pod terc. nagl.	'zalif 'zaliv', rod. ed.: v'rata, b'radi, 'vasi, d'ųani, p'raxa, im. mn.	

¹⁴⁷ Kot različica k ę.

	< * <i>o</i>	pod terc. nagl.	' <i>uasi</i> 'lasje', <i>d'ragu</i> ; rod. ed. ' <i>zaba</i> 'zob';
o	< * <i>-ò</i>	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	<i>g'rop</i> , ' <i>koš</i> ', ' <i>ko'n</i> ', <i>st'rop</i> , ' <i>voʉ</i> 'vol', ' <i>pot</i> 'pod', ' <i>š'kof</i> , prid. m. ' <i>š'rok</i> ;
	< * <i>o</i>	pod terc. nagl.	' <i>uobuak</i> , ' <i>uobruč</i> ', ' <i>korin</i> 'koren', ' <i>kokuš</i> ', ' <i>uoku</i> 'oko', ' <i>koʉu</i> 'kolo', ' <i>mokru</i> , rod. ed.: ' <i>nogi</i> , ' <i>soli</i> , ' <i>moči</i> , ' <i>kosti</i> , prid. m. ' <i>boʉon</i> ' <i>bolan</i> ', <i>s'pomlat</i> , ' <i>doma</i> ;
	< * <i>o</i>	po umiku novega akuta	' <i>komar</i> , ' <i>košar</i> ', ' <i>kovač</i> ', ' <i>uopar</i> 'lopar', <i>gas'padar</i> , ' <i>onaist</i> 'enajst', 1. os. ed. sed.: ' <i>gorin</i> 'goreti', ' <i>kosin</i> 'kositi', ' <i>topin</i> 'topiti', 3. os. ed. sed.: ' <i>gori</i> , ' <i>rosi</i> 'rositi', <i>z'goni</i> 'zvoniti';
	< umično nagl. <i>o</i>	po prehodu * <i>l</i> > <i>ʉ</i> in asimilaciji	' <i>uonc</i> 'lonec';
	< * <i>o</i>	pod terc. nagl.	' <i>gostu</i> ;
	< * <i>-ə</i>	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	' <i>pos</i> 'pes', ' <i>tošč</i> 'tešč';
	< umično nagl. <i>ə</i>		<i>s'kodon</i> , ' <i>toma</i> , ' <i>moguʉa</i> , <i>s'toza</i> ;
	< * <i>ə</i>	pod terc. nagl.	' <i>postərf</i> ;
	< * <i>e</i>	redko po umiku novega akuta	' <i>onaist</i> ;
	< * <i>a</i>	pod terc. nagl. v položaju za * <i>l</i> ^o	<i>z'uotu</i> , rod. ed. <i>s'uomi</i> , <i>g'uovi</i> , ' <i>uoxak</i> , <i>m'uodu</i> ;
u	< * <i>ō</i>		' <i>nufi</i> , ' <i>nus</i> , ' <i>must</i> , ' <i>vusok</i> , <i>g'nu'i</i> , <i>z'gun</i> , ' <i>put</i> 'plot', ' <i>kust</i> , ' <i>nuč</i> , ' <i>su</i> ' <i>sol</i> ', ' <i>sura</i> ;
	< * <i>ū</i>		<i>b'rus</i> , <i>g'lux</i> , ' <i>sux</i> ; <i>k'luč</i> , <i>p'luča</i> ; ' <i>vusta</i> ; <i>x'ruška</i> ;
	< * <i>ù-</i>		<i>v'nuk</i> , ' <i>jutru</i> , <i>k'luka</i> , ' <i>muxa</i> , ' <i>bukva</i> , ' <i>burja</i> , ' <i>luža</i> , rod. ed. <i>k'ruxa</i> , mest. ed. <i>f tre'buxę</i> ;
ə	< * <i>-ə</i>	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	' <i>bət</i> , ' <i>dəš</i> ;
	< * <i>-i</i>	redko v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	' <i>bək</i> ;
	< * <i>o-</i>	v položaju za protetičnim <i>ʉ</i>	' <i>uədər</i> 'oder', ' <i>uərgle</i> 'orgle';
	+ <i>r</i> < * <i>ř</i>		' <i>čərf</i> , ' <i>gərm</i> , ' <i>dəruʉ</i> , ' <i>pərst</i> , ' <i>bərki</i> , ' <i>bərf</i> , ' <i>vərx</i> , ' <i>kərf</i> ;
	+ <i>r</i> < * <i>ř-</i>		' <i>gəruò</i> , ' <i>sərna</i> , ' <i>gərča</i> ;
	+ <i>r</i> < * <i>ř</i>	pod terc. nagl.	' <i>sərci</i> ;
	+ <i>r</i> < * <i>ř</i>	po umiku novega akuta	1. os. ed. sed. ' <i>tərpín</i> 'trpeti', ' <i>dərcim</i> 'drčati', 3. os. ed. sed. ' <i>gərmi</i> , ' <i>pərdi</i> , ' <i>s'mərdi</i> ;
	+ <i>r</i> < * <i>ř</i>	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	' <i>mərleč</i> ;

Kratki nenaglašeni

	issln.	gradivo
<i>i</i>	< * <i>i</i> ̇ po umiku novega akuta	1. os. ed. sed.: 'tərp̄in, 'kos̄in 'kositi', 's̄ešin 'sušiti';
	< * <i>-i</i> po umiku novega akuta	3. os. ed. sed.: 'ḡarmi, 'p̄ardi, s'm̄ardi, z'goni;
	< * <i>-e</i> po terc. umiku	'j̄emi 'ime'; v končnici rod. ed./im./tož. mn. ž.: 'ženi, 's̄estri, b'radi, 'uadi 'voda', 'kozi ~ 'kazi, s'uomi, 'zemli;
	< * <i>e</i> po terc. umiku	's̄arci, 'j̄esin, 'večir, im. mn. 'l̄edi 'ljudje';
	< redko * <i>ǃ</i>	'uorix 'oreh';
	< * <i>u</i> ̇	del. na -l mn. zgi'bi:l̄e 'izgubiti';
<i>ę</i>	< * <i>i</i> ̇	š̄e'va:nka, l̄e'sica;
	< * <i>i</i> ̇	'nuož̄eč, 'buož̄eč, d̄ar'ži:vn̄eķ 'deževnik', t'ra:uņ̄eķ 'travnik', mest. mn. p̄ar b'ra:t̄eķ;
	< * <i>-i</i>	'ma:t̄e, č̄o'v̄e:īš̄e, š̄'tir̄e; v končnici or. mn. s sest'ra:m̄e, im. mn. d'ni:v̄e;
	< * <i>-u</i>	b'liz̄e;
	< * <i>-ę</i> / <i>*-i</i> / <i>*-u</i> ¹⁴⁸	v končnici daj. ed. m./sr.: b'ra:t̄e, 't̄e:j̄m̄e, mest. ed. m./sr.: f tre'bux̄e, na 'č̄jeļe, na 's̄jedl̄e, na 'neb̄e, v 'mes̄e 'meso';
	< * <i>-ę</i> / <i>*-i</i> ¹⁴⁹	v končnici daj./mest. ed. ž.: 's̄jestr̄e, 'ž̄ien̄e, x'či:r̄e, 'mater̄e,
<i>ę</i>	< * <i>ǃ</i>	'su:s̄et, 'vid̄et, 'živ̄et;
	< * <i>-i</i> po umiku novega akuta v položaju ob v	2. os. ed. sed. 'živ̄eš;
<i>e</i>	< * <i>ę</i> ̇	gr̄e'di:ca, rod. ed. je'zika;
	< * <i>-e</i>	't̄iele, 's̄e:j̄ime, 'd̄e:īte; v končnici rod. ed./im./tož. mn. ž.: z'v̄e:īz̄de, st'r̄e:īxe, m'r̄e:īže;
	< * <i>ę</i> ̇	sre'di:nc, rod. ed. de'ti:ta;
	< * <i>e</i> ̇	ne'd̄e:īla, se'kira, rod. ed. te'li:ta;
	< * <i>ǃ</i> e	'v̄e:verca, 'd̄e:ītela;
	< * <i>-e</i>	'zi:le, pa'riš̄če 'toporiš̄če', 3. os. ed. sed.: 'n̄jese;
	< * <i>ǃ</i> u	pot 'pa:zd̄ux̄o;
<i>a</i>	< * <i>a</i> ̇	ma'lina;
	< * <i>ǃ</i> a	'd̄e:īuat;
	< * <i>o</i> ̇	pa'n'd̄e:īlok, gas'padar, gaspa'dina, pa'riš̄če 'toporiš̄če';
	< * <i>ǃ</i> o ¹⁵⁰	'ja:var;
	< * <i>-a</i>	b'ra:zda, 's̄ua:ma, 'ma:č̄exa;
<i>o</i>	< * <i>o</i> ̇	po'ru:ka ~ po'r̄o:ka, so'bu:ta, koše'nica;
	< * <i>ǃ</i> o	'ja:goda;
	< * <i>ę</i> ̇	so's̄e:īda, go's̄e:nca;
	< ə v priponah * <i>-ac</i> ,	h̄ua:poc, 'pa:uoc, ka'za:uoc, b'ra:tranoc, ž'r̄e:īboc, š'čopoc,

¹⁴⁸ Za daj./mest. ednine samostalnikov moškega in srednjega spola se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

¹⁴⁹ Za daj./mest. ednine samostalnikov ženskega spola a-sklanjatve se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

¹⁵⁰ Akanje je nedosledno.

	*-ək, *-əl, *-ən, *-əs	'č̣uovok, mar'tinčok, st'ričok, 'pi:tok, 'bəzok, 'ka:šol, 'pa:rkol, s'kodon, 'uogon 'ogenj', 'donost 'danes';
	< *a v položaju za *l po švapanju	'ja:buona, prid. m. 'bouon 'bolan', del. na -l ž. 'ḍe:juoua;
o	< *V̥o v primeru < *-o ¹⁵¹	rod. mn. 'sinof, daj. mn. 'sinon; or. ed.: s 'ṣjestṛo, s x'č̣e:rj̣o
ó	< *-o < *-o	'šịuó, 'gə̣ṛuó, 'č̣jẹuó, ko'ritó/(-u), 'le:itó/(-u), 'di:buó; tož. ed. s'uumó, or. ed. s 'pestj̣o, s 'kosó;
u	< *o po terc. umiku < *-o v izglasju < *-o po terc. umiku v izglasju	'uobruč 'obroč'; 'ḳua:dọuu 'kladivo', pre'dịuu, 'vinu; 'nebu, 'peru, 'mesu, 'ṣenu, 'kouu, 'uoku, 'lep̣u, 'gostu, 'moku, d'ragu;
ə	< ə v priponi *-ər < redko ə v priponi *-əc < *pri-	'puopər, 'ṿe:iṭər, 'rebər, 'nu:tər; 'ru:ḅəc, 'soụəc 'solec'; pər'ja:tu 'prijatelj';
ɪ	< *-l- po izpadu ponagl. i, npr. v končaju *-Klica < redko *-əl	'kiṣlca; 'ma:nṭɪ 'plašč';
ŋ	< *-ən < *-n- po izpadu ponagl. i, npr. v končaju *-Klica	no'beḍŋ, 'č̣jeṣŋ; mər'ṭva:ṣ̌ŋca, 'za:g̣ŋca, za'nu:fṭŋca 'zahohtnica', s'ṿe:ič̣ŋca, p'ṛe:ẓ̌ŋca;

Onemitev samoglasnikov

ə	v priponi *-əc za sogl.	'mozi:nc 'mezinec', ṣə'ḍj̣enc 'studenec', ze'ḷj̣enc 'kuščar, zelenec';
ɛ	v priponi *-ɛc	'zajc;
iV̥	v položaju ob zvočniku *r	prid. m. š'rok, prid. ž. š'roka, s'ruota;
Vi	v priponi *-ica	go'ṣe:nca, 'ṿe:verca, 'məṛfca 'mrvica';

3.6.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

	izvor	gradivo
f	< *x v položaju pred *t < *v pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju	'nuft; 'uofca, 'žifč̣ən, 'məṛfca, 'ci:ṛkuf, 'kəṛf, 'postəṛf, 'zd'raf, p'raf, p'ḷe:iṣṇẹf 'plesniv', rod. mn.: b'ra:tof, 'sinof;

¹⁵¹ Izglasni nosnik o ima tudi ožjo odrazno različico ó.

u	< *l pred V ^o < *l < skupina *dl/*tl < kot proteza pred *o ¹⁵²	<i>k'ua:s</i> , <i>p'uomin</i> 'plamen', <i>t'ua</i> , <i>d'ua:ka</i> , <i>x'ua:če</i> , <i>š'ta:ua</i> , <i>'uosua</i> 'osla', <i>'de:ikua</i> , del. na -l ž.: <i>t'ka:ua</i> , <i>š'ua</i> , <i>'de:juoua</i> , <i>tər'pə:juu</i> , <i>'niesua</i> , <i>no'siua</i> , <i>'vidua</i> ; del. na -l ž.: <i>'pa:ua</i> 'pasti', <i>'jə:juu</i> 'jesti', <i>p'ljeua</i> 'plesti'; del. na -l m.: <i>'pou</i> 'pasti', <i>'jəu</i> 'jesti'; <i>uo'pa:jok</i> 'pajek', <i>uo'mə:la</i> , <i>uo'ta:va</i> , <i>uob'ua:čnò</i> , <i>uo'žjenit se</i> , <i>uog'nišče</i> , <i>'uədər</i> 'oder', <i>'uərgle</i> 'orgle', del. na -l m. <i>uog'ləšiu</i> 'oglušeti', <i>uo'dəšü</i> 'oditi';
v	< kot proteza pred *u- < kot proteza pred *u- (< *ø)	<i>'vuš</i> , <i>'vəxu</i> 'uho', <i>'vuzda</i> , <i>'vusta</i> ; primer. <i>'vu:žjə</i> 'ozek';
j	< kot proteza pred *i- < kot prehodni j [i] < *ń kot [i]+ n za samoglasnikom < *ń < *-nbj- kot n + [i]	<i>'jəzba</i> 'izba', <i>'jəmi</i> 'ime', 2. os. ed. sed. <i>'jəščəš</i> 'iskati'; <i>g'lə:žnò</i> ; <i>lu'ba:ina</i> , <i>'ko'n</i> , <i>'kostajin</i> ; <i>z'na:monjè</i> , <i>'ka:monjè</i> ;
l	< *l̥ na začetku besede < *l̥ na koncu besede < -lj- < *-lbj-	<i>k'luč</i> , <i>p'luča</i> ; <i>'ziemla</i> , <i>'de:itela</i> , <i>'ka:šol</i> ; <i>'zi:le</i> ;
n	< *ń na vzglasju < *ń za soglasnikom < *-m	<i>'niva</i> , or. ed. ž <i>'nin</i> ; <i>č're:išna</i> , <i>uog'nišče</i> ; 1. os ed. sed.: <i>'ne:iman</i> , <i>'čəpin</i> 'čepeti', <i>'šivan</i> 'šivati', <i>'za:gan</i> , or. ed. z <i>b'ra:ton</i> , <i>'sinon</i> , daj. mn.: <i>'sjestran</i> , <i>x'čəran</i> , <i>b'ra:ton</i> , <i>'tan</i> ;
ž	< *z v predložni zvezi	or. ed. ž <i>'nin</i> , ž <i>'nu:</i> , ž <i>'nimə</i> ;

Izguba soglasnikov

<i>vd-</i> → <i>d-</i>	<i>do'vica</i> 'vdova';
<i>vz-</i> → <i>z-</i>	1. os. ed. sed. <i>'za:men</i> ;
<i>pš-</i> → <i>š-</i>	<i>še'nica</i> ;
<i>pt</i> → <i>p</i>	<i>'tič</i> 'ptič';

Asimilacija

<i>čb</i> → <i>žb</i>	<i>ž'belnak</i> 'čebelnjak', <i>ž'bulca</i> 'čebula';
<i>mr</i> → <i>br</i>	<i>brav'li:nc</i> 'mravlja';
<i>tj</i> → <i>k</i>	<i>'ke:idon</i> 'teden';
<i>xt</i> → <i>ft</i>	<i>'nuft</i> ;
<i>s-š</i> → <i>š-š</i>	<i>'šəšit</i> ;

Diferenciacija

<i>zv</i> → <i>zg</i>	<i>z'gun</i> ;
<i>um-</i> → <i>xm-</i>	<i>x'mərt</i> 'umreti';

¹⁵² Zapis je ponekod nedosleden, saj se za protetični *u* pojavlja tako grafem *u* kot tudi *w*.

3.6.3.3 Prozodija

Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino (*s'tjegnò, 'tjele, 'kyosa, 'ryosa, 'yoda*), umik na prednaglasno nadkračino (*'mogya, s'toza*), terciarni premik cirkumfleksa (*'vixar, 'lèpu, 'mesu*), umik dolgega akuta z zadnjega zaprtega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog (2. os.ed. sed. *'živeš, 'mexur, 'košar*) in umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog (*'mərleč, 'vəsok*).

3.7.2 Distribucija

3.7.2.1 Vokalizem

Dolgi vokali lahko nastopajo samo pod naglasom. Kratki vokali nastopajo samo v zadnjem oz. edinem zlogu, v nezadnjem zlogu vedno le kot posledica mlajšega naglasnega umika z zadnjega zloga.

Fonem *i* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *j*, ki nastopa pred njim.

Fonem *o* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *u*, ki nastopa pred njim.

Fonem *u* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *v*, ki nastopa pred njim.

3.7.2.2 Konzonantizem

Zvočniki

Zvočnik /v/ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki ni mogoč, ker se tu premenjuje s fonemom *f* (prid. m. *'zi:f, nafk're:br*).

Nezvočniki

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike (*s'tu:rš* 'storž', prid. m. *s'ua:p* 'slab', *v'ra:k*).

3.7.2.3 Prozodija

Naglas ne nastopa na zadnjem zlogu. Dolgi vokali so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni ali nenaglašeni. Ponaglasnih dolžin ni.

Govor ima izrazito tendenco podaljševanja kratkoakutiranih zadnjih zlogov in zlogov, naglašanih po mlajših naglasnih umikih.

3.7.3 Izvor

3.7.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

	issln.	gradivo
<i>i:</i>	< *ī	<i>'si:n, 'ži:r, 'zi:t, š'či:, 'zi:f, t'ri:, 'mi ~ 'mi:, g'ri:č</i> , prid. m. <i>'ni:zok</i> , 3. os. ed. sed. <i>'zi:be</i> 'zebsti'; <i>'li:ce, 'vi:nò, 'zi:ma, b'li:zə</i> 'blizu'; <i>b'ri:tva</i> , im. mn. <i>'vi:tre</i> , del. na -l ž. <i>nə'si:ua</i> ;
	< *i-	<i>'ši:uu, 'ži:tò, kə'pi:tò, 'ri:ba, 'ži:la, 'ni:va ~ ('ni:va), g'ri:vâ, s'li:vâ, ma'li:na, sə'ki:ra, l'j'si:ca, ž'li:ca, bɣda'vi:ca, nəs'ni:ca, pra'si:ca, drj'ži:na</i> 'družina', <i>kə't'li:na, b'ri:sgt</i> ;
	< *-i v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	<i>'ri:t, k'li:n, x'ri:p ~ x'rip, 'si:r</i> , prid. m. <i>'si:f</i> 'siv', <i>'či:st, g'ri:st</i> ;
	< *i po umiku novega akuta	1. os. ed. sed. <i>'ži:vin</i> 'živeti';
	< *ē	<i>'li:t, 'mi:t, 'ši:st ~ 'šè:st</i> ;
	< *è-	<i>'ži:nix, 'zi:le, 'ži:niska, s'ti:la, 'pi:rje</i> , rod. ed.: <i>k'mi:ta</i> , im. mn. <i>vəš'è:sa ~ vėš'i:sa, jėč'mi:nova, 'si:dòn, t'ri:tja, 'ši:sta, pə 'di:snj</i> ;
	< *-è v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	<i>k'mi:t</i> , 1. os. ed. sed. <i>g'ri:n</i> 'iti';
	< *ē ¹⁵³	<i>'pi:t</i> , prim. <i>'vi:čeje</i> 'velik', <i>s'pi:</i> 'spet'; <i>'pi:tək</i> , im. mn. <i>'mi:čã</i>

¹⁵³ Ima dvojnične reflekse, in sicer *i:* ter *è:*.

		'meča', 3. os. ed. sed. <i>s'vi:tj</i> ;
	< * <i>ĕ</i> -	<i>g'li:dat</i> ;
	< * <i>-ĕ</i>	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu <i>'ri:p, 'zi:t</i> ;
	< * <i>ĕ</i> -	v položaju ob <i>r</i> <i>'vi:ra</i> , del. na <i>-l</i> m. <i>z'mi:riū</i> 'zmeriti';
<i>e:i</i>	< * <i>ē</i>	<i>s'nē:ik, b'rē:ik, 'mē:ix, č'rē:ivol</i> 'čevelj', im. mn. <i>č'rē:iva, 'rē:ič, s'rē:ida, go'sē:inca, 'lē:ip, s'lē:ip; 'lē:išnik, 'lē:iska, k'lē:iščä; m'lē:ikò, g'nē:izdòl-u, 'pē:ista, s'vē:iča, č'rē:ida, v'rē:ime; 'vē:itr, 'mē:isoc, b'rē:iskva</i> , rod. mn. <i>'lē:it</i> ;
	< * <i>ĕ</i> -	<i>s'vē:idor, 'lē:itò, ž'elē:izo, ko'lē:inò, 'tē:ime, 'sē:ime, 'dē:ikuâ, b'rē:iza, 'vē:iverca, p'lē:iša, 'rē:ipa, m'lē:it, 'rē:izat</i> ;
<i>è:</i>	< * <i>ē</i>	<i>'pē:st ~ 'pē:st, za'čē:tok, nai'vè:čji; pō'rē:dno, za'vè:zat</i> ;
	< * <i>ē</i>	v položaju ob <i>r</i> <i>č'rē:šna</i> , mest. mn. <i>s'rē:dax</i> , 3. os. ed. sed. <i>z'rē:že</i> ;
	< * <i>-ĕ</i>	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu <i>'jē:st</i> , del. na <i>-l</i> m.: <i>'mē:ū</i> 'imeti', <i>'dē:ū</i> 'deti';
	< * <i>ē</i>	<i>'ši:st ~ 'šē:st</i> ;
	< * <i>ĕ</i> -	rod. ed.: <i>vē'čē:ra</i> , im. mn. <i>vē'sē:sa ~ vē'si:sa, k'mē:čkj</i> , del. na <i>-l</i> m.: <i>pār'nē:siū, 'rē:kēu</i> ;
<i>e:</i>	< * <i>ē</i>	v položaju pred prehodnim <i>j</i> <i>'pē:ist</i> , 3. os. ed. sed. <i>t'rē:ise</i> , del. na <i>-l</i> mn. <i>rešt'rē:islj</i> ;
	< * <i>i</i>	pod terc. nagl. za protetičnim <i>j</i> <i>'jē:mi ~ 'jēmi</i> 'ime';
	< * <i>ē</i>	v položaju pred prehodnim <i>j</i> <i>g'lē:izōn</i> 'gleženj';
	< * <i>ĕ</i> -	v položaju pred <i>j</i> <i>'vē:ja</i> ;
<i>e:</i>	< * <i>ĕ</i>	pod terc. nagl. <i>d'rē:vu ~ d'rēvu, č'rē:vu</i> , rod. ed. <i>s'nē:ga</i> ;
<i>iē:</i>	< umično nagl. <i>e</i>	<i>sēd'iē:noc</i> 'studenec', <i>p'iē:lin, č'iē:sōn, s'tiē:gno, p'iē:tex, č'iē:uu, s'iē:stra, t'iē:ta, ž'iē:na</i> , mest. ed. <i>pō z'iē:mlē, d'iē:beū, 'mīē:tat, ž'iē:mit, 'pīē:lat</i> , 3. os. ed. sed. <i>r'iē:če, (z)n'iē:se</i> , del. na <i>-l</i> m. <i>l'iē:žou</i> , del. na <i>-l</i> ž. <i>sp'iē:kua, n'iē:sua</i> ;
	< * <i>ĕ</i> -	v položaju pred <i>ž</i> ¹⁵⁴ <i>'viē:ža</i> ;
	< redko * <i>ĕ</i> -	<i>'pīē:ta</i> ;
	< * <i>a</i>	po asimilaciji ¹⁵⁵ <i>'dīē:lēč</i> 'daleč';
<i>e:</i>	< * <i>ē</i>	pod terc. nagl. <i>'mē:su, 'dē:vit, 'dē:sit</i> ;
	< * <i>e</i>	pod terc. nagl. <i>'vē:čir</i> (ž.), <i>'nē:bu</i> ;
	< * <i>e</i>	po umiku novega akuta 3. os. ed. sed. <i>'lē:ži</i> ;
<i>â:</i>	< * <i>â</i> -	v položaju za <i>m</i> <i>'mâ:ša</i> ;
	< * <i>ā</i>	v položaju ob zvočniku rod. ed. <i>b'râ:tâ</i> , 3. os. ed. sed. <i>p'râ:vj</i> ;
	< * <i>â</i> -	v položaju ob ustničnem <i>'kâ:mōn, k'râ:vâ</i> , del. na <i>-l</i> m. <i>m'ūâ:tjū</i> 'mlatiti';

¹⁵⁴ Snoj v Be IV: 309.¹⁵⁵ Rigler 1963: 76.

zvočniku

a:	< *ā	'ua:s 'las', s'ra:p, z'na:k, s'ua:p, v'ra:k, 'ma:st, v'ra:t, 'pa:s, prid. m. m'ua:t, d'va; x'ra:st; b'ra:dâ; o'ta:va, kô'sa:ra, 'za:joc, x'ua:poc, rod. mn. k'ra:f, prid. dol. obl. m. s'ta:ri, del. na -l ž. pōz'na:ua;
	< *â-	'ka:šol, 'ga:bōr, d'ua:ka, 'ža:bâ, 'ma:tj, s'ta:tve, del. na -l ž. op'ra:ua;
	< *-à v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'fa:nt, b'ra:t ~ b'rat, 'ča:s, prid. m. s'ta:r, 'va:š;
	< *a pod terc. nagl.	del. na -l m. 'za:čiu 'začeti';
	< *a po umiku novega akuta	'pa:stir ~ 'pastir;
	< *ā	'da:n, 'va:s, 'ua:n 'lan', 'ta:st, prim. 'ma:iñe 'manjši';
	< *â-	'ta:ščâ, 'da:nkâ, 'ma:ša, 'va:ška, 3. os. ed. sed.: 'za:me, 'ža:iñe, pō'sa:xne;
â:	< *a v položaju pred <i>u</i>	'pâ:uc, ka'zâ:uc;
uɔ:	< umično nagl. <i>o</i>	'uɔ:gōn ¹⁵⁶ 'ogenj', 'uɔ:knō 'okno', b'uɔ:žič, 'tuɔ:rōk, 'puɔ:tōk, 'kuɔ:nōc, 'uɔ:nōc, tož. ed. 'kuɔ:iñe, 'uɔ:fca, 'nuɔ:ga, 'guɔ:ra, 'kuɔ:sa, 'uɔ:da, 'kuɔ:za, 'uɔ:na, p'ruɔ:sta, vi'suɔ:ka, 'ruɔ:sit, 'muɔ:lit, 'vuɔ:zit, z'guɔ:nit;
	< *ò- v položaju ob ustničnih	'muɔ:kər, 1. os. ed. sed. 'muɔ:ran, 3. os. ed. sed. 'muɔ:re;
	< *o po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'kuɔ:smat, 'muɔ:dras, 'uɔ:puas 'oplaz', 'uɔ:plin 'oplen', 'puɔ:puot 'podplat', prid. m. 'guɔ:tōf;
	< redko *o	'ruɔ:ka;
o:	< *-ò v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	'no:š, 'po:t, 'kō:š ~ 'ko:š ~ 'koš, 'mo:št, d'no:, p'ro:č;
	< *o pod terc. nagl.	'ko:rin ~ 'korin 'koren', 'ko:kuš ~ 'kokuš, 'ky:rje 'o:ku, p'ro:sō, rod. ed. 'no:či, 'so:li, tož. ed. 'ko:sō, im. mn. 'no:gi ~ 'nogi, 'ko:sti, 'ko:zi;
	< *o po umiku novega akuta	'ko:vač, 'ko:mar, gōs'po:dar ~ gōs'podar, k'uo:bik ~ k'uo:bik 'klobuk', 3. os. ed. sed.: s'to:pi, z'go:ni, 'bo:li;
	< redko *o	'mo:ški;
	< *o pod terc. nagl.	rod. ed. 'mo:ža, im. mn.: 'zo:bi, 'ro:ki;
	< *a pod terc. nagl. (redko)	'to:ku ~ 'toku, 'ko:k ~ 'kok;
o:	< *a pod terc. nagl. v položaju za *l ^o	tož. ed. g'uɔ:vō, im. mn. 'uɔ:si 'las', xuɔ:dnu, s'uɔ:bu, 'uɔ:xku;
	< *o po umiku novega akuta v položaju za *l ^o	k'uɔ:bik ~ k'uɔ:bik;
	< *-ò redko v zaprtem zadnjem/edinem	g'rō:p, 'kō:š ~ 'ko:š ~ 'koš;

¹⁵⁶ Da tukaj ne gre za protetični glas *u* v vzglasju, ampak za regularen razvoj umično naglašene *o*, glej Rigler 2001: 67). Tako tudi pri vseh ostalih primerih tega tipa.

	zlogu	
	< *ò-	v položaju za protetičnim <i>u</i> 'u̯o:dər 'oder', 'u̯o:sɔn 'osem';
<i>o:</i>	< *o	pod terc. nagl. v položaju pred *l ^o prid. m. 'bɔ:uɔn 'bolan';
	< *ō	v položaju za *l ^o 'u̯o:ka ~ 'u̯o:kā;
<i>ó:</i>	< *ǝ-	redko ¹⁵⁷ 'tò:ča, im. mn. 'gò:be;
<i>o:u</i>	< *ī̄	'čɔ:un, 'Vɔ:u̯čj̄ x'rip, 'kɔ:uk;
	< *ī̄-	'Kɔ:upa, 'vɔ:una, 'dɔ:ugj̄, del. na -l 'tɔ:uklɛ;
	< *ī̄̇	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu 'pɔ:ux, 'tɔ:u̯č 'tolč', s'tɔ:u̯č;
<i>y:</i>	< *ū	'sy:x, 'py:st, b'ry:s, d'ry:gj̄, prid. m. g'ly:x ~ g'lj̄x 'gluh', 3. os. ed. sed. s'ky:bɛ se; k'ly:č, p'ly:ča ~ p'lj̄ča, 'ly:bje; 'ry:da, 'vy:sta, t'ry:p̄u 'truplo', 'xy:da; x'ry:ška, 'ly:kna 'luknja', 'sy:kna 'suknja', 'ky:rje ('o:ku) ~ 'kijje ('o:ku), 3. os. ed. sed. ɔ'ly:pɛ 'olupiti', 'ty:dɛ'tudi';
	< *ù-	k'ly:ka 'kljuka', 'myxa ~ 'my:xa, 'ry:xa, mest. ed. na 'ky:pɛ 'kup';
<i>u:</i>	< *ō	'mu:š ~ 'mò:š, 'zu:p, 'gu:ska, 'nu:tri, (po asimilaciji) ¹⁵⁸ 'ku:p 'klop'; 'pu:t, 'ru:bɔc, rod. ɔ'ru:dja; 'mu:ka 'moka'; 'pu:pɔk;
	< *ǝ-	'gu:ba;
	< *ō	'nu:s, 'nu:ft, g'nu:ī, 'vu:s, (po asimilaciji) 'pu:t 'plot', 'u:s ~ 'u̯o:s 'os', 'mu:st, z'gu:n, s'tu:k, 'pu:le, ¹⁵⁹ 'nu:č, 'ku:st, im. mn. 'ku:ua, kɔ'ku:šj̄, kɔ'ku:šja, s'tu:, 'bu:l, š'nu:čj̄ 'sinoči', s'ku:zi 'skozi', ɔ'ku:lɛ 'okoli', 'tu:
	< *ò-	'ku:ža ~ 'kò:ža, 'xu:ja, š'ku:da, s'ku:rja, 'ku:ra, prid. m. 'ku:īzi 'kozji', 'ku:īnskj̄, 3. os. ed. sed. 'vu:zijɔ;

Kratki naglašeni

	issln.	gradivo
<i>i</i>	< *-i	zlasti v zaprtem zadnjem/edinem zlogu š'tiri, 'vidèt; x'rip ~ x'ri̯p ~ x'ri:p, 'bik, 'miš ~ 'mijš, 'nič, b'rin;
	< *ī̄	'mi ~ 'mi:, 'vi, 'ti; ma'tike;
	< *i	pod terc. nagl. 'vixar, 'živɔu 'žival';
<i>ɛ</i>	< *-i	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu ¹⁶⁰ 'neč, 'bɛt;
	< *i	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. prid. m.: 'šɛɾɔk, 'vɛsɔk ~ 'vijɔk ~ 'vijɔk;

¹⁵⁷ Kot različica *u:*.¹⁵⁸ Pot asimilacije je bila sledeča: k'lu:p > k'uu:p > k'u:p.¹⁵⁹ Dolžina je posledica akcentske analogije po prepozicionalnih zvezah tipa *na polje* < *nà pole* (Ramovš 1995 :81).¹⁶⁰ Kot različica k *i*.

zloga

<i>ę</i>	< * <i>-ù</i>	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu ¹⁶¹	<i>'kɛp;</i>
	< * <i>ě</i>	pod terc. nagl.	<i>d'rɛvu, 'sɛnu, prid. m. 'lɛsin;</i>
	< * <i>ě</i>	po umiku novega akuta	<i>'mɛxyr;</i>
	< * <i>i</i>	pod terc. nagl. za protetičnim <i>j</i>	<i>'jɛmi ~ 'jɛ:mi 'ime';</i>
<i>ɛ</i>	< * <i>ě</i>	pod terc. nagl.	<i>'lɛpu, d'rɛvu ~ d'rɛ:vu;</i>
	< * <i>-ù</i>	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	<i>k'rɛx, s'kɛp;</i>
	< * <i>u</i>	pod terc. nagl.	<i>'vɛxu 'uho', im. mn. 'lɛdi 'ljudje', del. na -l m. za'mɛdyu 'zamuditi';</i>
	< * <i>u</i>	po umiku novega akuta	<i>'žɛpan;</i>
<i>á</i>	< * <i>a</i>	po umiku novega akuta v položaju pred zvočnikom	<i>'á:najst;</i>
<i>a</i>	< * <i>-à</i>	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	<i>b'rat ~ b'ra:t ~ b'rɔt, 'uás 'laz', g'rax, prid. m. zd'raf;</i>
	< * <i>a</i>	po umiku novega akuta	<i>'pastir ~ 'pa:stir, 3. os. ed. sed. 'vali 'valiti';</i>
	< * <i>ǎ</i>	v položaju pred <i>j</i>	<i>'paj̃n, 'vaj̃n;</i>
<i>ǎ</i>	< * <i>-à</i>	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu ¹⁶²	<i>'gɔt 'gat', b'rat ~ b'ra:t ~ b'rɔt,</i>
<i>o</i>	< * <i>o</i>	pod terc.nagl.	<i>'toku ~ 'to:ku, 'kok ~ 'ko:k, 'kokuš ~ 'ko:kuš, 'ko:rin ~ 'korin 'koren', im. mn. 'nogi ~ 'no:gi;</i>
	< * <i>o</i>	po umiku novega akuta	<i>gɔs'podar ~ gɔs'po:dar;</i>
	< * <i>ǝ</i>		<i>'postɾf;</i>
<i>ɔ</i>	< * <i>-ò</i>	redko v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	<i>st'rɔp, 'kɔ̃in;</i>
<i>ø</i>	< * <i>-ǝ</i>	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu	<i>'pɔs, 'dɔš;</i>
	< umično nagl. <i>ǝ</i>		<i>'mɔɣa, 'dɔska, s'tɔza, s'tɔbɔr, s'kɔdɔn, š'čɔpɔc;</i>
	< * <i>-à</i>	v zaprtem zadnjem položajno pred <i>u</i>	del. na -l m.: <i>s'tɔu 'stati', 'dɔu 'dati', 'pɔu 'pasti';</i>

¹⁶¹ Kot različica k *ę*.¹⁶² Kot različica k *a*.

pri del. na -l m.

y	< * <i>ū</i>	<i>t'ryp</i> ; <i>p'lyča</i> ~ <i>p'ly:ča</i> ; <i>'ky:rje</i> (<i>'o:ku</i>) ~ <i>'kyrje</i> (<i>'o:ku</i>), prid. m. <i>g'ly:x</i> ~ <i>g'lyx</i> 'gluh', <i>'tydī</i> 'tudi';
	< * <i>ū-</i>	<i>'myxa</i> ~ <i>'my:xa</i> , rod. ed. <i>k'ryxa</i> ;
ə	< * <i>-ě</i>	v zaprtem zadnjem/edinem zlogu <i>'sən</i> 'sèm';
	+ <i>r</i> < * <i>ř</i>	<i>'pərst</i> , <i>'dərvu</i> , <i>'bərke</i> , <i>'gəram</i> , <i>'vərf</i> ~ <i>'vr̥f</i> , <i>s'mərt</i> , <i>ə'bərvə</i> , <i>'pərsa</i> ;
	+ <i>r</i> < * <i>ř-</i>	<i>'gərvu</i> , <i>č'mərl</i> ;
	+ <i>r</i> < * <i>ř</i> pod terc. nagl.	<i>'sərci</i> , <i>'gərdū</i> ;
	+ <i>r</i> < * <i>ř</i> po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	<i>'mərlič</i> ~ <i>'mřlič</i> ;
	+ <i>r</i> < * <i>ř</i> po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. <i>s'mərdī</i> , <i>'vərti</i> 'vrteti';
ř	< * <i>ř</i>	<i>'vr̥x</i> , <i>'r̥š</i> , <i>'krl</i> , <i>'br̥f</i> , <i>'vr̥t</i> , <i>'vr̥f</i> ~ <i>'vərf</i> , <i>'čřf</i> , <i>'dřva</i> , <i>'vr̥ba</i> ;
	< * <i>ř</i> po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. <i>'gřmi</i> 'grmeti';
	< * <i>ř</i> po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	<i>'mərlič</i> ~ <i>'mřlič</i> ;

Kratki nenaglašeni

	issln.	gradivo
i	< * <i>ǃi</i> po umiku novega akuta	<i>'pa:stir</i> ~ <i>'pastir</i> , 1. os. ed. sed. <i>'ži:vin</i> 'živeti', 2. os. ed. sed. <i>s'mərdiš</i> , 3. os. ed. sed. <i>'vərti</i> 'vrteti', <i>'vali</i> 'valiti';
	< * <i>ǃi</i> po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	<i>'mərlič</i> ~ <i>'mřlič</i> ;
	< * <i>e</i> po terc. umiku	<i>'šəřšin</i> , <i>'sərci</i> , <i>'ve:čir</i> , <i>'ləšin</i> , <i>'ko:rin</i> ~ <i>'korin</i> 'koren', im. mn. <i>'lədi</i> 'ljudje';
	< * <i>-e</i> v končaju *- <i>je</i>	<i>živ'le:īni</i> , <i>čėš'čė:īni</i> , <i>fsta'je:īni</i> 'vstajenje', <i>zvə'nė:īni</i> , <i>nad'ua:vaīni</i> ;
	< * <i>-e</i> po terc. umiku	del. na -l m. <i>'za:čiū</i> , <i>'de:vit</i> , <i>'de:sit</i> ;
	< * <i>-e</i> po terc. umiku	<i>'je(:)mi</i> 'ime'; v končnici rod. ed./im./tož. mn. ž.: <i>'ro:ki</i> , <i>'no:gi</i> ~ <i>'nogi</i> , <i>'se:stri</i> ~ (<i>'sje:stre</i>), <i>'ko:zi</i> ;
	< * <i>u</i> po umiku novega akuta	<i>k'uo:bik</i> ~ <i>k'uo:byk</i> ;
	< redko * <i>ǃě</i>	<i>'uo:rix</i> 'oreh';
i	< * <i>ǃi</i>	<i>Mi'xə:lkəvə</i> , <i>li'si:ca</i> , <i>šj'vanka</i> ;
	< * <i>ǃi</i>	<i>za'da:vīt</i> , <i>z'mi:slīt</i> , <i>u'məknīt</i> ;
	< * <i>-i</i>	<i>'ma:tī</i> , <i>s'ta:ršj</i> , <i>'ki:rj</i> , prid. m. mn. <i>'be:īlī</i> , <i>'duq:stj</i> 'dosti, veliko', 2. os. ed. sed. <i>sj</i> , del. na -l mn. m.: <i>xə'di:lī</i> , <i>i'me:īlī</i> ;
	< * <i>ǃě</i>	<i>s'mərdīt</i> , <i>'vərtīt</i> ;

<i>è</i>	< * <i>Ṽe</i> ¹⁶³	'vidèt;
<i>ē</i>	< * <i>ēṼ</i>	l'è:si:nj, daj. ed. d'è:ti:tē, mest. ed. na čr'vi:sē, pō s'è:ni:nj, del. na -l ž. zagr'š:i:ua;
	< * <i>eṼ</i>	t'è:li:č'ok, l'è:di:nj, b'è:s'è:ida, z'è:l'j'è:na, rod. ed. ž'è:l'è:izne, del. na -l ž. s'è:d'è:i:ua, o'ž'è:ni:ua;
	< * <i>uṼ</i>	s'è:d'j'è:n'oc 'studenec', Š'è:š:i:ca;
<i>ē</i>	< * <i>-ē</i>	v končnici rod. ed./im./tož. mn.: l'è:di:nē, 'xi:šē, 'ka:čē, 'ta:nkē;
	< * <i>Ṽe</i>	'v'è:i'v'erc'a;
	< * <i>-e</i>	'jaicē, 3. os. ed. sed. r'j'èčē 'reči';
	< * <i>uṼ</i>	del. na -l mn. zap'è:s'ti:lē 'zapustiti';
<i>e</i>	< * <i>-e</i>	'd'è:ite, 's'è:ime, 't'è:ime, rod. ed./im./tož. mn. ž.: 'kò:že, ž'bi:le 'čebela', g'os'p'ò:di:ne, 'ra:me;
	< * <i>-e</i>	'pu:lē 'polje', 3. os. ed. sed. n'j'è:se;
<i>ē</i>	< * <i>Ṽi</i>	j'è:t'è:kā, 'r'ò:ž'è:ca, del. na -l sr. 'p'ò:č'è:u'ò, na'p'i:xn'è:u'ò, del. na -l mn. 'b'è:i'l'è:lē;
	< * <i>-i</i>	del. na -l mn. 'r'è:izalē, zap'è:s'ti:lē;
	< * <i>-ē/*-i/*-u</i> ¹⁶⁴	v končnici daj./mest. ed. m./sr.: s'ò:s'è:idē, d'è:ti:tē, na 'ky:pē, pō n'ò:ž'i:čē, p'ar 'k'rstē, na 'mu'ò:stē, pō s'n'è:i'gē, na čr'vi:sē;
	< * <i>-ē/*-i</i> ¹⁶⁵	v končnici daj./mest. ed. ž.: 's'j'èstrē, 'ž'j'ènē, x'č'i:rē, 'mat'èrē,
	< * <i>-u</i>	b'li:zē 'blizu';
	< * <i>u</i>	po terc. umiku prid. m. 'u'ò:b'è:t 'obut';
<i>a</i>	< * <i>aṼ</i>	za'č'è:t'ok, d'òma'č'ija, mu'a'ky:žā 'mlakuža', pu'a'ni:ka, ma'li:na, sa'ti:ne, za'm'è:i'nat, 1. os. ed. sed. na'ri:šen;
	< * <i>Ṽa</i>	im. mn. m'ò:ž'a:karjī, š'lj'šat, 'd'è:i'uat, del. na -l m.: p'ò:k'ri:valjī, iz'r'è:izaljī, 'c'è:i'paljī, p'ò:p'è:i'valjī;
	< redko * <i>oṼ</i>	pa'ri:š'čē 'toporišče';
	< v predponi * <i>ne-</i>	prid. ž. na'mi:r'na 'nemiren', na'ra:s'oc 'merjasec', prid. na'va:r'ne 'nevarni';
	< * <i>-a</i>	'nu'ò:ga, 'r'ò:bača, 'ru:da, 'u'ò:ka, č'r'è:i'iva, 'ma:ša, prid. ž. š'r'ò:ka, ž'è:l'è:izna, del. na -l ž.: z'mi:s'l'è:ua, p'ò:v'è:i'd'ò:ua;
<i>a</i>	< * <i>Ṽa</i> ¹⁶⁶	'ši:v'at, 'd'ar'ž'at, za'v'è:z'at, b'ri:s'at, del. na -l m. p'ò'mà:g'aljī;
	< * <i>-a</i> ¹⁶⁷	'ku:č'ka, p'li:tk'ka, 'ka:š'ka, č'r'è:i'd'ka;
	< * <i>ēṼ</i>	gr'đ'i:ca ~ gr'đ'i:č'a;
<i>ā</i>	< * <i>Ṽa</i>	del. na -l mn.: up'ò'ra:blālī, na'ma:zālī;
	< * <i>-a</i>	'ka:čā, s'li:vā, 'd'è:i'kuā, d'ò'vi:cā 'vdova', 'p'āč'ka, 'ma:č'èxā, b'ra:dā, 'pa:zduxā;

¹⁶³ Kot različica k *j*.¹⁶⁴ Za daj./mest. ednine samostalnikov moškega in srednjega spola se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.¹⁶⁵ Za daj./mest. ednine samostalnikov ženskega spola a-sklanjatve se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.¹⁶⁶ Kot različica k *a*.¹⁶⁷ Kot različica k *a*.

o	< *oV	<i>poŋ'de:ilok, ko'le:ino, ko'pi:to, o'ta:va</i> , im. mn. <i>ko'ma:rji, ko'ku:šj, ko'ku:šja, ko'va:ški</i> , 3. os. mn. sed. <i>zgo'ni:jo</i> , del. na -l ž. <i>no'si:ua</i> , del. na -l mn. <i>ko'si:lji</i> ;
	< *Vo	<i>'ja:goda</i> , or. ed.: <i>s kli:non</i> 'klin', <i>zə 'ši:uon</i> 'šilo', rod. mn. <i>'poŋof</i> 'pes';
	< *Va položajno pred <i>u</i> pri del. na -l m.	<i>z'ma:gou, 're:izoua, 're:izou, 'lje:žou, 'ši:vou, 'de:ivou, po've:idou</i> , del. na -l ž. <i>'ky:x^oua, po've:idoua</i> ;
	< *Va po terc. umiku položajno za *l ^o	prid. m. <i>'bouon</i> 'bolan';
	< e v priponi *-ec	<i>'me:isoc, 'za:joc</i> ;
	< ə v priponi *-ər	<i>'puo:por, 'uo:dor</i> 'oder', <i>'ga:bor, 've:itor, 'pa:nkort, s'tobor</i> ;
	< ə v priponah *-ac, *-ak, *-al, *-an, *-as	<i>x'ua:poc, 'ko:uoc, 'kuo:noc, 'pa:[#]oc, 'pi:tok, 'tuo:rək, 'ja:rək, 'ni:zok, mar'ti:nčok, te'li:čok, za'čè:tok, 'ko:ščok, poŋ'de:ilok, 'ka:šol, s'kodon, č'i:eson, 'ke:idon, 'donos</i> 'danes';
	< *oV	<i>go'se:inca, ko'si:uu</i> 'zajtrk', mest. ed. <i>pər so'se:ide</i> ;
	< *-o	tož. ed. <i>'ly:knə</i> 'luknja', <i>k'ra:və, ži'vi:no, 'na:šo</i> 'xi:šo
o	< *-o	<i>'le:itò, ko'pi:to, k'na:uo</i> 'tnalo', <i>'ži:to, 'ti:stò, 'bərzo, 'ja:kò</i> , del. na -l sr.: <i>za'ra:stuò, r'je:kuò, xo'di:uo</i> ;
u	< *Vu	<i>'pa:zduxã, 'ga:durã</i> 'velika kača';
	< *Vo po terc. umiku	<i>'gosput, 'ko:kuš</i> ;
	< *-o po terc. umiku	<i>'senu, 'me:su, 'ne:ibu ~ 'nebu, 'vexu, 'ko:uu, 'o:ku, s'uo:bu, 'uo:xku, 'lep<u>u</u>, 'gərdu</i> ;
	< *Vl	<i>'ja:bukò</i> ;
y	< *uV v vzglasju za protetičnim <i>v</i>	prid. ž. mn. <i>vy'zi:tne</i> 'užitev', del. na -l ž. mn. <i>vy'gi:bale</i> 'ugibati';
	< *uV v položaju ob <i>r</i>	<i>dry'ži:na, stry'pè:ne</i> ;
	< *u po umiku novega akuta	<i>k'uo:bik ~ k'uo:byk, 'mexyr</i> ;
a	< *-ər + <i>r</i> < *r-	<i>'uo:dər</i> 'oder'; <i>ər'ja:vj, ər'di:čę</i> ;
r	< *Kr po onemitvi <i>a/i/ę/u/rV</i>	<i>byda'vi:ca, pr'jã:tol, gr'di:ca ~ grã'di:ca, dŕ'ži:nskij, dŕ'ga:če, xŕpte'ni:ca</i> ;
	< *r-	<i>r'di:ča</i> ;
	< *-ər	<i>'puo:pr</i> 'poper', <i>'ve:itr</i> ;

Onemitev samoglasnikov

a	v priponi *-ac	<i>ka'zã:uc, sr'e'di:nc</i>
iV	v položaju ob zvočniku <i>r</i>	prid. ž. <i>š'rq:ka</i> ;
Vi	v priponi *-ica	<i>'ve:ivęca, go'se:inca</i> ;

3.7.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

	izvor	gradivo
f	< *x v položaju pred *t < *v pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju	'nu:ft; 'vyf, 'ži:f, 'po:tkuf, rod. mn. 'kø:uuf 'kol', 'me:ĩscof, z 'hi:f 'njiva', del. na -l ž. ftø'pi:ua 'utopiti', nafk'rè:br;
u	< *l pred V° < *l < skupina *dl/*tl < kot proteza pred *o	'ua:s 'las', 'uas 'laz', m'ua:tīt, uøb'ua:čnò, x'uø:dnu, 'uø:si, im. mn. m'uø:di, 'jigua 'igla', t'ua:, d'ua:ka, prid. m. s'ua:p 'slab', s'ua:ma, č'uø:vik, sto'pa:uo, del. na -l ž.: nø'si:ua, ftø'pi:ua, kø'si:ua, del. na -l sr.: pø'bi:røuò, 'pø:čøuò, 'riø:kuò, b'uu 'biti'; del. na -l sr. ed.: 'pa:uu 'pasti', p'ri:uu 'presti'; 'uø:dør 'oder', 'uø:rgle 'orgle', uøg'ni:ščø, uøb'ua:čnò;
v	< kot proteza pred *u-	'vøxu, 'vy:sta, 'vy:ra, vy'zi:tne, 'vy:ĩna ~ 'vu:na ~ 'vu:na;
j	< kot proteza pred *i- < kot prehodni j [i] < *n kot [i]+ n za samoglasnikom < *l kot [i]+ l	'je(:)mi 'imeti', del. na -l mn. je'mø:ĩlj 'imeti', 'jigua 'igla'; prid. ž. 'uø:ĩstra 'oster', 'pe:ĩst (~ 'pè:st), rešt're:ĩsat, g'lø:ĩžøn, 'pi:ĩč 'peč', 'za:ĩdña; 'ko:staj̃n ~ ('ko:stan ~ 'ko:stañ), lø'ba:ĩna, 'koĩn, mest. ed. f s'ta:ĩni; im. mn. k'ra:ĩlj 'kralj', s'ti:la; ¹⁶⁸
n	< *n za soglasnikom < *n za samoglasnik. < *-m	'kynna, 'sy:kna, č'rø:ĩšna; gøspø'di:na, s'kødøn; 'si:døn, 1. os. ed. sed. 'muø:ran, z'mi:slĩn, 'vø:ĩn, 'ne:ĩsøn, mest. ed. pøt kø'lø:ĩnøn, or. ed.: s 'tĩstin 'muø:žøen, s k'li:nøn, z m'lø:ĩkøn, daj. mn.: s'ta:ršøn, daj. 'nan 'mi', 'ka:n 'kam', 'tan 'tam';
ñ	< *ñ na vzglasju < *ñ za soglasnikom	'ni:va ~ 'ni:va, or. ed. ž 'nin; k'ruø:šña, prid. ž.: s'ti:sñøna, 'za:ĩdña;
l	< *l̃ na začetku besede < *l̃ na koncu besede < -lj- < *-lɸj- < *lV ^E < skupina *dl	k'ly:č, p'ly:ča; a tudi brav'linoç; 3. os. ed. sed. 'mi:le 'mleti', č'mørl; a tudi 'pu:lø, or. ed. 'pu:stølø; 'uø:le 'olje', 'zi:le; a tudi 'vogøle 'ogljje'; del. na -l: 'je:ĩlj 'jesti';
ž	< *z (v predložni zvezi)	or. ed. ž 'nin, ž 'ne:gã;

Izguba soglasnikov

vd- → d-	dø'vi:cã 'vdova';
vz- → z-	del. na -l m. 'zi:u 'vzeti';
pš- → š-	šø'ni:ca;

Asimilacija

čb → žb	ž'bĩua 'čebula', ž'bi:ua 'čebela';
---------	------------------------------------

¹⁶⁸ Sem bi lahko uvrstimo tudi primer pøn'dø:ĩløk, kjer je prišlo do sovpada dveh refleksov v glasovnem zaporedju, torej refleksa jata ø:ĩ in -ĩl- < *l̃.

xč → *-šč* *š'či:*, *'ni:šče*, *š'či:raj* (*vč-* > *fč-* > *xč-*);
mr → *br* *brav'li:nišče* 'mravljišče';
tj → *k* *'ke:jdɔn* 'teden';
-xt → *-ft* *'nu:ft*, *'uɔ:ftič*;

s-š → *š-š* *Še'si:ca*, 2. os. ed. sed. *pɔ'sy:šaš*;
s-č → *š-č* *š'nu:čj* 'sinoči';

Diferenciacija

zv → *zg* *z'gu:n*;
tn → *kn* *k'na:uò* 'tnalo';
um- → *xm-* *x'mərt* 'umret';

3.7.3.3 Prozodija

Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino (*č'iɛ:sɔn*, *s'tjɛ:gnɔ*, *'puɔ:tɔk*, *'kuɔ:sa*), umik na prednaglasno nadkračino (*'mɔgɔa*, *'dɔska*), terciarni premik cirkumfleksa (*'me:su*, *'ko:kuš* ~ *'kokuš*), umik dolgega akuta z zadnjega zaprtega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog (3. os. ed. sed. *'le:ži*, *'pa:stir* ~ *'pastir*) in umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog (*'muɔ:drɔs*, *'vɛsɔk* ~ *'vjsɔk* ~ *'vjsɔk*).

3.8 Fonološki opis govora Vasi

3.8.1 Inventar

3.8.1.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

i: *ü:* *u:*
è: *ò:*
 ẹ: *o:*
 e: *o:*
 a:

Kratki naglašeni

i *u*
 ẹ *o*
 e *o*
 a

Kratki nenaglašeni

i *ü* *u*
 ò
 e *ẹ* *o* *o*
 a *ŋ* *l̥*

3.8.1.2 Konzonantizem

Zvočniki

v *m*
 u *l* *r* *n*
 j *l̥* *ń*

Nezvočniki

p *b* *f*
 t *d*
 c *s* *z*
 č *š* *ž*
 k *g* *x*

3.8.1.3 Prozodija

Fonološko sta relevantna mesto naglasa in kvantiteta. Govor pozna kvantitetne opozicije v naglašanih zlogih. Inventar prozodemov vsebuje dva naglasa (' \bar{V} ', ' V ') ter nenaglašeno kračino (V).

3.8.2 Distribucija

3.8.2.1 Vokalizem

Dolgi vokali lahko nastopajo samo pod naglasom. Kratki vokali nastopajo samo v zadnjem oz. edinem zlogu, v nezadnjem zlogu vedno le kot posledica mlajšega naglasnega umika z zadnjega zloga.

Fonem *u* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *v*, ki nastopa pred njim.

3.8.2.2 Konzonantizem

Zvočniki

Zvočnik /v/ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki ni mogoč, ker se tu premenjuje s fonemom *f* ('kərf, 'o:fca).

Nezvočniki

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike ('otkòt, 'po:plat, 'golup, 'noš.).

3.8.2.3 Prozodija

Naglas ne nastopa na zadnjem zlogu. Dolgi vokali so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni ali nenaglašeni. Ponaglasnih dolžin ni.

3.8.3 Izvor

3.8.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

	issln.	gradivo
<i>i:</i>	< *ī	'zi:t, 'ži:r, 'si:n, 'vi:r, š'či:, k'ri:f; g'ri:č, 'ni:zak, b'li:zə; 'vi:nò, 'li:ce, 'zi:ma; b'ri:tva, 1. os. ed. sed. 'vi:dn̩, del. na -l ž. (se je) ože'ni:la;
	< *i-	'ži:to, 'ši:lò, ko'ri:tò, ko'pi:tò, g'ri:va, 'ni:va, 'ri:ba, s'li:va, ž'li:ca, li'si:ca, pra'si:ca, nos'ni:ca, 'ži:la, 'xi:ša, še'ni:ca, se'ki:ra, p'li:tak;
	< *-i v zadnjem zaprtem/edinem zlogu ob zvočniku	b'ri:n, 'si:r;
	< redko *ě-	'di:kla;
<i>è:</i>	< *ē	'mè:x ~ 'mɛ:x, s'nè:k, b'rè:k ~ b'rɛ:k, s'rè:da; 'rè:tka; 'dè:te; 'mè:sac, 'vè:tər, 1. os. ed. sed. 'dè:lan;
	< *ě-	'sè:me, 'sè:ver, b'rè:za, že'lè:zdò ~ že'lɛ:zdò, ('rè:pa) ~ 'rɛ:pa;
	< *ě- v položaju za r	v'rè:me;
<i>ɛ:</i>	< *ē	'mè:x ~ 'mɛ:x, 'cɛ:p, 'jɛ:s 'jez', b'rè:k ~ b'rɛ:k, k'rɛ:s, prid. m.: s'lɛ:p, b'lɛ:t 'bled', s'rè:da, go'sɛ:nka ~ ko'sɛ:nka 'gosenica'; 'lɛ:šnik, k'lɛ:šče, 'pɛ:sak; m'lɛ:kò, g'nɛ:zdò, s'vɛ:ča, s'tè:na, č'rɛ:da; č'rɛ:šna;
	< *ě-	ko'lɛ:nò, 'lè:to, želè:zdò ~ želɛ:zdò, 'lɛ:sa, st'rɛ:xa, 'pɛ:na, m'rɛ:ža, 'vɛ:verca, sm'rɛ:ka, 'rɛ:pa ~ ('rè:pa), ne'vɛ:sta, ne'dè:la, p'lɛ:ša;
	< *ē	'pɛ:st, 'pɛ:t, s'pɛ:ki 'spet'; 'pɛ:tak, 1. os. ed. sed. 'vɛ:žen 'vezati',

		<i>t'rɛ:sen, g'rɛ:n 'iti', 3. os. ed. sed. 'zɛ:be; 2. os. ed. sed. g'lɛ:daš;</i> <i>s'rɛ:ča, rod. ed. te'lɛ:ta;</i> <i>'lɛ:t, 'mɛ:t, 'pɛ:č, 'šɛ:st, rod. ed. i'mɛ:na;</i> <i>'žɛ:nix, 'zɛ:lé, 'jɛ:ruša, 'žɛ:niska, s'tɛ:la, im. mn. 'rɛ:bra, prid. ž. de'bɛ:la, 'sɛ:dam, 3. os. ed. sed. 'mɛ:lé 'mleti', del. na -l m. 'nɛ:su, s'pɛ:kò 'speči';</i>
	< *ɛ̇-	
	< *ē	
	< *è-	
e: ¹⁶⁹	< umično nagl. e	<i>'če:sŋ, 'že:lot, 'pe:lɛn, s'te:gnò, 'se:dlu/-ò, 'se:lò, 'te:ta, 'se:stra, 'že:na, 'de:beu; a tudi redko: 'čɛ:lò, 1. os. ed. sed. 'nɛ:sen;</i> <i>g're:da, 'pe:ta, prid. ž. 'me:xka, del. na -l m. k'le:cau 'klečati';</i> <i>'de:leč 'daleč';</i>
	< redko *ɛ̇-	
	< *a po asimilaciji ¹⁷⁰	
a:	< *ā	<i>'la:s 'las', k'va:s, 'pa:s, v'ra:t, s'la:p, s'ra:p 'srab', 'ja:k, d'la:n;</i> <i>x'ra:st, 'ja:pnò 'apno', 'ja:rm; tra:va, b'ra:da, g'la:va; o'ta:va,</i> <i>v'ra:k, o'pa:lak 'pajek', 'pa:uc, 'za:jɛ, x'la:pac, s'ta:ri, 1. os. ed. sed. 'da:n 'dati';</i> <i>g'ra:bor, 'ja:vor, 'ka:šl, rod. ed. b'ra:ta, k'ra:va, 'ka:ča, m'la:ka,</i> <i>'ra:na, s'la:ma, d'la:ka, 'ža:ba, 'ja:goda, (s'ta:ra) 'ma:ma;</i> <i>'va:s, 'da:n, 'ta:st, 'pa:jn;</i> <i>'ma:ša, s'na:xa, 'ta:šča, 3. os. ed. sed. 'pa:xne 'pahnuti';</i>
	< *à-	
	< *ā	
	< *à-	
o: ¹⁷¹	< umično nagl. o	<i>'o:rix, 'o:giñ 'ogenj', 'ko:za, 'ko:sa, 'o:sa, 'no:ga, 'bo:žič, 'o:knò,</i> <i>'ko:tou, 'lo:nc; a tudi redko: 'g^uo:ra, 'to:rak ~ t^uo:rak;</i> <i>'ko:vač;</i>
	< *o po umiku novega akuta	
	< *o po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga v primeru	<i>'po:plat 'podplat';</i>
	< redko *o	<i>'ro:ka;</i>
o:	< *ō	<i>'mɔ:š, 'zɔ:p, 'lɔ:k 'log', 'gɔ:ska; 'kɔ:t, 'rɔ:p 'rob', 'rɔ:bac, 'pɔ:t,</i> <i>primer. 'vɔ:žji 'ozek'; 'pɔ:pak;</i> <i>'gɔ:ba, 'tɔ:ča;</i> <i>'nɔ:s ~ 'nò:s, z'vò:n ~ z'vɔ:n, 'rɔ:k, 'gɔ:t, 'mɔ:st, p'lɔ:t, se'rɔ:bat,</i> <i>'pɔ:li¹⁷² 'polje', 'mɔ:rje, s'vɔ:ra 'sora', 'kò:st ~ 'kɔ:st, 'ɔ:s, 'mɔ:č,</i> <i>'nò:č ~ 'nɔ:č, 'vɔ:sk, prid. m. 'bɔ:s;</i> <i>'ɔ:sam, 'kɔ:ža, 'kɔ:ra, x'lɔ:ja 'hoja', 1. os. ed. sed.: 'nɔ:sɛn,</i> <i>'mɔ:ren, 2. os. ed. sed.: 'nɔ:siš, 'xɔ:diš, 1. os. mn. sed. 'kɔ:lɛmo 'klati', prid. m. 'mɔ:kɛr;</i>
	< *ò-	
	< *ō	
	< *ò-	
ò:	< *ō ¹⁷³	<i>'nɔ:s ~ 'nò:s, z'vò:n ~ z'vɔ:n, 'kò:st ~ 'kɔ:st, 'nò:č ~ 'nɔ:č;</i> <i>'dò:bɛr, 1. os. ed. sed. 'mò:lɛn 'moliti';</i>
	< *ò- ¹⁷⁴	
u:	< *ǔ	<i>'vu:k, 'ču:n, 'su:za; 'pu:š 'polž', 1. os. ed. sed. 'ku:nen 'kleti', 3. os. ed. sed. 'tu:če (ga); 'žu:na; 'su:nce;</i>

¹⁶⁹ Fonem je v redkih primerih lahko izgovorjen tudi rahlo dvoglasniško kot ⁱe:

¹⁷⁰ Rigler 1963: 76.

¹⁷¹ Fonem je v redkih primerih lahko izgovorjen tudi rahlo dvoglasniško kot ^uo:

¹⁷² Dolžina je najverjetneje posledica akcentske analogije po prepozicionalnih zvezah tipa *na polje* < *nà póle* (Ramovš 1995: 81), vendar pa izglasni -i daje misliti, da je kljub vsemu prišlo do terciarnega premika. Prim. namreč 'pɔ:li : im. mn. 'lidi 'ljudje' : 'zɛ:lé.

¹⁷³ Kot različica k o:

¹⁷⁴ Kot različica k o:

< *j̥- prid. ž.: 'du:ga, 'pu:na;
 < redko *ō s'tu:, t'vu:r ~ t'vô:r, 'xu:r 'dihur', im. mn. si'nu:vi;
 < *ù- v položaju ob j v primeru ju:tro;

ü: < *ū 'vü:š, 'sü:x, g'lü:x, prid. m. 'xüt 'hud'; k'lü:č, p'lü:ča; 'vü:sta;
 'lü:kna, x'rü:ška;
 < *ù- k'lü:ka, 'mü:xa, 'bü:kva, 'bü:rja, rod. ed. k'rü:xa;

Kratki naglašeni

	issln.	gradivo
i	< *-i v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	'nič, 'nit, 'sit, 'rit, 'miš (m.), a tudi: 'bi:k;
	< *i pod terc. nagl.	'imi 'ime';
	< *i po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	prid. m. 'visok;
	< *ě pod terc. nagl.	'senu ~ 'sinu, rod. ed. 'siga 'vse', 'lipu;
	< *ě po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. s'niži 'snežiti';
	< *u pod terc. nagl.	im. mn. 'lidi 'ljudje', 'šišit 'sušiti';
	< *u po umiku novega akuta	1. os. ed. sed. 'pistin 'pustiti', z'gibin 'zgubiti';
	< *e pod terc. nagl. v položaju za v	'vičir 'večer';
	< *o po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	prid. m. g'libok;
ę	< *-ù v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	k'ręx;
	< *u po umiku novega akuta ¹⁷⁵	'žępan 'župan';
	< *u po nagl. umiku	s'tędenc 'studenec';
	< *ě po umiku novega akuta	'męxür;
	< *e pod terc. nagl. ¹⁷⁶	'dęvit, 'dęsit;
	< *e po umiku ¹⁷⁷ novega akuta	1. os. ed. sed. 'sędin 'sedeti';
	< *i po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga v položaju ob r	prid. m. 'šęrok;
e	< *-è v zadnjem zaprtem/edinem	k'met;

¹⁷⁵ Kot različica k i.

¹⁷⁶ Kot različica k e.

¹⁷⁷ Kot različica k e.

	zlogu	
	< *e pod terc. nagl.	'nebu/-o, 'peru, rod. ed. 'peči, prid. m. 'vesiy, 'devèt, 'desèt;
	< *e po umiku	1. os. ed. sed. 'čepin 'čepeti';
	novega akuta	
	< *-è v zadnjem	'zet;
	zaprtem/edinem	
	zlogu	
	< *e pod terc. nagl.	'mesu;
	< *e po umiku	'mesar;
	novega akuta	
	< *ě pod terc. nagl. ¹⁷⁸	'senu ~ 'sinu, 'telu, 'testu, rod. ed. s'nega;
a	< *-à v zadnjem	b'rat, 'fant, 'bat, 'gat, g'rax, 'las 'laz', zd'raf;
	zaprtem/edinem	
	zlogu	
	< *a pod terc. nagl.	'mazinc, m'ravinc, rod. ed.: v'rata, b'radi, g'lavi, 'masti, d'lani, p'raxa, im. mn. 'lasi 'las', s'labu, d'ragu, m'ladu, 'laxku, 'zakaj, 'zato;
	< *a po umiku	1. os. ed. sed. 'sadim;
	novega akuta	
	< *-à v zadnjem	'pas, 'daš;
	zaprtem/edinem	
	zlogu	
	< umično nagl. ə	'daska, 'magla, s'taza, s'tablò, na 'tašče;
	< *e po umiku	'anaĭst;
	novega akuta	
o	< *o pod terc. nagl.	'kokuš, rod. ed. 'nogi;
	< *o po umiku	'komar, 'košar, 'vozač, gos'podar;
	novega akuta	
o	< *-ò v zadnjem	'pòt, 'koĭn, 'koš, g'ròp, st'ròp, š'kof, 'noš, s'tou, 'vou 'vol';
	zaprtem/edinem	
	zlogu	
	< *o pod terc. nagl. ¹⁷⁹	'gòlup, 'òbròč;
	< *o pod terc. nagl.	im. mn. 'zòbi;
u	< *-ĭ v zadnjem	'pux;
	zaprtem/edinem	
	zlogu	
	< *o pod terc. nagl. ¹⁸⁰	'gustu;
	< *o pod terc. nagl.	'kurin 'koren', 'kulu, 'uku, im. mn. 'uči, 'nuči, rod. ed. 'kusti, 'tuplu 'toplo';
	< *o po umiku	1. os. ed. sed. (se) 'bujin 'bati se', 'tupin 'topiti', k'rupin 'kropiti',
	novega akuta	'sulim 'soliti', 3. os. ed. sed. 'guri 'goreti', z'vuni 'zvoniti', 'kusi 'kositi', 'livi 'loviti', 'rusi 'rositi';
ə	+ r < *f̄	'pərst, 'gərm, 'ərs, s'mərt, 'kərf, 'čərf, 'vərx;
	+ r < *j̄-	'mərxóf;
	+ r < *r̄ pod terc. nagl.	'sərci, rod. ed. 'kərvī;

¹⁷⁸ Kot različica k i.¹⁷⁹ Kot različica k o.¹⁸⁰ Kot različica k o.

+ <i>r</i> < * <i>r</i>	po umiku novega akuta	1. os. ed. sed. 'tərpɪn 'trpeti', 'vərtɪn 'vrteti', 3. os. ed. sed. 'gərmɪ;
+ <i>r</i> < * <i>r</i>	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'mərlič;

Kratki nenaglašeni

	issln.	gradivo
<i>i</i>	< * <i>i</i> Ů < * <i>Vi</i> po umiku novega akuta < * <i>ɛ</i> po terc. umiku < *- <i>ɛ</i> po terc. umiku < * <i>e</i> po terc. umiku < * <i>Ůě</i> v primeru < * <i>u</i> Ů < *- <i>ě</i> /*- <i>i</i> *- <i>u</i> < *- <i>ě</i> /*- <i>i</i> ¹⁸¹ po terc. umiku	<i>li'si:ca, pri'ja:teĭ</i> ~ (<i>pri'ja:tu</i>); 1. os. ed. sed. 'gurɪn 'goreti', 'tərpɪn, del. na -l m. 'sadiu, k'rupiɹ 'kropiti'; 'dɛsit; 'imi 'ime'; v končnici rod. ed./im./tož. mn. ž.: 'buxi 'bolha', 'suzi 'solza', g'lavi, 'nogi, 'kosi; 'vičir; v končnici im. mn. m. 'lidi 'ljudje'; 'o:rix; 2. os. ed. sed. ki'pü:ješ, del. na -l ž. pi'sti:la 'pustiti'; v končnici daj./mest. ed. m./sr.: b'ra:ti, 'si:ni; v končnici daj./mest. ed. ž.: s'la:mi, 'že:ni;
<i>ɛ</i>	< * <i>i</i> Ů v položaju pred <i>r</i> < * <i>Vi</i> ¹⁸² < *- <i>i</i> < *- <i>ě</i> /*- <i>i</i> ¹⁸³ < *- <i>u</i>	<i>sɛ'rò:ta</i> ; 3. os. ed. sed.: 'no:sɛš, 'vi:dɛš; or. mn. z no'ga:mɛ, 3. os. ed. sed. 'vi:dɛ, 'no:sɛ, ('kokoš se) s'kü:bɛ, 2. os. velel.: ne 'ku:nɛ 'kleti', 'pɛjɛ 'iti', 'gò:rɛ 'gori', 'dò:lɛ 'doli'; v končnici daj./mest. ed. ž.: 'sjestrɛ, 'žjɛnɛ, 'materɛ; <i>b'li:zɛ</i> ;
<i>e</i>	< * <i>ɛ</i> Ů < *- <i>ɛ</i> < * <i>ě</i> Ů < * <i>Ůě</i> < * <i>e</i> Ů < * <i>Ve</i> < *- <i>e</i> < * <i>Ůu</i>	<i>grɛ'di:ca</i> , del. na -l ž. kle'ča:la; <i>žrɛ:be, 'te:le, 'sɛ:me, 'dɛ:te</i> ; v končnici rod. ed./im./tož. mn. ž.: 'ko:ze; <i>sre'di:nc</i> , rod. ed. de'tɛ:ta; 'sɔ:set, 'vi:det; <i>še'ni:ca, se'ki:ra, ne've:sta</i> ; 2. os. ed. sed. 'za:mɛš 'vzeti', 1. os. mn. sed. 'n'esemo; 'zɛ:le, po'ri:šče 'toporišče', 3. os. ed. sed.: 'nɛ:če, 'njese, 2. os. mn. velel. 'neste; <i>pot 'pa:zdɛxom</i> ; <i>ü</i>
<i>a</i>	< * <i>a</i> Ů < * <i>Ůa</i> < *- <i>a</i>	<i>ma'li:na</i> ; 'dɛ:lat; <i>s'ta:ra 'ma:ma, 'ža:ba, 'ja:godɑ</i> ;

¹⁸¹ Za daj./mest. ednine samostalnikov ženskega spola a-sklanjatve se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

¹⁸² Kot različica k *i*.

¹⁸³ Za daj./mest. ednine samostalnikov ženskega spola a-sklanjatve se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

	< ə v priponah *-əc, -ək	x'la:pac, š'čəpac, 'pə:sak, 'pə:tak, 'to:rak ~ 't ^h o:rak, prid. m. p'li:tak;
o	< *oV < *Vo < *oV < *Vø	po'ri:šče 'toporišče', sto'pa:lò; 'ja:godā; go'se:nka ~ ko'se:nka 'gosenica'; 'že:lot;
ó	< *-o < *-ø	'gərlò, sto'pa:lò, ob'la:čnò; tož. ed. 'nogò, 'že:nò;
u	< *-ø po terc. umiku < *-o po terc. umiku < *l̥	v končnici or. ed.: s 'manu, s 'kustju; 'nebu/-ø, 'peru, 'telu, 'tuplu, 'kulu, 'uku; 'ja:buka, del. na -l ž. mu'ča:la 'molčati';
ü	< *uV po umiku dolgega akuta	'mèxür;
l̥	< ə v priponi *-əl̥ < l po onemitvi ponaglasnega i za sogl.	'ka:šl̥; 'dɛ:k̥l̥ca, 'm̥z̥l̥ca 'mrzlica';
ŋ	< ə v priponi *-ən < -m po onemitvi ponaglasnega i ob njem (-im)	'če:sŋ, prid. m. 'ži:učŋ, 'tè:dŋ, ni'be:dŋ 'nihče'; 1. os. ed. sed. 'vi:dŋ;

Onemitev samoglasnikov

Və	v priponi *-əc	'mazinc, sre'di:nc, ka'za:lc, s'tɛdenc 'studenec', ze'le:nc 'hrošč, zelenec';
Vɛ	v priponi *-ɛc	'za:ɛc;
Vi	v priponi *-ica	'vɛ:verca, 'vü:šŋca, š'ma:rŋce;

3.8.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

	izvor	gradivo
f	< *v pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju	'ofca, im. mn. 'da:fk̥i, 'ci:r̥kuf, 'kərf, prid. m.: zd'raf, k'ri:f, rod. mn.: o'rɛ:xof, 'si:nóf;
v	< kot proteza pred *u-	'vü:zda 'uzda', 'vü:sta, 'vü:na 'ujna';
u	< *-l < skupina *dl/*tl	del. na -l m.: 'jɔu 'jesti', 'paɹ, 'pasti', c'vaɹ 'cvesti';
j	< kot proteza pred *a- < *n̥ kot [j] + n za samoglasnikom	'ja:pnò 'apno'; lo'baɹna, 'kɔj̥n̥;

- l** < *l̥ na začetku besede *k'lü:č, p'lü:ča*;
 < *l < skupina *dl/*tl del. na -l ž.: *'pa:la* 'pasti', *sp'rę:la* 'spresti', *'ję:la* 'jesti', *c'vala* 'cvesti';
- l̥** < *j v primeru *o'pa:lak* 'pajek';
 < *l̥ na koncu besede *s'tę:l̥a, ne'dę:l̥a, 'põ:l̥i*;
 < -lj- < *-lj- *'zę:l̥e*;
- n** < *-m 1. os ed. sed.: *'tę:šen* 'tesati', *'da:n* 'dati', *'dę:lan, 'vę:n* 'vedeti', *g'rę:n* 'iti', *'ku:nen* 'kleti', *'na:iden* 'najti', daj. mn.: *si'nu:võn, 'nan* 'mi', mest. m. *pær e:nin*;
- n̥** < *n̥ na vzglasju *'ni:va, or. ed. š 'ni:n*;
 < *n̥ za soglasnikom *č'rę:šna, og'ni:šče*; a tudi *'lü:kna*;
 < *n̥ za samoglasnik. *'o:gin, s'kędën*;
 < *n̥ < *-nbj- *'ka:mañe, z'na:mañe*;
- š** < *z v predložni zvezi v or. ed: *š nõ:, š 'ni:mi*;
 položaju pred *n̥*:

Izguba soglasnikov

- vd-* → *d-* *do'vi:ca* 'vdova';
vn- → *n-* *'nu:k* 'vnuk';
vs- → *s-* rod. ed. *'siga* 'vse';
vz- → *z-* 2. os. ed. sed. *'za:meš*;
pš- → *š-* *še'ni:ca*;

Asimilacija

- čb* → *žb* *ž'bę:la* 'čebela', *ž'bü:la* 'čebula';
xč → *-šč* *š'čir*;
xt → *ft* *'noft*;
tj → *cj* *c'ja* 'tja';
tj̣ → *k* *'kę:idon* 'teden';
t → *k* *s'pę:ki* 'spet';¹⁸⁴

dl → *l* del. na -l ž.: *'ję:la* 'jesti', *'pa:la* 'pasti';

s-š → *š-š* *'šišit* 'sušiti';

Diferenciacija

- tn* → *kn* *k'na:lõ*;
tl → *kl* *kla* 'tla';
um- → *xm-* del. na -l m.: *x'mõu* 'umiti';
ub- → *xb-* del. na -l m.: *x'bõu* 'ubiti';

3.8.3.3 Prozodija

Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino (*'ko:za, 'ko:sa, s'te:gnõ, 'se:dlu/-õ,*), umik na prednaglasno nadkračino (*'magla, s'taza*), terciarni premik cirkumfleksa (*'imi, 'lidi*, rod. ed. *'peči, 'vesiu*), umik dolgega akuta z zadnjega zaprtega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog (*'komar, 'košar*, 1. os. ed. sed. *'sędin*) in umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog (*g'libõk, 'visok*).

¹⁸⁴ Op. cit. 131.

3.9 Fonološki opis govora Banje Loke

3.9.1 Inventar

3.9.1.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

i: *ü:* *u:*
 è:
 ẹ: *o:*
 e: *o:*
 a:

Kratki naglašeni

i *u*
 ó
 ẹ *o*
 e *o*
 a *ɾ*

Dolgi nenaglašeni

i: *ü:* *u:*
 ẹ:
 e: *o:*
 a:

Kratki nenaglašeni

ü
 ẹ
 e *o*
 a *ɾ*

3.9.1.2 Konzonantizem

Zvočniki

v *m*
u *l* *r* *n*
j *l̃* *ñ*

Nezvočniki

p *b* *f*
t *d*
c *s* *z*
č *š* *ž*
k *g* *x*

3.9.1.3 Prozodija

Govor pozna kvantitetne opozicije v naglašanih in nenaglašanih zlogih. Inventar prozodemov vsebuje dva naglasa (ˈV̄, ˈV) ter nenaglašeno kračino in ponaglasno dolžino (V̄, V).

3.9.2 Distribucija

3.9.2.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni vokali nastopajo samo v nezadnjem zlogu. Dolgi nenaglašeni vokali nastopajo samo v zadnjem zaprtem ali odprtem zlogu. Kratki vokali nastopajo samo v zadnjem oz. edinem zlogu, v nezadnjem zlogu vedno le kot posledica mlajšega naglasnega umika z zadnjega zloga in praviloma s ponaglasno dolžino.

Fonem *i* nikoli ne nastopa v nenaglašenem položaju.

Fonem *u* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *v*, ki nastopa pred njim.

3.9.2.2 Konzonantizem

Zvočniki

Zvočnik /v/ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki ni mogoč, ker se tu premenjuje s fonemom *f* (*'bɨf*, *'o:fca*).

Nezvočniki

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike (*'otko:t*, *'mɔ:š*, *'rɔ:p*, *'so:t*, *d'rɔ:k*, *'vo:s*).

3.9.2.3 Prozodija

Naglas ne nastopa na zadnjem zlogu. Dolgi vokali so bodisi naglašeni bodisi nenaglašeni. Govor pozna ponaglasno dolžino, ki je vedno posledica (mlajšega) naglasnega umika.

3.9.3 Izvor

3.9.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

	issln.	gradivo
<i>i:</i>	< *ī	<i>'ži:r</i> , <i>š'či:</i> ; prid. m. <i>'ni:zak</i> ; <i>'vi:mo</i> , <i>'li:ce</i> , <i>'zi:ma</i> , <i>b'li:zɛ</i> ; <i>b'ri:hé</i> 'brinje', 1. os. ed. sed. <i>'vi:dɛn</i> 'videti', 1. os. ed. sed. <i>'pi:šen</i> ;
	< *i-	<i>'li:pa</i> , <i>'hi:va</i> , <i>'ri:ba</i> , <i>'xi:ša</i> , <i>'ži:la</i> , <i>s'li:va</i> , <i>ž'li:ca</i> , <i>še'ni:ca</i> , <i>pra'si:ca</i> , <i>'ši:lo</i> , <i>ko'pi:to</i> , <i>ko'ri:to</i> , <i>lɛ'si:ca</i> , <i>se'ki:ra</i> , rod. ed. <i>'bi:ka</i> ;
	< *-i v zadnjem zaprtem/edinem zlogu v položaju ob <i>r</i>	<i>'si:r</i> , <i>'ri:t</i> ;
	< *i po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga v primeru	<i>'ci:gan</i> ;
	< *ē v položaju pred <i>r</i> v primeru	<i>s'mi:ron</i> 'zmerom, vedno';
<i>è:</i>	< *ĕ-	<i>b'rè:za</i> , <i>'cè:sta</i> , <i>ne'vè:sta</i> , <i>st'rè:xa</i> , <i>'pè:na</i> , <i>'lè:to</i> , <i>'mè:sto</i> , <i>ko'lè:no</i> , <i>'rè:zat</i> , <i>po'vè:dat</i> , <i>'sè:me</i> ;
<i>ɛ:</i>	< *ĕ̄	<i>g'rɛ:x</i> , <i>'bɛ:ɥ</i> , <i>'lɛ:s</i> , <i>'mɛ:x</i> , <i>s'mɛ:x</i> , <i>'cɛ:p</i> , prid. m.: <i>'lɛ:p</i> , <i>s'lɛ:p</i> , <i>ko'sɛ:nca</i> 'gosenica'; <i>'lɛ:šnɛk</i> , <i>k'lɛ:šče</i> , <i>'rɛ:tka</i> ; <i>m'lɛ:ko</i> , <i>'dɛ:te</i> , <i>z'vɛ:zda</i> , <i>s'vɛ:ča</i> , <i>s'tɛ:na</i> , <i>g'nɛ:zdo</i> , <i>d'lɛ:to</i> ; im. mn. <i>'lɛ:ta</i> , im. mn. <i>'mɛ:sta</i> , <i>be'sɛ:da</i> , <i>č'rɛ:šna</i> , <i>'mɛ:sac</i> , <i>'vɛ:tɛr</i> ;

	< *ĕ-	v položaju pred r	'mɛ:ra, 'vɛ:ra;
	< *ĕ-	v položaju za r	žrɛ:lo, vrɛ:me;
	< *ĕ̄		'pɛ:t, 'pɛ:st, s'pɛ: 'spet', s'pɛ:kɛ 'spet'; 'pɛ:tak, 'pɛ:ɔɛn, 1. os. ed. sed.: 'vɛ:žen 'vezati', p'rɛ:den 'presti', grɛ:n 'iti', 3. os. ed. sed. zɛ:be; 1. os. ed. sed. glɛ:dan;
	< *ĕ-		dɛ'tɛ:la, s'rɛ:ča, pok'lɛ:knt;
	< *ĕ̄		'lɛ:t, 'mɛ:t, 'pɛ:č, č'rɛ:va, rod. ed. i'mɛ:na;
	< *ĕ-		'zɛ:le, s'tɛ:la, 'jɛ:uša 'jelša', 'žɛ:nška, 'žɛ:nɛx 'ženin', 'pɛ:rje, rod. ed. k'mɛ:ta, rod. ed. pog'rɛ:ba, im. mn. 'rɛ:bra, 'sɛ:dan 'sedem', t'rɛ:tjɛ, 1. os. ed. sed. 'mɛ:čen 'metati', 'mɛ:lɛn 'mleti', del. na -l m. 'nɛ:so, del. na -l m. 'rɛ:ko 'reči', del. na -l m. 'pɛ:ko 'peči';
	< *ĕ-	v položaju pred ž ¹⁸⁵	'vɛ:ža;
e:	< umično nagl. e		žɛ:na, 'sɛ:stra, 'tɛ:ta, s'tɛ:gnɔ, 'čɛ:lo, 'sɛ:lo, 'zɛ:mla, 'sɛ:dlo, 'žɛ:lot, 'čɛ:sɛn, prid. m. 'dɛ:beɥ, 1. os. ed. sed. 'nɛ:sɛn, 1. os. ed. sed. 'rɛ:čen, del. na -l ž. 'rɛ:kla, del. na -l ž. s'pɛ:kla, o'žɛ:nt se;
	< redko *ĕ-		g'rɛ:da, 'pɛ:ta, 'jɛ:zɛk, prid. ž.: 'mɛ:xka, 'tɛ:ška, del. na -l m. k'lɛ:čaɥ 'klečati';
	< *a	po asimilaciji ¹⁸⁶	'dɛ:leč 'daleč';
a:	< *ā		g'ra:t, p'ra:x, v'ra:t, s'la:p, 'ka:ɥ 'kal', 'pa:s, d'la:n, 'ga:s 'gaz', d'va:; k'ra:l, x'ra:st, 'ja:pno 'apno'; t'ra:va, g'la:va, b'ra:da; o'ta:va, 'pa:ɥ, 'za:ɥ, x'la:pac, o'pa:ɥlak 'pajek', prid. dol. obl. m. s'ta:rɛ;
	< *ā-		'ja:vor, g'ra:ber 'gaber', k'ra:va, m'la:ka, 'pa:lca, 'ma:tɛ, s'la:ma, 'ja:goda, rod. ed. b'ra:ta, prid. nedol. obl. ž. s'ta:ra;
	< *ā		'da:n, 'ma:x, 'ta:st, 'ča:st, 'la:š 'laž', 'la:n, 'pa:n;
	< *ā-		'ma:ša, 'ta:šča, 'sa:ne 'sanje', 3. os. ed. sed. po'sa:xne, pre'ma:kne, 'ga:ne 'ganiti';
o:	< umično nagl. o		'ko:tou 'kotel', 'ko:sa, 'ko:za, 'no:ga, 'o:sa, 'po:gɛp, 'go:ra, 'so:va: 'o:vas 'bo:žič, 'ko:nc, 'to:rak, 'lo:nc;
	< *o	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga v primeru	'o:bɛt 'obed';
	< redko *o-		'vo:gɔ 'vogal', 'ro:ka;
o:	< *ō		'zɔ:p, 'mɔ:š, d'rɔ:k 'drog' rɔ:p, 'sɔ:t, k'lɔ:p; 'pɔ:t, 'gɔ:ska, 'rɔ:pčɛk; primer. 'o:žjɛ 'ozek', p'rɔ:tjɛ; 'pɔ:pak, 'gɔ:bac;
	< *ō-		'dɔ:ga, 'gɔ:ba, 'tɔ:ča;
	< *ō		'nɔ:č, 'nɔ:s, 'mɔ:č, 'vɔ:s, 'rɔ:k, 'nɔ:ft, 'bɔ:k, 'kɔ:st, g'nɔ:i, 'mɔ:st, 'lɔ:i 'loj', 'vɔ:sak, p'lɔ:t, 'pɔ:le;
	< *ō-		'vɔ:la 'volja', 'kɔ:ža, 'xɔ:ja, 'no:šna, š'kɔ:da, 'dɔ:ta, 'kɔ:ra, 1. os. ed. sed. 'nɔ:sɛn, p'rɔ:sɛn;
ô:	< *ō	v položaju ob r	se'rô:ta;
u:	< *ū		'vu:k, 'du:k, 'žu:na, 'pu:n, 1. os. ed. sed. 'ku:nem 'kleti', 1. os. ed. sed. 'du:ban 'dolbsti', 'pu:nem 'polniti', 'tu:čen 'tolči';
	< *ū-		'vu:na, im. mn. 'pu:xe 'polh', 'du:ga, 'pu:na;

¹⁸⁵ Snoj v Be IV: 309.¹⁸⁶ Rigler 1963: 76.

	< *-ǰ	v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	'tu:č 'tolč';
	< *ǫ	v primeru	'mu:dar;
ü:	< *ū		'lü:č, 'vü:š, 'sü:x, g'lü:x; k'lü:č, 'dü:ša, 'sü:ša, p'lü:ča, 1. os. ed. sed. 'lü:pən 'lupiti'; 'vü:sta; 'lü:kña, x'rü:ška, o'lü:pak;
	< *û-		'mü:xa, k'lü:ka, rod. ed. 'kü:pa, rod. ed. k'rü:xa;

Kratki naglašeni

		issln.	gradivo
i	< *-i	v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	'miš, 'nič, 'sit, 'bik;
	< redko *ī		'sin, 'zit;
	< *i + V̄	pod terc. nagl.	'imɛ:, 'živa:ɥ;
	< *i + V̄	po umiku novega akuta	'zida:r;
	< *i	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	prid. m. 'visok;
	< *ě + V̄	pod terc. nagl.	'sinu:, 'lipu:, 'cidi:t 'cediti';
	< *u + V̄	pod terc. nagl.	'sixu:, 'šiši:t 'sušiti', 'diši:t, im. mn. 'viši: 'uš', im. mn. 'lidi: 'ljudje';
	< *u + V̄	po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. 'šiši:
	< *e + V̄	pod terc. nagl. v položaju za v	'viče:r;
ę	< *-ù	v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	k'rɛx, s'kɛp, 'kɛp, 'tɛ, 'čɛt 'čut';
	< *u	po umiku novega akuta	'žɛpan 'župan';
	< *u	po nagl. umiku	s'tɛde:nc 'studenec';
	< *-ě	v zadnjem zaprtem/edinem zlogu v primeru	kratki nedol. p'lɛt 'plet';
	< *ě + V̄	pod terc. nagl.	s'nɛžɛ:n, 'sɛdɛ:t;
	< *ɔ	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	d'lɛbok 'globok';
e	< *-è	v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	k'met, 1. os. ed. sed. ž'ren 'žreti', 'nest 'nèst', p'lest 'plèst';
	< *e + (V̄)	pod terc. nagl.	'pepe:ɥ, 'nebu:, 'peru, rod. ed. 'meda:;
	< *e + (V̄)	po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. 'leži: 'ležati';
	< *-è	v zadnjem	'zet;

- zaprtem/edinem
zlogu
< * ϵ + \bar{V} pod terc. nagl. 'mesu:, rod. ed., im. mn. 'pesti:;
< * \bar{e} v položaju ob r z'ver;
< * \bar{e} + (\bar{V}) pod terc. nagl. 'testu, 'telu:;
< * \bar{e} + \bar{V} po umiku 'mexü:r;
novega akuta
< *i + \bar{V} po umiku prid. m. 'šero:k;
naglasa z zadnj.
kratk. zaprt.
zloga v
položaju pred r
- a** < *-à v zadnjem zaprtem/edinem zlogu
< *a + \bar{V} pod terc. nagl. m'ravi:nc, 'tako:;
po umiku m'lati:č, 'zače:t 'začet', 'zape:t 'zapet';
naglasa z zadnj. kratk.
zaprt. zloga
po umiku 'pasti:r, 'paǰda:š;
novega akuta
< *à- prid. m.: 'vaške prid. m. 'pasje 'pasji', 3. os. ed. sed. 'paxne 'pahniti';
< *-à v zadnjem zaprtem/edinem zlogu
< umično nagl. ə 'magla, s'taza, 'paku:;
< *e po umiku 'anaǰst;
novega akuta
- o** < *-ò v zadnjem zaprtem/edinem zlogu
< *o + \bar{V} pod terc. nagl. 'golo:p, 'koko:š, prid. m. 'bola:n;
po umiku 'kova:č, 'koma:r;
novega akuta
po umiku 'modra:s;
naglasa z zadnj. kratk.
zaprt. zloga
- o** < *-ò v zadnjem zaprtem/edinem zlogu
< *o + \bar{V} pod terc. nagl. 'komo:uc, rod. ed. 'voza:, tož. mn. 'noǰe:;
po umiku 'koša:r, gos'poda:r;
novega akuta
< redko *o- 'moške:;
< *o + \bar{V} pod terc. nagl. im. mn. 'zobi:;
< *-ě v zadnjem zaprtem/edinem zlogu
'soǰn 'sèm';

<i>ó</i>	< * <i>o</i> + \bar{V} pod terc.nagl.	rod. ed. 'kòsti:, 'gòlo:p, 'gòspò:t;
<i>u</i>	< redko * \bar{l} < * \bar{l} v zadnjem zaprtem/edinem zlogu < * \bar{l} po umiku novega akuta < * <i>o</i> + \bar{V} pod terc.nagl. po umiku novega akuta	'čun, 'suza; 'pux, 'duk; 1. os. ed. sed. 'muči:n 'mučiti'; 'uku:, im. mn. 'uči:, 'kulu:, rod. ed. 'suli:; 1. os. ed. sed. 'buji:n se 'bati se', 3. os. ed. sed. 'kusi: 'kositi';
<i>ü</i>	< * \bar{u} - v položaju ob <i>j</i>	'jütro;
<i>r</i>	< * \bar{r} < * \bar{r} + \bar{V} pod terc. nagl. po umiku novega akuta	'prst, im. mn. 'prstę, s'mrt, 'tjt, 'krst, 'vrx, 'krma, 'črn; 'srce:; 3. os. ed. sed. 'grmi: 'grmeti';

Dolgi nenaglašeni

	issln.	gradivo
<i>i:</i>	< * <i>i</i> po terc. umiku po umiku novega akuta po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga < * <i>-je</i> po terc. umiku	'mazi:nc, m'ravi:nc, 'cidi:t 'cediti', 'šiši:t 'sušiti'; 3. os. ed. 'šiši:, 'diši:t; rod. ed. 'suli:, rod. ed. d'lani:, im. mn. 'uči:, rod. ed., im. mn. 'pesti:, 'viši: 'uš'; 'pasti:r, 1. os. ed. sed. 'buji:n se 'bati se', 'muči:n 'molčim', 3. os. ed. sed. 'kusi: 'kositi', 'leži:; m'lati:č; im. mn. 'lidi: 'ljudje';
<i>e:</i>	< * \bar{e} po terc. umiku < * \bar{e} po terc. umiku	'srce:, s'nežę:n, 'sędę:t; 'imę:; v končnici rod. ed./im./tož. mn. ž.: g'lave:, 'brade:;
<i>e:</i>	< * \bar{e} po terc. umiku < * <i>e</i> po nagl. umiku < * \bar{e} po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'viče:r; s'tęde:nc 'studenec'; 'zače:t 'začet', 'zape:t 'zapet';
<i>a:</i>	< * <i>a</i> po terc. umiku po umiku novega akuta < * <i>a</i> po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	'živa:u, rod. ed. 'voza:, 'meda:, prid. m. 'bola:n; 'čuda:k, 'zida:r, 'kova:č, 'koša:r, 'paıda:š, gos'poda:r; 'modra:s;
<i>o:</i>	< * <i>o</i> po umiku naglasa z zadnj. kratk.	prid. m. 'šero:k;

	zaprt. zloga	
	< * <i>ō</i> po terc. umiku	'koko:š, 'gospo:t, 'komo:uč;
	< * <i>o</i> po terc. umiku	'golo:p 'golob';
u:	< * <i>-o</i> po terc. umiku	'sinu:, 'lipu:, 'sixu:, 'nebu:, 'peru, 'uku:, 'kulu:, 'telu:; a tudi:
	< * <i>-o</i> po terc. umiku	'tako:, or. ed. s 'krvjo:;
		'mesu:;
ü:	< * <i>u</i> po umiku	'mexü:r;
	novoga akuta	

Kratki nenaglašeni

	issln.	gradivo
e	< * <i>Ǫǫ</i>	'o:rɛx, 'sɔ:sɛt;
	< * <i>iǪ</i>	lɛ'sica;
	< * <i>Ǫi</i>	'pe:lɛn, g'ra:bɛt, 'vü:šɛnca, za'ti:lɛk, 1. os. ed. sed. 'xɔ:dɛn 'hoditi', 3. os. ed. sed. 'xɔ:dɛ, del. na -l ž.: 'tü:lɛla 'tuliti', 'kü:pɛla 'kupiti';
	< * <i>-i</i>	'ma:tɛ, ne'bɛ:šɛ, člo'vɛ:šɛ; v končnici im. mn. m.: o'rɛ:xɛ, s'va:tɛ, b'ra:tɛ; v končnici or. mn. z 'že:naɛ, z no'ga:mɛ; 3. os. ed. sed. 'lɔ:vɛ 'loviti', 'ži:vɛ 'živeti', m'la:tɛ; vel. 'paxɛ 'pahnuti', 'no:sɛ; del. na -l mn. 'na:šlɛ, 'ži:vɛlɛ;
	< * <i>uǪ</i>	lɛ'pi:na;
	< * <i>Ǫu</i>	'pazdɛxa;
	< * <i>-u</i>	b'li:zɛ;
	< * <i>-ǫ/*-i/*-u</i> ¹⁸⁷	v končnici daj./mest. ed. m./sr.: b'ra:tɛ, 'sinɛ, 'letɛ;
	< * <i>-ǫ/*-i</i> ¹⁸⁸	v končnici daj./mest. ed. ž.: 'ma:terɛ, 'že:nɛ, 'no:gɛ, 'mi:zɛ;
	< sekundarni <i>ə</i> po redukciji	klü'ča:vɛnca;
e	< * <i>Ǫɛ</i>	'pa:met, 'ja:stɛp;
	< * <i>-ɛ</i>	'te:le, 'dɛ:te, 'fa:nte, v'rɛ:me, 'sɛ:me; rod. ed./im./tož. mn. ž.: 'že:ne, 'mi:ze;
	< * <i>ǫǪ</i>	le'no:ba, les'ni:ka, le'vi:ca, res'ni:ca, prid. m. le'sɛ:n;
	< * <i>eǪ</i>	prid. sr. ze'le:no, prid. ž. ve'sɛ:la, be'sɛ:da, rod. ed. te'lɛ:ta, se'ki:ra;
	< * <i>Ǫe</i>	1. os. ed. sed. 'ne:sɛn, 1. os. mn. sed. 'ne:sɛmo;
	< * <i>-e</i>	'mɔ:rje, 'pɛ:rje, 'kameɛ; 3. os. ed. sed. 'ne:sɛ, 'te:če, 'pe:če;
a	< * <i>Ǫa</i>	'ža:gat, 'dɛ:lat;
	< * <i>-a</i>	'ja:goda, g'la:va, x'rü:ška, k'ra:va, s'va:ra 'sora', s'taza;
	< * <i>oǪ</i> ¹⁸⁹	pan'de:lak, sa'bɔ:ta;
	< <i>ə</i> v priponah * <i>-ǫc</i> , <i>-ǫk</i>	x'la:pac, x'lɛ:bac, 'ko:sac, 'cɛ:pac, ž'rɛ:bac, 'pɛ:sak, 'to:rak, 'pɛ:tak;
o	< * <i>oǪ</i>	o'lü:pak;

¹⁸⁷ Za daj./mest. ednine samostalnikov moškega in srednjega spola se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

¹⁸⁸ Za daj./mest. ednine samostalnikov ženskega spola a-sklanjatve se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema. Glej peto poglavje o morfologiji samostalnika, kjer je to podrobneje komentirano.

¹⁸⁹ Akanje je redko in nedosledno.

	< * $\dot{V}o$	<i>'ja:ɡoda;</i>
	< * $-o$	<i>'lè:to, 'mè:sto, ko'lè:no;</i>
	< * $\dot{q}\dot{V}$	<i>ko'se:nca</i> 'gosenica';
	< * $\dot{V}\dot{q}$	<i>'že:lot;</i>
	< * $-q$	tož. ed. ž.: <i>'mi:zo, 'li:po;</i>
	< * $\dot{V}l$	<i>'ja:boko;</i>
ü	< redko * $u\dot{V}$	<i>klü'ča:vęca;</i>
r	< * $r + \check{e}/i/u/\dot{V}$	<i>dr'ži:na</i> 'družina', <i>čr'pü:na</i> 'črepinja', <i>pr'gi:šče</i> , del. na <i>-l</i> ž. <i>pr'na:šala;</i>

Onemitev samoglasnikov

$\dot{V}i$	v priponi * $-ica$	<i>'pa:lca, klü'ča:vęca, ko'se:nca</i> 'gosenica';
$\dot{V}a$	v priponi * $-ac$	<i>s'tęde:nc</i> 'studenec', <i>'kõzouç;</i>
$\dot{V}e$	v priponi * $-ęc$	<i>'za:ic;</i>

3.9.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

	izvor	gradivo
f	< * v pred nezvonečimi nezvočniki in v izglasju	<i>'o:fca, 'brf, 'čřf, zd'raf, p'raf</i> 'prav', rod. mn. <i>'mišef;</i>
u	< * l v priponi * $-ac$ < * $-l$ < skupina * $dl/*tl$	<i>'kõzouç, 'kõmo:uç, 'pa:uç, ka'za:uç;</i> del. na <i>-l</i> m.: <i>'ję:u</i> 'jesti', <i>'pa:u</i> 'pasti', <i>'bõ:u</i> 'bosti', <i>p'reu</i> 'presti', <i>c'va:u</i> 'cvesti', <i>p'le:u</i> 'plesti';
v	< kot proteza pred * $u-$	<i>'vü:zda</i> 'uzda', <i>'vü:na</i> 'ujna', <i>'vü:jac</i> 'ujec';
j	< kot proteza pred * $a-$ < skupaj z l < * j	<i>'ja:pno</i> 'apno'; <i>o'pa:ilak</i> 'pajek';
l	< * l na začetku besede < * l < skupina * $dl/*tl$	<i>k'lü:č, p'lü:ča;</i> a tudi: <i>k'lü:ka;</i> del. na <i>-l</i> ž.: <i>'pa:la</i> 'pasti', <i>'bo:la</i> 'bosti', <i>p'rę:la</i> 'presti', <i>ję:la</i> 'jesti', <i>p'le:la</i> 'plesti', <i>c'vala</i> 'cvesti';
ḷ	< * l na koncu besede < $-lj-$ < * $-lbj-$	<i>s'tę:la, 'ze:mła,</i> rod. ed. <i>k'ra:la;</i> <i>'zę:le, 'õ:gale, 'õ:le;</i>
n	< * $-m$	or. ed. <i>s 'pę:ron</i> 'pero', <i>s st'ri:con, s 'ko:nen;</i> mest. ed. nedol. obl. prid. m. <i>pär 'laxķę,</i> or. ed. nedol. obl. prid. m. z <i>'laxķę; 'ka:n;</i> 1. os. ed. sed.: <i>'buji:n se, g'rę:n</i> 'iti', <i>'ži:rven, 'ku:nen</i> 'kleti', <i>'na:iden, 'pi:šen,</i> 1. os. ed. prih. <i>'bõ:n</i> 'biti';
ñ	< * n na vzglasju	<i>'ni:va,</i> or. ed. š <i>'nin;</i>

- < **n* za soglasnikom 'lü:kña; a tudi og'ni:šče;
 < **n* za samoglasnik. s 'ko:nen, 'pa:n, s'ke:deñ; a tudi 'o:gęn;
 < **n* < *-*n*bj- 'kameñe, z'na:meñe, b'ri:ñe;

í < **t* verjetno položajno im. mn. s'vatę 'svat';
 v primeru

đ < **d* verjetno položajno s'ke:deñ;
 v primeru

Izguba soglasnikov

- vd- → d- do'vi:ca 'vdova';
 vs- → s- 'se:, 'sak;
 vz- → z- 1. os. ed. sed. 'za:men, 3. os. ed. z'di:gņę;
 pš- → š- š'e'ni:ca;
 pt- → t- 'ti:ca 'ptica';

Asimilacija

- gl → dl d'lębok;
 čb → žb ž'bü:la 'čebula', ž'bę:la 'čebela';
 xč → -šč 'ni:šče, š'či:
 xt → ft 'no:ft;
 tj → cj c'ja:, c'ja:kej 'tjakaj' (vendar: 'trę:tję, naprk'lę:tje);
 t → k s'pę:kę 'spet';¹⁹⁰

s-š → š-š 'šiši:t;

Diferenciacija

- tl → kl 'na kla;
 tn → kn k'na:lo;
 um- → xm- xm'rę:t 'umret', x'mit 'umit';
 ub- → xb- x'bit 'ubiti';

3.9.3.3 Prozodija

Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino (s'te:gno, 'če:lo, 'go:ra, 'so:va), umik na prednaglasno nadkračino ('magla, s'taza), terciarni premik cirkumfleksa (m'ravi:nc, 'sręę:, 'živa:u, 'koko:š), umik dolgega akuta z zadnjega zaprtega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog ('mexü:r, 'zida:r, 'kova:č, 3. os. ed. sed. 'leži:) in umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog (m'lati:č, 'zape:t, 'modra:s).

¹⁹⁰ Op. cit. 131.

3.10 Fonološki opis govora Ravne Gore

3.10.1 Inventar

3.10.1.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

i: *e:* *ə:* *o:* *u:*
e: *ə:* *o:* *u:*
a: *ǎ:*

Kratki naglašeni

i *e* *ə* *o* *u*
a

Kratki nenaglašeni

i *e* *ə* *o* *u*
ɛ *ǎ* *l*
a

3.10.1.2 Konzonantizem

Zvočniki

v *l* *m*
u *l* *r* *n*
j

Nezvočniki

p *b* *f*
t *d*
c *s* *z*
č *š* *ž*
k *g* *x*

3.10.1.3 Prozodija

Fonološko sta relevantna mesto naglasa in kvantiteta. Govor pozna kvantitetne opozicije v naglašanih zlogih. Inventar prozodemov vsebuje dva naglasa ('V̄, 'V) ter nenaglašeno kračino (V).

3.10.2 Distribucija

3.10.2.1 Vokalizem

Dolgi in kratki vokali lahko nastopajo samo pod naglasom.

Vokal *o* zaradi doslednjega akanja v prednaglasnem zlogu v tem zlogu ne more stati. Visoka vokala *i* in *u* izkazuje tendenco h krajšanju.

3.10.2.2 Konzonantizem

Zveneči nezvočniki se pred nezvenečimi nezvočniki in v položaju pred pavzo premenjujejo v nezveneče nezvočnike (*'apas'* 'opaž', *'d'ró:p* 'drob', *'vɔ:s*).

3.10.2.3 Prozodija

Naglas lahko nastopi v kateremkoli besednem zlogu. Dolgi vokali so vedno naglašeni, kratki pa bodisi naglašeni ali nenaglašeni. Ponaglasnih dolžin ni.

3.10.3 Izvor

3.10.3.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni

	issln.	gradivo
<i>i:</i>	< *ī < *i- < *-i v zadnjem/edinem zlogu v položaju ob <i>r</i>	<i>'pi:r</i> 'svadba', <i>'zi:t</i> , <i>'si:n</i> , <i>x'čiv</i> , im. mn. <i>kas'ti:</i> 'kost'; 3. os. ed. sed. <i>s'mərdi:</i> ; <i>'li:ce</i> , prid. mn. sr. <i>'si:ve</i> ; <i>mę'zi:nc</i> , <i>sestri:čna</i> ; <i>'zi:la</i> , <i>st'ri:na</i> , <i>pše'ni:ca</i> , <i>vade'ni:ca</i> 'vodenica', <i>gre'di:ca</i> , <i>dva'ri:šče</i> , 3. os. ed. sed. <i>'pi:xa</i> 'pihati'; <i>'si:r</i> ;
<i>e:i</i> ¹⁹¹	< redko *ĕ- < redko *ē	tož. mn. <i>a're:ixe</i> , 1. os. ed. sed. <i>'se:čem</i> 'sekati'; a tudi: <i>m'le:iku</i> , <i>st're:ixa</i> , mest. ed. <i>pat st're:ixa</i> ; <i>pa'lę:nu</i> ; del. na -l ž.: <i>pa'sę:kala</i> ;
<i>ę:</i>	< *ĕ < *ĕ- ¹⁹² < *ĕ- pod terc. nagl. < *ē < *ĕ- < *ē < *ĕ- ¹⁹³ < umično nagl. ə < *i- v položaju ob <i>r</i>	<i>'mę:x</i> , rod. ed. <i>'mę:xa</i> , <i>'lę:s</i> , <i>'rę:č</i> beseda', prid. m. <i>'cę:u</i> 'cel'; <i>k'lę:šča</i> ; <i>t're:bux</i> , <i>s'tę:na</i> , <i>s'vę:ča</i> , prid. ž. <i>s'lę:pa</i> , prid. mn. ž. <i>'bę:le</i> ; im. mn.: <i>ba'lę:zni</i> , <i>'vę:je</i> 'veja', <i>s're:dę</i> (<i>pərst</i>); <i>s'vę:dər</i> , <i>ka'lę:nò</i> , <i>že'lę:zju</i> , <i>ne'vę:sta</i> 'snaha', <i>'dę:kla</i> , <i>pa'sę:kat</i> , <i>smər'dę:t</i> ; <i>'sę:nò</i> , <i>č're:uò</i> ; <i>'pę:st</i> ; 1. os.ed. sed. <i>p're:dem</i> 'presti', 3. os. ed. sed. <i>t're:se</i> 'tresti', del. na -l ž. <i>p're:dla</i> 'presti'; <i>'ę:tra</i> 'jetra'; <i>'mę:t</i> , <i>'pę:č</i> , prid. mn. sr. <i>ve'sę:le</i> ; <i>g'lę:žən</i> , <i>'ję:la</i> 'jelka', im. mn. <i>'rę:bra</i> , 1. os. ed. sed. <i>'mę:lem</i> 'mleti', 3. os. ed. sed. <i>a'žę:ni se</i> ; <i>s'kę:dən</i> ; <i>s'kę:ra</i> 'sekira';

¹⁹¹ Lahko tudi kot *e:i* s širšim prvim delom diftonga in kot *ę:i* z oslavljenim drugim delom.

¹⁹² Redko tudi kot *ę:* v primeru *pa'vę:smu* 'povesmo'.

¹⁹³ Redko tudi kot *ę:* v primeru *'pę:rje*.

e:	< umično nagl. <i>e</i> < * <i>ě</i> - v položaju za <i>r</i> < * <i>è</i> - v položaju pred <i>ž</i> ¹⁹⁴ < redko * <i>ę</i> -	<i>'če:lu, 'že:na</i> , prid. m. <i>'de:beu, 'že:nt se, atk'le:nt</i> 'odkleniti'; <i>g're:da;</i> <i>'ve:ža;</i> <i>'je:zik;</i>
a:	< umično nagl. <i>o</i> < * <i>o</i> po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga < * <i>ā</i> - v položaju ob zvočniku	<i>'pa:su</i> 'posel', zaim. ž. <i>'ma:ja</i> 'moj'; <i>'a:trak</i> 'otrok'; <i>d'la:n; 'pa:uc, ši'va:uka;</i>
ā:	< * <i>ā</i> ¹⁹⁵ < * <i>ā</i> - < * <i>a</i> pod terc. nagl. < * <i>ā</i> < * <i>ā</i> -	<i>'lā:s, 'bā:t, v'rā:t, vər'bā:nc</i> 'šen', <i>maž'gā:ni ~ maž'žā:ni,</i> <i>b'rā:dva, 'kā:mra</i> , prid. m. <i>ba'lā:n, ab'rā:čat, 'žā:gat; 'jā:rṃ,</i> <i>s'vā:k, s'vā:kinja, ka'vā:č, svi'nā:k,</i> ¹⁹⁶ <i>pama'gā:č, gaspa'dā:r;</i> <i>b'rā:da, v'rā:ta, m'lā:da</i> 'nevesta', prid. ž. <i>ba'lā:na</i> , del. na -l ž.: <i>tkā:ta je, s'pā:la, h'lā:pc, ka'sā:ra, 'jā:sle, ta s'tā:ri</i> , 'starši', 3. os. ed. sed. <i>'pā:zi;</i> <i>'kā:šl, tož. ed. stā'pā:lu, mest. ed. b'rā:tu, im. mn.: pap'lā:ti</i> 'podplat', <i>s'vā:ti</i> (mlaj.) 'svat', <i>'rā:me, s'lā:ma, 'pā:tca, lq'pā:tca</i> 'lopatica', <i>'mā:čexa, 'rā:na</i> , im. mn. <i>x'rā:ste</i> 'krasta', tož. mn. <i>k'rā:ve, mest. mn. 'mā:mam, or. mn. (rast'rē:st) iz g'rā:blam</i> 'grablje', <i>t'kā:t</i> , 2. os. ed. sed. <i>m'lā:tiš;</i> <i>s'lā:bo;</i> <i>'lā:n, 'tā:st</i> , tož. ed. <i>'dā:n;</i> tož. ed. <i>'mā:ši;</i>
o:	< * <i>ō</i> < * <i>ō</i> < * <i>ō</i> - < * <i>ī</i>	<i>'mō:š, na'rō:be; 'o:gu</i> 'ogljje'; <i>'nō:s, 'vō:s, g'nō:ī, 'zō:b</i> 'oves', <i>'vō:sk</i> , rod. ed. <i>'rō:ga, ka'lō:vret,</i> <i>'o:č, 'kō:st, si'rō:ta, za'nō:xtānca;</i> <i>'kō:ža, 'kō:ra, 'pō:stla;</i> <i>'kō:k;</i>
ō: ¹⁹⁷	< * <i>ō</i> < * <i>ō</i> < * <i>ō</i> -	<i>'zō:p, 'kō:s;</i> rod. ed. <i>'mō:ke</i> 'moka'; <i>'pō:pk;</i> <i>d'rō:p, 'pō:p</i> 'fant'; <i>ž'vō:t;</i>
o:u	< * <i>ī</i> < * <i>ī</i> -	<i>'sō:uza;</i> tudi: 3. os. ed. sed. <i>'to:uče</i> 'tolči';
u:	< * <i>ū</i> < * <i>ū</i> -	<i>'hu:č, g'lu:x, 'su:x; k'hu:č, 'tu:īc, p'lu:ča, me'xu:r, kła'bu:k, s'lu:ga,</i> <i>'u:sta; 'ku:rji</i> (d'rek); <i>'u:īna, 'u:īc</i> , prid. m. <i>pas'lu:šān;</i>

¹⁹⁴ Snoj v Be IV: 309.

¹⁹⁵ Tudi različica *'lō:xt*.

¹⁹⁶ V pomenu 'šnaf za svinjsko hrano'.

¹⁹⁷ Redkejša različica k *o:*.

Kratki naglašeni

	issln.	gradivo
i	< *ī	<i>k'ri</i> , <i>s'vitk</i> 'svitek', im. mn. <i>a'či</i> ; <i>k'lip</i> 'storž', <i>s'tric</i> , 1. os. ed. sed. <i>ka'sim</i> 'kositi', 3. os. ed. sed. <i>ba'li</i> 'boleti', 3. os. mn. sed. <i>ba'lijo</i> 'boleti'; <i>'vino</i> ; <i>ma'tika</i> ;
	< *i-	<i>'šiļu</i> , <i>ka'pitu</i> , <i>ka'ritu</i> , <i>st'nišče</i> 'stranišče', <i>'niva</i> , <i>'miza</i> , <i>'pipa</i> , <i>'xiša</i> , <i>'vilca</i> , <i>ž'lica</i> , <i>ka'zica</i> , <i>brada'vica</i> , <i>ro'čica</i> , <i>gaspada'rica</i> , 2. os. mn. sed. <i>'imašte</i> ;
	< *-i v zadnjem/edinem zlogu	<i>'rit</i> , <i>mər'lič</i> (star.);
	< *i po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	prid. m. <i>'visok</i> ;
	< *-je	im. mn. <i>al'di</i> ;
e	< umično nagl. <i>e</i>	<i>'sedtu</i> , <i>'sestra</i> , <i>'teta</i> , <i>k'lepat</i> (<i>'kasa</i>), 1. os. mn. sed. <i>t'kema</i> 'tkati', del. na <i>-l k'lepou</i> 'klepati';
	< *e pod terc. nagl.	rod. ed. <i>'peči</i> ; a tudi <i>'nēbō</i> ;
	< *-ē	<i>'zet</i> ;
	< redko *e-	<i>'peta</i> ;
a	< umično nagl. <i>o</i>	<i>'katu</i> , <i>'agən</i> 'ogenj', <i>'tanc</i> , <i>'kasc</i> 'kosec', <i>'akno</i> 'okno', <i>'naga</i> , <i>'kasa</i> ;
	< redko *o	<i>'raka</i> , rod. ed. <i>'rake</i> , <i>'maški</i> ;
	< *-ò	<i>'kaš</i> , <i>'pat</i> 'pod', <i>s'nap</i> , <i>'naš</i> 'nož', <i>'val</i> 'vol';
	< *-à	<i>b'rat</i> , <i>'fant</i> , prid. m. <i>s'tar</i> ;
	< *ā	<i>t'rava</i> , <i>b'razda</i> ;
	< *â-	<i>k'ladivo</i> , <i>k'lada</i> , <i>s'tatve</i> , prid. ž. <i>s'tara</i> (<i>'māma</i>),
â	< *â- v položaju ob <i>m</i>	<i>'māma</i> ;
o	< *-ð	<i>'doš</i> , <i>'pos</i> ;
	< umično nagl. <i>ə</i>	<i>'doska</i> , rod. ed. (<i>ni ane</i>) <i>'doske</i> ;
o	< *-à v položaju pred izglasnim <i>u</i>	prid. m. <i>zd'rōu</i> , del. na <i>-l m.</i> (gl. na <i>-ati</i>): <i>k'lepou</i> 'klepati';
u	< *ù-	<i>k'luka</i> , <i>'kuxna</i> , <i>'sušica</i> ;
	< *-ù v zadnjem edinem/zaprtem zlogu	<i>'kup</i> ;
	< *u pod terc. nagl.	<i>'uxu</i> 'uho', <i>'xudo</i> ;
ə	+ <i>r</i> < *ī	<i>'bərke</i> , <i>žərt</i> , <i>s'mərt</i> , <i>'pərst</i> , <i>'pərsa</i> ;
	+ <i>r</i> < *ī-	<i>'gərlò</i> , <i>'məršau</i> (<i>kə štika'dent</i>) 'suh';
	+ <i>r</i> < *ī pod terc. nagl.	<i>'sərce</i> ;

Kratki nenaglašeni

	issln.	gradivo
<i>i</i>	< *iV̆ < *Vĭ < *-ĕ po terc. umiku v izglasju v primeru	š'i'va:u <u>ka</u> ; 'je:zi <u>k</u> ; rod. ed./im./tož. mn. 'sestri;
<i>e</i>	< *-ĕ < *ĕV̆ < *ĕV̆ < *-ĕ	rod. ed.: b'râ:de, 'mò:ke, 'rake, 'mâme, im./tož. mn. ž.: k'râ:ve, 'ži:le, 'pete, 'sò:u <u>ze</u> , ('že:nt) se, tož. mn. m. p'râ:sce, 'vale 'vol'; me'xu:r; ne'vę:sta; 'pę:rje, ag'ni:šče;
<i>ę</i>	< v priponi *-ac̆ < v priponi *-an̆	nez'nâ:nęc; 'mi:čkęn 'majhen';
<i>a</i>	< *-ŏ < *ŏV̆ < *-ă	v končnici tož. ed. ž.: trâ:va, 'raka, ('pej na ka'ritu pa) 'vada, 'kasa, or. ed. ž.: is 'kasa, 'raka, ž'lica; ka'vâ:č, ka'zica, lę'pâ:tca, ka'lõ:vret, pat'pâ:ska 'pazduha', rad'bi:na, kava'či:ja, gaspa'dâ:r, pa'vę:smu, pa'lę:nu; 'raka, 'naga, prid. ž. 'še:roka, del. na -l ž.: p'rę:dla, m'lâ:tla, t'kâ:ta je, (sa)m'lę:la, pa'sę:kala;
<i>ą</i>	< *V̆o	v končnici or. mn. m./sr./ž.: 'akąm, 'nažąm, 'rakąm, iz 'nagąm, pa'lę:nuąm, 'lâ:sąm, iz 'rę:brąm, (š'nõ:fam) iz 'nõ:sąm, iz 'zõ:bąm, a'čę:tąm, 'tâ:tętąm, is x'čę:rąm, iz at'rakąm;
<i>o</i>	< *-ŏ	'rę:brõ, 'sę:nõ, č'rę:uõ; v končnici rod. mn. m.: b'râ:tõu, 'lâ:sõf; a tudi: ka'lę:nõ, 'gõrlõ, 'nębõ;
<i>õ</i>	< redko *-ŏ	v končnici tož. ed. ž. 'mâmo, or. ed. ž. 'mâmo; ¹⁹⁸
<i>u</i>	< *uV̆ < *Vŭ < *-ŏ < v priponi *-al̆	stu'de:nc, su'šit; t'rę:bux, rod. ed. t'rę:buxa; 'žitu, 'šilu, pa'lę:nu, pa'vę:smu, že'lę:zju, že'lę:znu (je); 'pa:su 'posel', del. na -l m. p'rę:du 'presti', m'lâ:tu 'mlatiti';
<i>ə</i>	< v priponi *-an ¹⁹⁹ < sekundarni ə po redukciji + r < *r v vzglasju	prid. m. pas'lu:šən; a'ma:mənca 'vrtoglavica', za'nõ:xtənca; prid. mn. m. ər'jã:ve;
<i>l̆</i>	< v prevzetih besedah v položaju za soglasnikom	'cõ:kļ, 'vandļ 'posoda za pranje periva in umivanje';

¹⁹⁸ Bolj pogosta je v tož. in or. ed. ž. sp. končnica -a.¹⁹⁹ Kot dvojica k ę.

Onemitev samoglasnikov

<i>a</i>	v priponi *- <i>ac</i> v priponi *- <i>ak</i>	<i>'tu:ȷc, mę'zi:nc, vər'bâ:nc</i> 'šen', <i>h'lâ:pc, 'kasc</i> 'kosec', <i>'pa:uc;</i> <i>'jä:rk, 'vø:sk, 'pò:pk;</i>
<i>Vi</i>	v priponi *- <i>ica</i>	<i>za'nø:xtãnca, 'pâ:lca, a'ma:mãnca</i> 'vrtoqlavica';
<i>ěV</i>		<i>s'kę:ra</i> 'sekira';

3.10.3.2 Konzonantizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošnoslovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

	izvor	gradivo
<i>f</i>	< * <i>v</i> pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju	redko: <i>k'rouf</i> 'krov, streha', rod. mn <i>'lâ:søf</i> 'las'; ²⁰⁰
<i>u</i>	< * <i>-l</i>	del. na <i>-l</i> m.: <i>k'lepøu</i> 'klepati', <i>paka'siu</i> ;
<i>j</i>	< * <i>ń</i> < * <i>-nbj-</i> kot [i]+ <i>n</i>	<i>t'ka:ȷne</i> ;
<i>n</i>	< * <i>ń</i> na vzglasju < * <i>ń</i> za soglasnikom < * <i>ń</i> za samoglasnik.	<i>'niva</i> ; <i>'kuxna, k'niga</i> ; <i>svi'nâ:k, 'pina</i> 'pinja', <i>'agøn</i> 'ogenj'; a tudi <i>s'kę:dân</i> ;
<i>l</i>	< * <i>l̥</i> na začetku besede < * <i>l̥</i> na koncu besede	<i>k'lu:č, p'lu:ča</i> , 1. os. ed. sed. <i>'mę:lem</i> ; a tudi <i>k'luka</i> ; <i>'pø:stla</i> 'postelja';
<i>ł</i>	< * <i>l</i> pred V ^o /V ^c	mest. ed.: <i>pər</i> 'katlu, na <i>tę:x, 'lanc, 'lu:č, g'laš</i> 'kozarec za žganje', <i>k'lada, kla'bu:k, 'cę:gla, m'lâ:tit</i> , vel. <i>sa'me:ł</i> , del. na <i>-l</i> ž. <i>m'lâ:tla, p'rę:dla</i> ;

3.10.3.3 Prozodija

Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino (*'naga, 'pa:su, 'že:na, 'sestra*), umik na prednaglasno nadkračino (*'doska*), terciarni premik cirkumfleksa (*'sę:nø*, rod. ed. *'peči*), ki pa ni vedno dosleden, in umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog (*'visok*).

²⁰⁰ Običajna končnica za rod. mn. je *-øu*.

3.11 Starejši in mlajši jezikovni pojavi – klasifikacijski kriteriji

3.11.1 Babno Polje

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	BP	GRADIVO
* <i>ē</i> /* <i>ĕ</i> -	> * <i>eĭ</i>	> * <i>eĭ</i>	> <i>e:ĭ</i>	<i>g're:ix, s'me:ix, s'ne:ig, 'ce:ip, 'le:is, b're:ik, 'le:ip, 'me:ix, s're:ida, ga'se:inca, 'le:išneĭ, k'le:išče, m'le:iku, be:ija, z've:izda, s've:iča, 'če:ida, 'le:ipa, 'be:ija, be'se:ida, 'če:išna, 'me:išoĭ, im. mn. 'me:išta, rod. mn. 'le:it, 1. os. ed. sed. 'de:iuan;</i> <i>s've:idoĭ, 'le:itu, 'me:ištu, pa'te:inu, ka'le:inu, b're:iza, 'ce:išta, ne've:išta, s'tre:ixa, 'pe:ina, ne'de:ila, rod. ed. a're:ixa, pa've:izat, 're:izat, 2. os. mn. 've:ište;</i>
* <i>ō</i>	> * <i>ou</i>	> * <i>ū</i>	> <i>u</i>	<i>'nuxt, 'buk, 'nus, 'vus, 'nuĭ, 'ruk, 'muĭ, g'lux, z'gun, 'pulje, 'kust, im. mn. ka'kuši;</i>
* <i>ē</i> /* <i>ĕ</i> -	> * <i>ē</i>	> * <i>ie</i>	> <i>i:ə</i>	<i>'pi:əĭ, 'mi:ət, 'li:ət, pe'pi:əu ~ 'pepeu, ve'či:ərja, rod. ed.: če'vi:sa, dre'vi:sa, ka'li:sa, a'či:esa;</i> <i>'zi:əle, 'zi:ənska, s'ti:la, 'zi:əneĭ, 'pi:ərje, rod. ed. se'mi:na, vre'mi:na, ječ'mi:na, te'li:əta, k'mi:əta, pag'ri:əba, ve'si:əsa, rod. mn. 'ri:əboĭ, prid. ž. de'bi:əua, 'si:ədōn, 'tri:ətje, 1. os. ed. sed. 'mi:əĕen, del. na -l m. 'ni:əsu, 'pi:əku, vel. 'mi:əle;</i>
* <i>ē</i> /* <i>ĕ</i> -	> * <i>ā</i>	> * <i>ie</i>	> <i>i:ə</i>	<i>'pi:əst, 'pi:ət, s'pi:ət, 'pi:ətōk, 1. os. ed. sed. 'vi:əžen, p'li:əšen, p'ri:əden, g'ri:ən, 3. os. ed. sed. 'zi:əbe; 1. os. ed. sed. g'li:ədān, 3. os. ed. sed. zg'li:ədə;</i> <i>s'ri:əĕa, 'di:ətela, pak'li:əkneĭ;</i>
* <i>ō</i> -	> * <i>ō</i>	> * <i>uo</i>	> <i>u:ə</i>	<i>'du:əta, 'ku:za, 'vu:əla, 'xu:əja, 'nu:əša, š'ku:əda, pu:stla, 'du:əboĭ, 1. os. ed. sed.: 'nu:əseĭ, p'ru:əsen;</i>
* <i>ō</i> /* <i>ĕ</i> -	> * <i>ā</i>	> * <i>uo</i>	> <i>u:ə</i>	<i>'zu:əp, k'ru:k, 'mu:əš, 'lu:ək, 'ru:p, 'su:t, k'lu:əp; 'mu:ədōĭ, 'pu:t, 'gu:əšĕa, primer. 'vu:žje; 'mu:ka; 'gu:əboĭ, 'pu:pōk;</i> <i>'du:əga, 'tu:əĕa, 'gu:əba;</i>
* <i>ā</i> /* <i>ā</i> -		> * <i>ā</i>	> <i>ā:</i>	<i>'vā:s, 'dā:n, 'mā:x, 'uā:n, 'tā:st, 'uā:š, 'ĕā:st;</i> <i>'mā:ša, 'tā:šĕa, s'nā:xa, 'sā:ine, 'pā:sje, 3. os. ed. sed.: f'sā:xne, p'remā:kne, 'pā:xne, 'gā:ne;</i>
* <i>ī</i> /* <i>ī</i> -			> <i>o:u</i>	<i>'ĕo:un, 'vo:uk, 'do:uk, 'bo:uxa, ž'o:una, 1. os. ed. sed.: 'mo:uzen, 'do:uben;</i> <i>'vo:una, im. mn. 'po:uxi, prid.: 'do:uga, 'po:una;</i>
um. nagl. e			> <i>ie</i>	<i>'pielōn, 'ĕiesōn, 'žielōt, 'ĕieuo, 'sieduo, 'siestra, 'žiena, 'ziemla, 'tjeta, 'rebru ~ 'rijebru, 'tjele, 'djebeu, daj. 'mjeĕe, 1. os. ed. sed. 'njesen, 3. os. ed. sed. 'rijeĕe, del. na -l ž. s'piekua, a'žienet se;</i>
um. nagl. o			> <i>uo</i>	<i>'buožiĕ, pa'nuoĕi, xu'duobān, 'uona, 'tuoroĭ;</i>
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
* <i>ī</i> /* <i>ī</i> -	> * <i>ī</i>	> * <i>ī</i>	> <i>i</i>	<i>'sin, 'zit, k'ri, x'ĕi, list, g'riĕ, s'vina, 'nizoĭ ~ 'nizak; 'vinu, 'lice, 'zima, b'lizeĭ; b'rinje, 1. os. ed. sed. 'pišen, 'viden;</i> <i>'niva, 'žila, 'miši ~ 'miša, 'lipa, 'riba, 'tiĕi, prid. ž. 'sita;</i>
* <i>ū</i> /* <i>ū</i> -	> * <i>ū</i>	> * <i>ū</i>	> <i>u</i>	<i>'luĕ, 'vuš; k'luĕ, p'luĕa, 'suša, 'duša, 'lubje, 1. os. ed. sed. 'lupen; 'vusta; 'lukna, x'ruška;</i>

				<i>'jutru, 'muxa, 'bukva, k'luka, 'luža, rod. ed.: k'ruxa, 'kupa;</i>
<i>*tV⁰</i>	<i>> *tV⁰</i>	<i>> *tV⁰</i>	<i>> <u>t</u>V⁰</i>	<i>s'ua:ma, d'ua:ka, d'ua:n, 'kauo, 'de:ikua, ab'ua:čnu, 1. os. ed. sed. 'ua:žen, del. na -l ž. pəs'tiua, prid. ž. də'bi:əua;</i>
umično nagl. ə	<i>*əV̇ > əV</i>			<i>s'koðon, 'moɣua, s'toza;</i>
terc. premik cirk.	<i>*VV̇ > V̇V</i>			<i>'vixar, 'jemi, d'rəvu, 'kakuš, 'kauo, 'galop, 'abərf, 'uaku, 'čəvu, 'testu, 'teuo, 'nebu, 'peru, 'šənu, rod. ed.: 'vasi, 'sɔrci, 'vəši, 'mesu, 'pesti, 'zaba, 'maža, 'raba, k'lapi, 'peti, 'peči, s'veta, 'lesa, d'ʉani, 'vaza, 'nači, 'raga, 'baga, 'mači, 'nagi, im. mn.: 'ʉasi, 'ʉači, 'zabi, 'naxti, del. na. -l m. 'abriʉ, 'damu, 'bauan, 'ləpu, z'večər, 'taku, 'devət, 'desət, 'dešit, 'sešit;</i>
umik dolg. akuta	<i>*V̇V̇ > V̇V</i>			<i>'mexor, 'zidar, 'pastər, 'kavač, k'ʉabuk, 'kamar, 'čudak ~ (ču'dā:k), 3. os. ed. sed.: 'bali, 'tapi, 'gari, 'rasi, z'gani, 'ʉavi 'loviti, 'žəvi, 'torpi, del. na -l m.: 'radiʉ, 'dabiʉ, 'anaɪst ~ a'nā:ɪst;</i>

3.11.2 Lazec

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	La	GRADIVO
*ē/*ĕ-	> *ej	> *ej	> e:ī	s'me:ix; b're:iza, ne've:ista;
*ō	> *ou	> *ū	> o:	ko'ko:š;
*ē/*ĕ-	> *ē	> *ie	> iə	'liət, 'miət, pe'piəy; 'ziəle, 'ziəneɣ, 'piəre, del. na -l m. 'ni:əsu, 'si:ədən;
*ē/*ĕ-	> *ā	> *ie	> iə	/
				'diətela, pok'liəknət;
*ō-	> *ō	> *uo	> o:	š'ko:da, 'vo:la, 1. os. ed. sed. 'no:sin;
*ō/*ĕ-	> *ā	> *uo	> o:, u:	'mo:š, 'so:t, go'lo:p; k'lu:p, 'ru:p ~ 'ro:p;
				'go:ba, 'to:ča;
*ā/*ā-		> *ā	> a:	'va:s, 'da:n, 'la:n; 'ma:ša, 'sa:ine, 3. os. ed. sed.: 'sa:xne, 'ga:ne;
*ī/*ī-			> o:ū	'vo:uk; 'vo:una, prid. ž. 'po:una;
um. nagl. e			> iē	'ziēna, 3. os. ed. sed.: 'tiēče, 'niēse;
um. nagl. o			> uo	'nuoga, 'kuosa;
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
*ī/*ī-	> *ī	> *ī	> i	'list; 'lipa, 'riba, 'xiša;
*ū/*ū-	> *ū	> *ū	> u	'luč; /
*IV ⁰	> *IV ⁰	> *IV ⁰	> /	/
umično nagl. ə	*əV̄ > əV			s'təbər, məgla;
terc. premik cirk.	*VV̄ > V̄V			'sənu:, 'peru, 'mesu, im. mn.: 'pesti, 'koši, 'zobi, 'dužan, 'lēpu, 'dēšet;
umik dolg. akuta	*VV̄ > V̄V			'cəyan, 1. os. ed. sed. 'moučin, 3. os. ed. sed. k'leči;

3.11.3 Draga

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	Dr	GRADIVO
*ē/*ĕ-	> *ej	> *ej	> e:, e:ī	'mē:x, k'lēt, s'lē:p, mest. ed. na s'vē:ti, le'sē:n; m'lē:ko, d'lē:tō, s'tē:na; rod. mn. 'lēt, del. na -l sr. 'dē:lalu; 'lē:š, b're:ik; p'e:šēk; s'vē:ča; del. na -l m. 'de:ilu; k'lē:šče; po'lē:nō, 'lē:to, s'trē:xa, p'lē:ša, 'dē:kla, ne'vē:sta, mest. ed. 'čē:sti, 'sē:kat, 1. os. ed. sed. 'vē:n, 3. os. ed. sed. zm'lē:je, del. na -l mn. smo 'rē:zali; ko'lē:šo ~ ka'lē:nō, ž'e'lē:zo, so'se:ida, 'čē:sta, 'pē:na, 'rē:pa, 'rē:zat, 3. os. ed. sed. 'sē:iče, se 'mē:jša, del. na -l mn. 've:īdli;
*ō	> *ou	> *ū	> o:, o:	'nō:s, 'nō:xt, t'vō:r, mu'zō:l, 'kō:st, si'rō:ta, 'tō:; 'n ^u ō:š ~ 'nō:š; 'vō:s, 'mō:st, g'nō:ī, me'sō: ~ me'su:, se'nō:;
*ē/*ĕ-	> *ē	> *ie	> e:, e:	'pē:č; 'mē:t, 'vō:sēk; g'lē:žn, 'žē:nix, 'zē:le, rod. ed. vāšē:sa, im. mn. sk'lē:pi, 'rē:bra, 'žē:nške, 3. os. ed. sed. zm'lē:je; prid. ž. de'bē:la;
*ē/*ĕ-	> *ā	> *ie	> e:, e:	'pē:st; 3. os. ed. sed. t'rē:se, se p'rē:de; 3. os. ed. sed. se z'vē:že; p'rē:sīca;
*ō-	> *ō	> *uo	> o:, o:	'kō:ža, s'kō:rja, 'pō:īstla; 'xō:ja, del. na -l mn. 'mō:gli;
*ō/*ō-	> *ā	> *uo	> o:, o:	'nō:tār; po'sō:da, 'pō:t; 'zō:p, 'mō:š; prid. sr. 'vō:tlō; 'pō:pek, 'ō:gīe; 's ^u ō:t;
*ā/*ā-		> *ā	> a:	'ta:st, 'da:n, 'va:s, 'la:n; 'ta:šča, s'na:xa;
*ī/*ī-			> o:ū	'ko:ūk, 'žō:uč, 'so:uza; 'čō:un, prid. ž. 'dō:uga;
um. nagl. e			> ^(l) e:	s'tē:klo, 'tē:ta, 'sē:stra, 'žē:na, 'zīe:mīa, 3. os. ed. sed. 'tjē:če, 'zjē:nit se; v'rtē:nce, 'čē:lu, 'se:dlō, s'tē:gno, v'do:va, 'de:bēu, 've:lik, sk'lē:pat;
um. nagl. o			> ^(u) o:	'p ^u o:tik, 'k ^u o:tu, 'k ^u o:sa, im. mn. 'k ^u o:sci, del. na -l m. 'vuo:zu, 'kuo:sit, 'nuo:sit, 'x ^u o:dit; mest. ed. na s'tro:pu, 'vo:knu, 'uo:nc, del. na -l m. 'xo:du, prila'go:dit;
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
*ī/*ī-	> *ī	> *ī	> i, (i)	'listje, 'žif, pas'tir, 3. os. mn. sed. se'dijo; 'vimu, 'lice, prid. mn. 'sive; ma'ti:ka; 'si:n, k'ri:; me'zi:nc, rod. mn. 'ži:l; 'šilo, 'žitō, ko'rīto, ko'pīto, ko'silō, 'žīua, 'žlica, brada'vica, ro'čica, se'kira, pla'nina, 'pīla, mest. ed.

				<i>'xiši, 3. os. ed. sed. 'piše, 3. os. mn. sed. ne pęštijo 'pustiti';</i>
*ū/*û-	> *ū	> *ū	> u	<i>g'lux, 'sux; k'luč, 'tuic; t'ruplo, 'usta; če'lu:st; p'lu:ča;</i>
				<i>'ruxa, 'kuxna, k'luka, o'kusna;</i>
*IV⁰	> *IV⁰	> *IV⁰	> <u>u</u>V⁰	<i>'uas (ž.), 'uo:nc (star.), g'uō:va, 'žiua (star.), del. na -l ž. reše'va:ua;</i>
umično nagl. a	*əV̇ > əV			<i>s'kadən, 'məgla, s'te:za, 'dęska;</i>
terc. premik cirk.	*V̇V̇ > V̇V			<i>'vəxu, 'nəbu, 'sərci (star.), č'rəvu (star.), rod. ed. 'kərvi, im. mn.: 'uosj, 'zqbi, 'nqxti, 'kastj, 'lədi, 'bōuən, 'xədu, 'tešku; p'rō:so;</i>
umik dolg. akuta	*V̇V̇ > V̇V			<i>'məxur (star.), 3. os. ed. sed. po'kqasi;</i>

3.11.4 Čabar

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	Ča	GRADIVO
*ē/*ĕ-	> *ej	> *ej	> <i>er, ěr</i>	<i>g're:ɣ, s'nɛ:k, s'lɛ:p ~ s'l'ɛ:p, 'lɛ:p; 'rɛ:tka, k'lɛ:šče ~ k'lɛ:šče; m'lɛ:ku, d'lɛ:tu, g'nɛ:zdu, s't'rɛ:la, z'vɛ:zda, s'vɛ:ča; 'mɛ:sec, x'lɛ:bec, č'rɛ:šna, 'vɛ:tər, im. mn. 'lɛ:ta, 1. os. ed. sed. 'sɛ:kan, 3. os. ed. sed. og'rɛ:je, 3. os. mn. sed. 'dɛ:lajo, 'rɛ:žejo; 'mɛ:x, s'tɛ:na, 'dɛ:ža; del. na -l m. 'dɛ:lala; 'mɛ:sto, ko'lɛ:nu, tož. ed. 'dɛ:lo, 'sɛ:me ~ 'sɛ:me, 'ne'vɛ:sta, sm'rɛ:ka, 'dɛ:kla, im. mn. 'pɛ:ge, p'lɛ:šast, pər'dɛ:tj, 1. os. ed. sed. 'vɛ:n, p'rɛ:k; s'vɛ:dər, 'sɛ:me ~ 'sɛ:me, 'lɛ:tu, 'cɛ:sta, s't'rɛ:xa, 'pɛ:na, 'rɛ:zat, po'vɛ:dat, 1. os. ed. sed. 'cɛ:pin;</i>
*ō	> *ou	> *ū	> <i>ur</i>	<i>'nu:č, 'mu:č, 'vu:s, 'ru:k, 'nu:ft, 'ku:st, tož. ed. 'mò:st ~ 'mu:st, 'tu:i, 's'ku:s; g'nò:ij, tož. ed. 'mò:st ~ 'mu:st, 'vò:sɛk;</i>
*ē/*ĕ-	> *ē	> *ie	> <i>er, ěr</i>	<i>'lɛ:t, 'pɛ:č, rod. ed. č're'vɛ:sa, z'mɛ:rəm, p'rɛ:k 'prej'; 'šɛ:st, rod. ed. ko'lɛ:sa; 'pɛ:rje, 'zɛ:le ~ 'zɛ:le, im. mn. 'rɛ:bra, 'sɛ:dəm ~ 'sɛ:dəm, 3. os. mn. sed. m'lɛ:jejo, del. na -l m. 'pɛ:ku; 'zɛ:le ~ 'zɛ:le, 'sɛ:dəm ~ 'sɛ:dəm;</i>
*ē/*ĕ-	> *ā	> *ie	> <i>er, ěr</i>	<i>'pɛ:t, 'pɛ:st; 'rɛ:p, 'pɛ:tek, 3. os. ed. sed. t'rɛ:se; 1. os. ed. sed. g'lɛ:dan, p'rɛ:dem; del. na -l mn. 'vɛ:zali; 'dɛ:tela ~ 'dɛ:tela, s'rɛ:ča;</i>
*ò-	> *ō	> *uo	> <i>or, or'</i>	<i>'vò:la, 'dò:ta, 'kò:ža, 'pò:stla, 'kò:ra; x'ò:ja, or. ed. 'vò:ljo, 3. os. mn. sed. 'xò:dijo;</i>
*ō/*ò-	> *ā	> *uo	> <i>or, or'</i>	<i>'kò:t, 'pò:t ('pò:tik), 'rò:bec, o'rò:dje, 'pò:pek, žel'ò:dec; 'mò:š; 'gò:bec; 'zu:p, k'ru:k; 'gò:ba, 'tò:ča;</i>
*ā/*ā-		> *ā	> <i>a:</i>	<i>'da:n, 'ma:x, 'sa:če, 'pa:in; s'na:xa;</i>
*ī/*ĭ-			> <i>ou</i>	<i>'žò:una, im. mn. 'vo:uki; 'vo:una, tož. ed. na 'Ko:upo;</i>
um. nagl. e			> <i>er, (ɛ:)</i>	<i>'pɛ:lin, s'tɛ:gnu, 'čɛ:lò, 'sɛ:dlu, 'sɛ:lu, 'žɛ:na, 'sɛ:stra, 'zɛ:m̩la, 'dɛ:bu, 3. os. mn. 'rɛ:čejo, o'žɛ:nit se; 'tɛ:ta;</i>
um. nagl. o			> <i>or, or'</i>	<i>'ko:sa, 'ko:tu, 'lo:nc, 'vo:knu, im. mn. 'so:ve, (po)'ko:sit, z'go:nit; 'tò:rek, 'pò:tok, po'kò:pat, z'gò:nc;</i>
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
*ī/*ĭ-	> *ī	> *ī	> <i>i:</i>	<i>'ži:r, 'zi:t, 'si:n, 'či:r, k'ri:, k'či:; 'li:ce, 'zi:ma; mo'ti:ka, b'ri:tva, me'zi:nček, rod. mn. 'ni:f, del. na -l ž. no'si:la, 'ši:vala; 'li:pa, 'mi:za, 'ni:va, 'ri:ba, 'ži:la, ž'li:ca, ly'si:ca, brada'vi:ca, še'ni:ca, 'ši:lò, ko'pi:tu, kò'ri:tu, se'ki:ra, prid. ž. 'si:ta, 3. os. ed. sed. 'pi:xa;</i>

\bar{u}/\bar{u}-	> * \bar{u}	> * \bar{u}	> u:	'lu:č, k'lu:n, č'e'lu:st, 'vu:š, 'su:x, g'lu:x; k'lu:č, klo'bu:k, p'lu:ča, rod. ed. 'du:še; 'ru:da; o'lu:pek, x'ru:ška, im. mn. 'lu:kne; k'lu:ka, rod. ed. (bres) tre'bu:xa, im. mn. 'bu:kve;
*\bar{V}^0	> * \bar{V}^0	> * \bar{V}^0	> /	/
umično nagl. \bar{a}	* $\bar{a}\bar{V}$ > $\bar{a}V$	'dęska, 'tęma;		
terc. premik cirk.	* $\bar{V}\bar{V}$ > $\bar{V}V/\bar{V}V$	've:čir, 'fa:zan, p'rɔ:so, 'nebu, 'testu, 'cepin, 'sərce, 'voku, 'kolu, 'golup, tož. ed. 'seno, im. mn. 'pe:či, 'lę:di; 'la:ži, 'la:si ~ 'lasi, 'vɔ:čj, 'zò:bi, 'nɔči, 'rɔgi, 'veši, tož. mn. 'mesu, 1. os. ed. sed. 'iman, 'syšjt, 'bɔ:lan, 'te:šku, 'xədu, 'dɔ:mou;		
umik dolg. akuta	* $\bar{V}\bar{V}$ > $\bar{V}V/\bar{V}V$	2. os. ed. sed. 'ži:viš, 3. os. ed. sed. 'ži:vi, 'le:ti, 'sa:di, z'go:ni, 'bo:li, 'gərmi, 'anajt;		

3.11.5 Ravnice

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	Ra	GRADIVO
*ē/*ĕ-	> *ej	> *ej	> e:ī	b're:īk, g're:īx, 'le:īs, 'me:īx, s'me:īx, s're:īda, 'le:īp, 'le:īn; 'pe:īsək, k'le:īšče; 'be:īua, m'le:īku, g'ne:īzdu, d'le:ītu, 'de:īte, z've:īzda, s't're:īua, s'te:īna, s've:īča; b'e'se:īda, 've:ītār, 'pe:īsən, 'me:īsəc, x'le:ībəc, im. mn. 'me:īsta, 3. os. ed. sed. 'de:īla; 'le:ītu, 'de:īuu, 'me:īstu, že'le:īzo, ka'le:īnu, pa'le:īnu, b're:īza, sm're:īka, 'ce:īsta, ne've:īsta, s't're:īxa, 'pe:īna, 1. os. ed. sed. 've:īm;
*ō	> *ou	> *ū	> u	'nuč, 'muč, 'ruk, 'nus, 'buk, 'nuxt ~ 'nuft, 'kust, 'must ~ 'mōst, 'us ~ 'vus, rod. ed. ka'kuši;
*ē/*ĕ-	> *ē	> *ie	> è:	'l'èt, 'm'èt, 'p'è:č, rod. ed.: je'mè:na, vre'mè:na, ka'lè:sa ~ 'kaua, p'e'rè:sa ~ 'pera, 'š'è:st; 'ž'è:nska, 'st'è:ua, ž'è:nix, 'p'è:rje, rod. ed.: k'mè:ta, pag'rè:ba, im. mn.: 'rè:bra, v'š'è:sa (star.) ~ 'vexa (mlaj.), 's'è:dən;
*ē/*ĕ-	> *ā	> *ie	> è:	'p'è:t, p'l'è:s, 'p'è:st, 'p'è:dən, 'p'è:tək, 'rè:p; 1. os. ed. sed. g'l'è:dan; s'rè:ča, rod. ed. 'z'è:ta;
*ò-	> *ō	> *uo	> ó:	rod. ed. pa'tò:ka, 'dò:ta, 'kò:ža, 'pò:stəl (ž.), 'šò:ba;
*ō/*ò-	> *ā	> *uo	> ó:	'rò:p, 'zò:p, 'mò:š, pa'sò:da; 'pò:t (m.), 'kò:t, 'mò:ka; 'gò:bəc; 'gò:ba, 'tò:ča;
*ā/*à-		> *ā	> a:	'ua:s, 'da:n, 'ua:n, 'ua:š, 'ta:st; 'ma:ša, 'ta:šča;
*ī/*ĭ-			> o:ū	'uo:uk, 'po:ut, 'žo:ūna, 'so:ūza, 'bo:ūxa; 'uo:ūna, prid. ž. 'do:ūga;
um. nagl. e			> ĩe	'tĭje, 'čĭeju ~ 'čeuu, 'sĭeju, 'žĭena, 'tĭeta, 'sĭestra, 'dĭebu, 'vĭelik, 1. os. ed. sed. 'rĭečĕm, 3. os. ed. sed. 'rĭeče, 's'pĭeče, del. na -l m. 'žĭenu, del. na -l mn. 'pĭeklę;
um. nagl. o			> uo	'kuotu, 'kuoza ~ 'kaza, ²⁰¹ 'kuosa ~ 'kasa, ²⁰² 'nuoga ~ 'naga, 'uosa, 'uofca, 'uogĕn, 'tuorĕk, 'kuonc, 'uonc, 'kuosec, rod. ed.: 'kuoša, 'kuoĭna, k'ruopa ~ k'rapa (mlaj.), ²⁰³ 'puoda, g'ruoba, 'duostę;
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
*ī/*ĭ-	> *ī	> *ī	> i	'zit, 'sin, k'ri, k'či; s'vinja; g'rič; 'lice, 'vinò, 'zima; 'tisa, ma'tika, 'misu; x'rip, 'riba, 'xiša, 'žiua, ka'biua, pua'nina, ž'lica, rod. ed.: 'niti, 'tiča, 'miša, im. mn. 'vile, prid. ž. 'sita;
*ū/*û-	> *ū	> *ū	> u	'luč, 'sux; k'luč, p'luča, 'suša ~ 'šuša (star.), 'duša; 'usta, 'uĭzda; 'lukna; 'bukua, 'jutru, rod. ed.: 'kupa, k'ruxa;
*IV ⁰	> *IV ⁰	> *IV ⁰	> ũV ⁰	'ua:s 'las', 'ua:š, m'uj, pua'nina, x'ua:pəc, d'ua:n, že'uodac, 'gauop, 'kauu, 'megua, 'žiua, rod. ed. 'sĭedua;

²⁰¹ Sekundarna oblika je analogija po stranskih sklonih.

²⁰² Ibid.

²⁰³ Sekundarna oblika je analogija po imenovalniku.

umično nagl. ə	*əV̇ > əV	s'kədən, s'təber, 'pəku, s'təza, 'mɛgʊa, 'dɛska, rod. ed. 'pɛsa, 'dɛʒja;
terc. premik cirk.	*V̇V̇ > V̇V	'mesu, 'nebu, 'peru, 'pepiu, 'večir (ž.), 'kakuš, 'gauòp, 'kauu, 'sərçi, 'sənu, 'tɛstu, rod. ed.: p'raxa, v'rata, s'rani, 'nači, 'mači, 'nagi, 'baga, 'kasti, 'yasi 'vas', 'maža, 'zaba, 'raba, 'kapi 'klop', 'lɛsa, s'nɛga, s'mɛxa, z'vɛri, 'peči, 'meda (star.) ~ 'mè:da (nov.), 'leda (star.) ~ 'lè:da (nov.), 'pesti, im. mn. g'radi, 'zabi, prid. m. 'bauɛn, 'lɛpu, 'devit, 'desit;
umik dolg. akuta	*V̇V̇ > V̇V	'zidar, 'pastir, gas'padar, 'mɛxur, k'ʊobuk, 'kaɯač, s'ramak, 1. os. ed. sed.: se 'patin, s'tajin, 3. os. ed. sed. z'gani, del. na -l m.: 'radiu, 'papiu;

3.11.6 Gerovo

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	Ge	GRADIVO
*ē/*ĕ-	> *ej	> *ej	> ej, (er)	<i>b're:ist, c've:it, d've:istòl-o, 'le:ik, 'le:ip, 'le:in, 'me:ix, fp're:ik, s'ne:ik, ž'le:ip, ka'se:inc 'gosenica', 'pe:isa; 're:idoq, 3. os. ed. sed. 'ze:ixa; 'de:ite, d'le:ita ~ d'le:ta, s'te:ina ~ s'te:na, st're:iua, v're:ime, v'le(i)č, z've:izda, 'be:iua ~ 'bi:ua, 'be:iuòl-o; b'e'se:ida, 'pe:sma ~ 'pe:isma, im. mn. 'le:ita, 'me:isoc, 'pe:isma ~ 'pe:sma, p'le:isən (~ p'le:sən), pan'de:iloq ~ pan'de:loq, s're:ida, s're:idoq;</i> <i>'le:šnik; k'le:šče, g'ne:zdò ~ g'ne:izdo, m'le:ko, v'le(i)č; č're:šna, 'pe:sma (~ 'pe:isma);</i> <i>'ce:ista ~ 'ce:sta, 'de:iuòl-o, ka'le:inòl-o, 'le:itòl-o, 'me:istòl-o ~ 'me:stòl-o, m're:izha, ne'de:ila, p'le:it, 're:ipa, 'se:ikat (~ 'se:kat), 'se:ime ~ 'se:me, s'e'se:ida, sm're:ika, st're:ixa, 'te:ime, v're:iča (~ v're:ča), z're:it;</i>
*ō	> *ou	> *ū	> u(ı)	<i>g'nu:ı, 'xu:r 'dihur, 'mu:rje, t'vu:r 'tvor', z'gu:n, 'nu:č (~ 'nuč), 'mu:č, 'ru:k, 'pu:lje (~ 'pulje), 'nu:ft, 'tu;</i> <i>b'rut 'brod, splav', 'bus, 'kust, 'must, 'nuč, 'nuft, 'nus, 'vus, 'buk, z'nuj, 'nuš, im. mn. si'nuvj, ka'kuši, 'pudan ~ 'pudən 'poldne', 'pulje, 'su 'sol', 'tu; kučka 'kvočka, koklja';</i>
*ē/*ĕ-	> *ē	> *ie	> i, é:	<i>'ši:st, 'pi:č; z'mi:ron; ve'si:ua;</i> <i>'mè:t, rod. ed. ji'mè:na;</i> <i>š'ci:ra, 'si:døn, 'si:dmi, t'ri:tji;</i> <i>im. mn. 'rè:bra, 'zè:le, 'pè:rje, rod. ed. pag'rè:ba, prid. m. q'žè:nən, prid. ž. d'e'bè:ua, 1. os. ed. sed. 'mè:čen, del. na -l m. 'pè:kò;</i>
*ē/*ĕ-	> *ā	> *ie	> i, é:, (er)	<i>'pi:t, 'ri:p, 'pi:st 'pi:tnaist, s'pi:ke 'spet'; 'pi:toq;</i> <i>'pè:st; pa'žè:ta, 1. os. ed. sed. 'zè:bən; 1. os. ed. sed. g'lè:dan; zè:pst;</i> <i>ga've:dna, 3. os. ed. sed. p're:de, 1. os. mn. sed. g'le:damòl-o ~ g'le:ıdamòl-o, 3. os. mn. sed. 'še:tajò (~ 'šje:tajòl-o);</i> <i>'dè:təlca, pak'lè:knit;</i>
*ò-	> *ō	> *uo	> u, ó:	<i>1. os. ed. sed.: 'xò:djn, 'nò:sjn, 'mò:ljn, p'rò:sjn;</i> <i>g'ru:bje', g'ru:zdje, 'vu:r 'vor' ^au:ja 'hoja, jelka', 'ku:ža, 'ku:ra 'skorja', 'nu:f, 1. os. ed. sed. p'ru:sjn (~ p'ruosjn), 3. os. ed. sed. 'vu:zijo;</i>
*ō/*ò-	> *ā	> *uo	> u, ó:	<i>'mu:š, 'zup; 'put, 'ku:t, st'ru:čje, v'ru:č; 'mu:ka, 1. os. ed. sed. 'ku:plən 'kopati, kopljem'; 'bu:bən;</i> <i>'gò:ba;</i> <i>'tu:ča;</i>
*ā/*à-		> *ā	> a:	<i>'da:n, 'va:s, 'ua:š, 'pa:in, 'ma:xavina;</i> <i>'ma:ša, 'pa:sji-ı, 'ma:løn;</i>
*ī/*ĭ-			> o:u	<i>'vò:^uk, 'žò:ut 'žolt, rumen', 'žò:uč; 'dò:uk, 'kò:uk (~ 'kò:k); 'bò:uxa, 'žò:^una;</i> <i>'vò:una;</i>

um. nagl. e		> je:	'č̣e:sən ~ 'č̣̌e:sən, 'č̣e:uò ~ 'č̣̌e:uò/-o, 'sje:uòl/-o, 'sje:duo, 'zje:m̌la, 'sje:stra, 'zje:na (~ 'ẓ̌e:na), 'zje:na (~ 'ẓ̌ena), 'ďie:bǰu/-eu, 'ťje:uoc 'tele', v'ǰe:lik ~ v'vi:lik, rod. 'm̌je:ne, 1. os. ed. sed. 'řie:č̣ən, 3. os. ed. sed.: 'řie:č̣e, pa'ťje:č̣e, del. na -l ž. p̌ər'ňje:sua; 'č̣e:uò ~ 'č̣̌e:uòl/-o, 'č̣e:sən ~ 'č̣̌e:sən, 'ẓ̌e:na ~ 'ẓ̌̌e:na;	
um. nagl. o		> uò:	'uò:fca, 'uò:knò (~ 'o:knò), 'uò:sa, 'uò:na 'ona', 'uò:sua ~ 'uò:sua, š̌ǰ'ruò:ka, 'p̌uò:ǩle 'potlej', pa 'ňuò:č̌j; 'uò:g̃ən (~ 'o:g̃ən), 'uò:g̃ən, 'uò:rò ~ 'o:řou, ^u o:sò, p'uo:tok, p'uo:tok, vduò:v̌ac, 'ǩošac, ('m̌o:ľc ~) 'm̌uo:ľc 'molj', 'uò:v̌os, f'tuò:řok ~ 'tuò:řok, im. mn. šq̌'kuò:ľj, 'vuò:žǰt, 'duò:b̌ǰt, p'ruò:šǰt; 'buò:sa (~ 'b̌o:sa), 'duò:ba (n.), 'nuò:ga (~ 'ňo:ga), 'può:sò, 'kuò:za, 'guò:ra ~ 'gara, 'kuò:tu, 'kuò:nc, 'uò:v̌os, rod. ed. 'nuò:sa, 'duò:b̌ǰt, 3. os. ed. sed. 'zuò:ve;	
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
*ī/*i-	> *ī	> *ī	> i(:)	'sin; g'rič, 'listje, p'ridon, 'nizok, pu'a'nina; 'zima, g'lista; m'linar, ma'tika, 'zipka, 1. os. ed.: 'mišlǰn, 'viďǰn, š̌kiľǰn; 'si:n, 'zi:t, 'ž̌i:r; 3. os. ed. sed. c'vi:ľj; k'ri:uò, b'li:žj, 'pi:sm̌o/-o; m̌o'ž̌i:nč̌ok, bra'vi:nc, ma'li:tva, 3. os. ed. sed. s'pi:, del. na -l ž. ož̌e'ni:ua ~ ož̌e'ni:ua; 'vime, 'sitò, g'liva, š̌liva, ž̌lica, 'iskra, ka'biua, kap'riva, dva'riš̌če, gre'dica ~ greǰ'dica, kaš̌čica, ka'zica, kaš̌e'nica, ľǰsica, nas'nica ~ nos'nica, pra'sica, ^u oš'lica, 'sirutka, im. mn.: 'š̌ibe, 'miš̌j, 'žilaf, 'viďǰt/-it, 1. os. mn. p̌ijemo, del. na -l m. s'liš̌au/-ou/-ou; s'tri:na, šǰki:ra, š̌ti:řj, 'zi:tu, 1. os. mn. sed. 'pi:jemo;
*ū/*u-	> *ū	> *ū	> u	'sux; 'suša, ž̌ul, im. mn. k'luč̌j; prid. sr. 'tuje; f'ruška, 'lukna, 'jutri, 3. os. ed. sed. 'kuxa; 'kuxna, 'ruxa, 'puš̌cat;
*IV⁰	> *IV ⁰	> *IV ⁰	> uV⁰	'ua:č̣ən, k'ua:s, pu'a'nina, g'ua:va, d'ua:n, x'ua:č̣e, ž̌'ua:xta, zg'ua:v̌nik, uob'ua:č̣no, 'ga:uop, 'ža:uost, 'jigua, ka'biua, 'metua, š̌'ta:ua, prid. ž.: ve'si:ua, ďe'bi:ua, 3. os. ed. sed. 'ua:ja 'lajati', del. na -l ž. g'le:daya ~ g'le:ida:ua, 'vidua, ďy'ža:ua, 'ze:ua ~ 'zi:ua, sk'riua, 'da:ua, še'ďe:ua, pa'piua, pra'da:ua, da'bi:ua, t'ka:ua, k'ře'pa:ua;
umično nagl. a	*əV̌ > əV			'b̌əžək, 'ťəma, 'p̌əku, 'm̌əǧua, rod. ed. 'ďəž̌ja, 'ďənəs;
terc. premik cirk.	*VV̌ > V̌/V̌V			'ďe:ǩle, 'ľe:p̌o, 'ťje:uòl/-o, b'la:ǧo, 'ǔa:šj, 'ga:uop, 'ka:rin, 'ǔoǩu, im. mn. 'ǔoči ~ 'ǔoka, 'ǔobras, 'ǰeč̌m̌ǰn/-en, 'več̌ir/-ǰr, 'mev̌ok, 'dev̌ǰt, 'dešǰt ~ 'de:šit, 'pep̌ǰu, 'vešǰu, rod. ed. 'peči, im. mn. s'm̌eti, 'šarci, rod. ed. s'ťvari, 'gasput, 'kauo, 'kakuš, rod. ed. 'kasti, rod. mn. 'nači, 1. os. ed. sed. 'paznan 'poznati', 'šǰnò, 'v̌üx̌o/-o (mn. 'vuha), 1. os. ed. sed. 'v̌üdre, del. na -l m. 'p̌üsťǰu, del. na -n m. 'p̌üš̌čen, 'ǩrvaf ~ 'ǩərvaf;
umik dolg. akuta	*VV̌ > V̌V/V̌V			'pasťǰr, 'm̌ix̌ur, 'uò:f̌car, 'kamarc, s'ramak, 1. os. ed. sed. 'maž̌ǰn (~ 'mož̌ǰn), 3. os. ed. sed. 'ž̌ivi, 'ǩəpi ~ 'ǩəp̌ǰ 'kipeti', 'gari, f'tapi se, z'gani;

3.11.7 Plešce

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	Pl	GRADIVO
*ē/*ĕ-	> *ej	> *ej	> e:	s'nɛ:t, ple'vɛ:u, c'vɛ:tok, im. mn. č'rɛ:va; prid. ž. 'bɛ:la; 'sɛ:čka, ²⁰⁴ b'rɛ:skva, im. mn. č'rɛ:šne; (x'ruškaf) 'lɛ:is; ʉo'rɛ:x, 'sɛ:me (za ž'bulco), 'rɛ:pa, rod. ed. 'rɛ:pe, ne:iz'rɛ:lo, 'cɛ:pit;
*ō	> *ou	> *ū	>	/
*ē/*ĕ-	> *ē	> *ie	> i:, e:	'tɛ:pka; 'zi:le, je'si:nsku;
*ē/*ĕ-	> *ā	> *ie	> i:, è:	'ri:sa, 'ri:sonce; st'rè:st; 'di:tela;
*ō-	> *ō	> *uo	> o:	g'rɔ:zdje;
*ō/*ĕ-	> *ā	> *uo	> o: / u:	'gɔ:dla 'kar ostane pri kuhanju žganja'; st'ru:čje;
*ā/*ā-		> *ā	>	/
*ī/*ī-			>	/
um. nagl. e			> e:	'če:son, 're:tkvica;
um. nagl. o			> o:	'vo:da, 'ʉo:brat;
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
*ī/*ī-	> *ī	> *ī	> i	'list, im. mn. 'listi, 'ribati; og'rizok, moto'viuc; 'bi:lje; s'liva, kəš'čica, gre'dica, lɛs'nika, lə'pina, ma'lina, im. mn. (č'arne) ma'line, stər'nišče, 'cima, ²⁰⁵ 'kiməl 'kimelj, kumina' ka'pina 'kopina, robida', im. mn tro'pine; n'ji:va ~ 'ni:va, še'ni:ca;
*ū/*ū-	> *ū	> *ū	> u	o'lupok, x'ruška; 'muxa, ž'bulca, 'buča, 'ružit;
*ɪV ⁰	> *ɪV ⁰	> *ɪV ⁰	> ʉV ⁰	'ʉa:t, s'ʉa:k, 'ja:buana, 'zi:ʉənca, sa'ʉa:ta;
umično nagl. ə	*əV̂ > əV			
terc. premik cirk.	*VV̂ > V̂/V̂V			'ʉo:ku, im. mn. 'ʉo:či, 'ʉasi
umik dolg. akuta	*VV̂ > V̂V			p'lo:viš 'plaviš, prvo žganje', 2. os. ed. sed. 'sa:diš;

²⁰⁴ S pomenom 'zrezana koruzna slama'.

²⁰⁵ S pomenom 'samo tisto, kar se je kuhalo za prašiče'.

3.11.8 Zamost

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	Za	GRADIVO
*ē/*ĕ-	> *ej	> *ej	> e:ī	'me:ix, mest. ed. na s've:iti, tož. ed. v s're:ido, 'le:ip, p're:ik, d've:ij; 'de:ite, del. na -l sr. bo'le:juo; 'me:isec, be'se:ida, rod. mn. 'le:it, 3. os. ed. sed. 'de:ija, del. na -l m. 'de:ilu; ko'le:inu, 'me:isto, 'le:ito, rod. ed. 'le:ita, ne'de:ila, 'ce:ista, tož. ed. v 'Re:iko, mest. ed. v 'Re:ike, prid. ž. 'le:itna, 1. os. mn. sed. ob'le:ičemo, 'me:inimo se, 2. os. mn. sed. 've:ište;
*ō	> *ou	> *ū	> u(:)	tož. ed. gos'pu:da, tož. mn. ko'ku:ši, mo'yu:če, 'tu:lku, s'ku:zi, 'tu:, s'tu: 'nus, s'nuči;
*ē/*ĕ-	> *ē	> *ie	> è:, i:	'še:st; tož. ed. 'vi:lko, 'si:dmeɡa; 'žè:nska, del. na -l m. 'rè:keu, 'sè:dən;
*ē/*ĕ-	> *ā	> *ie	> è:, i:	'pè:t, zak'lè:tø; 'pè:tøk; 'vè:čje; s'pi:kj; 'pi:te 'petega, pete', del. na -l m. u'zi:u; mest. ed. svi:ti; del. na -l m. mn. g'li:dali; s'rè:čno, pag'lè:dat;
*ò-	> *ō	> *uo	> ó:	'uø(:)seŋ, rod. ed. 'vò:le 'volja', tož. ed. 'vò:lø, go'tò:ve, 1. os. ed. sed. 'mò:ren, 'xò:djŋ, 2. os. ed. sed. 'xò:diš, del. na -l m. 'xò:diu, 'mògu;
*ō/*ò-	> *ā	> *uo	> ó:	'mò:š, 'zò:p;
*ā/*ā-		> *ā	> a:	'da:n; mest. ed. k 'ma:šj;
*ī/*ī-				–
um. nagl. e			> ĩe	s'tjegnu, 'sjeŋtra, 'žjiena, tož. ed. 'mjene, mest. ed. pər 'tjetj, 1. os. ed. sed. pər'njesem, 3. os. ed. sed. 'rječe, del. na -l 'rjekua, 'pjelau, 'liežat;
um. nagl. o			> uo	'tuoruk, tož. ed. 'kuojna, or. ed. s 'kuojni, mest. ed.: na 'guori, na B'ruodj, 'nuoga, stra'xuota, prid. ž. 'muočna, 'uona, 3. os. ed. 'zuove se, del. na -l m. ras'kuopau, 'vuozit, p'ruosit, 'xuodit;
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
*ī/*ī-	> *ī	> *ī	> i(:)	'si:n, or. ed. is 'si:nən, 'zi:f, 'tri:, del. na -l m. po'bi:rou, pöpüs'ti:u, del. na -l m. mn. ka'si:li; del. na -l m. mn. xo'di:li; 'li:ce; 1. os. ed. sed. 'vi:din; del. na -l mn. da'bili; rod. ed. s x'riba, mest. ed. x'ribj, tož. ed. 'šišo, or. ed. da'vi:co, tož. mn. 'bike;
*ū/*ū-	> *ū	> *ū	> u(:)	p'lu:ča; 'kuxna, del. na -l m. zas'lu:ži ^h ;
*IV ⁰	> *IV ⁰	> *IV ⁰	> uV ⁰	x'ua:če, g'uā:š, g'uovnik, m'ua:t, s'rē:ua, im. mn. 'uosi, 'ma:uo, 3. os. ed. sed. 'de:ija, del. na -l sr. 'viduo, del. na -l ž.: 'da:ua, pər'šua, zre'di:ua, del. na -l m. mn.

			za'kua:li;
umično nagl. ə	*əV̂ > əV		
terc. premik cirk.	*V̂V̂ > V̂V		'gosput, 'večir, 'uoku, 'vexu, 'teuu, 'kokuš, rod. ed. 'vasi, 'mesa, 'neba, im. mn. 'zobi, 'nogi, 'kozi, 'uoci, 'ledi, 'uosi, 'nixče, 'vesiu, 'ləpo ~ 'ləpu, 'domu ~ 'damu, 1. os. ed. sed. 'pəznan, 'iman, del. na -l m. 'jimiū, 'jəgrau, 'desit; 'mōzi:nc;
umik dolg. akuta	*V̂V̂ > V̂V		g'uochnik, 1. os. ed. sed. 'bojin, 3. os. ed. sed. 'boli;

3.11.9 Osilnica

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	Os	GRADIVO
*ē/*ĕ-	> *ej	> *ej	> e:ī	'mē:ɫx, b'rē:īk, j'e:īs, s'rē:īn, s'nē:īk (pa:da), s'rē:īda, s'lē:īp; 'lē:īšnek, 'rē:ītka, k'lē:īšče; g'nē:īzdó, s'vē:īča, č'rē:īda, s'tejna, z'vē:īzda, s't'rē:īxa, s't'rē:īla, 'dē:īte, prid. ž. 'bē:īua, 'lē:īpa ('večir); b'rē:īskva, 'mē:īsoc, rod. mn. 'lē:īt, 1. os. ed. sed. 'dē:īuan; 'sē:īvār, s'vē:īdār, ko'lē:īnó, ž'e'lē:īzó, 'lē:ītó (-u), 'sē:īme, rod. ed. so'sē:īda, ne'vē:īsta, 'lē:īsa, b'rē:īza, m'rē:īža, 'rē:īpa, ne'dē:īla, p'lē:īša;
*ō	> *ou	> *ū	> u	'nuft, 'nus, 'must, 'vusok, g'nuij, z'gun, 'put 'plot', 'kust, 'nuč, 'su, 'sura;
*ē/*ĕ-	> *ē	> *ie	> i:	'ši:st, 'pi:č, 'mi:t, rod. ed. je'mi:na, vē'či:rja; 'zi:le, im. mn. 'ri:bra, rod. ed.: k'mi:ta, te'li:ta, ječ'mi:na, vre'mi:na, prid. ž. de'bi:ua, 'si:don, t'ri:tjē, 1. os. ed. sed. 'mi:čen, 3. os. ed. sed. se uo'ži:nē, 'mi:le 'mleti', del. na -l m. 'ni:sū ²⁰⁶ ;
*ē/*ĕ-	> *ā	> *ie	> i:	'pi:st, 'pi:t, 'ri:p, 'pi:tok, rod. ed. 'zi:ta; 'ri:sje, 3. os. ed. sed. g'li:da, p'ri:de, gri; s'ri:ča, rod. ed. te'li:ta;
*ò-	> *ō	> *uo	> u:	'ku:ža, š'kò:da ~ š'ku:da, 'vu:r, ²⁰⁶ 'pu:stel, 'du:bār, 1. os. ed. sed. 'nu:sēn;
*ō/*ò-	> *ā	> *uo	> u:	'mu:š, 'zu:p, k'uu:p; 'pu:t, 'ru:bāc, primer. 'vu:žjē; 'mu:ka 'moka'; 'pu:pok; 'gu:ba, 'tu:ča;
*ā/*ā-		> *ā	> a:	'va:s, 'da:n, 'ta:st; 'ma:ša, 'ta:šča;
*ī/*ĭ-			> o:ū	'so:uza, 'čo:un, 'bo:uxa, 1. os. ed. sed. 'ko:unen; p'o:ux;
um. nagl. e			> ie	'pi:elen, 'čiesn, 'č'euo, s'tjegno, 'tjele, 'sieduu, 'ziemla, 'tjeta, 'siestra, 'žjena, 'djebeu, 'vjelok, 1. os. ed. sed. 'niesen, k'ljepat, uo'žjenit se, 'mjetat;
um. nagl. o			> uo	'puogrep, 'puopar, rod. ed. 'kuoīna, 'woknu, 'uorix, 'puosu, 'kuožux, 'uogon, z'guonc, 'tuorok, 'kuotu, 'buožēč, 'nuoga, 'kuosa, 'ruosa, 'uoda, 'uofca, 'kuoza, 'uosa, 'guora, prid. nedol. ž. ve'suoka, z'guonit, 'muolet;
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
*ī/*ĭ-	> *ī	> *ī	> i	'sin, x'či; 'nizok; 'vinu, 'lice, g'lista, 'zima, b'lizē; 1. os. ed. sed. 'vidēn; x'rip, 'šiūo, ko'ritó (-u), 'žitó, ko'pitu, pa'rišče, 'niva, se'kira, g'riva, (žila) ~ 'žiua, 'riba, s'liva, ma'lina, ž'lica, še'nica, gre'dica, lē'sica, pra'sica, ro'čica, ko'pica, brada'vica, p'litok, š'tirē;
*ū/*ù-	> *ū	> *ū	> u	b'rus, g'lux, 'sux; k'luč, p'luča; 'vusta; x'ruška; v'nuk, 'jutru, k'luka, 'muxa, 'bukva, 'burja, 'luža, rod. ed. k'ruxa, mest. ed. f tre'buxē;

²⁰⁶ Op cit. 29.

*IV⁰	> *IV ⁰	> *IV ⁰	> uV⁰	<i>k'ua:s, p'uomin, t'ua, d'ua:ka, x'ua:če, š'ta:ua, 'uosua, 'de:ikua, del. na -l ž.: t'ka:ua, š'ua, 'de:iuoua, tər'pə:ɪua, 'niesua, no'siua, 'vidua;</i>
umično nagl. ə	*əV̂ > əV			<i>s'kodon, 'toma, 'mogua, s'toza;</i>
terc. premik cirk.	*V̂V̂ > V̂V			<i>'vixar, 'vexu, 'večir (ž.), 'jesin, 'nebu, 'peru, 'sənu, 'mesu, 'jəmi, 'postərf, 'sərɕi, z'uotu, 'zalif, 'uobuak, 'uobruč, 'korin, 'kokuš, 'uoku, 'kouu, rod. ed.: 'peči, 'ləsa, 'nogi, 'soli, 'moči, 'kosti, s'uomi, g'uovi, s'nega, 'pesti, 'zaba, v'rata, b'radi, 'vasi, d'uani, p'raxa, im. mn.: 'uasi, 'leđi 'bouon, 'mexak, 'uoxak, 'težak, m'uodu, 'mokru, d'ragu, 'lepu, 'gostu, s'pomlat, 'doma, 'devit, 'deset,</i>
umik dolg. akuta	*V̂V̂ > V̂V			<i>'žəpan, 'mexur, 'komar, 'košar, 'kovač, 'uopar, gas'padar, 1. os. ed. sed.: 'gorin, 'kosin, 'topin, 'təpin, 'dərčim, 'čəpin, 'səšin, 2. os. ed. sed. 'živəš, 3. os. ed. sed.: 'gərmi, 'pərđi, s'mərđi, 'gori, 'rosi, z'goni, 'čəpi, 'leži, 'onaɪst;</i>

3.11.10 Hrvatsko

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	Hr	GRADIVO
*ē/*ĕ-	> *ej	> *ej	> e:ī	b're:ig, 'le:is, 'me:ix, 'le:ip; 'pe:isok, 'le:išnik, k'le:jšće; 'de:ite, m'le:iku, 're:ika, č're:ida, s've:iča, 're:is; b'e'se:ida, č're:išna, 'me:isoc, x'le:iboc, rod. mn. k'o'le:in, 3. os. ed. sed. 'de:ija,; 'me:istu, ko'le:inu, b're:iza, 're:ipa, 'ce:ista, ne've:ista, 'pe:ina, 2. os. ed. sed. 've:iš;
*ō	> *ou	> *ū	> u:	'nu:č, 'mu:č, 'ru:k, 'bu:k, 'nu:s, z'gu:n, 'vu:s, 'nu:ft, 'ku:st, rod. ed. go'uu:ba, im. mn. si'nu:vi, s'ku:zi, uo'ku:li;
*ē/*ĕ-	> *ē	> *ie	> i:	'li:t, 'pi:č, z'mi:rōn; 'zi:lē, 'ži:naska, rod. ed.: je'li:na, pog'ri:ba, vrē'mi:na, im. mn.: 'ri:bra, 'si:ua, prid. ž. 'di:sna, prid. mn. ž. de'bi:lē, del. na -l m.: 'ni:syu, 'ri:kyu, 'si:dōn;
*ē/*ĕ-	> *ā	> *ie	> i:	'pi:t, s'pi:t, 'ri:p, 'ri:d; 'pi:tok, 1. os. ed. sed.: p'li:šēn, 3. os. ed. sed. 'zi:bē, g'ri:, del. na -l ž. 'zi:ua; 1. os. ed. sed. g'li:dan; tož. ed. s'ri:čō, prid. ž. s'ri:čna;
*ō-	> *ō	> *uo	> u:	'vu:la, s'ku:da, s'kurja, 'ku:ža, 'du:bōr, 1. os. ed. sed.: 'xu:din;
*ō/*ĕ-	> *ā	> *uo	> u:	k'ru:g, 'ku:s, 'mu:š, 'zu:p; 'pu:t; 'gu:ba, 'tu:ča;
*ō/*ĕ-		> *ā	> a:	'da:n, 'pa:in, 'ča:st; 'ma:ša, 'sa:ine;
*ī/*ĭ-			> o:u	'vo:uk, 'žō:una, 'čō:un, 'pō:už; im. mn. 'pō:uj, 'pō:una, 'vō:una;
um. nagl. e			> ie	'čjeuō, 'sje:stra, 'zi:emla, 'djebyu, daj. 'mjenj, 3. os. ed. sed. 'tječe, 'riječe, del. na -l ž. 'njesua, 'riekua;
um. nagl. o			> uo	'uoknu, 'nuoga, 'kuosa, 'uosa, 'guora, 'ruosa, 'vuoda, 'buožič, 'kuotu, tož. ed. f 'uogōn, mest. ed. 'nuosōn, prid. ž. 'buosa, 'kuosit, 'nuosit, go'vuorit, 'duobit, pō'nuočī;
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
*ī/*ĭ-	> *ī	> *ī	> i:, (i)	'si:n, x'či:, 'ži:f, 'vi:nu, 'zi:ma, 'ti:xo, prid. tož. mn. 'si:vē; 1. os. ed. sed.: 'vi:din, 3. os. ed. sed. 'si:li, 'mi:slj; 'zit, 'list, 'zima; rod. ed. 'ri:ti, 'ži:lca 'žilica', lu'pi:na, 'ni:va, 'ri:ba, 'xi:ša, k'ni:ga, 'mi:za, 'ši:ba, še'ni:ca, se'ki:ra, 1. os. ed. sed. s'pi:n, del. na -l ž. do'bi:ua;
*ū/*û-	> *ū	> *ū	> u:	'lu:č, 'vu:š, g'lu:x, 'su:x; 'žu:l, 'du:ša, p'lu:ča; 'vu:sta; o'lu:pok, 'lu:kna, x'ru:ška; 'bu:kva, 'mu:xa, 'bu:rja, rod. ed.: k'ru:xa;
*IV ⁰	> *IV ⁰	> *IV ⁰	> uV ⁰	'uoxku, 'ua:čna, g'uō:va, z'uō:tu, x'ua:poc, d'ua:ka, d'ua:n, g'ua:tkā, ž'ua:xta, x'ua:čē, 'ža:uost, pō'uō:žit, žē'uō:doc, pud'ni:na, 'ma:uu, del. na -l ž.: mu'ča:uā, nar'di:uā, 'vi:duā, pō'za:bi:ua, pō've:ido:ua, 'de:iuō:ua, del. na -l sr. 'le'ža:uu;

umično nagl. a	*əV̂ > əV	'doska, 'moġla, s'toβor, 'bozok, 'toma;
terc. premik cirk.	*V̂V̂ > V̂V/V̂V	č'revu, 'vy:xu, 'sərci, 'nə:bu, 'mɛ:su, z'uq:tu, 'uo:buak, 'sɛ:nu, p'lɛ:viu, 'tɛ:stu, 'vɛ:čir, 'gɔ:uqob, rod. mn. 'kɔsti, im. mn. 'noġi, 'uq:či, 'uqsi, 'pɛ:sti, 'lɛdi, 'kɔ:zi, 'bovan, 'lɛ:sin, s'trupin 'strupen', 'zatu, s'uqobu, 'uqku, 'dɛ:sit, 'dɛ:vit, 1. os. ed. sed. 'pɔznan, 2. os. ed. sed. 'uobračaš, 3. os. ed. sed. 'ima;
umik dolg. akuta	*V̂V̂ > V̂V/V̂V	1. os. ed. sed.: 'mučin 'molčim', spystin, 'bo:jin, 3. os. ed. sed.: 'živi, 'də:rči, 'gɔ:ri, z'gɔri, 'və:rti, 'dərži, 'lɛži, del. na -l m. 'ži:viu;

3.11.11 Bosljiva Loka

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	BoL	GRADIVO
*ē/*ĕ-	> *ej	> *ej	> e:ī	s'ne:īk, b're:īk, 'me:īx, č're:īvol, im. mn. č're:īva, 're:īč, s're:īda, go'se:īnca, 'le:īp, s'le:īp; 'le:īšnik, 'le:īska, k'le:īščä; m'le:īkò, g'ne:īzdòl-u, 'pe:īsta, s've:īča, č're:īda, v're:īme; 've:ītr, 'me:īsoč, b're:īskva, rod. mn. 'le:īt; s've:īdòr, 'le:ītò, že'le:īzo, ko'le:īnò, 'te:īme, 'se:īme, 'de:īkuā, b're:īza, 've:īverca, p'le:īša, 're:īpa, m'le:īt, 're:īzat;
*ō	> *ou	> *ū	> u:	'nu:s, 'nu:ft, g'nu:ī, 'vu:s, (po asimilaciji) 'pu:t 'plot', 'u:s ~ 'uo:s 'os', 'mu:st, z'gu:n, s'tu:k, 'pu:le, nu:č, 'ku:st, im. mn. 'ku:ya, ko'ku:šj, ko'ku:šja, s'tu:, 'bu:ī, š'nu:čj, s'ku:zi, o'ku:le, 'tu:
*ē/*è-	> *ē	> *ie	> i:, è:	'li:t, 'mī:t, 'ši:st ~ 'šē:st; 'zi:nix, 'zi:le, 'ži:niska, s'ti:lā, 'pi:rje, rod. ed.: k'mi:ta, im. mn. ve'se:sa ~ ve'si:sa, ječ'mi:nova, 'si:dòn, t'ri:tja, 'ši:sta, po'di:snj; rod. ed.: ve'čē:ra, im. mn. ve'se:sa ~ ve'si:sa, k'mè:čkj, del. na -l m.: pər'nē:siu, 'rè:kēu;
*ē/*è-	> *ā	> *ie	> i:, è:	'pi:t, 'vi:čje, s'pi: 'spet'; 'pi:tòk, im. mn. 'mi:čā, 3. os. ed. sed. s'vi:tj; 'pè:st ~ 'pe:īst, za'čē:tòk, nai've:čji, po'rè:dno, za've:zat, g'li:dat;
*ò-	> *ō	> *uo	> u:	'ku:ža ~ 'kò:ža, 'xu:ja, š'ku:da, s'ku:rja, 'ku:ra, 'ku:īzi, 'ku:īnski, 3. os. ed. sed. 'vu:zijò;
*ō/*ò-	> *ā	> *uo	> u:/ò:	'mu:š ~ 'mò:š, 'zu:p, 'gu:ska, 'nu:trj, (po asimilaciji) 'ku:p 'klop'; 'pu:t, 'ru:boč, rod. o'ru:dja; 'mu:ka; 'pu:pòk; 'tò:ča, im. mn. 'gò:be; 'gu:ba;
*ō/*ò-		> *ā	> a:	'da:n, 'va:s, 'ua:n, 'ta:st, 'ma:īņe 'manjši'; 'ta:ščā, 'da:nkā, 'ma:ša, 'va:ška, 3. os. ed. sed.: 'za:me, 'ža:īne, po'sa:xne;
*ī/*i-			> o:u	'čò:un, 'Vo:učjī x'rip, 'kò:uk; 'Kò:upa, 'vò:una, 'dò:ugj, del. na -l 'tò:uklè;
um. nagl. e			> iē:	se'diē:noč, 'piē:lin, 'čiē:soč, s'tiē:gno, 'piē:tex, 'čiē:uu, 'siē:stra, 'tiē:ta, 'žiē:na, mest. ed. po 'ziē:mlè, 'diē:bēu, 'miē:tat, 'žiē:nit, 'piē:lat, 3. os. ed. sed. 'riē:če, (z)'niē:se, del. na -l m. 'liē:žou, del. na -l ž. s'piē:kua, 'niē:sua;
um. nagl. o			> uo:	'uo:gò, 'uo:knò, 'buo:žič, 'tuo:roč, 'puo:tòk, 'kuo:noč, 'uo:noč, tož. ed. 'kuo:īna, 'uo:fca, 'nuo:ga, 'guo:ra, 'kuo:sa, 'uosa, 'uo:da, 'kuo:za, 'uo:na, p'ruo:sta, vi'suo:ka, 'ruo:sit, 'muo:līt, 'vuo:zīt, z'guo:nīt;
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
*ī/*i-	> *ī	> *ī	> i:	'si:n, 'zi:r, 'zi:t, š'ci:, 'zi:f, t'ri:, 'mi ~ 'mi:, g'ri:č, 'ni:zoč, 3. os. ed. sed. 'zi:be; 'li:ce, 'vi:nò, 'zi:ma, b'li:zè; b'ri:tva,

				im. mn. <i>'vi:tre, del. na -l ž. nɔ'si:ua;</i> <i>'ši:uu, 'zi:tò, kɔ'pi:tò, 'ri:ba, 'zi:la, 'ni:va ~ ('ni:va),</i> <i>g'ri:và, s'li:và, ma'li:na, sɛ'ki:ra, l̥i'si:ca, ž'li:ca,</i> <i>bɾda'vi:ca, nɔs'ni:ca, pra'si:ca, dry'zi:na, kɔ't'li:na,</i> <i>b'ri:sat;</i>
*ū/*ù-	> *ū	> *ū	> y:	<i>'sy:x, 'py:st, b'ry:s, d'ry:g̃, g'ly:x ~ g'lyx, 3. os. ed. sed.</i> <i>s'ky:bɛ se; k'ly:č, p'ly:ča ~ p'lyča, 'ly:bje; 'ry:da, 'vy:sta,</i> <i>t'ry:puu, 'xy:da; x'ry:ška, 'ly:kna, 'sy:kna, 'ky:rje ('o:ku)</i> <i>~ 'kyrje ('o:ku), 3. os. ed. sed. ɔ'ly:pɛ, ty:dɛ;</i> <i>k'ly:ka, 'myxa ~ 'my:xa, 'ry:xa, mest. ed. na 'ky:pɛ;</i>
*IV⁰	> *IV ⁰	> *IV ⁰	> uV⁰	<i>'ua:s 'las', uas 'laz', m'ua:t̥it, uɔb'ua:čnò, x'uɔ:dnu,</i> <i>'uɔ:si, im. mn. m'uɔ:di, 'j̥g̃ua, t'ua:, d'ua:ka. s'ua:p</i> <i>'slab', s'ua:ma, č'uɔ:vik, sto'pa:uo, del. na -l ž.: nɔ'si:ua,</i> <i>ftɔ'pi:ua, kɔ'si:ua, del. na -l sr.: pɔ'bi:rouò, 'pɔ:čɛuò,</i> <i>'riɛkuò, b'uu;</i>
umično nagl. ə	*əV̂ > əV			<i>'moɣua, 'dɔska, s'tɔza, s'tɔbɔr, s'kɔdɔn, š'čɔpɔc;</i>
terc. premik cirk.	*VV̂ > V̂V / V̂V			<i>'vixar, 'živou, d'rɛvu, 'sɛnu, 'jɛmi ~ 'jɛ:mi, d'rɛvu ~</i> <i>d'rɛrvu, 'vɛxu, 'kokuš ~ 'ko:kuš, 'ko:rin ~ 'korin, d'rɛrvu</i> <i>~ d'rɛvu, č'rɛrvu, 'sɛrci, 'me:su, 've:čir (ž.), 'ne:bu,</i> <i>'ko:rin ~ 'korin, 'ko:kuš ~ 'kokuš, 'ky:rje 'o:ku, p'ro:sò,</i> <i>rod. ed.: 'mo:ža, 'no:či, 'so:li, s'nɛ:ga, tož. ed.: 'ko:sɔ,</i> <i>g'uɔ:vɔ, im. mn.: 'no:gi ~ 'nogi, 'ko:sti, 'zo:bi, 'ro:ki,</i> <i>'uɔ:si, 'lɛdi, 'lɛsin, 'bɔ:uɔn, 'gɛrdu, 'lɛpu, xuɔ:dnu,</i> <i>s'uɔ:bu, 'uɔ:xku, 'to:ku ~ 'toku, 'ko:k ~ 'kok, 'de:vit,</i> <i>'de:sit, del. na -l m.: 'za:čiu, za'mɛd̥iu;</i>
umik dolg. akuta	*VV̂ > V̂V / V̂V			<i>'pa:stir ~ 'pastir, 'ko:vač, 'ko:mar, ɣɔs'po:dar ~</i> <i>ɣɔs'podar, k'uo:bik ~ k'uo:byk, 'mɛxyr, 'žɛpan, 1. os. ed.</i> <i>sed. 'ži:vin, 3. os. ed. sed.: s'to:pi, z'go:ni, 'bo:li, 'le:ži,</i> <i>'vali, 'gr̥mi, s'mɛrd̥i, 'vɛrti, 'à:najst;</i>

3.11.12 Vas

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	V	GRADIVO
*ē/*ĕ-	> *ej	> *ej?	> e:, ê:,	'mè:x ~ 'mɛ:x, 's'nè:k, 'brè:k ~ 'brɛ:k, 's'rè:da; 'rètka; 'dè:te; 'mè:sac, 'vètər, 1. os. ed. sed. 'dè:lan; 'mè:x ~ 'mɛ:x, 'cɛ:p, 'jɛ:s, 'brè:k ~ 'brɛ:k, 'krɛ:s, 'slɛ:p, 'blɛ:t, 's'rè:da, 'gɔ'sɛ:nka ~ 'ko'sɛ:nka; 'lɛ:šnik, 'klɛ:šče, 'pɛ:sak; 'm'lɛ:kò, 'g'nɛ:zdò, 's'vɛ:ča, 's'tè:na, 'črɛ:da; 'črɛ:šna; 'sè:me, 'sè:ver, 'brè:za, 'žɛ'lè:zdò ~ 'žɛ'lɛ:zdò, ('rè:pa) ~ 'rɛ:pa; 'ko'lɛ:nò, 'lè:to, 'žɛlè:zdò ~ 'žɛlɛ:zdò, 'lɛ:sa, 'st'rɛ:xa, 'pɛ:na, 'm'rɛ:ža, 'vɛ:verca, 'sm'rɛ:ka, 'rɛ:pa ~ ('rè:pa), 'ne'vɛ:sta, 'ne'dɛ:la, 'plɛ:ša;
*ō	> *ou	> /	> o:, (ò:)	'nɔ:s ~ 'nò:s, 'z'vò:n ~ 'z'vɔ:n, 'rɔ:k, 'gɔ:t, 'mɔ:st, 'plɔ:t, 'sɛ'rɔ:bat, 'pɔ:li, 'mɔ:riɛ, 's'vɔ:ra, 'kò:st ~ 'kɔ:st, 'ɔ:s, 'mɔ:č, 'nò:č ~ 'nɔ:č, 'vɔ:sk, 'bɔ:s; 'nɔ:s ~ 'nò:s, 'z'vò:n ~ 'z'vɔ:n, 'kò:st ~ 'kɔ:st, 'nò:č ~ 'nɔ:č;
*ē/*ĕ-	> *ē	> *ie	> e:	'lɛ:t, 'mɛ:t, 'pɛ:č, 'šɛ:st, rod. ed. 'i'mɛ:na; 'žɛ:nix, 'zɛ:lɛ, 'jɛ:uša, 'žɛ:niska, 's'tɛ:la, im. mn. 'rɛ:bra, 'de'bɛ:la, 'sɛ:dam, 3. os. ed. sed. 'mɛ:lɛ, del. na -l m. 'nɛ:su, 's'pɛ:kò;
*ē/*ĕ-	> *ā	> *ie	> e:	'pɛ:st, 'pɛ:t, 's'pɛ:ki 'spɛt'; 'pɛ:tak, 1. os. ed. sed. 'vɛ:žen, 'trɛ:sɛn, 'g'rɛ:n, 3. os. ed. sed. 'zɛ:be; 2. os. ed. sed. 'g'lɛ:daš; 's'rɛ:ča, rod. ed. 'te'lɛ:ta;
*ò-	> *ō	> *uo	> o:	'ɔ:sam, 'ko:ža, 'ko:ra, 'x'lɔ:ja, 1. os. ed. sed.: 'nɔ:sɛn, 'mɔ:ren, 2. os. ed. sed.: 'nɔ:siš, 'xɔ:diš, 1. os. mn. sed. 'kɔ:lɛmo, 'mɔ:kər; 'dò:bər, 1. os. ed. sed. 'mò:lɛn;
*ō/*ĕ-	> *ā	> *uo	> o:	'mɔ:š, 'zɔ:p, 'lɔ:k, 'gɔ:ska; 'kɔ:t, 'rɔ:p, 'rɔ:bac, 'pɔ:t, primer. 'vɔ:žji; 'pɔ:pak; 'gɔ:ba, 'tɔ:ča;
*ō/*ĕ-		> *ā	> a:	'va:s, 'da:n, 'ta:st, 'pa:in; 'ma:ša, 's'na:xa, 'ta:šča, 3. os. ed. sed. 'pa:xne;
*ī/*ĭ-			> u:	'vu:k, 'ču:n, 'su:za; 'pu:ši, 1. os. ed. sed. 'ku:nɛn, 3. os. ed. sed. 'tu:če ga; 'žu:na; 'su:nce; 'du:ga, 'pu:na;
um. nagl. e			> e:	'čɛ:sɲ, 'žɛ:lot, 'pɛ:lɛn, 's'tɛ:gnò, 'sɛ:dlu/-ò, 'sɛ:lò, 'tɛ:ta, 'sɛ:stra, 'žɛ:na, 'de:bɛu; redko: 'čɛ:lò, 1. os. ed. sed. 'nɛ:sɛn;
um. nagl. o			> o:	'o:rix, 'o:giñ, 'ko:za, 'ko:sa, 'o:sa, 'no:ga, 'bo:žič, 'o:knò, 'to:rak ~ 't ^o o:rak, 'ko:toy, 'lo:nc; redko: 'g ^o o:ra, 'to:rak ~ 't ^o o:rak;
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
*ī/*ĭ-	> *ī	> *ī	> i:	'zi:t, 'žir, 's'in, 'vir, 'šči, 'k'ri:f, 'g'ri:č, 'ni:zak, 'b'li:zɛ; 'vi:nò, 'li:ce, 'zi:ma; 'b'ri:tva, 1. os. ed. sed. 'vi:dɲ, del. na -l ž. (se je) ožɛ'ni:la; 'ži:to, 'ši:lɔ, 'ko'ri:tò, 'ko'pi:tò, 'g'ri:va, 'ni:va, 'ri:ba,

				<i>s'li:va, ž'li:ca, li'si:ca, pra'si:ca, nos'ni:ca, ži:la, xi:ša, še'ni:ca, se'ki:ra, p'li:tak;</i>
*ū/*û-	> *ū	> *ū	> ü:	<i>'vü:š, 'sü:x, g'lü:x, 'xü:t; k'lü:č, p'lü:ča; 'vü:sta; 'lü:kna, x'rü:ška;</i> <i>k'lü:ka, 'mü:xa, 'bü:kva, 'bü:rja, rod. ed. k'rü:xa;</i>
*ɪV⁰	> *ɪV ⁰	> *ɪV ⁰	> /	/
umično nagl. ə	*əV̂ > əV			<i>'daska, 'magla, s'taza, s'tablò;</i>
terc. premik cirk.	*V̂V̂ > V̂V			<i>'imi, 'vičir, 'senu ~ 'sinu, 'mesu, 'sərci, 'kurin, 'kulu, 'uku, 'kokuš, 'nebu/-o, 'peru, 'gɔlup, 'oɔbroč, 'telu, 'testu, 'mazinc, m'ravinc, rod. ed.: 'siga, 'peči, 'nogi, s'nega, 'kərvi, 'kusti, v'rata, b'radi, g'lavi, 'masti, d'lani, p'raxa, im. mn.: 'zɔbi, 'lidi, 'uči, 'nuči, 'lasi, 'vesiɥ, 'devèt, 'desèt, 'šišit, s'labu, d'ragu, m'ladu, 'laxku, 'lipu, 'gustu, 'tuplu, 'zakaj, 'zato;</i>
umik dolg. akuta	*V̂V̂ > V̂V			<i>'ko:vač, 'mesar, 'žəpan, 'komar, 'košar, 'vozač, gos'podar, 'anaɣst, 1. os. ed. sed.: se 'bujin, 'tupin, k'rupin, 'sulim, 'təpin, 'sadin, 'vərtin, 'pistin, z'gibin, 'sədin, 'čepin, 3. os. ed. sed.: 'gərmi, 'guri, z'vuni, 'kusi, 'livi, 'rusi, s'niži;</i>

3.11.13 Delač

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	De	GRADIVO
*ē/*ĕ-	> *ej	> *ej	> ē:	g'rè:x, s'nè:k, 'lè:s, 'jè:s, 'mè:x, s'mè:x, kò'sè:nca, 'lè:p, s'lè:p; 'lè:šnèk, 'bè:u, 'rètka, rod. mn. č'rè:f k'lè:šče; m'lè:kò, g'nè:zdò, z'vè:zda, d'lè:ta, s'vè:ča; be'sè:da, č'rè:šna, b'rè:skva, 'mè:sac, 'vètèr, im. mn. 'lè:ta, 'mè:sta, 1. os. ed. sed. 'dè:lan; rod. ed. ò'rè:xa, 'lètò, 'me:stò, ko'lè:nò, pò'lè:nò, 'sè:me, b'rè:za, sm'rè:ka, 'cè:sta, ne'vè:sta, ne'dè:la, st'rè:xa, 'pè:na, 'dè:kla, 'rè:zat, 1. os. ed. sed. 'vèn;
*ō	> *ou	> /	> ô:	'nò:č, 'mò:č, 'rò:k, 'bò:k, g'nò:ĭ, 'lò:ĭ, 'nò:s, z'vò:n, 'nò:xt, 'mò:st, 'vò:sak, 'kò:st, se'rò:ta;
*ē/*ĕ-	> *ē	> *ie	> ɛ:	'lɛ:t, 'mɛ:t, 'pɛ:č, vi'čɛ:ra, rod. ed.: i'mɛ:na, 'šɛ:st; 'zɛ:lɛ, 'žɛ:nka, s'tɛ:la, 'pɛ:rje, rod. ed.: k'mɛ:ta, pòg'rɛ:ba, im. mn. 'rɛ:bra, 1. os. ed. sed. 'mɛ:čɛn, 'mɛ:lɛn, del. na -l m.: 'nɛ:sò, 'rɛ:kò, 'pɛ:kò, 'sɛ:dòn;
*ē/*ĕ-	> *ā	> *ie	> ɛ:	'pɛ:t, 'pɛ:st, s'pɛ:; 'rɛ:p, 'pɛ:tak, 'pɛ:ĭd'ɛn, 1. os. ed. sed.: p'rɛ:den, 'vɛ:žen, g'rɛ:n, 3. os. ed. sed. 'zɛ:be; 1. os. ed. sed. g'lɛ:dan; 'dè:tela; s'rɛ:ča, pòk'lɛ:kènt;
*ò-	> *ō	> *uo	> o:	'pò:stela, 'vò:la, 'xò:ja, 'nò:ša, š'kò:da, 'dò:ta, 'kò:ža, 'o:čɛm, 'dò:bèr, 1. os. ed. sed.: 'nò:sèn, 'xò:dèn, p'rò:sèn;
*ǫ/*ǫ-	> *ā	> *uo	> o:	'mò:š, 'zò:p, d'rò:k, 'sò:t, k'lò:p; p'rò:t, 'pò:t, 'rò:bac, 'mu:dèr, prim. 'vò:žjè; 'gò:bac, 'pò:pak; 'dò:ga, 'gò:ba, 'tò:ča;
*ǫ/*ǫ-		> *ā	> a:	'va:s, 'da:n, 'ma:x, 'la:n, 'la:š, 'ča:st; 'ma:ša, 'ta:šča, s'na:xa, 'sa:ne, 'pa:ĭsjè, 'vaškè, 3. os. ed. sed.: pre'ma:kne, 'pa:xne, 'ga:ne, 'sa:xne;
*ī/*ĭ-			> u:, (u)	'žu:na, 'ču:n, 1. os. ed. sed.: 'ku:nen, 'pu:nèn, 'tu:čɛn; 'vuk, 'su:za, 'duk, 1. os. ed. sed. 'duban; im. mn. 'pu:xè, 'du:ga, 'pu:na, 'vu:na;
um. nagl. e			> e:	s'te:gnò, 'če:lò, 'se:dlò, 'žè:na, 'se:stra, 'tɛ:ta, 'ze:mła, 'de:beu, 1. os. ed. sed.: 'ne:sen, 're:čɛn, del. na -l ž.: 're:kla, s'pɛ:kla, ò'žɛ:nt se;
um. nagl. o			> o:	'ko:sa, 'no:ga, 'ko:za, 'o:sa, 'ko:tòu, 'to:rak, 'ko:nc, 'lo:nc;
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
*ī/*ĭ-	> *ī	> *ī	> i:, (i)	'li:st; 'ni:zak, s'vi:nà; 'vi:nò, 'li:ce, 'zi:ma, b'li:zè; 1. os. ed. sed.: 'pi:šen, 'vi:dèn; 'sin, 'zit, š'či; 'ši:lò, kò'pì:tò, kò'ri:tò, 'li:pa, s'li:va, 'ži:la, 'ni:va, 'ri:ba, 'xi:ša, š'e'ni:ca, ž'li:ca, brada'vi:ca, lè'si:ca;
*ū/*ù-	> *ū	> *ū	> ü:	'lū:č, g'lū:x, 'sü:x, k'lū:č, 'dü:ša, 'šü:ša, p'lū:ča, 1. os. ed. sed. 'lū:pèn; 'vü:sta; ò'lü:pak, 'lū:kna, x'rü:ška, 'sü:kna; 'jü:trò, k'lü:ka, 'bü:rja, 'bü:kva, 'mü:xa, rod. ed.:

				'kü:pa, k'ri:xa;
*tV ⁰	>*tV ⁰	>*tV ⁰	>/	/
umično nagl. ə	*əV̂ > əV̂			'daska, 'magla, s'taza, rod. ed. 'daža;
terc. premik cirk.	*V̂V̂ > V̂V̂:			'sinu:, 'testu, 'telu, 'pestu:, 'mesu:, 'gòlɔ:p, 'kulu:, 'vixu:, 'uku:, 'nebu, 'viče:r, 'pepe:ɾ, 'ime:, 'mazi:nc, rod. ed.: 'nòsa:, 'zòba:, 'kusti:, 'òka:, d'lani:, t'rave:, 'kɾvi:, im. mn.: 'uči:, 'lidjɛ:, 'zòbje:, 'lèšɛ:n, 'bòlan, 'lipu:, 'sixu:, 'cènò, 'siši:t;
umik dolg. akuta	*V̂V̂ > V̂V̂:			'mèxü:r, 'zida:r, 'kòva:č, 'kòma:r, gòs'pòda:r, 'pastè:r, 'anaɪst, 1. os. ed. sed.: tɾpi:n, ži:vèn ~ živi:n, 3. os. ed. sed.: k'lèči:, 'ròsi:, z'vòni:, 'lòvi:, 'leti:, ži:vè ~ živi:;

3.11.14 Banja Loka

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	BaL	GRADIVO
* \bar{e} * \bar{e} -	> * e_j > * e	> * e_j > * e_j	> $e:$ > $e:$	$g'r\acute{e}:x$, $'b\acute{e}:u$, $'l\acute{e}:s$, $'m\acute{e}:x$, $s'm\acute{e}:x$, $'l\acute{e}:p$, $'\acute{c}e:p$, $s'l\acute{e}:p$, $ko's\acute{e}:nca$; $'l\acute{e}:šnek$, $k'l\acute{e}:š\acute{c}e$, $'r\acute{e}:tka$; $m'l\acute{e}:ko$, $'d\acute{e}:te$, $z'v\acute{e}:zda$, $s'v\acute{e}:\acute{c}a$, $s't\acute{e}:na$, $g'h\acute{e}:zdo$, $d'l\acute{e}:to$; im. mn. $'l\acute{e}:ta$, im. mn. $'m\acute{e}:sta$, $be's\acute{e}:da$, $\acute{c}'r\acute{e}:šna$, $'m\acute{e}:sac$, $'v\acute{e}:t\acute{e}r$; $b'r\acute{e}:za$, $'\acute{c}\acute{e}:sta$, $ne'v\acute{e}:sta$, $s't'r\acute{e}:xa$, $'p\acute{e}:na$, $'l\acute{e}:to$, $'m\acute{e}:sto$, $ko'l\acute{e}:no$, $'r\acute{e}:zat$, $po'v\acute{e}:dat$, $'s\acute{e}:me$;
* \bar{o}	> * ou	> /	> $o:$	$'n\acute{o}:\acute{c}$, $'n\acute{o}:s$, $'m\acute{o}:\acute{c}$, $'v\acute{o}:s$, $'r\acute{o}:k$, $'n\acute{o}:ft$, $'b\acute{o}:k$, $'k\acute{o}:st$, $g'n\acute{o}:\acute{z}$, $'m\acute{o}:st$, $'l\acute{o}:\acute{z}$, $'v\acute{o}:sak$, $p'l\acute{o}:t$, $p\acute{o}:\acute{l}e$;
* $\bar{e}/*\bar{e}$ -	> * \bar{e}	> * ie	> $e:$	$'l\acute{e}:t$, $'m\acute{e}:t$, $'p\acute{e}:\acute{c}$, $\acute{c}'r\acute{e}:va$, rod. ed. $i'm\acute{e}:na$; $'z\acute{e}:\acute{l}e$, $s't\acute{e}:\acute{l}a$, $'j\acute{e}:\u0161a$, $'z\acute{e}:nska$, $'z\acute{e}:n\acute{e}x$, $'p\acute{e}:rje$, rod. ed. $k'm\acute{e}:ta$, rod. ed. $pog'r\acute{e}:ba$, im. mn. $'r\acute{e}:bra$, $'s\acute{e}:dan$, $t'r\acute{e}:tje$, 1. os. ed. sed. $'m\acute{e}:\acute{c}en$, $'m\acute{e}:\acute{l}en$, del. na -l m. $'n\acute{e}:so$, del. na -l m. $'r\acute{e}:ko$, del. na -l m. $'p\acute{e}:ko$;
* $\bar{e}/*\bar{e}$ -	> * \bar{a}	> * ie	> $e:$	$'p\acute{e}:t$, $'p\acute{e}:st$, $s'p\acute{e}:$ 'spet', $s'p\acute{e}:k\acute{e}$ 'spet'; $'p\acute{e}:tak$, $'p\acute{e}:\acute{d}\acute{e}n$, 1. os. ed. sed.: $'v\acute{e}:\acute{z}en$, $p'r\acute{e}:\acute{d}en$, $g'r\acute{e}:n$, 3. os. ed. sed. $'z\acute{e}:be$; 1. os. ed. sed. $g'l\acute{e}:dan$; $d\acute{e}'t\acute{e}:\acute{l}a$, $s'r\acute{e}:\acute{c}a$, $pok'l\acute{e}:knt$;
* \bar{o} -	> * \bar{o}	> * uo	> $o:$	$'v\acute{o}:\acute{l}a$, $'k\acute{o}:ža$, $'x\acute{o}:ja$, $'no:\acute{s}na$, $\acute{s}'k\acute{o}:da$, $'d\acute{o}:ta$, $'k\acute{o}:ra$, 1. os. ed. sed. $'n\acute{o}:s\acute{e}n$, $p'r\acute{o}:s\acute{e}n$;
* $\bar{o}/*\bar{o}$ -	> * \bar{a}	> * uo	> $o:$	$'z\acute{o}:p$, $'m\acute{o}:\acute{s}$, $d'r\acute{o}:k$, $'r\acute{o}:p$, $'s\acute{o}:t$, $k'l\acute{o}:p$; $'p\acute{o}:t$, $'g\acute{o}:ska$, $'r\acute{o}:p\acute{c}\acute{e}k$; primer. $'\acute{o}:\acute{z}je$, $p'r\acute{o}:tje$; $'p\acute{o}:pak$, $'g\acute{o}:bac$; $'d\acute{o}:ga$, $'g\acute{o}:ba$, $'t\acute{o}:\acute{c}a$;
* $\bar{a}/*\bar{a}$ -		> * \bar{a}	> $a:$	$'da:n$, $'ma:x$, $'ta:st$, $'\acute{c}a:st$, $'la:\acute{s}$, $'la:n$, $'pa:\acute{n}$; $'ma:\acute{s}a$, $'ta:\acute{s}\acute{c}a$, $'sa:\acute{n}e$, 3. os. ed. sed. $po'sa:xne$, $pre'ma:kne$, $'ga:ne$;
* $\bar{i}/*\bar{i}$ -			> $u:$	$'vu:k$, $'du:k$, $'žu:na$, $'pu:n$, 1. os. ed. sed. $'ku:nem$, $'du:ban$, $'pu:nem$, $'tu:\acute{c}en$; $'vu:na$, $'pu:xe$, $'du:ga$, $'pu:na$;
um. nagl. e			> $e:$	$'z\acute{e}:na$, $'s\acute{e}:stra$, $'t\acute{e}:ta$, $s't\acute{e}:gno$, $'\acute{c}e:lo$, $'s\acute{e}:lo$, $'z\acute{e}:m\acute{l}a$, $'s\acute{e}:dlo$, $'z\acute{e}:lot$, $\acute{c}'\acute{e}:s\acute{e}n$, $'d\acute{e}:bey$, 1. os. ed. sed. $'n\acute{e}:sen$, 1. os. ed. sed. $'r\acute{e}:\acute{c}en$, del. na -l ž. $'r\acute{e}:kla$, del. na -l ž. $s'p\acute{e}:kla$, $o'z\acute{e}:nt se$;
um. nagl. o			> $o:$	$'ko:to\acute{u}$, $'ko:sa$, $'ko:za$, $'no:ga$, $'o:sa$, $'po:grep$, $'go:ra$, $'so:va$; $'o:vas$ 'bo:žič', $'ko:nc$, $'to:rak$, $'lo:nc$;
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
* $\bar{i}/*\bar{i}$ -	> * \bar{i}	> * \bar{i}	> $i:$	$'ži:r$, $\acute{s}'\acute{c}i$; $'ni:zak$; $'vi:no$, $'li:ce$, $'zi:ma$; $b'ri:\acute{n}e$, 1. os. ed. sed. $'vi:\acute{d}\acute{e}n$, 1. os. ed. sed. $'pi:\acute{s}en$; $'li:pa$, $'ni:va$, $'ri:ba$, $'xi:\acute{s}a$, $'ži:la$, $'ti:ce$, $s'li:va$, $\acute{z}'li:ca$, $\acute{s}'\acute{e}ni:ca$, $pra'si:ca$, $'ši:lo$, $ko'pi:to$, $ko'ri:to$, $l\acute{e}'si:ca$, $se'ki:ra$, rod. ed. $'bi:ka$;
* $\bar{u}/*\bar{u}$ -	> * \bar{u}	> * \bar{u}	> $ü:$	$'l\ddot{u}:\acute{c}$, $'v\ddot{u}:\acute{s}$, $'s\ddot{u}:x$, $g'l\ddot{u}:x$; $k'l\ddot{u}:\acute{c}$, $'d\ddot{u}:\acute{s}a$, $'s\ddot{u}:\acute{s}a$, $p'l\ddot{u}:\acute{c}a$, 1. os. ed. sed. $'l\ddot{u}:\acute{p}\acute{e}n$; $'v\ddot{u}:sta$; $'l\ddot{u}:kna$, $x'r\ddot{u}:\acute{s}ka$, $o'l\ddot{u}:\acute{p}ak$; $'m\ddot{u}:xa$, $k'l\ddot{u}:ka$, rod. ed. $'k\ddot{u}:pa$, $kr\ddot{u}:xa$;
* \bar{V}^0	> * \bar{V}^0	> * \bar{V}^0	> /	/
umično nagl. a	* \bar{a}^{\vee} > \bar{a}^{\vee}			$'magla$, $s'taza$, $'paku$;

terc. premik cirk.	*V ^h V > V̇V:	'i ^h mɛ:, 'živa:u, 'sinu:, 'kulu:, 'vič ^h e:r, 'pepe:u, 'nebu:, 'golo:p, 'gospo:t, 'sɾce:, 'uku:, 'peru, m'ravi:nc, 'golo:p, 'koko:š, 'komo:uɕ, 'mesu:, rod. ed.: 'meda:, 'voza:, 'kosti:, 'suli:, im. mn.: 'viši:, 'uči:, 'lidi:, 'pesti:, 'testu, 'telu:, tož. mn.: 'noğe:, 'zobɛ:, 'bola:n, s'nɛžɛ:n, 'tako:, 'lipu:, 'sixu:, 'cidi:t, 'šiši:t, 'sɛdɛ:t, 'diši:t;
umik dolg. akuta	*V ^h V > V̇V:	'pasti:r, 'čuda:k, 'zida:r, 'kova:č, 'koša:r, 'paɟda:š, 'gos'poda:r, 'mexü:r, 'žɛpan 1. os. ed. sed.: 'buji:n se, 'muči:n 'molčim', 3. os. ed. sed.: 'kusi:, 'leži:, 'grmi:, 'šiši:;

3.11.15 Brod na Kolpi (Brod na Kupi)

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	BK	GRADIVO
* <i>ē</i> /* <i>ĕ</i> -	> * <i>eĭ</i>	> * <i>eĭ</i>	> <i>ɛ:</i>	<i>s'mɛ:x, b'rɛ:k, 'lɛ:šnik, m'lɛ:kɔ, s'vɛ:ča; pan'dɛ:lək, č'rɛ:šna, 'cɛ:star;</i> <i>kɔ'lɛ:nɔ, 'dɛ:lɔ, 'lɛ:tɔ, b'rɛ:za, ne'dɛ:lɑ, ne'vɛ:sta, st'rɛ:xa, za'cɛ:lĭt;</i>
* <i>ō</i>	> * <i>ou</i>	> /	> <i>o:</i>	<i>'rɔ:k, 'nɔ:s, 'mɔ:st, b'rɔ:t, 'nɔ:č, 'kɔ:s, 'tɔ:t;</i>
* <i>ē</i> /* <i>ĕ</i> -	> * <i>ē</i>	> * <i>ie</i>	> <i>ɛ:</i>	<i>'lɛ:t, 'mɛ:t, 'pɛ:č, 'šɛ:st;</i> rod. mn. <i>'sɛ:l, 'sɛ:dən;</i>
* <i>ē</i> /* <i>ĕ</i> -	> * <i>ā</i>	> * <i>ie</i>	> <i>ɛ:</i>	<i>'rɛ:t, s'pɛ:; 'rɛ:p, 'pɛ:tək, 1. os. ed. sed. g'rɛ:n, 3. os. ed. sed. 'zɛ:be;</i> /
* <i>ō</i> -	> * <i>ō</i>	> * <i>uo</i>	> <i>ɔ:</i>	<i>'kɔ:ža, 'vɔ:la, 'kɔ:ra, g'rɔ:zdje, 'rɔ:ba, 1. os. ed. sed. 'vɔ:din, 'ɔ:sən;</i>
* <i>ō</i> /* <i>ò</i> -	> * <i>ā</i>	> * <i>uo</i>	> <i>ɔ:</i>	<i>'mɔ:š, 'zɔ:p, k'lɔ:p, prid. m. 'gɔ:st, 'vɔ:zək, 'pɔ:pək;</i> <i>'gɔ:ba, 'tɔ:ča;</i>
* <i>ā</i> /* <i>ā</i> -		> * <i>ā</i>	> <i>a:</i>	<i>'da:n, 'la:n, 'ma:x, 'la:š, 'ča:st, 'pa:n;</i> <i>'ma:ša;</i>
* <i>ī</i> /* <i>ī</i> -			> <i>u:, (u)</i>	<i>'žu:t 'žolt, rumen';</i> <i>'buxa, 'suza, 'vuk;</i> <i>'vu:na;</i>
um. nagl. e			> <i>e:</i>	<i>'če:sən, 'se:lɔ, 'če:lɔ, 'se:stra, 'ze:m̩la, 'že:na, 'de:bev;</i>
um. nagl. o			> <i>o:</i>	<i>'o:rix, 'po:sɔv, rod. ed. s'to:la, li'po:ta, 'no:ga, 'ko:za, 'ko:sa, 'vo:da, 'ko:pat, 'mo:lit, ɔ't'pe:lat;</i>
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
* <i>ī</i> /* <i>ī</i> -	> * <i>ī</i>	> * <i>ī</i>	> <i>i:</i>	<i>ci'l̩i:na; 'zi:ma; ma'ti:ka;</i> <i>'li:pa, 'mi:za, 'ri:ba, s'li:va, 'ni:va, 'zi:la, 'xi:ša, 'ti:ca, li'si:ca;</i>
* <i>ū</i> /* <i>ū</i> -	> * <i>ū</i>	> * <i>ū</i>	> <i>u:</i>	<i>k'lu:n, 'vu:š, 'su:x, 'su:ša; 'vu:sta, 'lu:kna, 'ku:xarca;</i> <i>'bu:kva, 'mu:xa;</i>
* <i>īV⁰</i>	> * <i>īV⁰</i>	> * <i>īV⁰</i>	> /	/
umično nagl. a	* <i>āV̄</i> > <i>āV</i>			<i>'magla, rod. ed. 'dažja;</i>
terc. premik cirk.	* <i>VV̄</i> > <i>V̄V</i>			<i>'telu, 'testu, 'sinu, č'rivu, 'lipu, 'cinu, im. mn. 'zubi, 'ɔbrɔč, 'mɛxak, 'mesu, 'tešku, 'deset, 'ime, 'pepev, 'večer, 'kɔrak, 'kɔkɔš, 1. os. ed. sed. 'pɔznan, im. mn. 'rugi, 'uku, 'nacɔ 'nocoj, 'damux, 'kulu, 'vixɔ, im. mn.: 'viši, 'lidi, 'lasi, z'latu, 3. os. ed. sed. 'tardi;</i>
umik dolg. akuta	* <i>VV̄</i> > <i>V̄V</i>			<i>'mixɔr, 'rɔkaf, 3. os. ed. sed. 'šiši;</i>

3.11.16 Gornji Turni

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	Tu	GRADIVO
*ē/*ĕ-	> *ej	> *ej	> ɛ:	'lɛ:s, 'mɛ:x, ž'lɛ:p, k'rɛ:s, 'cɛ:f, s'lɛ:p, s'vɛ:t, s'nɛ:k, c'vɛ:t, b'rɛ:k, 'rɛ:č, pot'rɛ:ba, b'lɛ:t, 'lɛ:nqf, 'pɛ:sək, 'lɛ:šnik, k'lɛ:šče, t'rɛ:zan, 'bɛ:v; g'nɛ:zdq, 'dɛ:te, m'lɛ:kq, z'vɛ:zda, s'vɛ:ča; 'mɛ:səc, x'lɛ:bəc, p'lɛ:sən, 'sɛ:nca, č'rɛ:šna, rod. mn. 'lɛ:t, 1. os. ed. sed.: 'sɛ:jen, 'cɛ:pan, 3. os. ed. sed. 'lɛ:ze, del. na -l m. 'dɛ:lav; 'lɛ:tq, 'mɛ:stq, pɔ'lɛ:nq, kɔ'lɛ:nq, b'rɛ:za, 'cɛ:sta, nɛ'vɛ:sta, st'rɛ:xa, 'pɛ:na, 'rɛ:pa, m'rɛ:ža, sm'rɛ:ka, nɛ'dɛ:la, 'vɛ:verca, z'rɛ:la, b'rɛ:ja;
*ō	> *ou	> /	> ɔ:	'rɔ:k, 'bɔ:k, 'nɔ:s, 'rɔ:t, 'vɔ:s, 'nɔ:ft, 'mɔ:st, z'vɔ:n, b'rɔ:t, 'nɔ:č, 'mɔ:č, 'kɔ:st, 'sɔ:v 'sol', im. mn. kɔ'kɔ:šj, prid. m. 'bɔ:s, s'nɔ:či;
*ē/*ĕ-	> *ē	> *ie	> ɛ:	'lɛ:t, 'mɛ:t, 'pɛ:č, vɛ'čɛ:ra, 'šɛ:st; 'zɛ:lɛ, 'pɛ:rje, s'tɛ:la, 'žɛ:nška, 'jɛ:vša, im. mn. 'rɛ:bra, 'sɛ:la (star.) ~ 'se:la, 3. os. ed. sed. 'žɛ:ni se, del. na -l m.: 'pɛ:kɔv, 'tɛ:kɔv, 'nɛ:sɔv, 'sɛ:dmi, t'rɛ:tji;
*ē/*ĕ-	> *ā	> *ie	> ɛ:	'rɛ:t, s'pɛ:, 'pɛ:t, 'pɛ:tək, prid. dol. obl. m. s'vɛ:tj, 3. os. ed. sed.: t'rɛ:se, p'rɛ:de, g'rɛ:, dɛ'vɛ:tj; 'žɛ:ja; 1. os. ed. sed. g'lɛ:dan; s'rɛ:ča;
*ō-	> *ō	> *uo	> ɔ:	'vɔ:la, 'kɔ:ža, š'kɔ:da, 'mɔ:kər, 'nɔ:f, 'ɔ:štər, 1. os. ed. sed.: 'gɔ:nim, 'lɔ:min, 'tɔ:čin, 'vɔ:zin, p'rɔ:sin, 'xɔ:din, 3. os. ed. sed.: 'mɔ:re, 'nɔ:si, 'mɔ:li, 'ɔ:sən;
*ō/*ō-	> *ā	> *uo	> ɔ:	k'lɔ:p, d'rɔ:k, 'kɔ:s, 'mɔ:š, 'zɔ:p, 'gɔ:st, im. mn. gɔ'lɔ:bj; 'pɔ:t, 'vɔ:zək, v'rɔ:če; 'pɔ:pək, žɛ'lɔ:dəc; 'dɔ:ga, 'gɔ:ba, 'tɔ:ča;
*ā/*ā-		> *ā	> a:	'da:n, 'ma:x, 'va:s, 'la:š, 'ča:st, 'ta:st, 'pa:nj; 'ma:ša;
*ī/*ī-			> u:, (u)	'žu:č, 'du:go, 'tu:st 'tolst, debel'; 'buxa, 'suza, 'vuk, 'duk; 'vu:na;
um. nagl. e			> e:	'čɛ:sən, 'sɛ:dlɔ, s'tɛ:gnɔ, 'čɛ:lɔ, 'sɛ:lɔ, rɛ'šɛ:tɔ, 'tɛ:lɛ, 'žɛ:na, 'tɛ:ta, 'sɛ:stra, 'zɛ:mɫa, pɔš'tɛ:na, 'vɛ:lik, vi'so:ka, daj. 'mɛ:nj, 1. os. ed. sed. 'rɛ:čɛn, 3. os. ed. sed.: 'pɛ:re, 'nɛ:se, 'pɛ:če, del. na -l m. 'tɛ:kla;
um. nagl. o			> o:	'o:rix, 'o:rən, 'o:gən, 'ko:tɔv, 'ko:zɔv, 'o:sɔv, 'po:sɔv, 'o:vɔs, 'ko:nc, 'lo:nc, 'ko:səc, 'to:rək, 'po:tək, 'ko:žix, rod. ed.: s'no:pa, 'ko:ná, 'o:knɔ, 'ko:za, 'ko:sa, 'no:ga, 'vo:da: 'ko:ša, 'no:sit, p'ro:sit, 'xo:dit;
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
*ī/*ī-	> *ī	> *ī	> i:	š'či:, 'si:f, k'ri:f, 'ži:f, 'pi:smɔ, cj'li:na; 'vi:nɔ, k'ri:lɔ, 'li:ce, 'zi:ma; mɔ'li:tva, ma'ti:ka; kɔ'pi:to, 'ši:lɔ, 'si:tɔ, 'li:pa, 'ri:ba, 'ti:ca, s'li:va, 'si:la, 'ži:la, 'ni:va, 'mi:za, k'ni:ga, kɔ'bi:la, bradɔ'vi:ca, šɛ'ni:ca, li'si:ca, 1. os. ed. sed.: 'pi:jen, 'zi:ban;
*ū/*ū-	> *ū	> *ū	> u:	'lu:č, k'lu:n, 'su:x, 'xu:t, g'lu:x; k'lu:č, 'du:ša, 'šu:ša;

				<i>p'lu:ča</i> , 1. os. ed. sed. <i>'ku:pj̥n</i> ; <i>'vu:sta</i> ; <i>ɔ'lu:pək</i> , <i>'lu:kna</i> , <i>x'ru:ška</i> ;
				rod. ed. <i>k'ru:xa</i> , <i>'bu:kva</i> , <i>'ju:xa</i> , <i>'mu:xa</i> , <i>li'pi:na</i> , <i>'ju:trɔ</i> ;
*fV⁰	> *fV⁰	> *fV⁰	> /	/
umično nagl. ə	*əV̇ > əV			<i>'daska</i> , <i>'tama</i> , <i>'magla</i> , <i>'načka</i> , <i>'pakɔv</i> , rod. ed. <i>'dažja</i> , <i>na 'tašče</i> ;
terc. premik cirk.	*V̇V̇ > V̇V			<i>'lipu</i> , <i>č'rivu</i> , <i>'sinu</i> , rod. ed. <i>b'rjga</i> , <i>p'levev</i> , <i>'telu</i> , <i>'testu</i> , <i>'koren</i> , <i>'sərce</i> , <i>'laxak</i> , <i>'mesu</i> , <i>'tešku</i> , <i>'mexak</i> , <i>'deset</i> , <i>'devet</i> , <i>'ime</i> , <i>'vesev</i> , <i>'pepev</i> , <i>'večer</i> , <i>'nebu</i> , <i>'peru</i> , <i>'obrɔč</i> , <i>'oblak</i> , <i>'gɔlɔp</i> , <i>'kɔrak</i> , <i>'kɔkɔš</i> , <i>'košara</i> , <i>'uku</i> , <i>'kulu</i> , <i>'gustu</i> , <i>'gərdu</i> , <i>z'latu</i> , <i>d'rivu</i> , <i>b'lagu</i> , <i>'tuplu</i> , <i>'vixu</i> , <i>'lidi</i> , <i>'xidu</i> , <i>'sixu</i> , <i>'kərvaf</i> , rod. ed.: <i>'leda</i> , <i>'suli</i> , im. mn.: <i>'lasi</i> , <i>'zubi</i> , <i>'kusti</i> , <i>'rugi</i> , <i>'nuči</i> , 1. os. ed. sed. <i>'pɔzn̩an</i> :
umik dolg. akuta	*V̇V̇ > V̇V			<i>'mixɔr</i> , <i>'rɔkaf</i> , <i>'kɔvač</i> , <i>'zidar</i> , <i>'xidič</i> , 1. os. ed. sed.: <i>s'tujin</i> , <i>'mučin</i> , <i>'bujin se</i> , 3. os. ed. sed.: <i>'sidi</i> , <i>'biži</i> , <i>'buli</i> , <i>s'mərdi</i> , <i>'leži</i> , <i>k'leči</i> , <i>'kusi</i> , <i>'tupi se</i> , <i>z'vuni</i> , <i>'diši</i> , <i>'šimi</i> 'šumeti', <i>'bidi</i> 'buditi', del. na <i>-l</i> m. <i>'dilɔv</i> 'deliti';

3.11.17 Delnice

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	Del	GRADIVO
*ē/*ĕ-	> *ej	> *ej	> ej	'ceif, s'neig, ž'leip, b'reik, g'reix, 'leis, 'meix, g'o'sejnica, s'reida, 'reič, 'leip, s'leip; 'pejsək, 'lejšnik, k'lejšće; 'cĕjna, m'leikq, g'neizdō, 'deite, s'veiča, s'treĭua, v'reiča, 'cĕ:ina; be'sejda, 'cĕistar, 'veitər, 'mejsac, x'leibac, č'rejšna, 'sejnica, 1. os. ed. sed. 'deĭuan; s'veidər, 'leito, 'meisto, kō'leino, 'deĭuo, 'teime, m'reĭza, sm'reĭka, ne'deila, b'reĭza, ne'veĭsta, s'treĭxa, 'pejna, 'reĭka, s'o'sejda;
*ō	> *ou	> *ū	> u	'ruk, rut 'rod', g'nui, 'uj, 'nus, 'put 'pot, znoj', 'dum 'dom, 'vus, 'nuft, 'must, z'gun, b'rut, 'kust, 'nuč, 'suu, daj. ed. kō'kušĭ, prid. m. 'bus;
*ē/*ĕ-	> *ē	> *ie	> iē	'liet, 'miēt, 'piēc, ve'čjera, 'šiest; 'sĭedən, 'ziĕnska, rod. mn.: 'riĕbər, 'sĭeu, 1. os. ed. sed. g'riĕn, del. na -l m. 'riĕkou, t'riĕtĭi;
*ē/*ĕ-	> *ā	> *ie	> iē	'riĕt, 'piēt, s'piĕkĭ 'spet'; 'piĕtək, 1. os. ed. sed. g'riĕn, 3. os. ed. sed. p'riĕde, t'riĕse, po'ziĕta; 1. os. ed. sed. g'liĕdan; prid. m. s'riĕčan;
*ò-	> *ō	> *uo	> uo	'vuōila, 'kuōža, š'kuōda, 'kuōra, 'zuōra, 1. os. ed. sed.: 'xuōdĭn, 'guōnim, p'ruōsin, 3. os. ed. sed. 'nuōsi, 'uōsən;
*ō/*ò-	> *ā	> *uo	> uo	'muoš, 'zuop, 'kuop; 'kuot, 'puot, 'guodac, 'ruobac, ok'ruogou, 'guoska, 'vuozak, po'suodit; (po asimilaciji) 'uoka; 'buqbən, 'puopək; 'duoga, 'guoba, 'tuočā;
*ā/*ā-		> *ā	> ā:	'vā:s, 'dā:n, 'uā:n, 'uā:š, 'čā:st, 'tā:st, 'pā:ĭn, 'mā:xovĭna; 'mā:ša;
*ī/*ĭ-			> ou	'vouk, 'žouč, 'žouna, 'pouxar, 'douk, 'toust 'tolst, debel', 3. os. ed. sed. 'goubĭ 'dolbsti'; 'vouna;
um. nagl. e			> e:	'če:sən, 'če:uo, s'te:gnō, 'se:duō, 'se:uo, 'že:na, 'te:ta, 'ze:mĭa, 'se:stra, daj. 'se:bi, 3. os. ed. sed. s'pe:če, 'pe:re, 2. os. mn. sed. 'pe:čĭšte, del. na -l ž. 'te:kua;
um. nagl. o			> ou	'pousou, 'ourou, 'poutək, 'kouzou, 'kounac, 'ourix, 'koužix, 'nouga, 'rousa, 'zoura, 'vouda, 'oufca, 'ounvas, 'ougan, mest. ed. na 'moustu, 'gounit, po'noučĭ;
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
*ī/*ĭ-	> *ī	> *ī	> i	'sin, 'list, š'či, 'čist, k'rif; 'divjĭ, 'listje; 'vinu, 'zima; ma'tika, 'misou, 1. os. ed. sed.. 'mislĭn, 'vidĭn, 3. os. ed. sed. s'tisne; 'šiuo, 'sito, 'kopito, kō'rito, 'riba, 'tica, 'xiša, 'niva, s'liva, 'lipa, k'niga, 'ziua, 'siua, g'riva, kō'biua, kōp'riva, lĭ'sica, š'e'nica, 'bistər;
*ū/*ù-	> *ū	> *ū	> ü	b'rüs, 'süx, g'lüx; k'lüč, p'lüča, 3. os. ed. sed. k'rülĭ; 'rüda, 'jüxa, 'vüsta; x'rüška; 'jütro, 'bükva, 'müxa, rod. ed. k'rüxa;
*IV ⁰	> *IV ⁰	> *IV ⁰	> uV ⁰	'uaxku, s'uan, d'uan, t'uā:čĭt, že'uodac, 'žā:uostən ~

			'žã:uqsən, d'ua:ka, g'ua:t, m'ua:t, 'oɸuak, ɸb'ua:čən, 'pɸuɸuat 'podplat', g'ua:žɸvina, ž'biɸua, kɸ'biua, 1. os. ed. sed. 'deɸuan, 'gəruu, 'metua, 'se:duɸ, 'dɸikua, 'igua, 'ma:uɸ, del. na l- ž.: x'mərua, pɸ'kã:zaua, 'dã:ua, s'kɸɸɸua;
umično nagl. ə	*əV̇ > əV	rod. ed. 'dəžja, 'daska, 'məɸua, s'kədən, 'pəkɸu;	
terc. premik cirk.	*V̇V̇ > V̇V	'mesu, 'čelust ~ 'čelüst, 'mexak, 'testu, 'lipu, 'tešku, 'imi, 'peru, 'pepiu, 'večjr, 'devit, 'desit, 'nɸbu, 'vesju, 'sərçi, 'gɸuɸ, 'ɸbruč, 'ɸuak, 'kɸrjn, 'ɸku, 'kɸuu, 'kɸkuš, 'gɸrku, vixu ~ 'vixu, 'sixu, 'kərvaf, rod. ed. 'uana 'lan', 'kɸsti, b'rīga, im. mn.: 'zɸbi, 'kuua, 'lidi, 'ɸči, 1. os. ed. sed. 'iman;	
umik dolg. akuta	*V̇V̇ > V̇V	'bedak, gɸs'pɸdar, 1. os. ed. sed.: s'tɸjin, 'pistin, 'sidin, 'ležin, 2. os. ed. sed. 'bɸjiš, 3. os. ed. sed.: k'leči, 'redi se, 'muči 'molčati', z'gibi, z'gɸni, 'diši, del. na -l m.: 'kɸsiu, ž'ivju, 'pištiu, 'pɸpiu, 'anaist;	

3.11.18 Ravna Gora

STAREJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
issln.	J sln.	dol.	RG	GRADIVO
* <i>ē</i> / <i>*ē-</i>	> * <i>eĭ</i>	> * <i>eĭ</i>	> <i>ę</i> , <i>eĭ</i>	' <i>mę:x</i> , rod. ed. ' <i>mę:xa</i> , ' <i>lę:s</i> , ' <i>rę:č</i> beseda', ' <i>čę:u</i> ; ' <i>k'lę:šća</i> ; ' <i>t'rę:bux</i> , ' <i>s'tę:na</i> , ' <i>s'vę:ča</i> , prid. ž. ' <i>s'lę:pa</i> , prid. mn. ž. ' <i>bę:le</i> ; im. mn. ' <i>ba'lę:zni</i> , ' <i>s'rę:dŋ</i> (<i>pərst</i>); del. na -l ž.: ' <i>pa'sę:kala</i> ; ' <i>s'vę:dər</i> , ' <i>ka'lę:nò</i> , ' <i>žę'lę:zju</i> , ' <i>ne'vę:sta</i> 'snaha', ' <i>dę:kla</i> , ' <i>pa'sę:kat</i> , ' <i>smər'dę:t</i> ; tož. mn. ' <i>a'rę:ixe</i> , 1. os. ed. sed. ' <i>sę:čęm</i> ; ' <i>m'lę:iku</i> , ' <i>st're:ixa</i> , mest. ed. ' <i>pat st're:ixa</i> ;
* <i>ō</i>	> * <i>ou</i>	> * <i>ū?</i>	> <i>o:</i> , <i>ò:</i>	' <i>nò:s</i> , ' <i>vò:s</i> , ' <i>g'nò:ĭ</i> , ' <i>zò:b</i> 'oves', ' <i>vò:sk</i> , rod. ed. ' <i>rò:ga</i> , ' <i>ka'lò:vret</i> , ' <i>ò:č</i> , ' <i>kò:st</i> , ' <i>si'rò:ta</i> , ' <i>za'nò:xtanca</i> ; ' <i>d'rò:p</i> , ' <i>pò:p</i> ;
* <i>ē</i> / <i>*ē-</i>	> * <i>ē</i>	> * <i>ie</i>	> <i>ę:</i>	' <i>mę:t</i> , ' <i>pę:č</i> , prid. mn. sr. ' <i>ve'sę:le</i> ; ' <i>g'lę:žan</i> , ' <i>ję:la</i> , im. mn. ' <i>rę:bra</i> , 1. os. ed. sed. ' <i>mę:lem</i> , 3. os. ed. sed. ' <i>ažę:ni se</i> ;
* <i>ē</i> / <i>*ē-</i>	> * <i>ā</i>	> * <i>ie</i>	> <i>ę:</i>	' <i>pę:st</i> ; 1. os.ed. sed. ' <i>p'rę:dem</i> , 3. os. ed. sed. ' <i>t'rę:se</i> , del. na -l ž. ' <i>p'rę:dla</i> ; ' <i>ę:tra</i> ;
* <i>ò-</i>	> * <i>ō</i>	> * <i>uo</i>	> <i>o:</i> , <i>ò:</i>	' <i>kò:ža</i> , ' <i>kò:ra</i> , ' <i>pò:stla</i> ; ' <i>ž'vò:t</i> ;
* <i>ō</i> / <i>*ò-</i>	> * <i>ā</i>	> * <i>uo</i>	> <i>o:</i> , <i>ò:</i>	' <i>mò:š</i> , ' <i>na'rò:be</i> ; ' <i>ò:gu</i> ; ' <i>zò:p</i> , ' <i>kò:s</i> ; rod. ed. ' <i>mò:ke</i> ; ' <i>pò:pk</i> ;
* <i>ā</i> / <i>*ā-</i>		> * <i>ā</i>	> <i>ā:</i>	' <i>lā:n</i> , ' <i>tā:st</i> , tož. ed. ' <i>dā:n</i> ; tož. ed. ' <i>mā:ši</i> ;
* <i>ī</i> / <i>*ī-</i>			> <i>o:u</i>	' <i>sò:uza</i> ; 3. os. ed. sed. ' <i>to:uče</i> ;
um. nagl. e			> <i>e(:)</i>	' <i>sedlu</i> , ' <i>sestra</i> , ' <i>teta</i> , ' <i>k'lepat</i> (' <i>kasa</i>), 1. os. mn. sed. ' <i>t'kema</i> , del. na -l ' <i>k'lepoj</i> ; ' <i>če:lu</i> , ' <i>že:na</i> , ' <i>de:beu</i> , ' <i>že:nt se</i> , ' <i>atk'le:nt</i> ;
um. nagl. o			> <i>a(:)</i>	' <i>katu</i> , ' <i>agən</i> , ' <i>lanc</i> , ' <i>kasc</i> , ' <i>akno</i> , ' <i>naga</i> , ' <i>kasa</i> ; ' <i>pa:su</i> 'posel', ' <i>ma:ja</i> ;
MLAJŠI JEZIKOVNI POJAVI				
* <i>ī</i> / <i>*ī-</i>	> * <i>ī</i>	> * <i>ī</i>	> <i>i(:)</i>	' <i>k'ri</i> , ' <i>s'vitk</i> 'svitek', im. mn. ' <i>a'či</i> ; ' <i>k'lip</i> 'storž', ' <i>st'ric</i> , 1. os. ed. sed. ' <i>ka'sim</i> , 3. os. ed. sed. ' <i>ba'li</i> , 3. os. mn. sed. ' <i>ba'lijo</i> ; ' <i>vino</i> ; ' <i>ma'tika</i> ; ' <i>pi:r</i> , ' <i>zi:t</i> , ' <i>si:n</i> , ' <i>x'či</i> ; im. mn. ' <i>kas'ti</i> ; 3. os. ed. sed. ' <i>s'mardi</i> ; ' <i>li:ce</i> , prid. mn. sr. ' <i>si:ve</i> ; ' <i>mę'zi:nc</i> , ' <i>sest'ri:čna</i> ; ' <i>ši:lu</i> , ' <i>ka'pitu</i> , ' <i>ka'ritu</i> , ' <i>st'nišće</i> , ' <i>niva</i> , ' <i>miza</i> , ' <i>pipa</i> , ' <i>xiša</i> , ' <i>vilca</i> , ' <i>ž'lica</i> , ' <i>ka'zica</i> , ' <i>brada'vica</i> , ' <i>ro'čica</i> , ' <i>gaspada'rica</i> , 2. os. mn. sed. ' <i>imašte</i> ; ' <i>ži:la</i> , ' <i>st'ri:na</i> , ' <i>pše'ni:ca</i> , ' <i>vade'ni:ca</i> , ' <i>gre'di:ca</i> , ' <i>dva'ri:šće</i> , 3. os. ed. sed. ' <i>pi:xa</i> ;
* <i>ū</i> / <i>*ū-</i>	> * <i>ū</i>	> * <i>ū</i>	> <i>u(:)</i>	' <i>lu:č</i> , ' <i>glu:x</i> , ' <i>su:x</i> ; ' <i>k'lu:č</i> , ' <i>tu:ĭc</i> , ' <i>p'lu:ča</i> , ' <i>me'xur</i> , ' <i>kla'bu:k</i> ; ' <i>s'lu:ga</i> , ' <i>u:sta</i> ; ' <i>kur'ji</i> (<i>d'rek</i>); ' <i>u:ina</i> , ' <i>u:ĭc</i> , ' <i>pas'lu:šən</i> ; ' <i>k'luka</i> , ' <i>kuxna</i> , ' <i>sušica</i> ;

$*IV^0$	$> *IV^0$	$> *IV^0$	$> /$	$/$
umično nagl. ə	$*ə\acute{V} > əV$			<i>'doska, rod. ed. ('ni ane) 'doske, s'kɛ:də́n;</i>
terc. premik cirk.	$*V\acute{V} > \check{V}V/\check{V}V$			<i>'sɛ:nɔ, č'rɛ:uɔ, 'nɛbò, 'sərce, 'uxu, rod. ed. 'peči, s'lâ:bo, 'xudo;</i>
umik dolg. akuta	$*V\acute{V} > \check{V}V$			$/$

3.12 Geolingvistični prikaz starejših in mlajših jezikovnih pojavov

3.12.1 Uvodna karta (narečne meje)

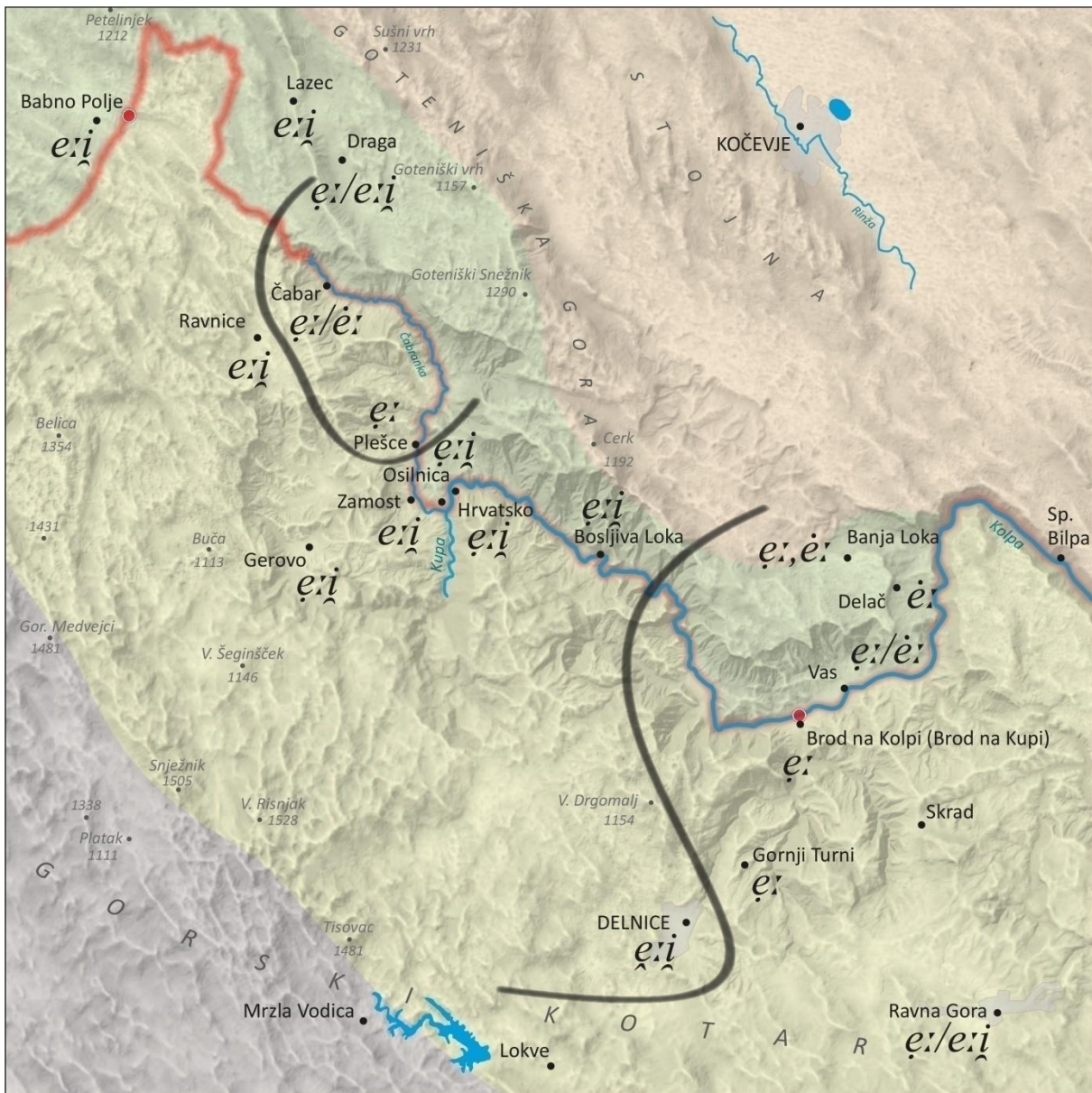

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
Kartograf: Žiga Kokalj
Vir: ZRC SAZU, GURS
© ZRC SAZU

- mešani kočevski govori
- kostelsko narečje
- goransko narečje
- čakavska narečna skupina

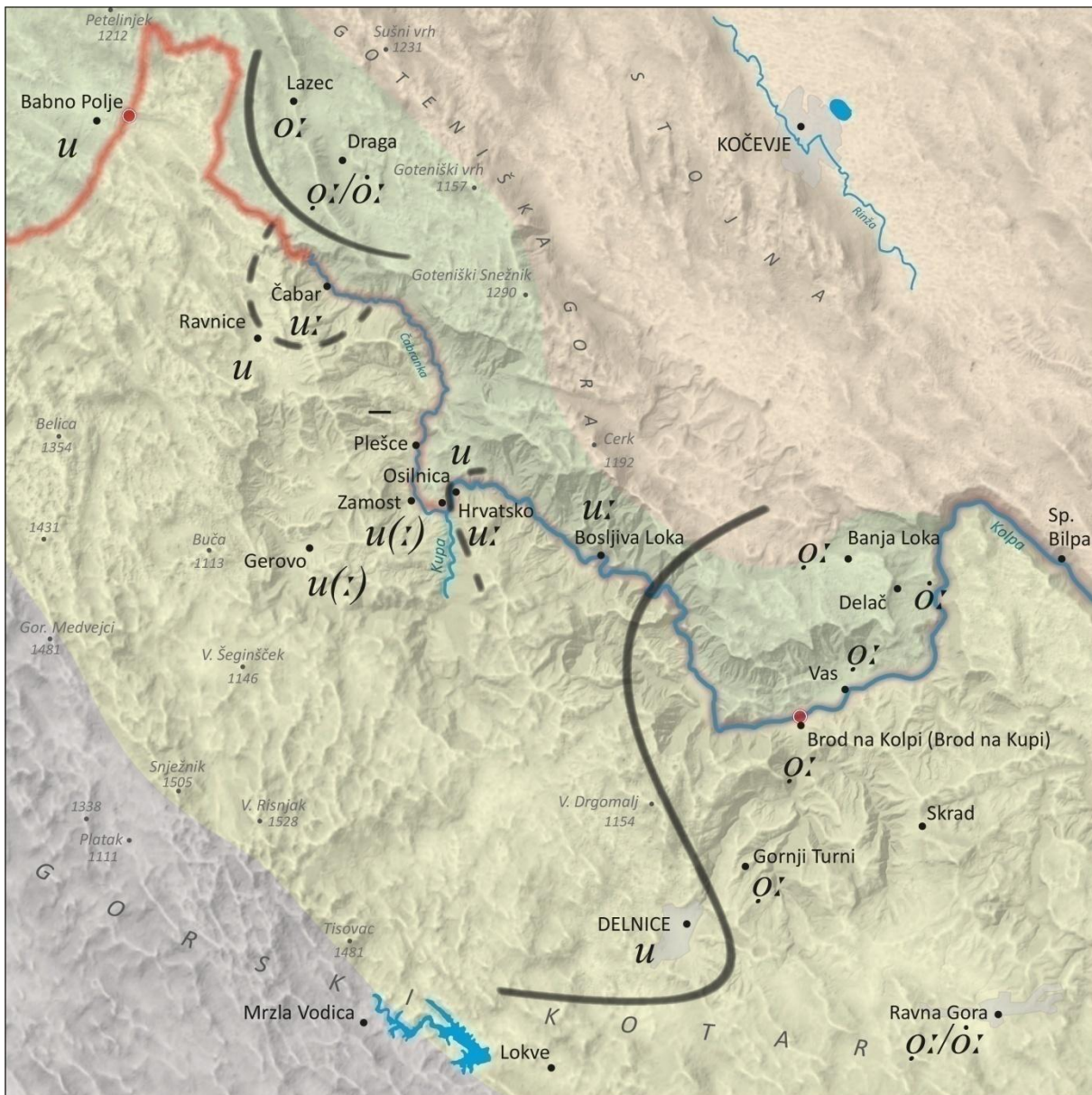
3.12.2 Refleks issln. *ě/*ě-

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

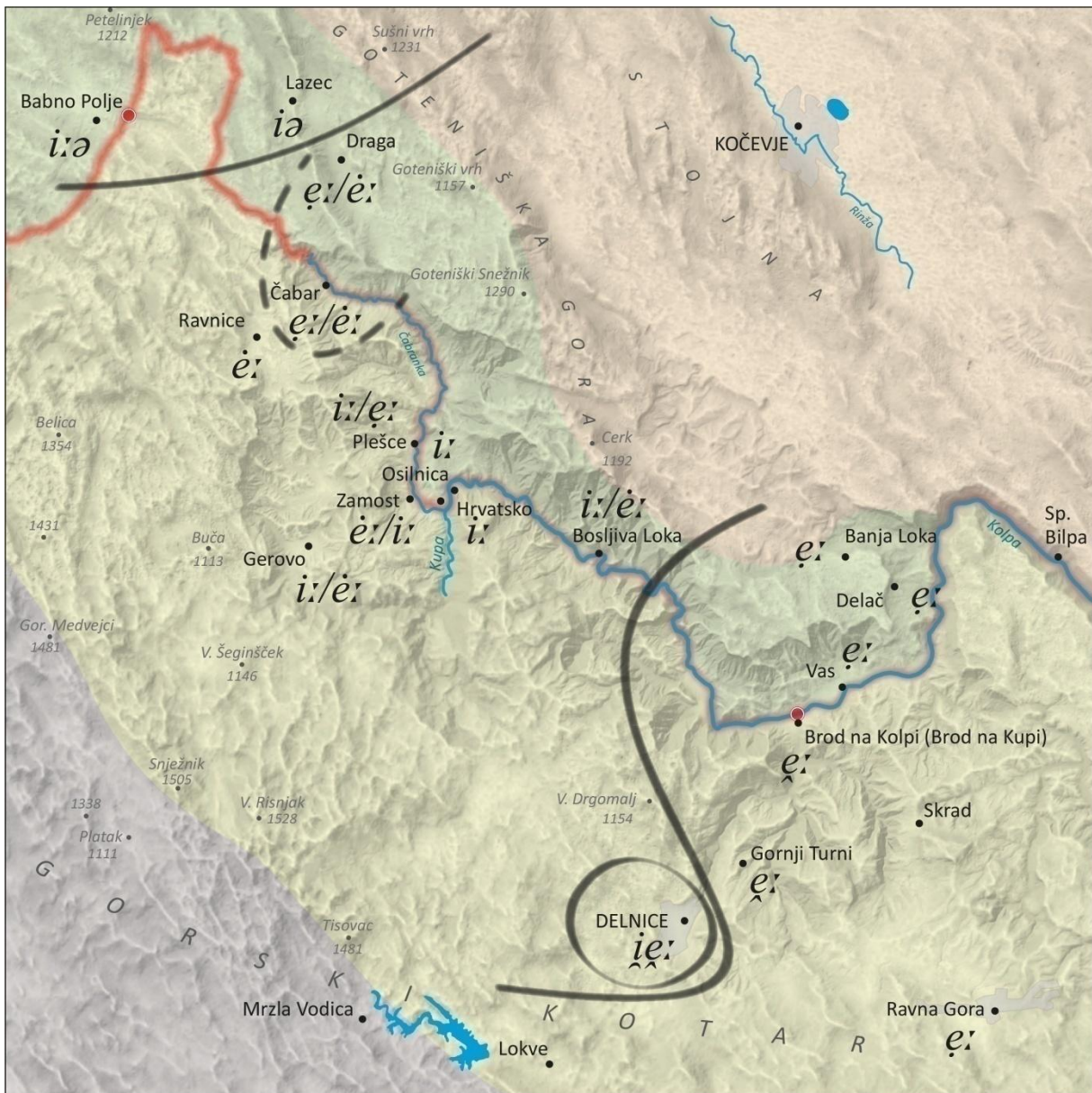
3.12.3 Refleks issln. *ō

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

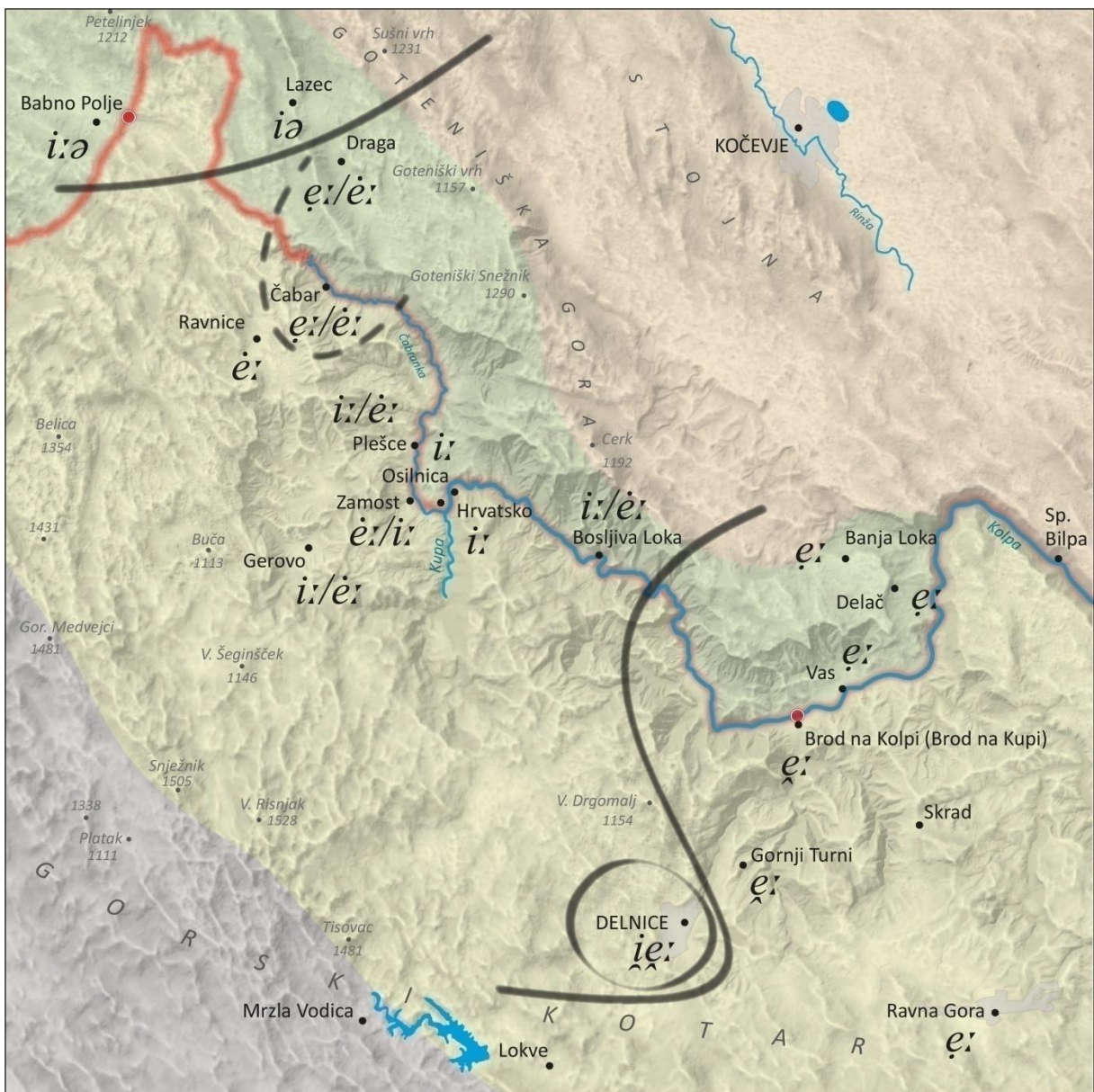
3.12.4 Refleks issln. *ē/*è-

0 2,5 5 km

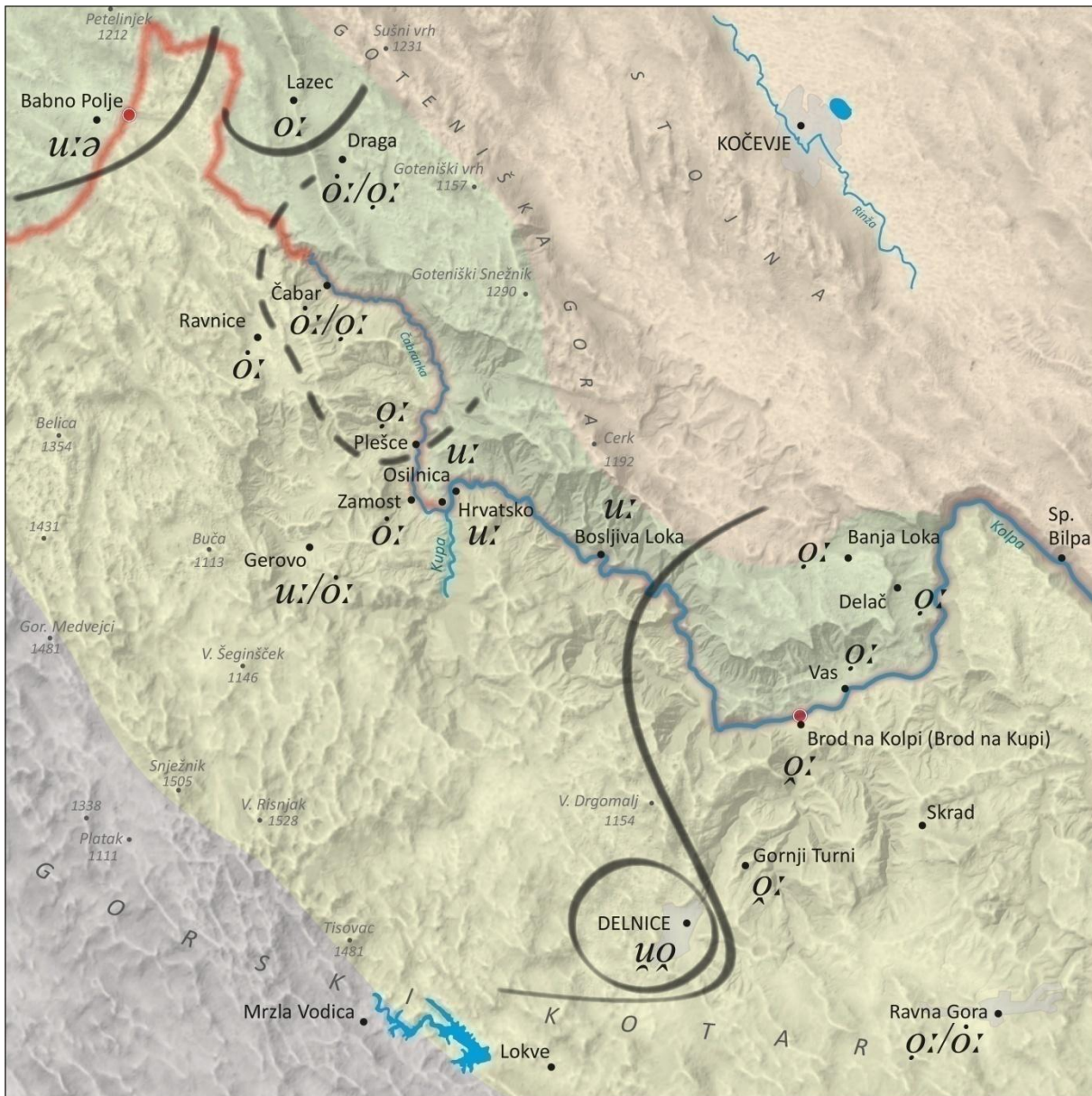
Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

3.12.5 Refleks issln. *ē/*è-

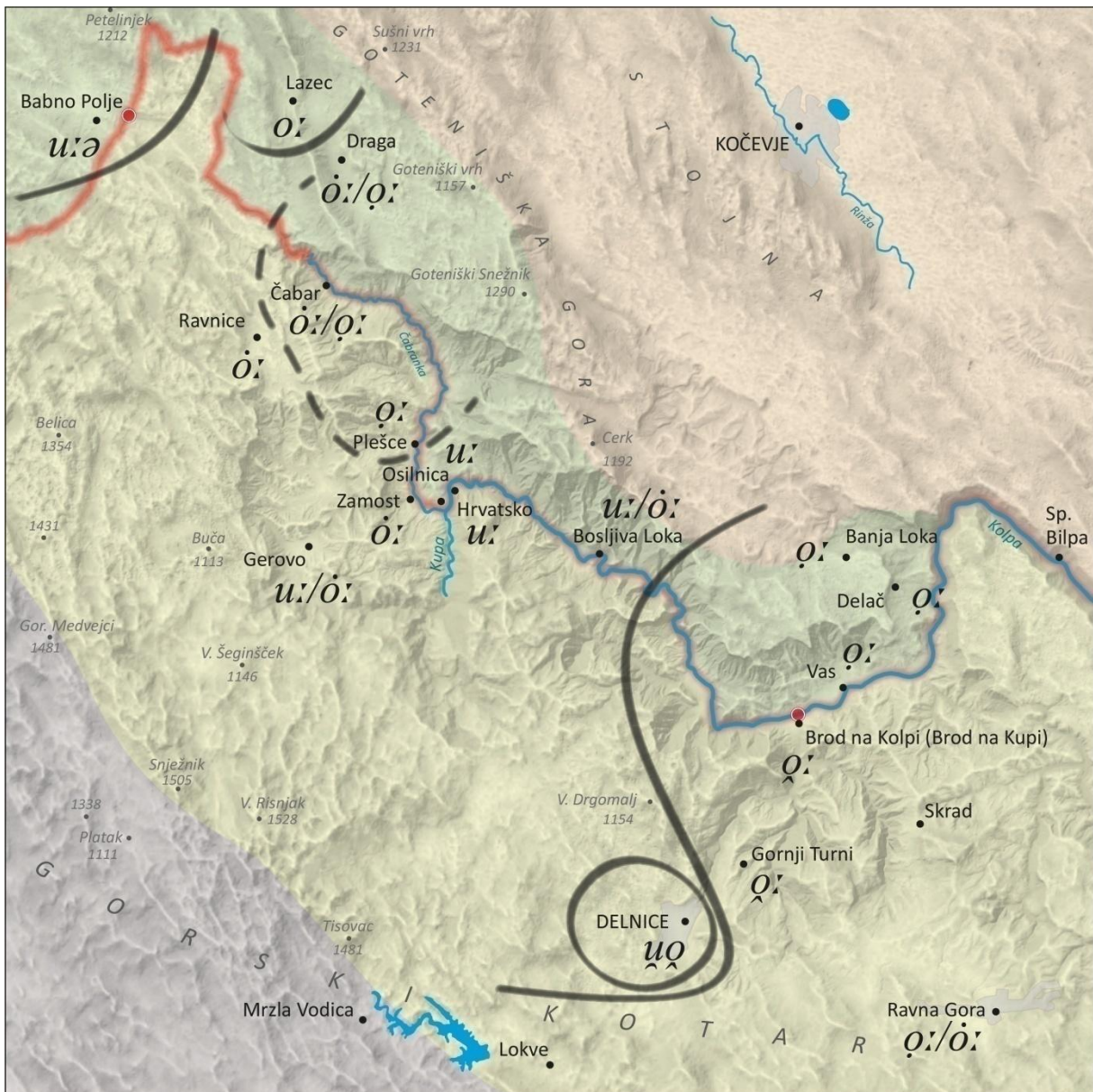
Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

3.12.6 Refleks issln. *ð-

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

3.12.7 Refleks issln. *q̄/*ǵ-

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

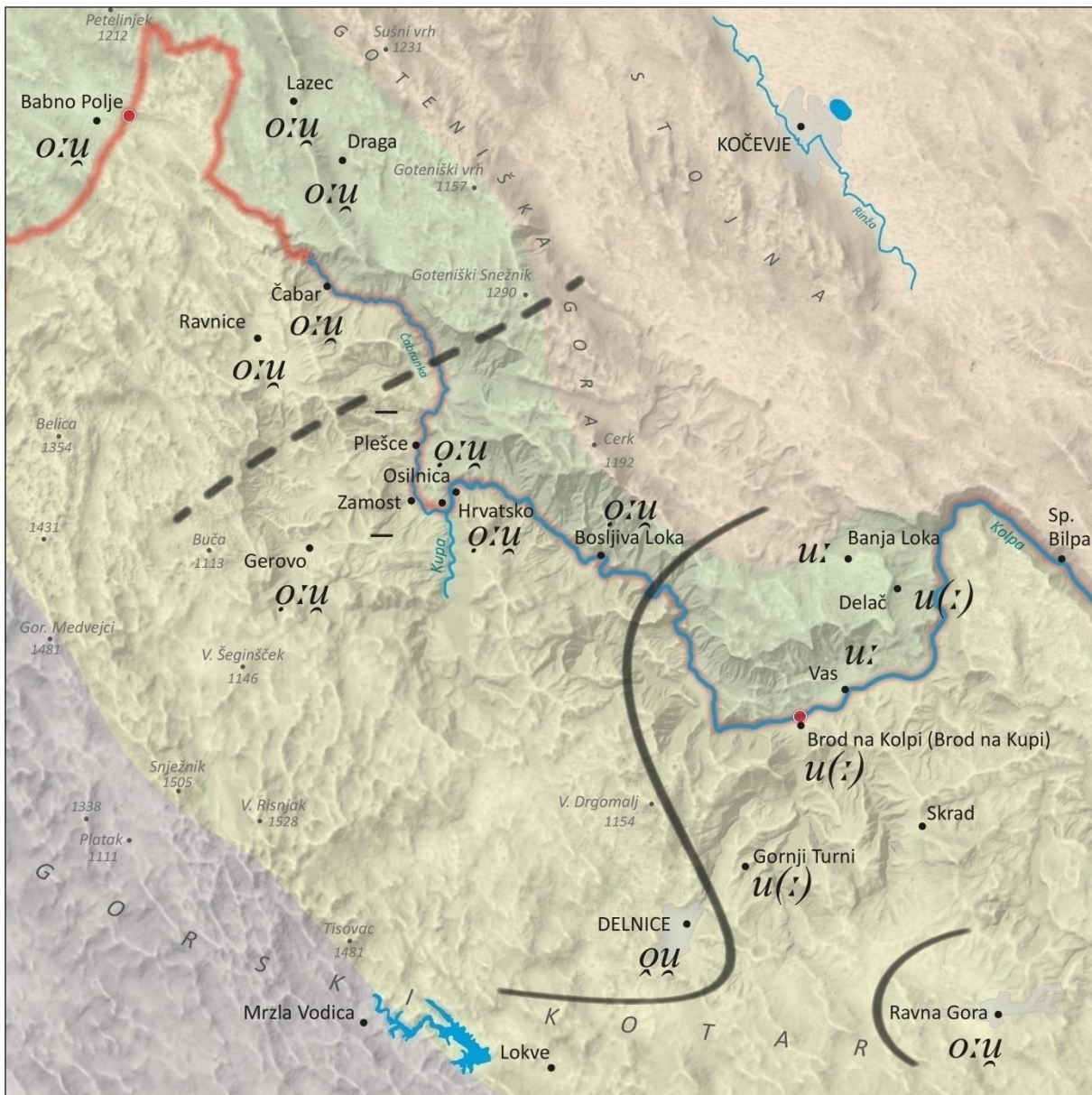
3.12.8 Refleks issln. *ā/â-

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

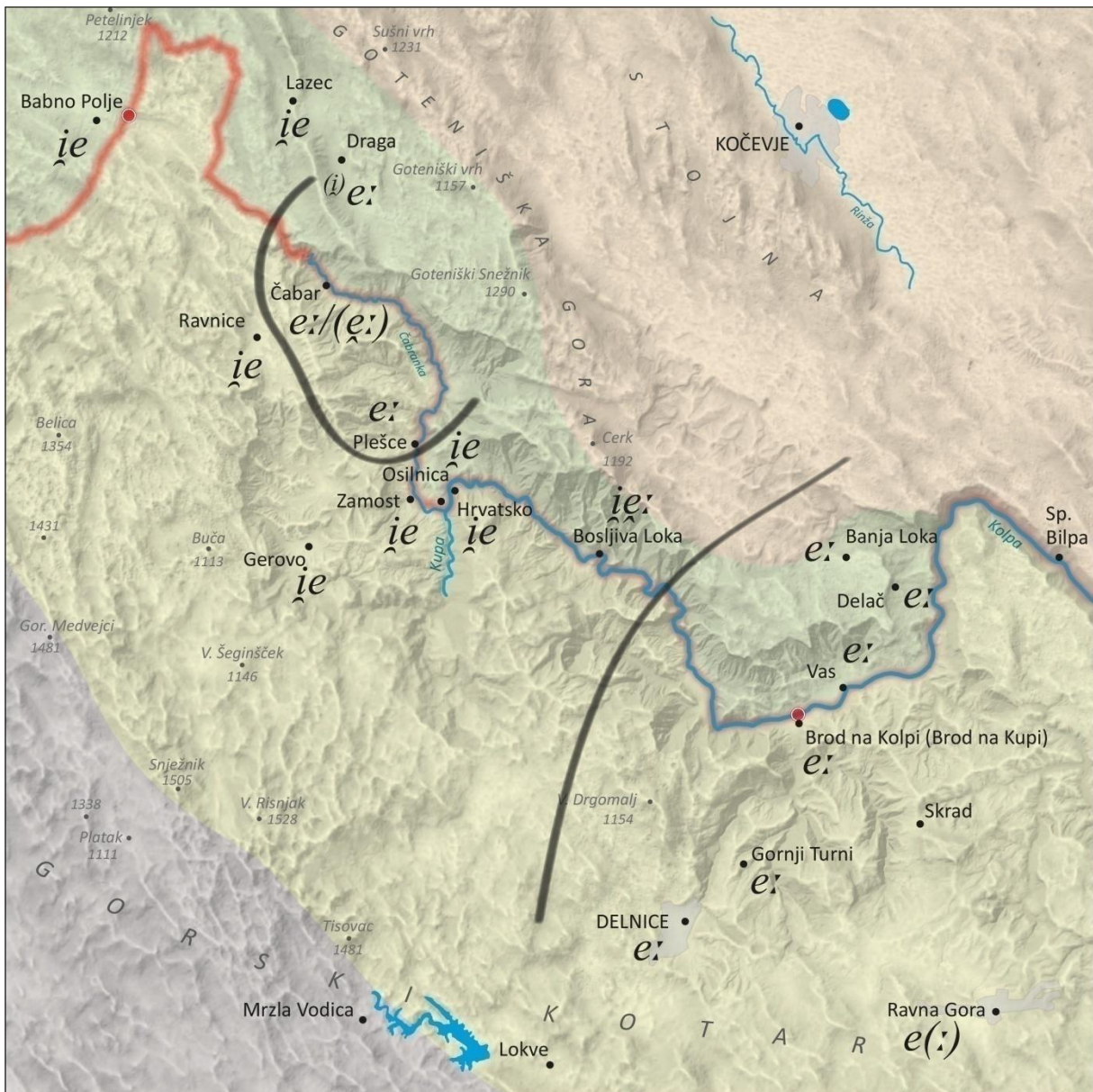
3.12.9 Refleks issln. *ī/*ĭ-

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

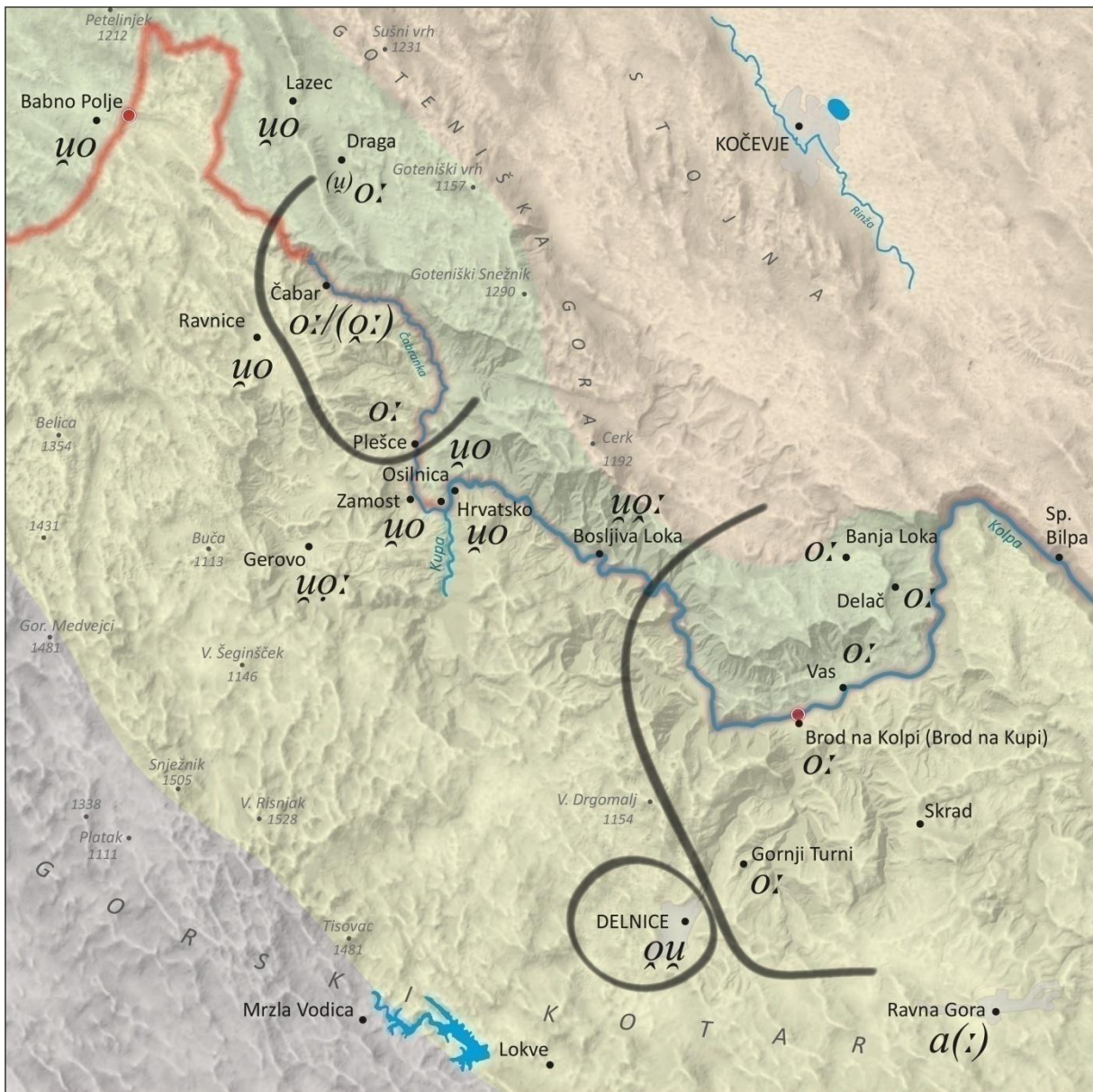
3.12.10 Refleks umično naglašenega *e*

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

3.12.11 Refleks umično naglašnega o

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

3.12.12 Refleks issln. *i/*i-

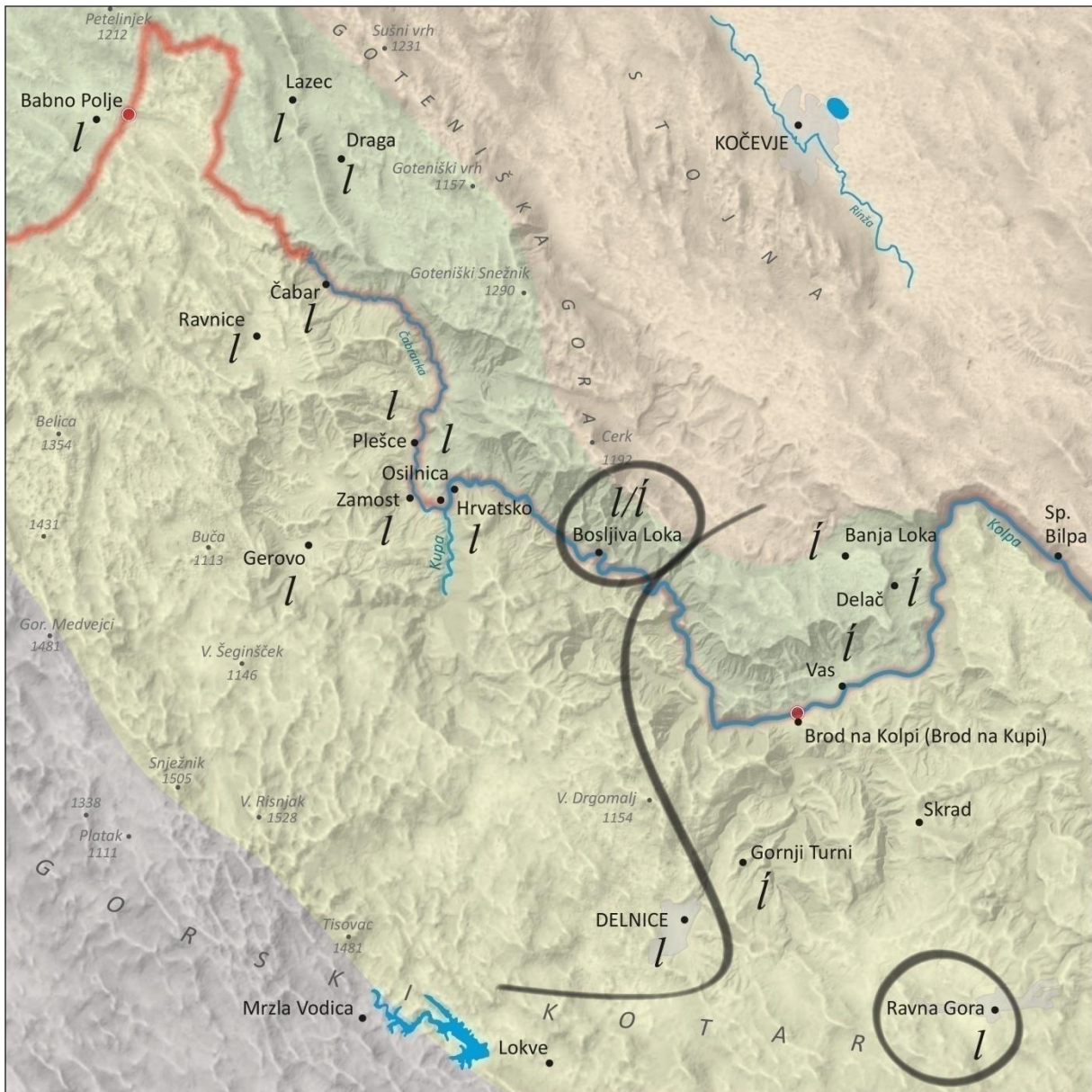
Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

3.12.13 Refleks issln. *ū/*Û-

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

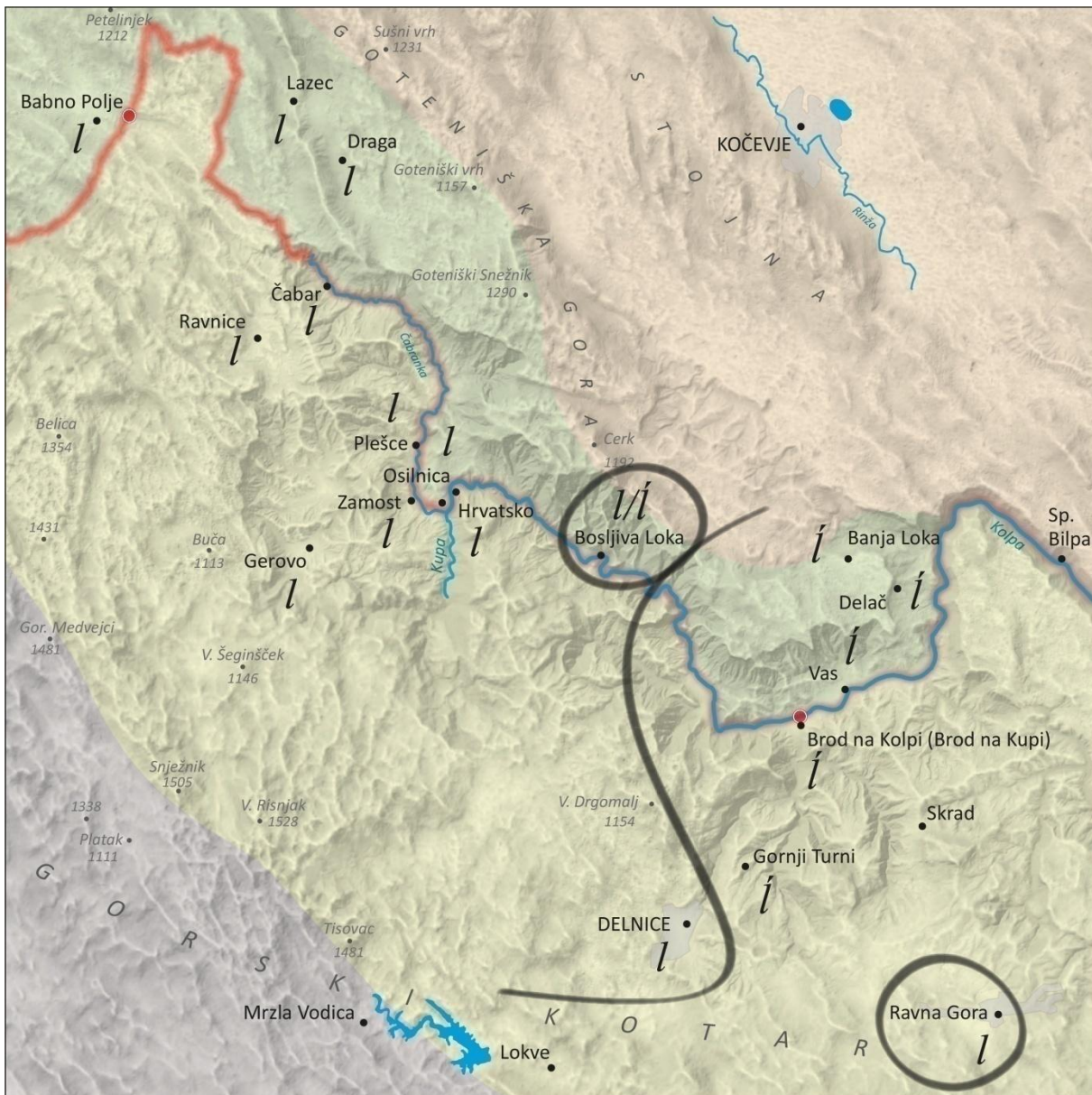
3.12.14 Refleks issln. *-l

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

3.12.15 Refleks sekundarnega issln. *l̥ (< *-lj- < *-l̥j-)

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

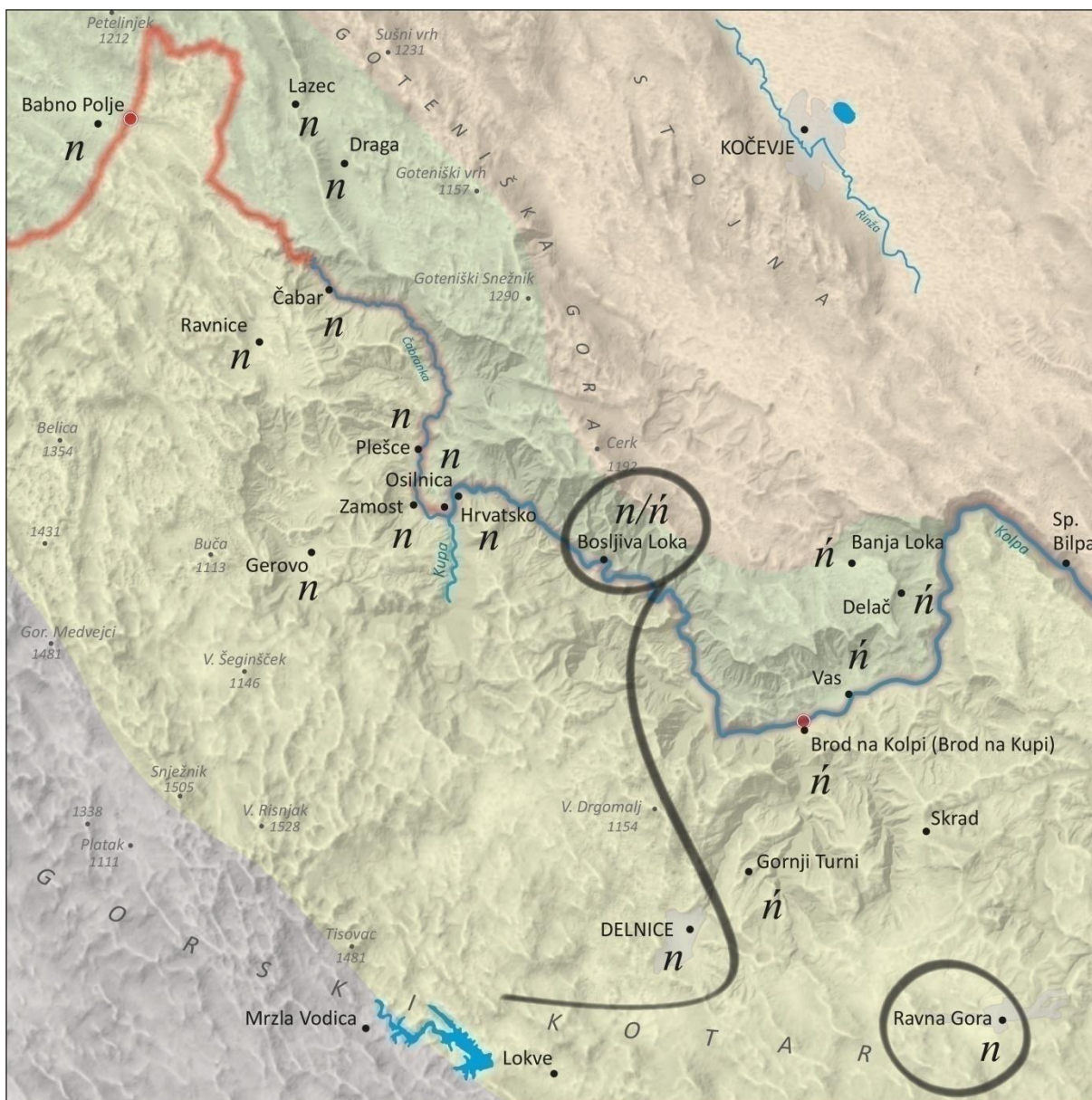
3.12.16 Refleks issln. *ń v položaju za samoglasnikom

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

3.12.17 Refleks issln. *ń v položaju za soglasnikom

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

3.12.18 Refleks sekundarnega issln. *ń (< *-nbj-)

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

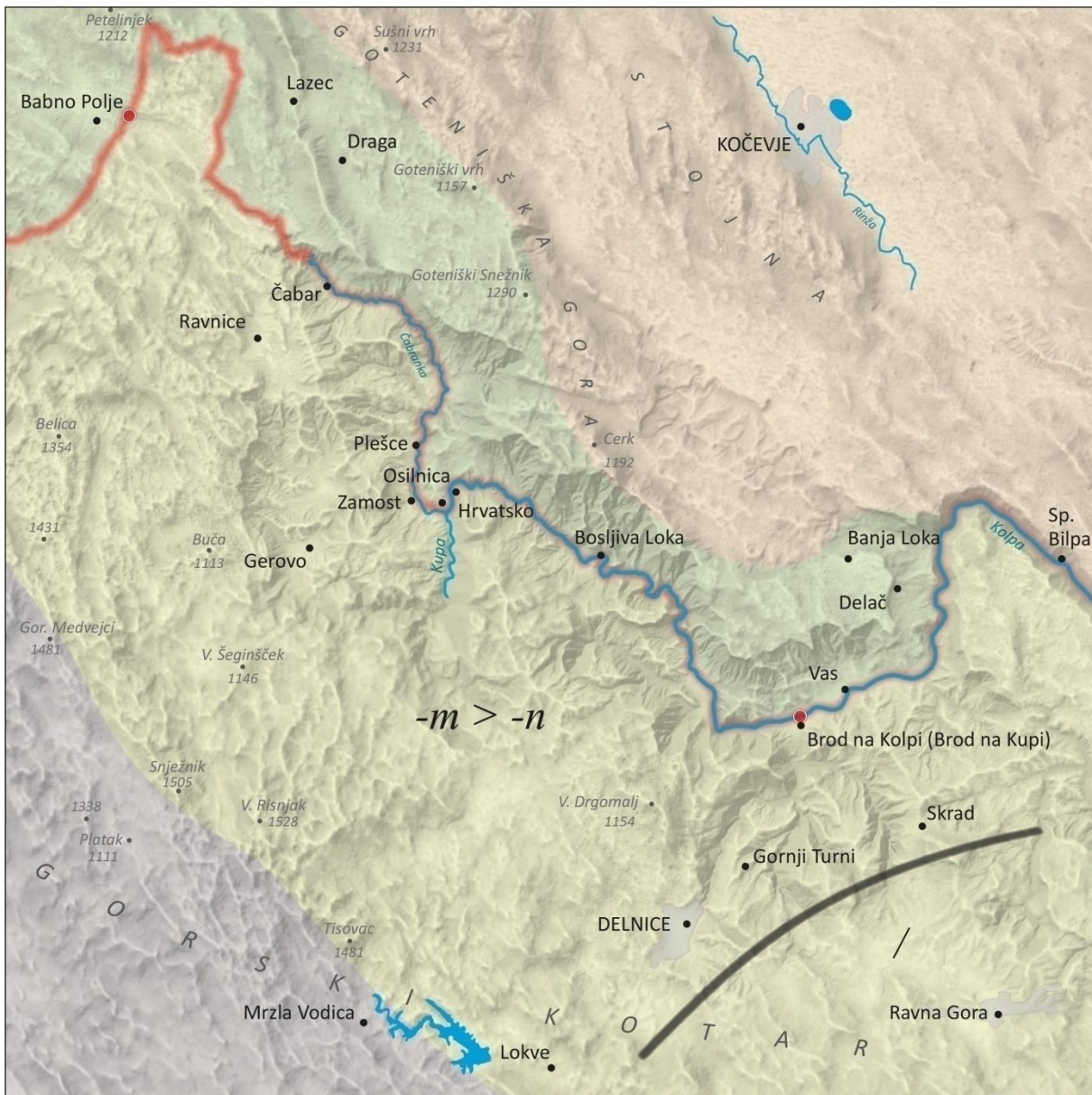
3.12.19 Prehod $*V^0 > uV^0$

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

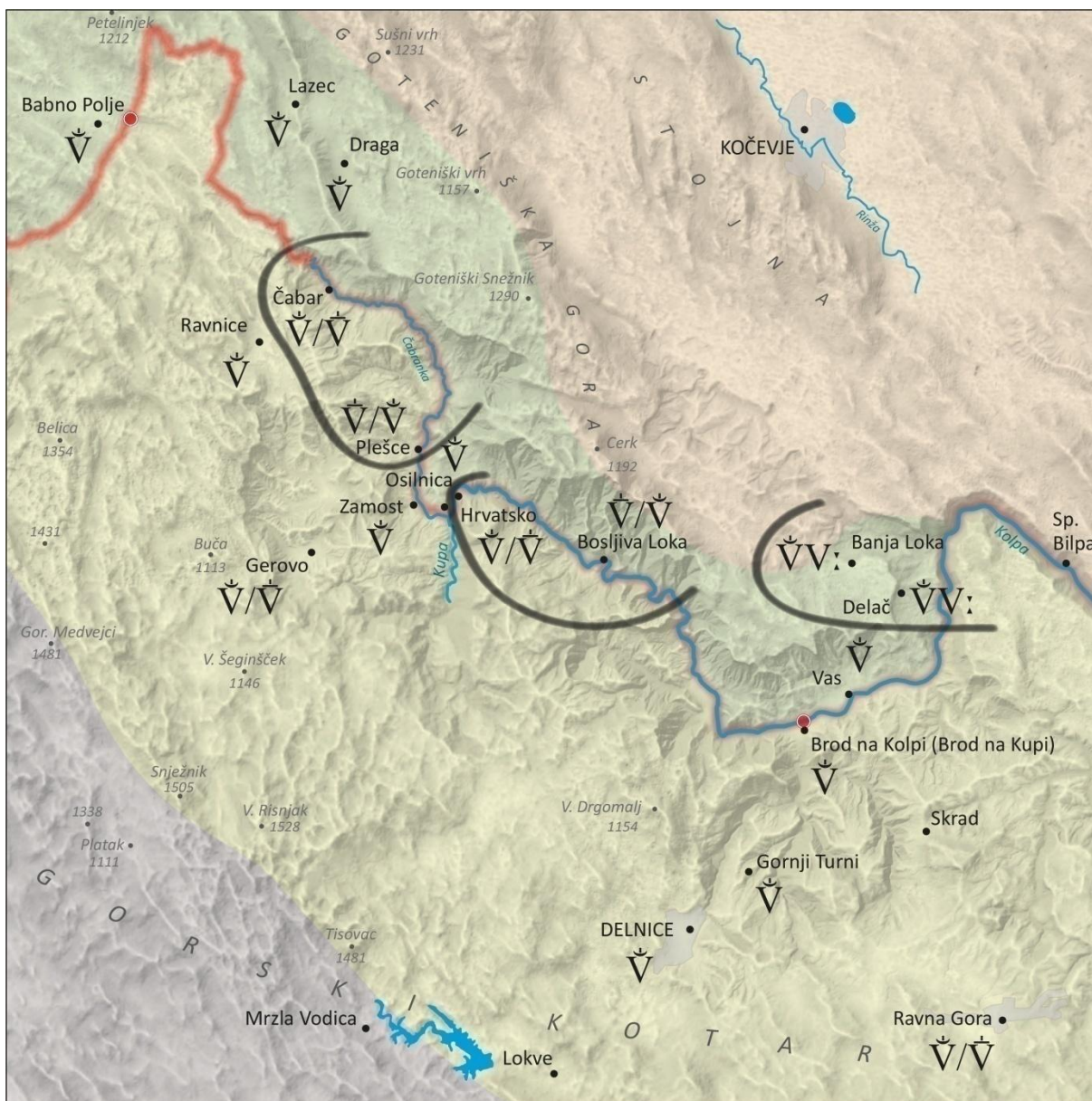
3.12.20 Prehod $-m > -n$

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

3.12.21 Terciarni premik cirkumfleksa in umik dolgega akuta

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

3.13 Sklep

3.13.1 Vokalizem

3.13.1.1 Dolgi naglašeni vokalizem

Issln. * \bar{e} /* \dot{e} -

Refleksa za stalnodolgi jat in kratkoakutirani jat v nezadnjem besednem zlogu sta se v vseh govorih (z izjemo Banje Loke) izenačila, kar pomeni, da je do podaljšave kratkoakutiranega jata v nezadnjem besednem zlogu moralo priti že zelo zgodaj, da je lahko njegov razvoj sovpadel z razvojem stalnodolgega jata. Stanje pa je sledeče.

Govori Babnega Polja, Lazca, Ravnic, Zamosta, Osilnice, Hrvatskega, Bosljive Loke in Delnic poznajo diftonški refleks $e:i$. Tako tudi govor Gerova, ki pa mestoma (sicer redko) izkazuje monofonški glas $e:$.

Govor Drage izkazuje dvojničnost refleksov, in sicer del gradiva izpričuje monofonški refleks $e:$, del pa z oslavljenim diftonškim delom ($e:\dot{i}$). S tem predstavlja prehod med diftonškimi in monofonškimi refleksi.

Govora Čabra in Plešč izkazujeta monofonške reflekse, in sicer ozki e -jevski glas $e:$, Čabar pa pozna tudi še večjo ožino na tem mestu \dot{e} . Distribucija ni predvidljiva.

Govori od Delača v smeri proti Lokvam vsi poznajo samo monofonški refleks, in sicer je to večinoma fonem $e:$, govor Vasi pa izkazuje dvojničnost ($e:$ in \dot{e}), katere distribucija ni predvidljiva.

Govor Banje Loke je edini, ki ločuje reflekse za stalnodolgi jat ($e:$) in kratkoakutirani jat v nezadnjem zlogu (\dot{e}),

Problematično je dvoje. Dvojnični refleksi v krajevnem govoru Vasi in dosledno ločevanje refleksov za stalnodolgi jat in za kratkoakutirani jat v nezadnjem besednem zlogu v govoru Banje Loke.²⁰⁷

Tine Logar je v svojem poročilu s terena (z dne 26. januarja 1957)²⁰⁸ v Vasi – Fari pri Kostelu med drugim podal reflekse vseh vokalov. Za issln. * \bar{e} /* \dot{e} - je zapisal dva refleksa, in sicer $e:$ in \dot{e} . Glede te dvojničnosti pripomni, »da kljub spraševanju ne morem reči, kdaj govore \bar{e} in kdaj \dot{e} «. ²⁰⁹ Logar se sklicuje na Ramovša, ki je za kostelski govor za jat navedel refleks ie (1935: 142),²¹⁰ kar naj bi po Logarjevem mnenju predstavljalo starejše stanje,²¹¹ in svoje dvojnične reflekse razlaga s tem, da je tako šele v zadnjih desetletjih prišlo do asimilacije $ie > \bar{e}/\dot{e}$.²¹²

Táko je bilo Logarjevo mnenje, preden je poznal osilniški govor. V svojem poročilu (z dne 7. februarja 1957)²¹³ s terena v Osilnici piše: »V diftongu $\bar{e}i$ je diftongični i že slabo slišen. Zato sem mnenja, da se tu vrši proces monofongizacije, ki je v Kostelu že dosežen. S tem popravljam svoje mnenje o kostelskem \bar{e}/\dot{e} , ki sem ga napisal v prejšnjem poročilu« (2. stran tipkopisa). S tem Logar

²⁰⁷ S slednjim Logar najverjetneje ni bil seznanjen.

²⁰⁸ Tipkopis hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.

²⁰⁹ Tine Logar v rokopisu zapisa za SLA za Vas na prvi strani zapiše, da eden izmed informatorjev izgovarja jat ožje »kot ga običajno govore v Vasi«. To razlaga s tem, da je informatorjeva mati po rodu iz Osilnice. Zaključuje, da je »navadni refleks za \dot{e} torej tu \bar{e} , čeprav tudi \dot{e} ni izključen.«

²¹⁰ Med narečji dolenske narečne ploskve poznata danes refleks ie severnobelokranjski govor Starega trga ob Kolpi in rižansko podnarečje istrskega narečja.

²¹¹ Tijmen Pronk (Pronk 2010: 117), ki prav tako izhaja iz Ramovševega gradiva, meni, da je kostelski ie sekundarno diftongiran monofong * \bar{e} , ta pa naj bi bil še ohranjen v današnjih govorih Vasi in Banje Loke. Tako tudi Šekli (2009).

²¹² Tijmen Pronk (Pronk 2010: 125 op. 50) v zvezi s kostelskim diftongom ie navaja nemški imeni za toponima Kočevska Reka (SV od Kostela) – *Rieg* in *Friesach* za Staro Brezje (to ime pa so lahko s seboj prinesli tudi koroški priseljenci, kjer se prav tako nahaja kraj Friesach (Breže).

²¹³ Tipkopis hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.

torej zavrne razlago, zapisano v poročilu iz Vasi oz. Fare pri Kostelu, in dalje o »Ramovševem« kostelskem refleksu *ie* ne piše več. Logar s tem izpeljuje refleksa *e:* in *é:* v Vasi iz **ej*.

Vendar pa po poročilih s terena sodeč, Logar ni bil seznanjen z govorom Banje Loke,²¹⁴ tako tudi ni mogel vedeti za tamkajšnje različne reflekse jata.

Sonja Horvat (Horvat 1994: 309) v svojem povzetku dolgega vokalizma predstavljenih kostelskih govorov prav tako opozarja, da imajo vsi trije sistemi »*ě* kot poseben fonem /.../, južnokostelski govor²¹⁵ *ě*, to je izjemno ozki *e*. Neizkušeni zapisovalec ga težko loči od manj ozkega *ę*, ki zastopa druge *e*-jevske foneme (razen *e* v tipu *žena*). Tako je npr. v zapisu Banje Loke 1983, kjer nista z gotovostjo ločeni *e*-jevski in *o*-jevski ožini.« Vendar pa se z zadnjim delom tega zapisa težko strinjam, saj je v celotnem zapisu za SLA za Banjo Loko dosledno ločevanje manjše in večje ožine pri jatu glede na nekdanji tonem.

Horvatova prav tako ugotavlja (Horvat 1994: 311 op. 14), da Jurkovičevo gradivo, ki ga v svojih Dialektih navaja Ramovš, ne spada v nobenega od navedenih samoglasniški sestavov in da manjka vzporednost razvoja **ě* in **ō*, na podlagi česar je Ramovš razumljivo sklepal, da gre za mešan govor.

Menim, da je do dvojničnih refleksov v Banji Loki prišlo nekoliko drugače. Kaže, da je inovacija zgodnjega podaljševanja kratkoakutiranih nezadnjih besednih zlogov, do katere je prišlo okoli 14. stoletja, izostala v delu teh obrobni govori, vendar pa je bila še vedno relativno zgodnja. Posledično sta se oba jata določen čas razvijala različno. Predvidevam, da je nato kasneje prišlo do diftongizacije v tudi v nekdanji akutiranem jatu, vendar se je ta novi diftong razlikoval od »starega« diftonga iz stalno dolgega jata, diferenciacija je torej obstajala. Razvoj naj bi šel tako:

issln. **ě* > JV **ej* > J sln. **ej* > dol. **ej* > kost. **ē* > Banja Loka *ę:*

issln. **ě* > JV **ę* > del J sln. **ē* > del dol. **ej* > kost. **ě* > Banja Loka *é:*

S tem je morda mogoče razložiti dvojne reflekse v Banji Loki, morda pa tudi mešani jatovski refleks v govoru Vasi.

Issln. **ō*

Refleksi stalnodolgega *o* so *u*-jevske in *o*-jevske barve. Govori v pasu od Babnega Polja na severu do govora Delnic na jugu izkazujejo *u*-jevsko barvo, razlike so v kvantiteti, in sicer je dolžina značilna za govore Čabra, govora Zamosta in Gerova izkazujeta dvojničnost, govora Hrvatskega in Bosljive Loke pa dolžino. Vsi ostali govori imajo kračino.

Govora Lazca in Drage izkazujeta *o*-jevsko barvo, Lazec široki *o:*, Draga ozki *o:* oz. *ó:*.

Govori na vzhodnem delu območja – od Banje Loke do Lokev – imajo na tem mestu refleks *o:*.

Kot problematična se kaže izpeljava monoftonga *o:* v vzhodnih govorih iz dol. **ū* < J sln. **ou*.²¹⁶ Ramovš (1935: 142) za issln. **ō* (in issln. **ō̄*/**ō̇*-) podaja refleks *uo*, ki ga sama sicer nikjer nisem zasledila. Tak diftonški refleks ima danes le govor Delnic in deloma govor Babnega Polja (*u:ə*). To omenja tudi Tine Logar v svojem poročilu s terena (z dne 26. januarja 1957)²¹⁷ v Vasi – Fari pri Kostelu. Logar ima za refleks issln. **ō* dolgi ozki *o* (*o:*) in ožjo različico *ó:*. Kot pri jatu tudi tu domneva, da so Ramovševi primeri z inovacijskim *uo* prikaz starejšega stanja, da je torej prišlo do monoftongizacije *uo* > *o:/ó:*. V dveh primerih pa je Logar zabeležil celo *u:* in zapisal: »Ramovš tudi v tem primeru navaja za kostelščino *ūo*, o čigar nekdanji eksistenci prav zaradi današnjega *ō* in zaradi *-u* v tipu *męsu* ne dvomim« (3. stran tipkopisa). Prav zadnji omenjeni primer (tip *mesu*) dalje

²¹⁴ Banja Loka je omenjena samo enkrat, in sicer na prvi strani tipkopisa poročila s terena v Vasi: »V smeri proti Kočevju v Moravi že govore drugače, medtem ko imajo vasi Vrh, Colnarji, Kostel, Nova Sela, Banja Loka in drugi manjši zaselki v okolici Fare in Kostela enako govoro.« Nikjer v poročilu pa ni gradivo Banje Loke navedeno, niti ni nikjer omenjeno, da bi bil to eden izmed okoliških krajev, kjer je Logar preverjal reflekse.

²¹⁵ Tako so pri Horvatovi poimenovani govori med Srobotnikom in Grgljem.

²¹⁶ Primerjaj tudi z obravnavo jata odstavka višje.

²¹⁷ Tipkopis hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.

povezuje s končniškim *-ē (v rod. ed. in im./tož. mn.) pri terciarno naglašeni samostalnikih ženske *a*-sklanjatve, katerega refleks je *-i* (v nasprotju z refleksom *-e < *-e* pri samostalnikih, pri katerih ni prišlo do terciarnega premika cirkumfleksa). Prav tu prepoznava paralelni razvoj izglasnih *-ō in *-ē (6. stran tipkopisa). Vendar pa govora Banje Loke in Delača ne poznata razvoja izglasnega *-ē > *-i* pri terciarno naglašeni samostalnikih ženskega spola.²¹⁸

Morda sta nam lahko v pomoč govora, ki še danes ohranjata ponaglasne dolžine. V govorih Banje Loke in Delača se namreč pri terciarno naglašeni samostalnikih pojavljajo različne barve ponaglasnih vokalov. Refleks ponaglasnega vokala s ponaglasno dolžino v zadnjem odprtem zlogu se razlikuje od refleksa v zadnjem zaprtem zlogu, npr.: Banja Loka/Delač *'kulu:* in Banja Loka *'koko:š*, Delač *'kokò:š*. Teh različnih refleksov ni mogoče razložiti z neposredno izpeljavo iz dol. *ū.

Posredi je skoraj zagotovo moral biti diftong. Zelo verjetno je bil to diftong *uo*, kot predvideva Logar, ki pa se zanaša predvsem na Ramovševo gradivo.

Šekli (2013: 39) ni prepričan, da je v teh govorih prišlo do dolenske *u*-jevske monoftongizacije. Tako predvideva, da ti govori na obrobju dolenske narečne ploskve predstavljajo narečni otok z izostankom dolenske monoftongizacije.²¹⁹

Mogoče pa lahko razvoj stalno dolgega *o* povežemo z hipotetično odstotnostjo zgodnje diftongizacije kratkoakutiranega jata v nezadnjih besednih zlogih. Predvidevali bi, da tako kot ni prišlo do inovacije zgodnjega podaljšanja nezadnjih kratkoakutiranih zlogov, tako tudi ni prišlo do monoftongizacije oz. inovacije *J* sln. *ou > dol. *ū.²²⁰ Obe inovaciji se namreč datira nekako v 14. stoletje. Vzhodni del obravnavanih govorov bi tako predstavljal obrobni del v dolenski skupini, kjer do omenjenih inovacij ni prišlo.²²¹ S tem je predviden tudi vzporedni razvoj issln. *ō in *ē.

Morda Logar pravilno povezuje paralelni razvoj izglasnih *-ō in *-ē pri terciarno naglašeni samostalnikih, a nekdanji diftong bi bil lahko tudi dol. *ou, ki v tipu *meso* naglasi svoj drugi del, izglasni diftong dol. *-ie (< *-e) pa prav tako svoj drugi del. Paralelnost, ki jo predvideva Logar, je tako ohranjena.

V zvezi z že prej omenjenimi terciarno naglašeni samostalniki predvidevam, da je kronološko najprej prišlo do umika cirkumfleksa s končnega odprtega zloga, kjer je prevladal prvi del diftonga *uo* (ali drugi del diftonga *ou*). Kronološko kasneje je prišlo do umika cirkumfleksa v zadnjem zaprtem zlogu. To tipologijo umika cirkumfleksa najdemo tudi v govoru Žirovske kotline v poljanski dolini (Beguš 2011: 30) in v nekaterih južnobelokranjskih govorih, kjer najdemo izveden terciarni umik pri tipu *oko*, ne pa tudi pri tipu *glob* (Logar 1996: 84).²²² Nasploh tipologijo umika naglasi na predhodni zlog morda posredno potrjuje primer²²³ iz Banje Loke *'paku:* 'pekel', kjer ohranjena ponaglasna dolžina morda priča o tem, da je v zadnjem zaprtem kasneje prišlo do umika na predglasno nadkračino kot v odprtem zlogu (prim. Banja Loka *'magla, s'taza*).

²¹⁸ Glej podpoglavje 5.2.3.3.

²¹⁹ Napačno je podan refleks za govor Banje Loke za *o*-jevske nosnik v Šekli 2013: 39, kjer piše, da ni prišlo do sovpadanja *o*-jevske glasove. Refleksi za *o*-jevske glasove v Banji Loki so enaki.

²²⁰ Položajni izostanek monoftongizacije izkazujejo obrobni govori dolenske narečne ploskve (notranjski govori Vipave in okolice), ki so definirani kot narečni otoki (Šekli 2010: 306).

²²¹ Pronk pojasnjuje (Pronk 2010: 121), da v dolenskih in t. i. zahodnih goranskih govorih ni prišlo do diftongizacije *ō v *ou, ampak da je prišlo neposredno do razvoja v *ū. Dalje razlaga refleks *o*: v govoru Prezida (poleg Babnega Polja) kot drugotno razvit iz *ū zaradi pritiska samoglasnika *ū, ko je le-ta začel izgubljati svojo preglasnost in se začel vračati v *u.

²²² Da je pri tipu *oko* res prišlo najprej do pomika nato pa do umika, Logar dokazuje z akutom na prvem zlogu, v nasprotju s cirkumfleksom v tipu *glob* (Logar 1006: 84).

²²³ Sicer samo en primer.

Issln. *ē/*ĕ-

Stalnodolgi issln. *e in kratkoakutirani issln. *e sta se razvijala v paru. Dolenjski diftong *ie je kot diftong še vedno ohranjen v govorih Babnega Polja, Lazca in Delnic na skrajnem jugu. V vseh ostalih govorih se je monoftongiral. Ozek e-jevski glas izkazuje govora Drage in Čabra ter vsi govori vzhodno od Bosljive Loke. V govorih od Bosljive Loke v smeri proti Ravnicam pa se je glas še naprej zožil v dolgi i.

Issln. *ē/*ĕ-

Refleksi stalnodolgega nosnika in kratkoakutiranega *e v nezadnjem zlogu kažejo enako sliko kot refleksi issln. *ē in issln. *ĕ-. Do denazalizacije je prišlo že zgodaj, nato pa se je dalje zelo širok e-jevski glas (J sln. *ā) razvijal vzporedno z refleksom etimološkega e (J sln. ?ē), kar je v doljščini reflektiralo kot diftong *ie.

Issln. *ō-

Diftong je ohranjen v govoru Babnega Polja kot u:ə in v govoru Delnic kot uɔ. V vseh ostalih govorih je prišlo do monoftongizacije, in sicer v govoru Lazca, ki s širokim o: odraža nadaljnjo stopnjo. Do nadaljnje zožitve je prišlo v govorih v pasu od Drage do Plešč, v govorih Ravnic in Zamosta pa še do ožjih refleksov – o:. Stopnjo zožitve, ki je prešla že v u-jevski glas najdemo v govorih Osilnice, Gerova, Hrvatskega in Bosljive Loke. Govori v pasu od Banje Loke pa do Lokev odražajo ozek o-jevski refleks, tj. o:

Issln. *ō/*ō-

Refleksi stalnodolgega nosnika in kratkoakutiranega *o v nezadnjem zlogu kažejo enako sliko kot refleksi issln. *ō-. Do denazalizacije je prišlo že zgodaj, nato pa se je dalje labializirani a-jevski glas (J sln. *ā) razvijal vzporedno z refleksom etimološkega novoakutiranega o (J sln. ?ō), kar je v doljščini reflektiralo kot diftong *uo.

Umično naglašena e in o

Umično naglašena e in o izkazuje v glavnem v vseh govorih vzporeden razvoj.

Umično naglašeni e ima naslednje reflekse. Vsi govori JV od Bosljive Loke izpričujejo dolgi široki e:, ki pa je lahko mestoma (Ravna Gora in Skrad) še kratek. Prehod v nevtralni e: kaže govor Lokev. Dolg širok e-jevski glas izkazuje tudi pas med Drago (ima dvojničnost refleksov ⁱe: in e:) in Pleščami, ki v redkih primerih v Čabru že prehajajo v ožji nevtralni e:. Vsi ostali govori SZ od Bosljive Loke pa do Babnega Polja pa so glas nadalje diftongirali v ie.

Refleksi umično naglašene o kažejo skoraj isto sliko. In sicer najdemo diftong uo v govorih od Babnega Polja do Bosljive Loke. Draga ima dvojničnost refleksov (^uo: in o:), Čabar in Plešče pa široke dolge monoftonge (Čabar mestoma tudi ožji nevtralni o:). Vzhodno od Bosljive Loke najdemo široki dolgi o:, ki je v govoru Skrada rahlo ožji dolgi ali kratki o(:). Govor Lokev ima na tem mestu dolgi ozki o:

Ravna Gora izkazuje po akanju refleks a(:), kratek ali dolg.

Nenavaden refleks pa kaže govor Delnic, ki ima diftong ou, ki je enak ou < *ⁱo/*ⁱo-. Ta diftong je morda sekundaren in je morebiti posledica potrebe govora po diferenciaciji od uɔ < *ō/*ō/*ō-

Issln. *ǝ/*ǝ-

Stalno dolgi issln. *ǝ in kratkoakutirani issln. *ǝ v nezadnjem zlogu se povsod odraža kot dolgi *a*. Labializacijo izkazuje skrajni severni del – govor Babnega Polja – in govori južno od Delnic: Delnice, Lokve, Ravna Gora.

Issln. *ā/*ā-

Govori se med seboj razlikujejo po (ne)labializaciji etimološkega *a*. Labializacijo izkazuje govor Babnega Polja in Lazca na severu ter govori na skrajnem jugu – Delnice, Lokve, Ravna Gora. Govor Čabra pogosto izkazuje podaljšavo kratkoakutiranega *a* v zadnjem zlogu (prim. z etimološkim *i*).

Issln. *ī/*ī-

Etimološki *i* je bil podvržen krajšanju, in sicer izkazuje kratki *i* govori od Babnega Polja do Hrvatskega z Delnicami. Do krajšave tako ni prišlo v govori Čabra²²⁴ in Hrvatskega, govora Zamosta in Gerova pa izkazuje dvojničnost. Vsi govori JV od Hrvatskega kažejo na dolgi *i*.

Velja pripomniti, da dolžina etimološkega *i* predvsem v osrednjem delu (Gerovo, Zamost) obravnavanega območja ni izrazita. Tako je tudi lastno delo na terenu v kraju Gerovo dalo celo znotraj istega leksema dvojne rezultate (*'si:n* in *'sin*).

Kot posebnost lahko izpostavimo govor Čabra, saj je v svoj inventar dolgega vokalizma vključil tudi dolgi *i*: < issl. *-i.²²⁵

Govor Ravne Gore izkazuje dvojnične odraze za *i* in *u*, torej tako kratke kot dolge, kar verjetno naznanja začetek procesa krajšanja teh dveh vokalov.

Issln. *ū/*ū-

Podobno stanje, kot ga najdemo pri etimološkem *i*, imamo glede (ne)kračin tudi pri etimološkem *u*, saj sta bila oba visoka vokala izpostavljena krajšanju.

Govori v pasu od Babnega Polja do Hrvatskega izkazujejo kratki *u*. Do krajšave etimološkega *u* ni prišlo v govoru Čabra in Hrvatskega (enako tudi pri etimološkem *i*). Zamost pa že kaže dvojničnost refleksov (*u* in *u:*), torej tako kot pri etimološkem *i*. Kratek *ū* pozna tudi govor Delnic, vendar pa tu še ni izgubil svoje zaokroženosti. Govora Lokev in Ravne Gore izkazuje dvojničnost refleksov, in sicer dolgi in kratki *u*. Govora Broda na Kolpi in Gornjih Turnov imata dolge reflekse, in sicer *u*.

Govor Bosljive Loke kaže na le delno izgubo zaokroženosti (*y*: < dol. *ū), govori vzhodno od nje pa kažejo na še starejše stanje, in sicer na ohranitev zaokroženosti – *ū*: (govori Banje Loke, Delača in Vasi, govor Skrada izkazuje dvojničnost).

Večina govorov obravnavanega območja danes torej ne pozna več zaokroženosti *u*-jevskega glasu. Pri dokazovanju, da je današnji *u*(:) res nastal iz dol. *ū (< issln. *ū/*ū-) so nam lahko v pomoč naslednji argumenti:²²⁶

1. Pri govori, ki poznajo švapanje in v svojem inventarju dolgega ali kratkega vokalizma ne izpričujejo zaokroženega etimološkega *u*,²²⁷ lahko nekdanjo zaokroženost dokazujemo z naslednjo trditvijo:

²²⁴ Lastno terensko delo v Čabru vsekakor kaže na dolžino etimološkega *i*. Tako tudi Vida Barac-Grum (1993: 73). Marija Malnar pa v svoji doktorski disertaciji v opisu govora Čabra navaja, da je refleks etimološkega *i* kratki *i*.

²²⁵ Tako ima v naboru kratkega naglašene vokalizma le *i*, naglašen po terciarnem umiku naglasa.

²²⁶ Tako tudi Pronk (2010: 120), ki piše: »Prvotno je **u* postalo prednjim **ū* u zapadnjim govori Gorskoga kotara i u Beloj krajini, a vjerojatno i u istočnome goranskom.«

- do švapanja oz. prehoda skupine **la > ua*, ki je v omenjenih govorih dosledno, ne prihaja pred etimološkim *u*,²²⁸ na tem mestu imajo ti govori fonem *l*: Babno Polje: *'luč, 'lukna, 'luna*; Draga: *g'lux*; Ravnice: *'luč, 'lukna – 'kauu*; Gerovo: *lukna*; Plešče: *o'lupok*; Zamost: del. na *-l m. zas'lu:žiu*; Osilnica: *g'lux, 'luža – 'kauu*; Hrvatsko: *'lu:č, g'lu:x, o'lu:pok, 'lu:kna*;
- 2. Govora Bosljive Loke in Delnic, ki v svojem inventarju vokalizma izpričujeta zaokrožen refleksi issln. **ū/*û-*, in prav tako poznata švapanje, le-tega, pričakovano, ne izkazujeta pred etimološkim *u*: Bosljiva Loka: *g'ly:x / g'lyx, 'ly:bje, 'ly:kna – 'kɔ:uu*; Delnice: *g'lüx – 'kɔuu*.
- 3. V vseh govorih v kratkem vokalizmu po moderni vokalni redukciji sovpadajo refleksi nenaglašanih **u, *i* in **ě*. Pri leksemih, ki so bili terciarno naglašani, se nekdanji prednaglasni *u* večinoma odraža kot *i* (npr. Gornji Turni: *'lidi, 'sixu*).

Issln. **l̥/*l̥-*

Zlogotvorni **l̥* je razpadel, in sicer diftong *o:u* izkazujejo vsi govori do Bosljive Loke in Delnic. To območje morda lahko rahlo ločimo tudi glede na ožanje prvega dela diftonga. Meja poteka nekje severno od Osilnice, južno od tega imajo namreč govori refleksi *o:u*.

Do monoftongizacije v smeri proti *u* je prišlo v govorih od Banje Loke do Lokev, do krajšave v govorih Delača, Broda na Kolpi ter Gornjih Turnov.

Govor Ravne Gore izkazuje refleksi *o:u*.

Sekundarni *l̥* se pojavlja v govorih Vasi in Ravne Gore v ponaglasnih zlogih zaradi izpada samoglasnika med dvema soglasnikoma.

Pronk opozarja (Pronk 2010: 123), da ni naključje, da so diftong *ou* ohranili prav tisti govori, ki ohranjajo tudi diftong *eɪ* iz jata. Predvideva, da je v govorih, ki danes izkazujejo monoftong *u* (< **l̥*), le-ta nastal iz nekdanjega **ou*, saj ti govori niso trpeli diftongov v svojem sistemu. Diftonški odraz jata pa je ohranjen v tistih govorih, kjer je le-ta prišel v par z refleksom **l̥*.

Issln. **r̥/*r̥-*

Zlogotvorni *r̥* je večinoma razpadel na vokalni in soglasniški del **ɔr*. Polglasnik se v govoru Babnega Polja vokalizira v *o*, drugod ostane *ə*.

Ohranjen zlogotvorni *r* pa imajo govori Gerova (kot dvojnica), Bosljive Loke (kot dvojnica), Banje Loke in Delača.

3.13.1.2 Kratki naglašeni vokalizem

Kratki naglašeni samoglasniki imajo v skoraj v vseh obravnavanih govorih dva možna izvora, in sicer so to bodisi refleksi kratkoakutiranih samoglasnikov v zadnjem besednem zlogu bodisi sekundarno naglašeni po poznem nesplošnoslovenskem naglasnem umiku (umik na prednaglasno nadkračino, umik s končnega dolgega zaprtega in odprtega zloga in umik s končnega zaprtega kratkega zloga).

Govori na SZ (Babno Polje, Lazec, Draga, Ravnice, Plešče, Osilnica in Delnice, deloma Zamost in Gerovo) imajo v svojem sistemu kratkih naglašanih samoglasnikov tudi kratka *i* in *u* (< issln. **ī/*i-* in **ū/*u-* oz. < issln. **ō*, v tistih govorih, kjer pride do razvoja v *u*) v nezadnjih besednih zlogih, ki sta bila sekundarno skrajšana.

Govor Čabra kaže izrazito tendenco podaljševanja vseh kratkoakutiranih samoglasnikov v zadnjem besednem zlogu (nekaj je tudi dvojnic). Tako so kratkonaglašeni skoraj izključno samo zlogi, naglašeni po poznih naglasnih umikih.

²²⁷ To so govori Babnega Polja, Drage, Ravnice, Gerova, Plešč, Zamosta, Osilnice in Hrvatskega.

²²⁸ Rigler 2001: 129.

Refleks novoakutiranega polglasnika v zadnjem zlogu je lahko *o*-jevske barve, tj. *o* (Babno Polje, Bosljiva Loka) oz. *o* (Osilnica, Ravna Gora), reduciran *e*-jevski glas *ɛ* (Čabar, Ravnice), ohranjen polglasnik (Gerovo, Delnice) ali *a* na JV (Vas, Banja Loka, Delač, Gornji Turni).

3.13.1.3 Dolgi nenaglašeni vokalizem

Dolgi nenaglašeni vokalizem poznata krajevna govora Banje Loke in Delača. Dolgi nenaglašeni samoglasnik se vedno nahaja v ponaglasnem položaju in je rezultat poznejših naglasnih umikov (umik s končnega dolgega zaprtega in odprtega zloga, umik s končnega zaprtega kratkega zloga).

3.13.1.4 Kratki nenaglašeni vokalizem

Vokalna redukcija oz. slabitev kratkih samoglasnikov je obravnavane govore prizadela v različni meri, in sicer imajo govori na SZ precej večjo redukcijo kot govori na JV, ki so že zaradi svoje lege na obrobju temu manj izpostavljeni ali pa skoraj nič.

Popolno akanje v prednaglasnih zlogih poznajo govori na SZ: Babno Polje, Ravnice, Gerovo, Osilnica (delno), zelo redko tudi Bosljiva Loka zelo redko. Zgolj sporadično akanje v prednaglasnem zlogu izkazuje govora Čabra in Drage.

Akanje v ponaglasnih zlogih (*a* < **o*) prav tako poznajo govori na SZ: Babno Polje, Ravnice, Gerovo, (redko) Osilnica in Gornji Turni, ne pa tudi govor Bosljive Loke.

Ravna Gora izkazuje popolno akanje v prednaglasnih in ponaglasnih zlogih, v končnici tož. ed. ž. (< **-o*) v izglasju.

Govori, ki ne poznajo akanja so: Bosljiva Loka, Vas, Banja Loka, Delač, Delnice.

Prehod izglasnega *-o* (< **o*) > *-u* v neterciarno naglašanih leksemih poznajo govori na SZ: Babno Polje, Čabar, Ravnice, Gerovo, Osilnica.

3.13.1.5 Samoglasniške izofone

Glede na navedene pojave v dolgem naglašenem vokalizmu kostelsko narečje lahko delimo SZ²²⁹ in JV del, kar bodo nadalje potrdile tudi soglasniške izofone.

Samoglasniške izofone, ki ločujejo SZ in JV del, so:

- diftonški refleksi *e:i* za jat na SZ (z izjemo Čabra in Plešč, delno Drage), monofonški *ɛ*: na JV;
- *u*-jevski refleksi za issln. **ō* na SZ (z izjemo Lazca), ozki *o*-jevski na JV;
- sovpad refleksov novoakutiranega *o* in *o*-jevskega nosnika: zelo ozki *o*-jevski oz. *u*-jevski refleksi na SZ (difong v krajih Babno Polje in Delnice), ozki *o*-jevski refleks na JV;
- sovpad refleksov stalno dolgega *e*, novoakutiranega *e* in *e*-jevskega nosnika (vzporedni razvoj z opisanimi *o*-jevskimi glasovi): zelo ozki *e*-jevski oz. *i*-jevski refleksi na SZ (difong v krajih Babno Polje in Delnice), ozki *e*-jevski refleks na JV;
- diftonški refleksi *ie(:)*, *yo(:)* za umično nagl. *e* in *o* (z izjemo Čabra in Plešč, delno Draga), široki monofonški refleksi na JV (vključno z Delnicami);
- diftonški refleks *o:u* za zlogotvorni *l̥* na SZ, monofonški *u*-jevski glas na JV (Ravna Gora ima difong);
- razokroženje issln. **ū*/**ù*- (Delnice ohranjajo *ü*, Bosljiva Loka pa delno razokroženi *y*) na SZ;
- krajšanje etimološkega *i* in *u* (tudi *u* < **ō*) na SZ (ne Čabar), izoglosa poteka med Osilnico in Hrvatskim; ohranjanje dolžine na JV;
- *a*-jevska barva refleksa novoakutiranega polglasnika v zadnjem besednem zlogu na JV;

²²⁹ Med SZ govore je vedno vključen tudi govor Delnic.

- pojavi moderne vokalne redukcije na SZ, skoraj popolna odsotnost le-te na JV.

Samoglasniške izofone, ki ločujejo govore Čabra in Plešč (delno govor Drage) od preostalega SZ:

- monofonški refleksi za jat;
- ohranjanje dolžine pri etimoloških *i* in *u* in pri dolgem $u < *ō$;
- monofonški refleksi za umično naglašena *e* in *o*;
- manj izrazita ožina pri refleksu za *e*-jevski nosnik, novoakutirani in dolgi *e*.

Samoglasniške izofone, ki so skupne samo govorom Babnega Polja in Delnic:

- diftonški refleksi za *e*-jevski nosnik, novoakutirani in dolgi *e*;
- diftonški refleksi za *o*-jevski nosnik in novoakutirani *o*;
- labializiran *a* kot refleks dolgega polglasnika.

Samoglasniške izofone, ki so skupne vsem obravnavanim krajem:

- sovpad refleksov dolgega polglasnika se izenači z etimološkim *a*, in sicer je refleks povsod dolgi *a*, ki v krajih Babno Polje in Delnicah (tudi Lokve) še ohranja labializacijo;
- sovpad refleksov novoakutiranega *o* in *o*-jevskega nosnika;
- sovpad refleksov stalno dolgega *e*, novoakutiranega *e* in *e*-jevskega nosnika;
- vzporeden razvoj umično naglašanih *e* in *o*.

3.13.2 Konzonantizem

Issln. *l

Prehod *l > ʎ pred zadnjimi samoglasniki poznajo vsi govori v pasu od Babnega Polja do Delnic, kot najjužnejše točke tega pojava.²³⁰ Vmesni govori, ki od tega odstopajo, sta govora Lazca in Čabra. V govorih vzhodno od Bosljive Loke švapanja ne poznajo.

Govor Gornjih Turnov pozna prehod l > v v izglasju in v položaju pred soglasnikom. Še dlje pa so šli govori Skrada in Lokev, ki imajo v izglasju -f < -v < -l.²³¹

Issln. *l̥

Za issln. *l̥ na začetku besede imamo v vseh govorih enako stanje, in sicer je prišlo do depalatalizacije v l. Govora Bosljive Loke in Banje Loke izkazujeta dvojničnost (l̥ in l).

Issln. *l̥ na koncu besede je ohranjen v govoru Bosljive Loke (kot dvojnica) ter v vzhodnih govorih Banje Loke, Delača, Vasi, Gornjih Turnov, Skrada in Lokev. Govor Ravne Gore izkazuje depalatalizacijo v l. Govori SZ od Bosljive Loke z Delnicami so *l̥ depalatalizirali (*l̥ > l),²³² nekateri od teh govorov pa poznajo tudi prehod v -il- (Čabar, Delnice, redko Bosljiva Loka).

Za sekundarni *l̥ (< *-lj- < *-lʲj-) govori SZ od Bosljive Loke z Delnicami izkazujejo depalatalizacijo v l, Bosljiva Loka dvojničnost, govori JV od nje pa palatalni l̥.

Issln. *r/*r̥

Fonema nista doživljala posebnih sprememb. Issln. *r je v skupini *črě- izpadel v govorih Babnega Polja in Ravnic.

Issln. *r̥ je v vseh govorih v položaju pred samoglasnikom razpadel na r + j.

Issln. *n̥

Fonem ima v različnih položajih v besedi različne razvoje.

V vzglasju besede je ohranjen kot n̥ v govorih Babnega Polja, Gerova, Bosljive Loke, Hrvatskega, Vasi, Banje Loke, Skrada in Lokev, kot trdi n PA v govorih Čabra, Ravnic, Osilnice, Broda na Kolpi, Delača, Gornjih Turnov, Delnic in Ravne Gore.

V položaju za samoglasnikom ima v večini govorov dvojnične reflekse, in sicer je bodisi razpadel na -in- (Babno Polje, Čabar, Ravnice, Gerovo, Osilnica, Bosljiva Loka, Vas, Delnice), bodisi je otrdel v n (Babno Polje, Draga, Čabar, Ravnice, Gerovo, Bosljiva Loka). Kot n̥ je ohranjen v govorih Vasi, Gornjih Turnov, Lokev, Delača in Banje Loke. Govor Ravne Gore kaže na otrditev n. V položaju za soglasnikom je v večini govorov otrdel v n, govor Bosljive Loke izkazuje dvojnične reflekse n in n̥. Samo palatalni n̥ pa poznajo govori Vasi, Delača, Banje Loke in Lokev.

Sekundarni *n̥ < *-nʲj- je ohranjen kot -ni- v govoru Osilnice, v ostalih govorih kot -in-, kot n̥ pa v govorih Vasi, Broda na Kolpi, Gornjih Turnov, Lokev, Delača in Banje Loke.

Issln. *m

V vseh govorih, z izjemo govora Ravne Gore (v govoru Skrada prihaja do dvojnic), prihaja do prehoda izglasnega -m > -n v vseh besednih vrstah.²³³

²³⁰ Govori poznajo švapanje tudi za zobniki.

²³¹ Npr. Skrad 'sɔf' 'sol', del. na -l m. 'dɛlɔf' 'delati'.

²³² Ta prehod je zagotovo mlajši od švapanja, saj v govorih tega območja, ki poznajo tudi švapanje, ne prihaja do prehoda *l̥V⁰ > lV⁰ > ʎV⁰ (prim. Babno Polje s'ti:ɔla in d'ʉâ:ka).

²³³ Tako tudi Barac-Grum (1993: 157): »Granico u čuvanju m na kraju riječi čini ravnogorski Stari Varoš. Sve što je zapadnije od njega obilježeno je promjenom m > n«.

Issln. *w

Zvočnik *v* se v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki premenjuje s fonemom *f* v vseh govorih (Babno Polje, Draga, Čabar, Ravnice, Gerovo, Osilnica, Hrvatsko, Bosljiva Loka, Vas, Brod na Kolpi, Gornji Turni, Delnice, Skrad, Lokve, Banja Loka, Delač), le v govoru Ravne Gore se ta pojav redko zasledi, večinoma se v tem položaju tu izgovarja dvoustnično kot *u*.

Issln. *w se v položaju pred zadnjimi samoglasniki izgovarja dvoustnično kot *u* tudi v govoru Ravnic.

Protetični *v* se pojavlja pred vzglasnim *u* v govorih Babnega Polja, Drage, Gerova, Osilnice, Vasi, Broda na Kolpi, Gornjih Turnov, Delnic, Banje Loke in Skrada ter pred vzglasnim *u* in *o* v govoru Čabra. Protetični *u* se pojavlja pred vzglasnim *o* v govorih Babnega Polja, Ravnic, Gerova, Plešč, Osilnice, Hrvatskega in Bosljive Loke. Govori JV od Bosljive Loke te proteze ne poznajo.

Govor Ravne Gore protetičnih glasov ne pozna.

Disimilacijo *zv* → *zg* v leksemih *zvon*, *zvonec*, *zvoniti* poznajo govori na SZ obravnavanega območja (Babno Polje, Čabar, Ravnice, Gerovo, Osilnica, Bosljiva Loka) in govor Delnic. Ta prehod je znotraj celotnega slovenskega jezikovnega prostora omejen predvsem na narečja, ki poznajo prehod **ō* > *ū* (ali *u̯*), t. j. energično artikulacijo glasu *o* (Ramovš 1924:161).

Do disimilacijskega pojava *um/b-* > *fm/b-* > *xm/b-* v vzglasju prihaja v govorih Osilnice, Bosljive Loke, Delnic, Banje Loke, Delača in Gornjih Turnov.

Do izgube vzglasnega *v* v skupini *vd-* prihaja v govorih Ravnic, Osilnice, Bosljive Loke, Delnic, Vasi, Banje Loke, Delača in Gornjih Turnov.

Do izgube vzglasnega *v* v skupini *vs-* prihaja v govorih Bosljive Loke, Delnic, Vasi, Banje Loke, Delača in Gornjih Turnov.

Do izgube vzglasnega *v* v skupini *vz-* prihaja v govorih Bosljive Loke, Delnic, Vasi, Banje Loke, Delača in Gornjih Turnov.

Issln. *j

Protetični *j* nastopa pred vzglasnim *i* v govorih v smeri SZ od Bosljive Loke (Babno Polje, Čabar, Ravnice, Gerovo, Osilnica, Bosljiva Loka) in v Delnicah.

Protetični *j* nastopa pred vzglasnim *a* v govorih Vasi, Banje Loke in Delača v leksemu *apno*.

Prehodni *j* se sporadično pojavlja v govorih v smeri SZ od Bosljive Loke (Babno Polje, Čabar, Draga, Ravnice, Gerovo, Osilnica, Bosljiva Loka) in v Delnicah.

Fonem *j* tudi refleksi psl. **dj* (> issln. **j*) v vseh obravnavanih govorih.

Issln. *p/*b

V vzglasni skupini *pt-* in *pš-* je prišlo do izgube *p*, in sicer v skoraj vseh obravnavanih govorih (Babno Polje, Čabar, Ravnice, Gerovo, Osilnica, Bosljiva Loka, Vas, Delač, Banja Loka, Delnice, Gornji Turni). Govor Ravne Gore tega pojava ne pozna.

Vsi obravnavani govori poznajo spremeno po zvenečnosti.

Issln. *t, *d

Prvotna skupina **tl*, **dl* se je v vseh obravnavanih govorih pričakovano razvila v *l*.

Skupina **tl, *dl* pri opisnih deležnikih na *-l* pri glagolih prvega razreda I. nedoločniške vrste (koren na *t, d*, inf. *-ø-*, sed. *-e-*) se asimilira v *l* v skoraj vseh obravnavanih govorih (Babno Polje, Ravnice, Gerovo, Osilnica, Bosljiva Loka, Delnice, Vas, Banja Loka, Delač, Gornji Turni, Skrad). Govor Ravne Gore skupino *dl* pri opisnih deležnikih na *-l* ohranja.

Prehod *tn > kn* poznajo govori Čabra, Ravnic, Gerova, Bosljive Loke, Delnic in Vasi.

Prehod *tl > kl* poznajo govori Gerova, Vasi, Banje Loke in Gornjih Turnov.

Vzglasni *t (< *tj)* preide v *k-* v leksemu *teden* v govorih Babnega Polja, Čabra, Ravnic, Gerova, Osilnice, Bosljive Loke, Delnic in Vasi.

Do izgube *t* v skupini *stn* prihaja v govoru Čabra.

Gradivo Ravne Gore ne izpričuje nobenega od zgoraj naštetih pojavov.

Vsi obravnavani govori poznajo premeno po zvonečnosti.

Issln. *t̥

Palatalni **t̥* se je v vseh obravnavanih govorih razvil v *č*.

Sekundarni **t̥ < *t̥j* pa ima v vseh obravnavanih govorih refleksi *tj*.

Issln. *k/*g/*x

Ostanki druge palatalizacije so vidni v treh primerih (*d'ružęga, vęs'yuęęga, 'tã:ęęga*) v govoru Babnega Polja in v govoru Ravnic v množini leksema *volk*, kjer je palatalizirana osnova pa posplošena na vse skloni v množini.²³⁴

Narečna palatalizacija v gradivu ni izpričana, izjemoma se v nekaterih obravnavanih govorih (Babno Polje, Gerovo) pojavlja oblika *šiša < hiša*.²³⁵ Izgleda, da je pojav omejen na skrajni SZ obravnavanega območja.

Asimilacijo *xt → ft* poznajo govori Čabra, Gerova, Osilnice, Bosljive Loke, Delnic, Vasi, Gornjih Turnov, Banje Loke, ne pa tudi govor Delača.

Asimilacijo *xč → šč* poznajo govori Gerova, Bosljive Loke, Delnic, Vasi, Banje Loke, Delača in Gornjih Turnov.

Asimilacijo vzglasne skupine *xv → f* izpričuje gradivo Gerova, Delnic in Gornjih Turnov.

Nobene od teh asimilacij ne izpričuje gradivo iz Ravne Gore.

Vsi obravnavani govori poznajo premeno po zvonečnosti.

Issln. *c/*z/*s/*č/*ž/*š

Prvotni skupini **st̥j* in **sk̥j* sta se v sln. razvili v *šč*, ki se v obravnavanih govorih ni nadalje spreminjala.

Prvotni skupini **zd̥j* in **zd̥j* imata refleksi *ž*.

Ps. **tj (> issln. *č)* ima refleksi *č* v vseh obravnavanih govorih.

Asimilacijo *čb → žb* izpričuje gradivo skoraj vseh obravnavanih govorov (Ravnice, Gerovo, Osilnica, Bosljiva Loka, Delnice, Vas, Banja Loka, Delač in Gornji Turni) z izjemo govora Ravne Gore.

Prekozložno asimilacijo *s-š → š-š* izpričuje gradivo iz vseh obravnavanih govorov (Babno Polje, Čabar, Ravnice, Gerovo, Osilnica, Bosljiva Loka, Delnice, Vas, Banja Loka, Delač in Gornji Turni) z izjemo govora Ravne Gore.

²³⁴ V kolikor ne gre za prevzem hrvaške knjižne množinske oblike *vuci*.

²³⁵ V disertaciji neobravnavani govori na območju med Babnim Poljem in Gerovom pogosto poznajo oz. uporabljajo palatalizirano obliko *šiša*.

Prekozložno asimilacijo $s\text{-}\check{c} \rightarrow \check{s}\text{-}\check{c}$ izpričuje gradivo iz Gerova, Bosljive Loke in Gornjih Turnov.
Prekozložno asimilacijo $z\text{-}\check{c} \rightarrow \check{z}\text{-}\check{c}$ izpričuje gradivo iz Gerova.

Vsi obravnavani govori poznajo premeno po zvonečnosti.

3.13.2.1 Soglasniške izofone

Soglasniške izofone, ki se pokrivajo s samoglasniškimi, in potekajo v smeri od Babnega Polja do Bosljive Loke, vključno z govorom Delnic, so:

- prehod $*l > \underline{u}$ pred V^0 (švapanje) – ne govora Lazca in Čabra,
- depalatalizacija issln. $*\acute{l}$ v vseh položajih,
- issln. $*\acute{n}$ v položaju za samoglasnikom razpade v $-\acute{i}n-$ oz. se depalatalizira; v položaju za soglasnikom pride do depalatalizacije (Bosljiva Loka ima dvojnične reflekse); sekundarni $*\acute{n}$ ($< *nbj-$) razpade na dva dela (večinoma) $-\acute{i}n-$ oz. $-n\acute{i}-$ (Osilnica),
- disimilacija $zv \rightarrow zg$,
- nastop protetičnega j pred vzglasnim i ,
- sporadične pojavitve prehodnega j ,
- prehod $tn \rightarrow kn$ (tudi govor Vasi),
- vzglasni $t \rightarrow k$ v leksemu *teden* (tudi govor Vasi).

Soglasniške izofone, ki ločujejo JV od SZ so:

- ohranjen palatalni \acute{l} ($<$ issln. $*\acute{l}$) na koncu besede in sekundarni \acute{l} ($< *lj- < *l\acute{b}j-$) v pasu od Bosljive Loke (kot dvojnica) proti JV,
- ohranjen palatalni \acute{n} v položaju za samoglasnikom v smeri od Vasi proti J in V ter v položaju za soglasnikom od Bosljive Loke (kot dvojnica) proti JV; ohranjen sekundarni $*\acute{n}$ ($< *nbj-$) od Vasi proti J in V.

Soglasniška izofona, ki ločuje SZ del od govora Čabra in Lazca:²³⁶

- prehod $*l > \underline{u}$ pred V^0 (švapanje).

Soglasniške izofone, ki ločujejo vse obravnavane govore od govora Ravne Gore:²³⁷

- prehod $-m > -n$,
- zvočnik $v > f$ v izglasju in pred nezvenečimi nezvočniki,
- protetični glasovi,
- skupini $*tl$ in $*dl > l$ pri del. na $-l$,
- izgube vzglasnega v (v skupinah $vd-/vs-/vz-$),
- diferenciacije ($tn \rightarrow kn$, $tl \rightarrow kl$),
- asimilacije ($xt \rightarrow ft$, $x\check{c} \rightarrow \check{s}\check{c}$, $\check{c}b \rightarrow \check{z}b$; $s\text{-}\check{s} \rightarrow \check{s}\text{-}\check{s}$).

²³⁶ Do tega pojava v govorih Čabra in Lazca ne prihaja.

²³⁷ Do vseh naštetih pojavov v govoru Ravne Gore ne prihaja.

3.13.3 Prozodija

V vseh obravnavanih govorih je prišlo do nastanka novega dolgega cirkumfleksa.

V vseh obravnavanih govorih (morda z izjemo krajevnega govora Banje Loke) je prišlo do zgodnje podaljšave nezadnjih kratkoakutiranih zlogov.

Vsi obravnavani govori so izvedli vse splošnoslovenske naglasne premike (umik na prednaglasno dolžino, pomik dolgega cirkumfleksa na naslednji zlog), od nesplošnoslovenskih naglasnih premikov pa so izvedli naslednje:

- umik na prednaglasni *e* in *o* (t. i. umično naglašena *e* in *o*),
- umik na prednaglasno nadkračino (t. i. umično naglašeni *a*) z odprtega in zaprtega zloga,²³⁸
- terciarni premik cirkumfleksa na predhodni zlog z zadnjega odprtega in zaprtega zloga,
- umik novega dolgega akuta z zadnjega odprtega in zaprtega zloga na predhodni zlog,
- umik s končnega kratkega zaprtega zloga (- $\check{V}K > -\check{V}K$) na predhodni zlog.

Vsi obravnavani govori pa so izgubili tonemska nasprotja, tako bi lahko najmlajše tri omenjene naglasne premike ubesedili tudi tako:

- umik naglasa z zadnjega dolgega odprtega in zaprtega zloga na predzadnji zlog,
- umik naglasa z zadnjega kratkega zaprtega zloga na predzadnji zlog.

Najverjetneje se je novi dolgi akut na zadnjem zlogu že pred umikom izenačil s starim dolgim cirkumfleksom, saj so refleksi novonaglašeni samoglasnikov isti, kot ugotavlja že Tine Logar tudi za belokranjske govore (Logar 1996: 207).

Novonaglašeni vokali so lahko (večinoma) kratki ali dolgi. Govori, ki na tem mestu izpričujejo podaljšavo (Čabar, Plešče, Hrvatsko in Bosljiva Loka), le-te še niso izvedli v vseh primerih. Govora Banje Loke in Delača sta omenjeni umik izvedla najkasneje, saj je novonaglašeni vokal kratek, poleg tega pa imata še ohranjeno ponaglasno dolžino. Barva prvotno naglašene vokala se v govoru Banje Loke razlikuje glede na (ne)odprtost zloga, in sicer je, relativnokronološko gledano, najverjetneje najprej prišlo do umika na zadnjem odprtem zlogu in šele na to na zadnjem zaprtem zlogu.

V Babnem Polju najdemo tudi primer *'gaspadar*, kjer je prišlo do umika novega dolgega akuta z zadnjega zloga na predpredhodni zlog. Drugje tega ni zaslediti.

V krajevnem govoru Ravnic najdemo umik z zadnjega kratkega zaprtega zloga na predpredhodni zlog (tako tudi notranjski govori): Ravnice *'mačer*at 'močerad', *'barat*at 'barantati', *'gadern*at 'godrnjati', *'mek*tat 'meketati'. Zaenkrat imamo samo za govor Ravnic dovolj gradiva za potrditev tega umika.

V govoru Banje Loke najdemo primer umika *s'tède:nc* 'studenc'. Tako tudi v govoru Delača (*s'tède:nc*) in Vasi (*s'tédenc*).²³⁹

²³⁸ Posebej poudarjam, da je prišlo do umika na prednaglasno nadkračino z odprtega in zaprtega zloga, ker en primer v gradivu iz Banje Loke z ohranjeno ponaglasno dolžino morda kaže na to, da je do umika na prednaglasno nadkračino z odprtega zloga prišlo relativnokronološko gledano prej kot pa z zaprtega zloga. Prim. Banja Loka: *'magla* : *'paku*.

²³⁹ Tako tudi v govoru Spodnje Bilpe (*s'tedenc*).

4 MORFONOLOŠKI VPOGLED V GRADIVO

4.1 Teoretični uvod v morfonologijo

Znotraj sinhronega jezikoslovja se slovanski jeziki v okviru tipološke morfolologije uvrščajo med flektivne jezike. Zanje je značilno naslednje: obstoj ničtega morfema, homonimija slovničnih pripon, sinonimija slovničnih pripon, supletivnost osnove, variacije v slovničnih priponah, variacije v korenu (osnovi) (Ružička 1972: 201).

Podrobneje se bom osredotočila na t. i. variacije v slovničnih morfemih in v osnovi. Variacija oz. premena je zamena enega jezikovnega znamenja z drugim v okviru fonema, morfonema, morfema itd. Premena osnove pa je odstopanje vseh vrst od sklanjatvenega vzorca bodisi v glasovju bodisi v prozodiji (Toporišič 1992: 212).

Opredelitev pojma

Morfonologija (← *morfofonologija*) se je kot jezikoslovna disciplina osnovala v okviru strukturalizma. Izraz je prvi uporabil Nikolaj S. Trubeckoj, ki je zaslužen za teretično podlago morfonologije, in sicer jo je definiral kot tisti del jezikoslovja, ki preučuje morfološko uporabo fonoloških razlik (Trubeckoy 1988: 231).²⁴⁰ Sicer pa je bila morfonologija kot del fonologije obravnavana že pred tem obravnavana. Temelje delitve vede znotraj jezikoslovja, ki je bila kasneje poimenovana morfonologija, sta postavila Jan Baudouin de Courtenay in Mikołaj H. Kruszewski, ki imata velike zasluge pri obdelavi teoretičnega vidika alternacij. Kot prva v zgodovini jezikoslovja sta namreč poskušala razmejiti raziskovanje zvokovne strani jezika in alternacije (Bernštejn 1974: 10).

Po pionirskih delih Trubeckoja je nato prišlo do zatišja, nato pa se je šele v 60-tih in še posebej v 70-tih letih se je ponovno začelo zanimanje za teoretična vprašanja morfonologije, nastali pa so tudi konkretni morfonološki opisi bolgarskega, ruskega in poljskega jezika (Tolstaja 1998). Veliko pozornosti je morfonologiji z zgodovinske perspektive namenil S. B. Bernštejn s svoji primerjalni slovnici slovanskih jezikov (l. 1974).²⁴¹ Prepričan je, da morfonologija ni nikakršen prehod med fonologijo in morfolologijo, kot se jo pogosto opisuje, ampak da zavzema popolnoma enakovredno mesto ob fonetiki, fonologiji, morfolologiji in sintaksi. V. V. Lopatin (1977) je predstavil morfonologijo v okviru ruskega besedotvorja, S. M. Tolstaja pa je v svoji monografiji (1998) podala izčrpen uvod in predstavitev pojma morfonologija ter predstavila sinhrono morfonološko obravnavo poljskega jezika. Morfonologijo poljskega jezika proučuje tudi K. Kowalik (1997). N. J. Aronson (1968) je predstavil morfonologijo znotraj pregibalnih vzorcev, T. V. Popova (1975) pa morfonologijo glagola v bolgarskem jeziku in V. Dybo (1981) naglasne premene v praslovanščini.

Naloga morfonologije

Kljub temu da je morfonologija kot jezikoslovna veda uradno obstajala že od 30-tih let 20. stoletja, je bila tudi po tem pogosto (večinoma) obravnavana v okviru fonologije ali pa se o njej govori kot o prehodu med fonologijo in morfolologijo, kar vznika predvsem iz tega, da so alternacije, ki jih morfonologija preučuje, v svoji osnovi fonetično pogojene. Vendar pa se prav opredelitev vloge glasu v posamezni vedi bistveno razlikuje. Fonologijo opredeljuje distribucija glasu oz. njegov položaj v besedi, morfonologijo pa zanima slovnični položaj nekega glasu. Tako se morfonologija ukvarja z raziskovanjem struktur, delovanjem alternacij in njihovo zgodovino (Bernštejn 1974: 7).

²⁴⁰ Kratek zapis je povzetek mnenja avtorja, ki ga je izrazil na 1. mednarodnem slavističnem kongresu v Pragi l. 1929.

²⁴¹ N. I. Tolstoj v predgovoru monografije, posvečene morfolologiji (Bošković 1985: 106), opiše monografijo Bernštejna s temi besedami: »*Alternacije su temeljno proanalizirane, i taj deo nesumnjivo predstavlja otkriće u komparativnoj slavistici, otkriće bez presedana. Tako ozbiljan odnos prema morfonologiji otvara ovom odeljku uporedne gramatike široke horizonte, približavajući je do izvesne mere tipološkoj gramatici.*«

Znotraj morfonoloških alternacij je treba ločevati paradigmatske in sintagmatske (derivacijske) alternacije (Bernštejn 1974: 15). Prve so predstavljene znotraj ene besede, znotraj pregibalnega vzorca enega leksema, druge karakterizirajo alternacije morfemov v različnih besedah (iste besedne družine). Slednje zблиžujejo morfonologijo z besedotvorjem, paradigmatske alternacije pa tesno združujejo morfonologijo z morfologijo. Vendar pa se ne glede na (ne)linearnost poteka alternacij vedno izhaja iz iste osnovne oblikoslovne enote – morfa, ki ne nosi svojega pomena. Morf šele z dodajanjem morfemov pridobi svoj pomen, vendar pa se lahko na tej poti modificira oz. so lahko njegovi deli podvrženi alternacijam, npr. morf *drug-* ima v ruščini sledeče realizacije *drug-i*, *druž-ina*, *druz-i*, alternanti morfonema //g// so //g-ž-z//. Kot prvenstvena naloga morfonologije se tako kaže iskanje osnovne oblike morfa in identifikacija njegovih premenjujočih se delov.

Morfonologija torej kot veda biva znotraj sinhronega jezikoslovja. Vendar pa je kljub temu eno izmed njenih orodij primerjalno-zgodovinska metoda, ki služi kot sredstvo določitve izhodiščne oblike, tj. osnove, ter tako določitve morfonemov, ki so podvrženi alternacijam. Vendar pa bi brez vedenja o alternacijah, ki jih lahko povzročajo (zgodovinski) fonetični pogoji v določenih slovničnih kategorijah, težko določili izhodiščno obliko osnove ter alternante. Z razvrstitvijo različnih morfonemov v tipe oz. različne vrste pa začne morfonologija že prehajati v tipološko jezikoslovje, ki lahko na sinhroni ravni povsem suvereno predstavi različne vrste alternacij.

Morfonem, alternant

Osnovna enota fonologije je fonem, osnovna enota morfonologije pa je morfonem. Izraza med seboj nista enoznačna, zlasti v funkcionalnem smislu ne, njuni nalogi sta namreč popolnoma različni. Naloga fonema je razlikovanje pomena besede oz. morfema (*píti* – *bíti*). Morfonem pa ne spreminja pomena besede, temveč služi kot pomožno sredstvo pri izražanju različnih slovničnih kategorij. Njegova vloga pride do izraza, ko se morfonem premenjuje zaradi pogojenosti z (nekdanjim) glasovnim okoljem v določenih slovničnih kategorijah bodisi pri pregibanju, oblikotvorju ali pri besedotvorju, npr.:

- pri pregibanju samostalnika (npr. infiks *-es-* v odvisnih sklonih govora Ravnic: im. ed. *'vexu* – rod. ed. *vęšę:sa*; alternacije jata v knj. hrv.: im. ed. *dijete* – rod. ed. *djeteta*; alternacija //k-c// v poljščini: im. ed. *Polak* – im. mn. *Polacy*);
- v oblikotvorju (npr. knj. sln.: dov. *skočiti* – nedov. *skakati*);
- pri pregibanju glagola (npr. v stcsl.: 1. os. ed. sed. *nošę*, 2. os. *nosiši*, kjer morfonem //š// sugerira prvo osebo ednine);
- v besedotvorju (npr. knj. sln.: *noga* – dem. *nožica*).

Morfonem oz. oblikoglasnik Toporišič (1992: 112) definira kot glas skupaj z njegovo prozodijsko lastnostjo, ki se lahko na določenem mestu morfema tudi premenjuje oz. alternira. V tuji literaturi je morfonem, ki nastopa v funkciji glasu, ki alternira, poimenovan alternant. V slovenistični literaturi je ta izraz redko uporabljen, večinoma nastopa opisna besedna zveza, tj. »glas, ki se premenjuje/alternira s/z ...«. Toporišič (Toporišič 2006: 321) uporablja poslovenjeni izraz *premenilnik*.

Bernštejn (1974: 7) uporablja za celotno verigo morfonemov oz. alternantov (npr. za //u-uo-a// v krajevnom govoru Ravnic: im. ed. *'nus* – rod. ed. *'nyosa* – im. mn. *'nasi*) izraz člen.

V slovenističnem jezikoslovju se morfonemi označujejo z dvema poševnicama²⁴² (Toporišič 1992: 112), za zgled naj služi //g-ž// v leksemih *knjiga* – *knjižica*. Ta način označevanja bo uporabljan tudi v tem delu.

²⁴² V ruskem jezikoslovju npr. Bernštejn uporablja oglate oklepaje [k : č]: *ruka* - *ručka*; S. M. Tolstaja pri morfonološkem opisu poljščine uporablja puščico za alternante in zavite oklepaje za izhodiščno obliko: *r* → *ž* {por-e} → *porze*. Steenwijk v opisu rezijanščine uporablja eno poševnico, npr. /i/ ~ /ĕ/ G sg *sira* ~ NA sg *sér*. IPA (International phonetic alphabet) predvideva naslednje znake za označitev morfonemov: //...//, |...|, ||...|| ali {...}.

Vrste in regularnost alternacij

Glede na položaj, kjer pride do alternacije v leksemu, lahko ločimo dve vrsti:

- na tiste, ki nastanejo na morfemskem šivu (na meji prefiksalnega oz. sufiksalnega morfema in osnove): sln. *roka* – *ročica*, hrv. *vuk* – im. mn. *vuci*;
- tiste, ki nastanejo znotraj korenskega morfema oz. znotraj osnove: sln. *brati* – *berem*, polj. *miasto* – daj./mest. ed. *mieście*.

Morfonološke alternacije so glede na alternante lahko:

- samoglasniške (alternacije samoglasniških alternantov): sln. *treti* – 1. os. ed. sed. *tarem*, polj. im. ed. *zqb* – im. mn. *zęby*;
- soglasniške (alternacije soglasniških alternantov): sln. *peči* (< psl. **pekti*) – vel. 2. os. ed. *peci*, polj. im. ed. *osoba* – daj./mest. ed. *osobie*.

Morfonološke pojavitve so vedno systemske narave in ne individualne, kar pomeni, da je morfonem v vsaki konkretni poziciji alternaciji podvržen po nekemu pravilu. Tako na primer soglasniške alternacije razkrivajo zakonitost, in sicer da se vsak soglasnik premenjuje samo z določenim soglasnikom (npr. //g-ž//) in ne kar z vsakim (Tolstaja 1998: 16). Prav tako tudi samoglasniške alternacije sledijo svojim zakonitostim (polj. //ia-ie//; Ravnice //uo-a//), kar vse govori o regularnosti morfonoloških pojavitev in omogoča njihovo predvidljivost.

Alternacije samoglasnikov v slovanskih jezikih so nastale v različnih obdobjih zgodovine. Praslovanska samoglasniška alternacija – prevoj – je tako v svoji osnovni strukturi nastala na temelju praindoevropskega jezika. Nekatere praslovanske alternacije pa so začele delovati šele v psl., npr. pri glagolskem vidu: **močiti* – **makati*, **goniti* – **ganjati*, **mesti* – **zamětati* itd. Mnoge samoglasniške alternacije pa so nastale šele po razpadu psl. prajezika v posamezne slovanske jezike. Tako so npr. nekatere samoglasniške alternacije nastale kot posledica izgube jerov in jorov: rus. *son* – *sna*, *pesok* – *peska*, polj. *piasek* – *piasku*, *dzień* – *dnia*, sln. *vrabec* – *vrabca*, *sladek* – *sladka* (Bernštejn 1974: 23).

Osnovni tipi alternacij soglasniških alternantov so začeli delovati šele v praslovanščini, in sicer so večinoma vznikli iz položajnih fonetičnih sprememb str. (Bernštejn 1974: 24). Najbolj pogosta sprememba soglasnikov je bila t. i. jotacija.

V slovničnih funkcijah vseh slovanskih jezikov izpolnjujejo soglasniške alternacije pomembne funkcije, še posebej v jezikih, ki imajo bogat nabor mehkih soglasniških fonemov (npr. v ruskem in poljskem jeziku) (Bernštejn 1974: 23). Številčnost alternacij je tako premosorazmerno odvisna od ohranjenega nasprotja trdi : mehki v soglasniškem sestavu določenega jezikovnega sistema. Tako ni naključje, da je kot veda morfonologija najbolj razvita prav v ruskem in poljskem jezikoslovju.

Regularnost morfonoloških pojavitev je lahko tudi omejena, in sicer najvišjo stopnjo regularnosti izkazujejo (zgodovinsko) fonološko pogojene alternacije. Morfonološko relevantni namreč nista samo fonološki kriterij in slovnični položaj, temveč tudi leksični, semantični in stilistični kriterij. Kot primer odvisnosti morfonologije od leksikalnega pomena je mogoče navesti poljski primer samostalnika *aktor* 'igralac' v imenovalniku množine v nevtralnem pomenu *ślynni aktorzy*, kjer prihaja do pričakovane alternacije //r-rz// v množini moške žive osebe (t. i. *rodzaj męskoosobowy*). Pozna pa poljski jezik tudi im. mn. *jakieś aktory*, kjer ima odsotnost alternacije ekspresivno oz. pejorativno funkcijo (Tolstaja 1998: 17). Tak tip množine brez alternacije je v poljščini rezerviran za neživo (vsi spoli), živali ter žensko osebo (t. i. *rodzaj niemęskoosobowy*).

Podobno funkcijo ekspresivnosti lahko v drugem jeziku opravlja kak drug morfonem. Tako ima v hrvaškem knjižnem jeziku to nalogo prisotnost ali odsotnost alternacije jata v množini oz.

podaljšava z *-ov-*. V imenovalniku množine najdemo nevtralne oblike *snjegovi* 'sneg', *smjehovi* 'smeh', *bregovi* 'breg' in njihove ekspresivne različice *snjezi*, *smijesi* in *brijezi*. Hkrati z alternacijo jata ima semantično funkcijo pa lahko podaljšava z *-s-*, in sicer je v množini samostalnika *tijelo* 'telo' s podaljšavo oz. odsotnostjo *le-te* ustvarjena opozicija konkretno – abstraktno. Im. mn. *tijela* v pomenu 'telesa v prenesenem pomenu v matematiki, fiziki' in im. mn. *tjelesa* v svojem osnovnem biološkem pomenu (Stojanova 2003: 180).

V slovenskem jeziku ima odsotnost alternacije //h-š// v primeru *mušica* oz. novejša *muhica* leksikalno funkcijo, in sicer se pojavlja leksem *mušica* bolj pogosto v strokovni terminologiji (npr. *vinska mušica*), kjer ni zaznamovan, leksem *muhica* pa je običajen deminutiv. Tako tudi alternacija //g-ž// pri leksemih *nožica* in *nogica*, kjer ima prvi primer večjo stilsko zaznamovanost.

Nikakor pa ne gre zanemariti tudi delovanja analogije. Jezik namreč vedno teži k izravnavam, in če na eni strani izkorišča različne alternacije za stilistične, semantične ali druge funkcije, pa po drugi strani prav nasprotno teži k poenostavitvi. Primeri delovanja analoških izravnjav so npr. v poljščini: im. ed. *siano* – st. polj. mest. ed. *sienie* – sodob. polj. *sianie*, im. ed. *siostra* – st. polj. mest. ed. *siestrze* – sodob. polj. *siostrze*,²⁴³ v hrvaščini: im. ed. *ruka* – daj. ed. *ruci*, vendar pa po analogiji ne tudi: im. ed. *lutka* – daj. ed. *lutki*.²⁴⁴

Slovenistično in kroatistično pojmovanje morfonologije

V slovenističnem jezikoslovju se morfonologija (sln. oblikoglasje) definira kot nauk o glasovju in prozodiji morfemov oz. besed (Toporišič 1992: 152). Proučuje glasovne spremembe v morfemih, ki imajo določen pomen, le-ta pa se nič ne spremeni, četudi se kateri glas morfema premenjuje (Toporišič 2006: viii).

Toporišič v svoji obravnavi oblikoglasnih premen morfemov znotraj oblikoslovja (Toporišič 2000: 262) razločuje naslednje premene: premene soglasnikov (jotiranje, palatalizacijske premene, premene po razlikovanju in prilikovanju, premene po razvrstitvi, premene po krnitvi soglasnikov, daljšanje osnove s soglasniki v stranskih sklonih) in premene samoglasnikov (premene po prevoju,²⁴⁵ premene zaradi menjave kolikosti naglašene samoglasnika, premene naglašanih samoglasnikov, odvisne od naglasnih tipov, premena po preglasu, premene po premetu).

Premene so pri Toporišiču predstavljene izključno na sinhroni ravni, zato je težko razbrati, katere alternacije so še »žive« oz. delujoče in katere so tiste, ki so »mrtve«, torej so delovale le v preteklosti jezikovnega sistema. Morda to tudi ni tako preprosto. S sinhrono predstavitvijo alternacij izgubimo raznočasniški vpogled v premene, z diahrono pa je tako ali tako vsaka premena rezultat fonetičnih sprememb, torej se s predstavitvijo alternacij opis jezikovnega sistema zelo hitro spremeni v razlago glasovnih sprememb in tako izgubi smisel takega morfonološkega prikaza. Tudi Trubeckoy (1988: 233), ki je zelo kritičen predvsem do opisnih slovnice slovanskih jezikov, pravi, da običajno avtorji, ki (sinhrono) opisujejo posamezni slovanski jezik, običajno zelo hitro »padejo« v zgodovinsko slovnico, s tem pa se zakrijejo različni svojevrstni morfonološki sestavi posameznih slovanskih jezikov. Opisi alternacij se tako hitro sprevržejo v golo naštevaje fonetičnih alternacij, ne da bi se naredil kakršen koli razloček med »živimi« in »mrtvimi« tipi (tj. premena, ki je še vedno živa in delujoča v jeziku v nasprotju s premeno, ki v jeziku ne deluje več), prav tako pa se enako obravnava fonetično pogojene alternacije (npr. premene po zvonečnosti) in morfonološko pogojene alternacije. Na tak način ideja o morfonologiji kot posebnem delu opisne slovnice popolnoma izgine.

²⁴³ V sodobnem poljskem knjižnem jeziku še vedno živi veliko neanaloških oblik, npr. (druga po vrsti navedena oblika je daj./mest. ed.): *kwiat* – *kwiecie*, *świat* – *świecie*, *wiara* – *wierze*.

²⁴⁴ Sodobni hrvaški knjižni jezik ne dovoljuje t. i. sibilizacije v določenih kategorijah (npr. v množinskih toponimih: *Novaki*; v daj. in mest. ednine samostalnikov, ki se končujejo na *-cka*, *-čka*, *-čka*, *-ska*, *-tka*, *-zga*: *kocka* – *kocki*, *mazga* – *mazgi*; pri hipokoristikih: *seka* – *sekin*, *baka* – daj. ed. *baki*; ...

²⁴⁵ V nasprotju s pojmovanjem prevoja v diahronem jezikoslovju, je v sinhroni slovenistiki prevoj lahko katera koli samoglasniška premena znotraj korena, poimenovane so kot »mlade« (npr. *nósim* ~ *nósi*). Na to opozarja Šekli (2012: 604 op. 3).

S tega stališča je morda smiselna predstavitev alternacij kot jo najdemo v sodobni hrvaški slovnici. Barić razločuje (Barić, Lončarić i sur. 1997: 76) dve vrsti premen znotraj fonemskega sestava morfema (t. i. *alternacije fonema*)²⁴⁶. Prva skupina premen so t. i. fonološko pogojene premene oz. premene fonemov, pogojene s položajem fonemov v besedi (sem uvršča: prilikovanje po zvonečnosti in mestu tvorbe ter izgubo soglasnika). Druga skupina premen so morfonološko pogojene premene oz. premene fonemov, pogojene z morfološki in tvorbenimi kategorijami (neobstoječi samoglasniki, preglas, razširitev, vokalizacija, preglas, palatalizacija, sibilizacija,²⁴⁷ jotacija, alternacije jata).

Bistvena razlika med obema skupinama premen je ta, da so premene prve skupine pogojene z zakonitostjo jezikovnega sistema in zajemajo celoten jezikovni material (npr.: *vrabac* – rod. ed. *vrabca*). Premene druge skupine pa so morfološko in tvorbeno pogojene in tako zajemajo samo določene morfološke in tvorbene kategorije (npr.: im. ed. *momak* – zval. ed. *momč-e* – im. mn. *momc-i*; *daska* – *daščica*).

Morfonološko markirane in nemarkirane paradigme

Na paradigmski osi, oz. znotraj samostalniškega pregibalnega vzorca, ločujemo morfonološko nemarkirane paradigme in morfonološko markirane paradigme (Stojanova 2003: 161). Pri morfonološko nemarkiranih paradigmah je samostalniška osnova nespremenjena v vseh paradigmskih položajih, spreminjajoči del je le končnica. Pri morfonološko markiranih paradigmah pa se samostalniška osnova segmentno razlikuje v določenih paradigmskih položajih. Segmentna razlikovanja se pojavljajo bodisi na morfemskem šivu bodisi v korenskem morfemu.

Zaradi aktivnega vpliva morfonološke analogije lahko pride do razpada morfonološke vrste alternacij (npr. v govoru Ravnice: im. ed. *'lét* – rod. ed. *'lè:da*) in, v skrajnem primeru, do prehoda paradigmskega vzorca med morfonološko nemarkirane paradigme.

Znotraj morfonološko markiranih paradigem je potrebno razločevati (Stojanova 2003: 162):

- izhodiščno varianto (v njej funkcionira izhodiščna alternanta osnove) in
- modificirano varianto (v njej funkcionira sekundarna alternanta osnove).

Za določanje izhodiščne variante pa v sinhronih opisih obstajata dva osnovna kriterija:

- kanonska oz. slovarska oblika (tj. im. ed. za samostalnike),
- merilo morfonološke distribucije oz. osnova, ki je v paradigmi bolj pogosta.²⁴⁸

²⁴⁶ Izraz *glasovne promjene* je v Barićevi slovnici (utemeljeno) uporabljan samo pri razlagi zgodovinskih jezikovnih sprememb, torej v diahronem pogledu na jezikovni sistem.

²⁴⁷ V kroatističnem jezikoslovju izraz sibilizacija označuje t. i. drugo in tretjo palatalizacijo.

²⁴⁸ Ta oblika izhodiščne variante je morda bolj pogosto uporabljena (tako npr. E. Stojanova, S. M. Tolstaja, H. Steenwijk).

4.2 Morfonološke alternacije v krajevnem govoru Ravnic²⁴⁹

Na gradivu iz krajevnega govora Ravnic so predstavljene samoglasniške premene v osnovi, ki so pogojene s suprasegmentalnimi alternacijami. Samoglasniške premene so bile izbrane predvsem zaradi informacij, ki jih tak vpogled v narečno gradivo lahko prinese. Za netonemski govor so namreč kvantitetne in kvalitete lastnosti samoglasnikov edina priča različnih naglasnih premikov, do katerih je prišlo v obravnavanem jezikovnem sistemu. Le tako prikazan sinhroni sistem premen lahko predstavi sistemskost teh premikov.

V naslednjih dveh podpoglavjih so najprej predstavljeni zgledi za morfonološko nemarkirane paradigme, nato pa še zgledi za morfonološko markirane paradigme. Za izhodiščno varianto osnove je vzeta njena kanonska oblika.

Vsi zgledi so omejeni na samostalnike, ki imajo (oz. nimajo) samoglasniške premene znotraj osnove, torej znotraj istega zloga, in pri katerih ne prihaja do podaljšave osnove. To so:

- enozložni samostalniki moškega spola in dvozložni samostalniki moškega,²⁵⁰ srednjega in ženskega spola psl. naglasnega tipa a;
- enozložni samostalniki moškega in ženskega spola ter eno- in dvozložni samostalniki srednjega in ženskega spola psl. naglasnega tipa b;
- enozložni samostalniki moškega spola in eno- ali dvozložni samostalniki srednjega in ženskega spola psl. naglasnega tipa c,
- enozložni samostalniki moškega spola psl. naglasnega tipa d.

Iz obravnave so izvzeti leksemi, ki imajo tri ali več zlogov v imenovalniku oz. v edninskih odvisnih sklonih (npr.:²⁵¹ *'mač'era:t – mač'e'ra:da*, *'č'ov'ęk* (star.) – *ča've:įka*, *'pe:lin – pe'lè:na*, *'p'ogrep – pagrè:ba*, *'uotrak – uotr'a:ka*, *'puotęk – pa'tò:ka*, *'teuu – te'lè:sa*, *'uoku – u'čę:sa* (star.) ~ *'uaka* (ml.), *'vęxu – vęšę:sa* ~ *'vęxa*, *'peru – pe'rè:sa* ~ *'pera*, *v're:įme – vre'mè:na*, *'pepiu – pe'pè:ua*, *'gauop – ga'uoba*, *'kakuš – ka'kuši*).

Prav tako so iz obravnave izvzete oblike leksemov, ki izkazujejo v im. ednine, ki je vzeta za izhodiščno obliko, neregularen razvoj, bodisi zaradi svoje soglasniške okolice (npr.: razvoj jata v položaju pred *r*: *'mè:ra*) ali pa zaradi delovanja analogije (npr.: *'rè:p*, *'rè:pa* ~ *'repa* 'rep').

Znotraj sklanjatvenih vzorcev danih primerov so s sivo obarvane oblike, ki imajo v svoji osnovi nepričakovan refleks oz. etimološko neupravičeno kvantiteto ali kvaliteto posameznega samoglasnika, kar je posledica delovanja analogije. Za določitev (ne)pričakovanega refleksa izhajam iz izhodiščnega splošnoslovenskega (issln.) naglasnega sistema, ki je določen na podlagi praslovanskih naglasnih tipov znotraj sklanjatvenih vzorcev.²⁵²

Kvalifikator *mlajše* oz. *starejše*, ki je tu in tam podan poleg leksema, je vedno subjektivno mnenje informatorja, in ne predstavlja nujno etimološke starejše/mlajše oblike.

²⁴⁹ Na tem mestu bi se še enkrat posebej zahvalila svojemu informatorju za govor Ravnic gospodu Slavku Malnarju. Če bi ne bilo njegove potrpežljivosti, zvrhane mere dobre volje, obenem pa toliko vedenja o lastnem govoru, tega poglavja nikoli ne bi bilo.

²⁵⁰ Iz tega so izvzeti psl. trizložni samostalniki moškega spola z naglasom na zadnjem zlogu osnove, ki se končajo na polglasnik (npr. psl. **pe:lyńb*, **pe:lyna*).

²⁵¹ Prva oblika je vedno imenovalniška, druga rodilniška.

²⁵² Vzorcei praslovanskih naglasnih tipov so podani v poglavju št. 2.1.2.2 te disertacije.

4.2.1 Morfonološko nemarkirane paradigme

Morfonološko nemarkirane paradigme imajo:

- enozložni samostalniki psl. naglasnega tipa b, kjer je prišlo do sekundarnega polglasnika, ki je nastal zaradi lažje izgovorjave (*'pes* – *'pesa*), oz. po posplošitvi imenovalniške osnove;
- eno- ali dvozložni samostalniki s stalno dolгим vokalom v osnovi psl. naglasnega tipa b;
- dvozložni samostalniki s kratkoakutiranim vokalom v osnovi psl. naglasnega tipa a;
- dvozložni samostalniki srednjega spola po terciarnem premik cirkumfleksa psl. naglasnega tipa c.

Navajam zglede za primere morfonološko nemarkiranih paradigme:

	ed.	mn.		ed.	mn.
im.	<i>'pes</i>	<i>'pesę</i>		<i>'pò:t</i>	<i>'pò:tę</i>
rod.	<i>'pesa</i>	<i>'pesu</i>		<i>'pò:ta</i>	<i>'pò:tu</i>
daj.	<i>'pesę</i>	<i>'pesęn</i>		<i>'pò:tę</i>	<i>'pò:tęm</i>
tož.	<i>'pesa</i>	<i>'pese</i>		<i>'pò:t</i>	<i>'pò:te</i>
mest.	<i>'pesę</i>	<i>'pesęx</i>		<i>'pò:tę</i>	<i>'pò:tęx</i>
or.	<i>'pesęn</i> ²⁵³	<i>'pesameę</i>		<i>'pò:tęn</i>	<i>'pò:tameę</i>
	ed.	mn.		ed.	mn.
im.	<i>g'ne:izdu</i>	<i>g'ne:izda</i>		<i>z've:izda</i>	<i>z've:izde</i>
rod.	<i>g'ne:izda</i>	<i>g'ne:ist</i>		<i>z've:izde</i>	<i>z've:ist</i>
daj.	<i>g'ne:izdę</i>	<i>g'ne:izdan</i>		<i>z've:izdę</i>	<i>z've:izdam</i>
tož.	<i>g'ne:izdu</i>	<i>g'ne:izda</i>		<i>z've:izdò</i>	<i>z've:izde</i>
mest.	<i>g'ne:izdę</i>	<i>g'ne:izdax</i>		<i>z've:izdę</i>	<i>'zve:izdax</i>
or.	<i>g'ne:izdęm</i>	<i>g'ne:izdamę</i>		<i>z've:izdò</i>	<i>'zve:izdamę</i>
	ed.	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	<i>b'ua:tu</i>	<i>'mesu</i>	<i>'mesa</i>	<i>'uosa</i>	<i>'uose</i>
rod.	<i>b'ua:ta</i>	<i>'mesa</i>	<i>'mes</i>	<i>'uose</i>	<i>'uos</i>
daj.	<i>b'ua:tę</i>	<i>'mesę</i>		<i>'uoseę</i>	<i>'uosan</i>
tož.	<i>b'ua:tò</i>	<i>'mesu</i>		<i>'uosò</i>	<i>'uose</i>
mest.	<i>b'ua:tę</i>	<i>'mesę</i>		<i>'uoseę</i>	<i>'uosax</i>
or.	<i>b'ua:tò</i>	<i>'mesęn</i>		<i>'uosò</i>	<i>'uosameę</i>

Na tem mestu velja podati tudi vzorca za primer kratkoakutiranih *i* in *u* v dvozložnicah ter primere za stalno dolga *i* in *u* v enozložnicah. Ta dva vokala sta namreč podvržena h krajšavi, tako imamo za refleks kratkoakutiranih *i* in *u* v vseh sklonih dvozložnice iste odraze (kratka *i* in *u*), za refleks stalno dolgih *i* in *u* v zadnjem oz. edinem zlogu (im., tož. ed.) pa prav tako kratka *i* in *u*. V predzadnjem zlogu v odvisnih sklonih pa je refleks enak, vendar zaradi različnih vzrokov – primeru *zid* je v odvisnih sklonih prišlo do terciarnega premika cirkumfleksa (terciarno naglašeni samoglasnik je kratek), v primeru *luč* in *ključ* pa je refleks enak zaradi rednega krajšanja stalno dolgega *u*, ki je v odvisnih sklonih nastal kot posledica umika na prednaglasno dolžino. Tako imajo ti samostalniki vedno morfonološko nemarkirano paradigmo.

²⁵³ Govor Ravnic pozna prehod izglasnega *-m* > *-n*. Do tega prehoda torej prihaja v or. ed./daj. mn. moškega in srednjega spola ter v daj. mn. ženskega spola. V nekaterih primerih kljub temu (redko) najdemo izglasni *-m*, kar pa ni narečno.

	ed.	mn.	mn.
im.	<i>'lice</i>	<i>'lica</i>	<i>p'luča</i>
rod.	<i>'lica</i>	<i>'lic</i>	<i>p'luč</i>
daj.	<i>'lice</i>	<i>'lican</i>	<i>p'lučan</i>
tož.	<i>'lice</i>	<i>'lica</i>	<i>p'luča</i>
mest.	<i>'lice</i>	<i>'licex</i>	<i>p'lučax</i>
or.	<i>'licen</i>	<i>'licme</i>	<i>p'lučme</i>

	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	<i>'luč</i>	<i>'luči</i>	<i>k'luč</i>	<i>k'lučę</i>
rod.	<i>'luči</i>	<i>'luči</i>	<i>k'luča</i>	<i>k'luču</i>
daj.	<i>'luči</i>	<i>'lučęn</i>	<i>k'lučę</i>	<i>k'lučęn</i>
tož.	<i>'luč</i>	<i>'luči</i>	<i>k'luč</i>	<i>k'luče</i>
mest.	<i>'luči</i>	<i>'lučix</i>	<i>k'lučę</i>	<i>k'lučęx</i>
or.	<i>'lučjo</i>	<i>'lučmi</i>	<i>k'lučęm</i>	<i>k'lučme</i>

4.2.2 Morfonološko markirane paradigme

4.2.2.1 Razvrstitev po premenah

4.2.2.1.1 Premena //uo-a//

	ed.		mn.		ed.		mn.
im.	'k <u>uo</u> za ~ 'kaza ²⁵⁴		'kazi		'guora ~ 'gara (star.) ²⁵⁵		'gari
rod.	'kazi		'kazi		'gari		'gari
daj.	'kazi ~ 'k <u>uo</u> zə		'k <u>uo</u> zam		'g <u>uo</u> rə ~ 'gari		
tož.	'kazo ~ 'k <u>uo</u> zo		'kazi		'g <u>uo</u> ro		'gari
mest.	'kazi ~ 'k <u>uo</u> zə				'g <u>uo</u> rə ~ 'gari		na 'g <u>uo</u> rax
or.	'kazo ~ 'k <u>uo</u> zo		ka'za:mə ~ 'k <u>uo</u> zamə		'g <u>uo</u> ro		ga'ra:mə
	ed.		dv.	mn.	ed.		mn.
im.	'ruoka ~ 'raka (star.)		'raki	'raki	'nuoga ~ 'naga		'nagi
rod.	'raki			'raki	'nagi		'nók ~ 'nagi
daj.	'raki			'ruokan	'nagi ~ 'nuogə		'nuogan
tož.	'rakə			'raki	'nago ~ 'nuogo		'nagi
mest.	'raki			'ruokax	'nuogə ~ 'nagi		'nuogax
or.	'rakə			ra'ka:mə	'nuogo		na'ga:mə
	ed.		mn.				
im.	'kuosa ~ 'kasa		'kasi				
rod.	'kasi		'kasi				
daj.	'kuosə ~ 'kasi		'kuosan				
tož.	'kaso ~ 'kuoso		'kasi				
mest.	'kuosə ~ 'kasi		'kuosax				
or.	'kuoso ~ 'kaso		'kasamə ~ 'kuosamə				

Komentar

Samostalniki s premeno //uo-a// so tisti dvozložni samostalniki ženskega spola psl. naglasnih tipov b in c, pri katerih je prišlo do umika naglasa z odprtega kratkega končnega samoglasnika na prednaglasno kračino, tj. na umičnonaglašeni *o* (leksem *roka* po analogiji).

Diftong *uo* je regularen refleks umičnonaglašene *o*, kratki *a* v osnovi pa je refleks terciarno naglašene *o*. Analogija je močno posegla v paradigmo. Kot edina oblika v rodilniku ednine se pri vseh primerih pojavlja (etimološko neupravičena) oblika s kratkim *a* (kot posledica akanja) v osnovi, torej *'kazi*, *'kasi* in *'gari*. V skoraj vseh ostalih sklonih nastopajo dvojnične oblike, v rodilniku množine pa je analoška oblika po imenovalniku množine skoraj povsem izpodrinila nekdanjo novoakutirano obliko (izjema je leksem *noga*, vendar brez pričakovane dolžine samoglasnika v osnovi). V or. ed. ne prihaja do umika z zloga, ki je bil novo dolgo cirkumfektiran (npr. *gora*, *noga*).

Vidno je tudi mešanje samostalnikov psl. naglasnih tipov b in c, in sicer izkazuje prehod leksem *koza* pri oblikah s kratkim *a* v osnovi (v ednini vedno kot različica, v množini pa kot edina možna oblika) terciarni premik cirkumfleksa, kar pa je etimološko neupravičeno in kaže na delovanje analogije po psl. naglasnem tipu c.

²⁵⁴ Na mestih, kjer sta podani dve obliki, sta obliki napisani v tem vrstnem redu, kot ga je podal informator.

²⁵⁵ Informator pravi, da je še vedno v uporabi ime toponima *'Černa 'gara*.

4.2.2.1.2 Premena //u-a-uo//

	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	'nuč	'nači	'kust	'kasti
rod.	'nači	'nači	'kasti	'kasti
daj.	'nuočę		'kuostę	'kuostę ~ ('kastin)
tož.	'nuč	'nači	'kust	
mest.	'nuočę	'nuočęx	'kuostę	
or.	'načijo	'načmi	'k ^u ostijo	

Komentar

Premeno //u-a-uo// poznajo enozložni samostalniki ženskega spola, ki se sklanjajo po *i*-jevski sklanjatvi, imajo stalno dolgi *o* v osnovi in pripadajo psl. naglasnemu tipu *c*.

V im. ed. je kratki *u* pričakovani refleks stalno dolgega **o*. Kračina je posledica internega razvoja govora Ravnice, kjer so se skrajšali vsi *u*-ji. Rodilniška oblika in vse druge oblike z enako osnovo izkazujejo pričakovani refleks samoglasnika *o*, ki je naglašen po terciarnem premiku cirkumfleksa. Oblike z refleksom *uo* v osnovi odražajo pričakovani refleks umičnonaglašene *o*.

Oblike *daj.* in *mest. ed.* sta se pričakovano izenačili, in sicer se je *daj.* posplošil po *mest.* Analogija je delovala tudi v *or. ednini* (pri leksemu *noč*) ter v *rod. in daj.* (primer v oklepaju pri primeru *kost*) in *or. mn.*, kjer je posplošena oblika s kratkim *a* v osnovi. Ostale oblike so pričakovane.

4.2.2.1.3 Premena //u-uo-a//

	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	'nus	'nasi ~ 'nuoseę	'ruk	'ragi
rod.	'nuosa	'nuosu ~ 'nasi	'ruoga	'ragi
daj.		'nuoseę	'rouęę	
tož.	'nus	'nuose ~ 'nasi	'ruk	'ragi
mest.		'nuoseęx	'rouęę	'ragix
or.	'nuoseę	'nuosmeę ~ 'nasmi (star.)	'ruogęę	'ragmi

	ed.	mn.
im.	'must	('muosti) ~ 'masti
rod.	'muosta	'masti
daj.	'muostę	
tož.	'must	
mest.	'muostę	'muostęx
or.	'muostęę	'muostameę ~ 'muostmeę

Komentar

Samostalniki s premeno //u-uo-a// so enozložnice moškega spola s stalno dolgim *o* v osnovi psl. naglasnega tipa *d*.

V im. ed. je kratki *u* pričakovani refleks stalno dolgega **o*. Kračina je posledica internega razvoja obravnavanega jezikovnega sistema, kjer so se skrajšali vsi *u*-ji. Rodilniška oblika in vse druge oblike v ednini, ki v odvisnih sklonih izkazujejo refleks umično naglašene *o*, so pričakovane.

Oblike s kratkim *a* v osnovi nekaterih množinskih sklonih (pri leksemu *rog* pri vseh) izkazujejo analogijo po naglasnem tipu *c*.

4.2.2.1.4 Premena //u-a-uo//

	ed.	mn.
im.	'buk	'bagi
rod.	'baga	'bagu
daj.	'bagi	'bagɛn
tož.	'baga	'bage ~ 'buoge
mest.	'bagi	'bagix ²⁵⁶
or.	'bagɛn	'bagame

Komentar

Leksem *bog* je, tako kot že opisani samostalniki, enozložnica moškega spola s stalno dolgim *o* v osnovi, vendar pripada psl. naglasnemu tipu *c*.

Stalno dolgi *o* se v im. ed. pričakovano odraža kot kratki *u*. Refleks kratki *a*, ki nastopa v osnovi v vseh drugih sklonih, je prav tako pričakovan odraz terciarno naglašene *o*. Vse oblike v ednini so etimološko upravičene, v rod./daj./mest. in or. množine pa se je posplošila imenovalniška oblika s kratkim *a* v osnovi. Dvojnična oblika v tož. mn. z diftongom v osnovi, je verjetno nastala po analogiji z psl. naglasnim tipom *d*.

4.2.2.1.5 Premena //a-uo//

	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	g'rap	g'ruobe	'kaš	'kuošɛ
rod.	g'ruoba	g'ruobu	'kuoša	'kuošu
daj.	g'ruobe		'kuošɛ	'kuošɛm
tož.	g'rap	g'ruobe	'kaš	'kuošɛ
mest.	g'ruobe	g'ruobɛx	'kuošɛ	'kuošɛx
or.			'kuošɛn	'kuošmɛ
im.	k'rap	k'ruope	'pat	'puodɛ ~ 'padi
rod.	k'rapa ~ k'ruopa (star.)	k'ruopu	'puoda	
daj.	k'ruope	krupɛn	'puodɛ	'puodɛn
tož.	k'rap		'pat	'puodi ~ 'padi
mest.	k'ruope		'puodɛ	'puodix
or.	krupɛn		'puodɛn	'padmi ~ ('puodmɛ)
im.	st'rop ~ st'rap	st'ruope	'kajn	'kuojnɛ
rod.	st'ruopa	st'ruopu	'kuojna	'kuojnu
daj.	st'ruope	st'rupɛn	'kuojnɛ	'kuojnɛn ~ 'kuojnan
tož.	st'rop ~ st'rap		'kuojna	
mest.	st'ruope	st'rupɛx	'kuojnɛ	'kuojnɛx
or.	st'rupɛn	st'rupmɛ	'kuojnɛn	'kuojname

Komentar

Premeno //a-uo// poznajo enozložni samostalniki moškega spola psl. naglasnega tipa *b*, ki imajo v osnovi samoglasnik /o/.

²⁵⁶ Da gre v primeru mest./or. množine za delovanje analogije, ne pa za umik novega dolgega akuta, nam v tem primeru in vseh ostalih primerih tega tipa dokazuje ponaglasni *i*. Če bi šlo za umik novega dolgega akuta, bi na tem mestu pričakovali *ɛ*.

V imenovalniku ednine (za neživo tudi v tožilniku ednine) so imeli ti samostalniki novi kratki akut na osnovi, kjer danes najdemo pričakovani refleks – kratki *a*. V vseh ostalih sklonih (razen v rod./mest./or. množine) pričakovano pride do umika naglasa na prednaglasni, t. i. umičnonaglašeni *o* – refleks je *uo*. V rod./mest./or. množine najdemo namesto pričakovanega refleksa za novoakutirani *o* refleks umičnonaglašene *o*, kar je nastalo po analogiji na imenovalnik množine oz. na vse ostale odvisne sklone. Oblika z *uo* v osnovi se je pri vseh primerih (skoraj) dosledno posplošila na vse množinske sklone.

V primeru samostalnika *k'rap* 'krop', rod. ed. *k'rapa*, starejša oblika *k'ruopa*, se že vidi tendenca posplošitve imenovalniške oblike na odvisne sklone. Samostalnik *'pat* 'pod' pa izkazuje dvojnično obliko *'padi* za im. mn., kar je skoraj zagotovo analogija po im. ed. Oblika s kratkim *a* v osnovi se je nato (kot različica) posplošila tudi na tož./or. množine.

4.2.2.1.6 Premena //ô:-a//

	ed.	mn.	ed.	dv.	mn.
im.	<i>'rô:p</i>	<i>'rabi</i>	<i>'zô:p</i>	<i>'zaba</i>	<i>'zabi</i>
rod.	<i>'raba</i>	<i>'rabi</i>	<i>'zaba</i>		<i>'zabi</i>
daj.	<i>rô:be</i> ~ <i>'rabę</i> (star.)				
tož.	<i>'rô:p</i>	<i>'rabi</i>	<i>'zô:p</i>		
mest.	<i>'rô:be</i> ~ <i>'rabę</i> (star.)	<i>'rabix</i>			<i>'zabix</i>
or.	<i>'rô:bęn</i>	<i>'rabmi</i>	<i>'zabęn</i>		<i>'zabameę</i> ~ <i>'zabmi</i>
	ed.	mn.			
im.	<i>'mô:š</i>	<i>'maži</i>			
rod.	<i>'maža</i>				
daj.	<i>'mažę</i>	<i>'mažęn</i>			
tož.	<i>'maža</i>	<i>'maži</i>			
mest.	<i>'mažę</i>	<i>'mažix</i>			
or.	<i>'mažęn</i>	<i>'mažmi</i>			

Komentar

Premeno //ô:-a// poznajo enozložni samostalniki psl. naglasnega tipa c s stalno dolgim nosnikom *o*-jevske barve v svoji osnovi.

Refleks stalno dolgega **o* je v im. ed. pričakovani dolgi samoglasnik *ô*. Leksem *mož* izkazuje v odvisnih sklonih v ednini same pričakovane oblike s kratkim *a* v osnovi, torej refleks terciarno naglašene *o*-jevskega nosnika. Precejšnje delovanje analogije pa najdemo v edninskih sklonih samostalnika *rob*, saj imamo tako v daj./mest. (kot različica) kot v or. ednine posplošeno imenovalniško obliko z dolgim samoglasnikom v osnovi. Oblike za im./tož. množine so pričakovane, a analogija je močno delovala tudi v množini, kjer najdemo v vseh množinskih sklonih posplošeno obliko iz im. mn, ki izkazuje kratki *a* v osnovi.

4.2.2.1.7 Premena //a:-a//

	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	<i>t'ra:ya</i>	<i>t'ravi</i>	<i>st'ra:n</i>	<i>st'rani</i>
rod.	<i>t'ravi</i>		<i>st'rani</i>	<i>st'rani</i>
daj.	<i>t'ra:veę</i>		<i>st'rani</i>	
tož.	<i>t'ra:vô</i>		<i>st'ran</i>	<i>st'rani</i>
mest.	<i>t'ra:veę</i>		<i>st'ra:ni</i>	<i>st'ra:nax</i>
or.	<i>t'ra:vô</i>		<i>st'ranio</i>	<i>st'ranmi</i>

	'las'	ed.	mn.		'vas'	ed.	mn.
im.		'ua:s (Ž.)	'uasi			'ua:s	'uasi
rod.		'uasi	'uasi			'uasi	'uasi
daj.		'uasi				'uasi	
tož.		'ua:s	'uasi			'ua:s	
mest.		'uasi	'uasix			'uasi	
or.		'uasiŋ	'ua:smeŋ			'uasiŋ	'uasmī

Komentar

Premeno //a:-a// poznajo dvozložni samostalniki ženskega spola psl. naglasnega tipa c s psl. dolgim samoglasnikom v osnovi, ki se sklanjajo po *a*-jevski sklanjatvi, in enozložnice ženskega spola psl. naglasnega tipa c s stalno dolgim *a* oz. *a* v osnovi, ki se sklanjajo po *i*-jevski sklanjatvi.

Pri eno- in dvozložnicah najdemo v osnovi imemovalnika ednine dolgi *a*, ki je refleks stalno dolgega *a* (pri enozložnicah kot refleks psl. **a* oz. (kasneje podaljšanega) **a* s padajočim naglasom, pri dvozložnicah kot posledica umika na prednaglasno dolžino). Skloni s kratkim *a* v osnovi v odvisnih skloni izkazujejo refleks terciarno naglašenege *a* (v or. ed. po analogiji). Ta kračina je nepričakovana v mest. ed. leksemov *las* in *vas*, kjer je verjetno prišlo do izenačitve z daj. (čeprav bi pričakovali obratno, torej posplošitev dajalnika po mestniku). Dolžina je nepričakovana in analoška tudi v daj./mest./tož. ednine leksema *trava* in or. mn. leksema *las* (verjetno ta oblika ni sistemska in je idiolektalna). Oblika mest. mn. leksema *stran* je verjetno posledica analogije po samostalnikih ženskega spola, ki se sklanjajo po *a*-sklanjatvi. Ostale oblike so pričakovane.

4.2.2.1.8 Premena //a-a://

	ed.	mn.
im.	<i>b'rat</i>	<i>b'ra:tę</i>
rod.	<i>b'ra:ta</i>	<i>b'ra:tu</i>
daj.	<i>b'ra:tę</i>	<i>b'ra:tęn</i>
tož.	<i>b'ra:ta</i>	<i>b'ra:te</i>
mest.	<i>b'ra:tę</i>	<i>b'ra:tęx</i>
or.	<i>b'ra:tęm</i>	<i>b'ra:tmę</i>

Komentar

Do premene //a-a:// pride pri samostalnikih, ki imajo kratkoakutirani *a* v zadnjem ali edinem zlogu osnove (psl. naglasni tip a).

Vse oblike so pričakovane. V obravnavanem govoru je refleks kratkoakutiranega *a* v zadnjem zlogu kratki *a*, v predzadnjem pa dolgi *a*.

4.2.2.1.9 Premena //ę-u//

	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	<i>k'ręx</i>	/	<i>'kęp</i>	<i>'kupę</i>
rod.	<i>k'ruxa</i>		<i>'kupa</i>	<i>'kupu</i>
daj.	<i>k'ruxę</i>		<i>'kupę</i>	<i>'kupęn</i>
tož.	<i>k'ręx</i>		<i>'kęp</i>	
mest.	<i>k'ruxę</i>		<i>'kupę</i>	<i>'kupęx</i>
or.	<i>k'ruxęn</i>		<i>'kupęn</i>	<i>'kupameę</i>

Komentar

Do premene //ę-u// pride pri samostalnikih, ki imajo kratkoakutirani *u* v zadnjem ali edinem zlogu osnove (psl. naglasni tip a).

Vse oblike so pričakovane. V obravnavanem govoru je refleks kratkoakutiranega *u* v zadnjem zlogu kratki *ę*, v predzadnjem pa kratki *u*, saj je prišlo tudi do krajšanja samoglasnika *u*.

4.2.2.1.10 Premena //ę-i//

	ed.	mn.	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	'nɛt	'niti	'mɛʃ	'miʃɛ	'tɛɕ	'tiɕɛ
rod.	'niti	'niti	'miʃa	'miʃu	'tiɕa	'tiɕu
daj.	'nitiɛ	'nitiɛn	'miʃɛ	'miʃɛm	'tiɕɛ	'tiɕɛn
tož.	'nɛt	'niti	'miʃa		'tiɕa	'tiɕe
mest.	'nitiɛ	'nitiɛx	'miʃɛ	'miʃɛx	'tiɕɛ	'tiɕɛx
or.	'nitiɔ	'nitmɛ	'miʃɛm	'miʃamɛ ~ 'miʃmɛ	'tiɕɛn	'tiɕmɛ

Komentar

Do premene //ę-i// pride pri samostalnikih, ki imajo kratkoakutirani *i* v zadnjem ali edinem zlogu osnove (psl. naglasni tip a).

Vse oblike so pričakovane. V obravnavanem govoru je refleks kratkoakutiranega *i* v zadnjem zlogu kratki *ę*, v predzadnjem pa kratki *i*, saj je prišlo tudi do krajšanja samoglasnika *i*.

4.2.2.1.11 Premena //e-è://

	ed.	mn.	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	'rebru	'rè:bra	k'met	k'mè:tɛ	'zet	'zè:tɛ
rod.	'rebra	'rè:bər	k'mè:ta	k'mè:tu	'zè:ta	'zè:tu
daj.	'rebrɛ	'rè:bram	k'mè:tɛ	k'mè:tɛn		
tož.	'rebro	'rè:bra	k'mè:ta	k'mè:te		
mest.	'rebrɛ	'rè:brɛx	k'mè:tɛ	k'mè:tɛx		
or.	'rebrɛm	'rè:bramɛ	k'mè:tɛn	k'mè:tamɛ		

Komentar

Premeno //e-è:// poznajo enozložni samostalniki moškega spola s kratkoakutiranim *e* v edinem zlogu osnove psl. naglasnega tipa b in enozložni samostalniki moškega spola s kratkoakutiranim *ę* v edinem zlogu osnove psl. naglasnega tipa a.

Leksem *rebro* v množini odraža same pričakovane oblike, in sicer je to refleks novoakutiranega *e* v nezadnjem zlogu.

Pri leksemu *kmet* im. ed. odraža pričakovani refleks kratkoakutiranega (novoakutiranega) *e* v zadnjem oz. edinem zlogu, tj. kratki *e*. Preostale edninske oblike pa odražajo na tem mestu etimološko neupravičen, sicer regularen, refleks novoakutiranega *e* v nezadnjem zlogu, ki je v ednino posplošen iz množinskih oblik.²⁵⁷ Nepričakovani množinski obliki sta obliki daj./tož., kjer najdemo posplošeno osnovo iz preostalih množinskih sklonov.

²⁵⁷ Tako tudi v sln. knjižnem jeziku.

Leksem *zet* v im. ed. odraža regularni refleks kratkoakutiranega ϵ v zadnjem oz. edinem zlogu osnove. Ostali skloni (rod. ed. in im. mn.), ki izkazujejo refleks kratkoakutiranega ϵ v nezadnjem zlogu, so pričakovani. Refleks stalno dolgega ϵ v rod. mn. je sovpadel z refleksom za kratkoakutirani ϵ v nezadnjem zlogu.

4.2.2.1.12 Premena //è:-e//

	ed.	mn.
im.	'pè:st	'pesti
rod.	'pesti	'pesti
daj.	'pesti	'pestin
tož.	'pè:st	'pesti
mest.	'pesti	'pestix
or.	'pestiø	'pestmi

	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	'lè:t	'lè:dę	'mè:t	'mè:dę
rod.	'lè:da ~ 'leda (star.)		'mè:da ~ 'meda (star.)	'mè:du
daj.	'lè:dę		'mè:dę	'mè:dęm
tož.	'lè:t		'mè:t	'mè:de
mest.	'lè:dę		'mè:dę	'mè:dęx
or.	'lè:dęn	'lè:dme	'mè:dęn	'mè:dame ~ 'medmi (st.)

Komentar

Premeno //è:-e// poznajo enozložni samostalniki ženskega spola *i*-sklanjatve, ki imajo v osnovi refleks stalno dolgega ϵ psl. naglasnega tipa *c*, in enozložni samostalniki, ki imajo v osnovi refleks stalno dolgega e psl. naglasnega tipa *c*.

Refleks stalno dolgega ϵ in stalno dolgega e je \acute{e} . Oblike s kratkim *e*-jevskim vokalom pa so refleksi terciarno naglašena denazaliziranega *e*-jevskega nosnika ali samoglasnika *e*. Pri samostalniku ženskega spola *i*-sklanjatve je še dobro vidno kolikostno nasprotje samoglasnika v osnovi med imenovalniško obliko in obliko v odvisnih sklonih (z izjemo analoške oblike v or. ed.), ki je nastalo kot posledica terciarnega umika cirkumfleksa.

Samostalniki moškega spola pa imajo to nasprotje že skoraj v celoti zabrisano. Leksema *led* in *med* izkazujejo (tako kot v ednini) popolno posplošitev oblike z dolgim samoglasnikom v osnovi. Pričakovane oblike nastopajo edino še v rod. ed., kjer kot različici nastopata obliki kot sta '*repa* in '*leda*, v or. množine pri leksemu *med* pa kot različica nastopa oblika '*medmi*. V mest./or. množine leksema *rep* se pojavljata analoški obliki po danes neizpričani obliki im. mn. s kratkim *e* v osnovi.

4.2.2.1.13 Premena //è:-e-je//

	ed.	mn.
im.	'pè:č	'peči
rod.	'peči	'peči
daj.	'piečę	'pečan
tož.	'pè:č	'peči
mest.	'piečę	'piečix
or.	'pečiø	'pečmi

Komentar

Premeno //è:-e-je// poznajo enozložni samostalniki ženskega spola s stalno dolgim *e* v osnovi, ki se sklanjajo po *i*-jevski sklanjatvi (psl. naglasni tip c).

Analogija je delovala v daj. ednine, kjer je posplošena mestniška oblika z refleksom umičnonaglašene *e* v osnovi. V or. ed. ter v rod./daj./or. mn. (prim. z leksemi, ki imajo premeno //u-a-uo//) najdemo oblike s kratkim *e* v osnovi kot posledico analogije po im. mn., kjer je kratki *e* regularni refleks terciarnega umika cirkumfleksa. Ostale oblike so pričakovane.

4.2.2.1.14 Premena //je-e//

	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	'sjěstra	'sěstri	'žjěna	'žjěni
rod.	'sěstri	'sěstri	'žjěni	'žjěni
daj.	'sjěstrę	'sjěstran	'žjěnę	'žjěnan
tož.	'sjěstro	'sěstri	'žjěno	'žjěni
mest.	'sjěstrę	'sjěstrax	'žjěnę	'žjěnax
or.	'sjěstro	'sjěstramę	'žjěno	že'na:mę
	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	'zjěm̄la	'z̄em̄li	'vjěža	'věži
rod.	'z̄em̄li		'věži	'věži
daj.	'z̄jěmlę		'vjěžę	'vjěžan
tož.	'z̄em̄lo		'vjěžo	'věži
mest.	'z̄jěmlę		'vjěžę	'vjěžax
or.	'z̄jěmlō		'vjěžō	ve'ž̄a:mę

Komentar

Premena //je-e// nastopa pri dvozložnicah ženskega spola psl. naglasnih tipov b in c s psl. kratkim *e* v osnovi, pri katerih je prišlo do umika naglasa z odprtega kratkega končnega samoglasnika na prednaglasno kračino, tj. na umičnonaglašeni *e*. Za zanimivost prilagam tudi sklanjatveni vzorec leksema *veža*, ki ima sicer neregularni refleks v osnovi imenovalnika ednine.²⁵⁸

Diftong *je* kot refleks umično naglašene *e* upravičeno nastopa v vseh edninskih sklonih leksemov *sestra* in *žena*, le rod. ed. (neupravičeno) izkazuje refleks terciarno naglašene *e*, kar je posledica prehajanja med psl. naglasnim tipom b in c. Tako analogijo najdemo tudi v rod. ed. in im./rod./tož. mn.

Leksem *zemlja* izkazujeta etimološko neupravičeno obliko v osnovi daj. ednine, ki pa je posplošen po mest. oz. se je z njim izenačil.

Leksem *veža* s premeno v osnovi v odvisnih sklonih nakazuje, da pripada bodisi psl. naglasnemu tipu b ali c. Težko bi rekonstruirali naš primer s psl. *vèž'a (a^l), saj drugih podobnih primerov psl. naglasnega tipa a^l v gradivu nismo našli.

4.2.2.1.15 Premena //je-è//

	ed.	mn.
im.	'sjěu	'sjěua
rod.	'sjěua	'sè:l
daj.	'sjělę	'sjěuan
tož.	'sjěu	'sjěua

²⁵⁸ Na tem mestu se ne bomo spuščali v to, ali se v osnovi nahaja *jat* ali novoakutirani *e* (prim. Rigler 1963: 86 in Snoj v Be IV: 309).

mest.	's̘jele̘	's̘jeu̘e̘x
or.	's̘jele̘n	

Komentar

Premeno //j̘e-è:// poznajo dvozložnice srednjega spola s psl. *e v osnovi psl. naglasnega tipa b.

Navedeni zgled prikazuje v vseh edninskih sklonih pričakovane oblike, in sicer diftong *j̘e* v osnovi kot refleks umično naglašene *e*. V množinskih sklonih je skoraj v vseh sklonih posplošena osnova iz ednine, pričakovano osnovo z dolgim ozkim *e*-jevskim samoglasnikom kot refleksom novoakutiranega *e odraža le rod. mn.

4.2.2.1.16 Premena //j̘e-e-è://

	ed.	mn.
im.	'č̘jeuu ~ 'č̘euu	'č̘jeua
rod.	'č̘eua	'č̘jeu̘ ~ 'č̘e:l
daj.	'č̘jele̘	'č̘jelam
tož.	'č̘jeuu ~ 'č̘euu	'č̘jeua
mest.	'č̘jele̘	'č̘e:l̘e̘x
or.	'č̘eļe̘n	'č̘jelame̘ ~ 'č̘e:lmi (star.)

Komentar

Premeno //j̘e-e-ē-è:// izkazuje leksem *čelo*, ki je dvozložnica srednjega spola s psl. *e v osnovi psl. naglasnega tipa b.²⁵⁹

V im./tož. /rod./or. ed. (v tož. kot različica) nastopajo oblike, ki izkazujejo kratki *e*, kar je refleks terciarno naglašene issln. *e.

V množini je v im./rod./daj./tož./or. (v rod. in or. kot dvojnica) posplošena edninska oblika z refleksom umičnonaglašene *e* v osnovi. Različici rod./or. mn. in edina oblika v mest. mn. izkazujejo etimološko upravičeni refleks novoakutiranega *e* v osnovi.

Najverjetneje so oblike s kratkim samoglasnikom v osnovi posledica analogije po psl. naglasnem tipu c, kjer je kračina rezultat naglasnega premika.

4.2.2.1.17 Premena //e:j̘-ē//

	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	s'me:j̘	s'me:j̘e̘	s'ne:j̘k	/
rod.	s'm̘e̘a	s'me:j̘u	s'n̘e̘ga	
daj.	s'me:j̘e̘			
tož.	s'me:j̘	s'm̘e̘i ~ s'me:j̘e	s'ne:j̘k	
mest.	s'me:j̘e̘			
or.	s'me:j̘e̘n	s'm̘e̘mi	s'ne:j̘ge̘n	

	ed.	mn.
im.	'ce:j̘sta	'če̘sti
rod.	'če̘sti	'če̘sti
daj.	'ce:j̘ste̘	'ce:j̘stan
tož.	'ce:j̘sto	'če̘sti
mest.	'ce:j̘ste̘	'ce:j̘stax
or.	'ce:j̘sto	'ce:j̘stame̘

²⁵⁹ Primerjaj z leksemom *selo* pod 4.2.2.1.15.

Komentar

Premeno //e:i-ę// poznajo enozložni samostalniki moškega spola in dvozložni samostalniki ženskega spola s stalno dolgim jatom v osnovi psl. naglasnega tipa c.²⁶⁰

Diftong *e:i*, ki nastopa kot regularni refleks stalno dolgega jata, je v ednini iz imenovalniške oblike posplošen na *daj./mest./or.*, kjer bi sicer drugače pričakovali kratki reducirani *e*, kot refleks terciarno naglašenege jata. Nasprotno pa se v *or.* množine pojavlja oblika s kratkim reduciranim *e*, kjer bi pričakovali diftong.

Nepričakovane pa so oblike *rod. ed. in im./rod./tož. mn. leksema cesta* (< psl. **cěsta*) psl. naglasnega tipa *a*, ki izkazujejo kračino v osnovi. Te kračine nakazujejo na delovanje analogije po psl. naglasnem tipu *c*, saj bi ta samostalnik pričakovano imel morfonološko nemarkirano paradigmo.

²⁶⁰ Za primer dvozložnice glej primer *stena* pod 4.2.3.1.

4.2.3 Alternante s pomenskorazlikovalno funkcijo

4.2.3.1 Premena //e:ĩ-ę// : odsotnost premene

Odsotnost oz. prisotnost alternacije ima lahko tudi leksikalni pomen. Alternacija //e:ĩ-ę//, ki je etimološko upravičena, ima nasproti odsotnosti le-te (oblika analoška po im. ed.) pomenskorazlikovalno funkcijo.

	ed.	mn.	ed.	mn.
im.	<i>g're:ĩx</i>	<i>g're:ĩxę</i>	<i>s'te:ĩna</i>	<i>s'tęni ~ s'te:ĩnę</i>
rod.	<i>g'ręxa ~ g're:ĩxa</i>	<i>g're:ĩxu</i>	<i>s'tęni ~ s'te:ĩne</i>	
daj.			<i>s'te:ĩnę</i>	
tož.			<i>s'te:ĩno</i>	
mest.		<i>g're:ĩxęx</i>	<i>s'te:ĩnę</i>	
or.	<i>g're:ĩxęn</i>	<i>g're:ĩxame</i>	<i>s'te:ĩno</i>	<i>s'te:ĩname</i>

Komentar

Leksem *greh* v rod. ed. izkazuje dve različici. Prva je pričakovana oblika, druga, z diftongom v osnovi, je po izvoru analoška po imenovalniku. Vendar pa v govoru obe obliki enakovredno živita, saj ima premena oz. odsotnost premene pomenskorazlikovalno funkcijo. In sicer ima oblika s kratkim samoglasnikom v osnovi, tj. *g'ręxa*, pomen 'spor, nasprotje, konflikt', analoška oblika *g're:ĩxa* pa ima pomen 'greh, ki leži na duši'.

Tudi leksem *stena*, ki z analoško obliko rod. ed. *s'tęni* izraža pomen 'zid', pričakovana oblika rod. ed. *s'te:ĩne* pa ima pomen 'velik kamen'. Razlika v pomenu je prav tako v im. mn., kjer oblika *s'tęni* nosi pomen 'majhna količina kamnov', oblika *s'te:ĩnę* pa 'velika količina kamnov'.

4.3 Sklep

V tem poglavju so bile predstavljene poleg teoretičnega uvoda predstavljene tudi morfonološke alternacije oz. odsotnost le-teh v sklanjatvenih vzorcih posameznih samostalnikov v krajevnem govoru Ravnic.

Za netonemske govore je sinhroni prikaz samoglasniških alternacij dobrodošel sistem, ki omogoči pregled nad tem, katera osnova je postala dominantna znotraj posamezne paradigme. Kvaliteta, predvsem pa kvantiteta samoglasnika pričata o nekdanjih naglasnih mestih in (lahko) tonemu pa tudi o kasnejših naglasnih premikih.

S primerjavo samoglasniških premen se je tako v krajevnem govoru Ravnic našlo odraze psl. naglasnega tipa d, kar je za južnoslovenski tip govorov tudi pričakovano. Potrdilo se je, da je v obravnavanem govoru prišlo do terciarnega premika cirkumfleksa, prikazani pa so bili tudi primeri, ki pričajo o prehajanju med psl. naglasnima tipoma b in c za samostalnike ženskega spola. Prav tako se je izkazalo, da ima lahko prisotnost premene oz. njena odsotnost leksikalni pomen oz. pomenskorazlikovalno funkcijo.

Smiselno bi bilo narediti podoben prikaz samoglasniških premen v različnih (sorodnih) krajevnih govorih, kar bi vzpostavilo pregleden sistem premen, ki bi omogočal primerjavo posameznih govorov med seboj. To pa seveda pomeni, da je za vsak obravnavan krajevni govor potrebno imeti izredno veliko relevantnega gradiva, ki bi ga lahko posređoval samo dober in zelo potrpežljiv informator.

5 MORFOLOŠKI VPOGLED V GRADIVO – na primeru samostalnika

5.1 Uvod

V tem poglavju so predstavljeni osnovni sklanjatveni vzorci, po katerih se sklanjajo samostalniki govorov Babnega Polja, Ravnic, Gerova, Osilnice, Delača, Vasi, Delnic in Ravne Gore. Govori posameznih krajev niso bili izbrani naključno, saj se je poskušalo narediti uravnoteženo mrežo. Tako so iz obravnave izvzeti govori, katerih sklanjatveni vzorci so predstavljenim enaki ali vsaj izredno podobni (npr. govor Delača in Banje Loke).

Izhajala sem iz produktivnih praslovanskih sklanjatvenih vzorcev, to so:²⁶¹

- psl. moška trda *o*-sklanjatev / mehka *jo*-sklanjatev,
- psl. srednja trda *o*-sklanjatev / mehka *jo*-sklanjatev,
- psl. ženska trda *a*-sklanjatev / mehka *ja*-sklanjatev,
- psl. ženska *i*-sklanjatev.

Prehodi posameznih sklonskih končnic iz psl. neproduktivnih sklanjatev v produktivne sklanjatve, do katerih je prišlo bodisi v poznopraslovanskem obdobju ali še kasneje v internem razvoju slovenskega jezikovnega sistema, so komentirani znotraj komentarja k posameznemu sklonu. Prehodi samostalnikov, ki so se v psl. sklanjali po neproduktivnih sklanjatvah, so obravnavani znotraj posebnega poglavja pri posameznih sklanjatvah.

Znotraj vsake sklanjatve so sklonske končnice prikazane v obliki tabele. V levem delu tabele pri posameznih sklanjatvenih vzorcih se najprej na skrajno levi strani nahajajo morfemsko segmentirane organske praslovanske končnice obravnavane sklanjatve, in sicer je prva po vrsti končnica trde sklanjatve, za poševnico sledi končnica mehke sklanjatve, če se le-ta razlikuje od prve oz. če obstaja. Desno od prvega stolpca pa je (prav tako označen z zvezdico) podan pozno praslovanski transponat oz. skupni imenovalec skupine končnic istega izvora posameznih govorov. Praslovanski transponat lahko definiramo kot obliko, ki je samo zapisana v praslovanski glasovni podobi in ki je lahko praslovanska ali pa je nastala kasneje v posameznih slovenskih narečnih govorih, upošteva po inerciji praslovanske besedotvorne, glasovne in naglasne zakonitosti ali pa tudi ne (Šekli v SLA 1.2 2011: 17). Kjer je možnih več različnih končnic, le-te pri naboru končnic niso podane po pogostnostnem kriteriju, temveč po etimološkem, torej, najprej je podana končnica, ki nadaljuje psl. organsko končnico.

Tabelaričnemu prikazu sledi predstavitev konkretnega gradiva, ki je razvrščeno po posameznih krajih. Nato so komentirane sklonske končnice, predvsem tiste, ki so problematične ali dvoumne.²⁶² Na koncu pa je še kratka obravnava tistih samostalnikov, ki so iz neproduktivnih sklanjatvenih vzorcev prešli k produktivnim.

²⁶¹ V praslovanskem obdobju sicer produktivna psl. ženska *ī*-sklanjatev na tem mestu ni vključena, saj je z vidika internega slovenskega razvoja neproduktivna.

²⁶² Pri razlagi izvora posameznih končnic, kjer ni navedeno drugače, izhajam iz Ramovš 1952.

5.2 Razvrstitev po sklanjatvah

5.2.1 Moška sklanjatev

5.2.1.1 Nabor in izvor končnic

psl.	psl. transponat		Babno Polje	Ravnice	Gerovo	Osilnica	Delač	Vas	Delnice	Ravna Gora
-b/-b	*-ø	>	I ed.	-ø	-ø	-ø	-ø	-ø	-ø	-ø
*-a	*-a	>	R	-a	-a	-a	-a(:)	-a	-a	-a
	M =	>	D	-ę	-ę/-i	-i	-ę	-ė(:)	-i	-u
	= R / = I	>	T							
-ě/-i	*-ě/*-i/*-u	>	M	-ę	-ę/-i	-i	-ę	-i	-i	
	*-ě	>					-ė(:)			
	*-u	>								-u
-o-мъ/-e-мъ	*-om/	>	O	-an		-on/-on	-on/-on	-on	-on	-am
	*-em	>		-en			-on/-on -e(:)n			

*-i	*-i	>	I mn.	-i/	-ę/-i	-i/-i/	-ę/	-ė/	-i/	-i/
	*-ov-i	>		-ov-i/	^l -ò:v-ę/		- ^l i:vę	-ove/	-uvi/	
	*-je	>		-i	-i	-i		-je:	-i	-i
-b/-b	*-ø	>	R	-ø/				-ø/		
	*-ov	>		-u/	-u/	-of/	-of /-of	-òf /-ef/	-of /-òf/-uf/	-of/
*-b _i b	*-i	>		-i	-i	-i	-i	-i(:)	-i	-u/-ou -i
-o-мъ/-e-мъ	*-om/	>	D	-an/	-an/	-on/-on	-on/-on	-ò(:)n/		-am/
	*-ém	>		-en	-en/-in			-ę:n	-im	- ^l im
-y/-e	*-e	>	T	-e (živ.)/-i	-e (živ.)/-i	-e/-i	/	-e/-e(:)	-e	-e /-i
-ě-xb/-i-xb	*-ěx	>	M	-ex/	-ęx/-ix/	-ix	-ęx/-ix	-ė(:)x	-ix	-ix
	*-ax	>		-ax	-ax					
	= D	>								-am/- ^l im
-y/-i	*-i	>	O	-ę/			-ę	-ė/	-i/	
	*-mi	>		-me/-me	-me/-mi			-mi(:)	-mi	-i -mi/
	*-ami	>		-ame	-ame					
	*-imi	>				-imi/-imi				
	= D	>								-imi/-imi -am/- ^l im

5.2.1.2 Gradivo

Babno Polje:

‘otrok’: ed. *'atruk, at'ruaka, at'ruake, at'ruaka, at'ruake, z at'ruakan*; mn. *at'ruaci, 'atruk, at'ruakan, at'ruake, at'ruakax, z at'ruake*;

‘pes’: ed. *'pos, 'posa, 'pose, 'posa, par 'pose, s 'posan*; mn. *'posi, 'posu, 'posan, 'pose, par 'posax, s 'pose ~ s 'posme*;

‘sin’: ed. *'sin, 'sina, 'sinę, 'sina, par 'sinę, sę 'sinan*; mn. *'sini, 'sinu, 'sinan, 'sine, par 'sinax, sę 'sinę ~ sę 'siname*;

‘breg’: im. ed. *b're:ik*; im. mn. *b're:igi ~ bre'guvi*;

‘las’: im. ed. *'uā:s*, rod. *'uā:sa ~ 'uasa*, or. z *'uā:san*; im. mn. *'uasi*, rod. *'uā:s*, mest. *na 'uasex*, or. z *'uasmę*;

‘zob’: im. ed. *'zu:ap*, rod. *'zaba*, mest. *na 'zabę*; im. *'zabi, 'zabu, 'zaban, 'zabi, 'zabax, 'zzabmę ~ zza'bā:mę*;

‘dan’: im. ed. *'dā:n*, rod. *d'ni:əva*, daj. *d'ni:ʰvę*, or. z *d'ni:ʰvan*; im. mn. *d'ni:əvi*, rod. *d'ni:əvu ~ d'ni*, tož. *d'ni:əve*, mest. *d'ni:əvax*, or. z *d'ni:əvę*; im. dv. *d'ni:əva*, rod. *d'ni*, mest. *d'ni:ʰvax*, or. z *d'ni:ʰvę ~ z d'ni:əvama*.

‘človek’: im. mn. *'lędi*, rod. *'lędi*, daj. *'lęđen*, tož. *'lędi*, or. z *'lędmę*;

Ravnice:

‘mesec’: ed. *'me:isę, 'me:isca, 'me:isę, 'me:isę, 'me:isę, 'me:iscęn*; mn. *'me:isę, 'me:iscu, 'me:iscęn, 'me:isce, 'me:iscax, 'me:iscamę*;

‘pogreb’: ed. *'puogrep, pagrè:ba, pagrè:bę, 'puogrep, pagrè:bę, s pagrè:bęn*; mn. *pag'rè:bę, pag'rè:bu, pag'rè:bęn, na pagrè:bęx, s pagrè:bamę*;

‘bog’: im. ed. *'buk*, rod. *'baga*, daj. *'bagi*, mest. *'bagi*; im. mn. *'bagi*;

‘mož’: ed. *'mō:š, 'maža, 'maži, 'maža, 'maži, 'mažęn*; im. mn. *'maži*, daj. *'mažęn*, tož. *'maži*, mest. *'mažix*, or. *'mažmi*;

‘dan’: ed. *'da:n, d'nę:va, d'nę:vę, 'da:n, d'nę:vę, z d'nę:vęn*; mn. *d'ně:vę, d'ni, d'nę:van, d'ně:ve, d'ně:vax, dně:vamę*.

‘človek’: im. mn. *'lędi ~ ča've:iķę*, (rod. *ča've:iķu*), daj. *'lędin*, tož. *'lędi*, mest. *'lędix*, or. z *'lędmi*;

Gerovo:

‘lonec’: im. ed. *'uonc*, rod. *'uonca*, mest. *'uoncį*; im. mn. *'uoncį*, mest. *'uoncįx*;

‘pes’: im. ed. *'pəs, 'pəsa, 'pəsøn*; im. ed. (*t'ri:*) *'pəsa*;

‘ključ’: or. ed. *k'lučom*; im. mn. *k'lučį*;

‘mož’: im. ed. *'mu:š*, rod. *'maža*; im. mn. *'maži*;

‘zob’: im. ed. *'zu:p*, rod. *'zuoba*, mest. *na 'zabį*, or. *'zabon*; im. mn. *'zabi*, rod. mn. *'zabi*, mest. *'zabįx*, or. *'zabįmį*;

‘rog’: im. ed. *'ru:k*, rod. *'ruoga*; tož. mn. *'ragi*;

‘dan’: im. ed. *'da:n*, rod. *'da:na ~ d'ni:va*; im. mn. *d'ni: ~ d'ni:va*, rod. *d'ni:*.

‘človek’: im. mn. *'lüdi*, rod. *'lüdi*, daj. *'lüdjon*, or. *'lüdįmį*;

Osilnica:

‘brat’: ed. *b'rat, b'ra:ta, b'ra:tę, pər b'ra:tę, z b'ra:ton*; mn. *b'ra:tę, b'ra:tof, b'ra:ton, b'ra:tęx, z b'ra:tę*;

‘pes’: im. ed. *'pos*, rod. *'posa*;

‘sin’: ed. *'sin, 'sina, 'sinę, 'sina, 'sinę, 'sinon*; im. mn. *'sinę*, rod. *'sinof*, daj. *'sinøn*, mest. *'sinęx*, or. *s 'sinę*;

‘zob’: im. ed. *'zu:p*, rod. *'zaba*; im. mn. *'zabi*, rod. *'zabi*, mest. *po 'zabix*;

‘dan’: im. ed. *da:n*, rod. *d'ni:va*; im. mn. *d'ni:vę*, rod. *d'ni:vof*, or. z *d'ni:vę*.

Delač:

‘pes’: ed. *'pas, 'pasa, 'pasè, 'pasa, př 'pasè, s 'pasøn*; mn. *'pasè, 'pasof, 'pasøn, 'pase, př 'pasèx, s 'pasè*;

'lonc': im. ed. *'uonc*, rod. *'uonca*, mest. *'uonci*; im. mn. *'uonci*, mest. *'uoncix*;
 'ključ': im. ed. *k'lü:č*, or. *s k'lü:čen*;
 'dež': ed. *'daš*, *'daža*, *'dažè*, *'daš*, *pò 'dažè*, z *'daže:m*;
 'sin': ed. *'sin*, *'sina*, *'sinè*, *'sina*, *př 'si:nè*, *s 'si:nòn*; mn. *si'nò:vè*, *'sinòf*, *si'nò:vòn*, *si'nò:ve*, *př sinò:vèx*,
s si'nò:vè;
 'zob': im. ed. *'zop*, rod. *'zoba*, mest. *př 'zo:bè*; mn. *'zobje*, *'zubi*, *'zòbò:n*, *'zòbè*, *př 'zòbè:x*, z
'zòbmi;
 'dan': im. ed. *'da:n*, rod. *'da:na*, or. z *'da:nòn*; im. mn. *'da:nè*, rod. *'da:n*, tož. *'da:ne*, mest. *př 'da:nè:x*,
 or. z *'da:nè*; im. dv. (*d'va:j*) *d'ni*, (*d've:jèx*) *d'ni*, mest. (*př d've:jèx*) *'da:nèx*, or. (z *d've:imè*) *'da:nè*.
 'človek': mn. *'lidjè*, *'lidi*, *'lidjè:n*, *'lidi*, *př 'lidè:x*, z *'lidmi*;

Vas:

'brat': ed. *b'rat*, *b'ra:ta*, *b'ra:ti*, *b'ra:ta*, z *b'ra:ton*; mn. *b'ra:ti*, *b'ra:tof*, *b'ra:tjè*, *pər b'ra:tix*, z *b'ra:ti*;
 im. ed. *'pas*, rod. *'pasa*, daj. *'pasi*, or. *s 'pason*; im. mn. *'pasi*, rod. *'pasòf*;
 'sin': im. ed. *'si:n*, rod. *'si:na*, daj. *'si:ni*, or. *'si:nom*; im. mn. *si'nu:vi*, rod. *'si:nòf*, daj. *si'nu:vòn*, mest.
si'nò:vix;
 'las': im. ed. *'las*, rod. *'lasa*; im. mn. *'lasi*, mest. v *'lasix*;
 'dan': im. ed. *'da:n*, rod. *'da:na*; im. mn. *'da:ni*, rod. *'da:nòf*.
 'človek': im. mn. *'lidi*, rod. *'lidi*, daj. *'lidim*, or. z *'lidmi*;

Delnice:

'brat': im. ed. *b'rat*, rod. *b'râ:ta*, or. ed. z *brâ:tən*; im. mn. *b'râ:tj*, rod. *b'râ:tqf*, tož. *b'râ:te*;
 'človek': im. ed. *'čquvik*; im. mn. *'lidi*;
 'breg': im. ed. *b'rejk*, rod. *b'rjga*; im. mn. *b'rjgi*;
 'volk': im. ed. *'vok*; im. mn. *'vuci*, or. *'vucmj*;
 'dan': im. ed. *'dâ:n*, rod. *'dâ:na*, daj. *'dâ:nj*.
 'človek': im. mn. *'lidi*;

Ravna Gora:

'brat': im. ed. *b'rat*, daj. *b'ratu*, mest. *b'râ:tu*; mn. (*t'ri*) *brâ:ta/brâ:ti*, *brâ:toy*, *b'râ:tq̄m*, *brâ:te*,
b'râ:tq̄m, *b'râ:tq̄m*;
 'otrok': ed. *'a:trak*, *at'raka*, *at'raku*, *at'raka*, *at'raku*, iz *at'rakq̄m*; mn. *at'raki*, *at'rakoy*, *at'rakq̄m*,
at'rake, *at'rakq̄m*, iz *at'rakq̄m*;
 'sin': ed. *'si:n*, *'si:na*, *'si:nu*, *'si:na*, *'si:nu*, *'si:nq̄m*; mn. *'si:ni*, *'si:nu*, *'si:nq̄m*, *'si:ne*, *'si:nq̄m*, *is 'si:nq̄m*;
 im. ed. *'lâ:s*, rod. *'lâ:sa*, mest. *'lâ:su*, or. *'lâ:sq̄m*; im. mn. *'lâ:si*, rod. *'lâ:sq̄f*, or. *'lâ:sq̄m*;
 'nož': im. ed. *'naš* ~ *'na:š*, rod. *'na:ža*, or. *'na:žq̄m*; rod. mn. *'na:žoy*;
 'dan': im. ed. *'dâ:n*, rod. *'dâ:na*.
 'človek': mn.: *al'di*, *al'di*, *al'dim*, *al'di*, *al'dim*, *al'dim*;

5.2.1.3 Komentar

Im./rod. ed.: Končnici im./rod. ed. nadaljujeta psl. stanje. V Delaču je izpričana ohranjena ponaglasna dolžina pri tistih samostalnikih, kjer je prišlo do terciarnega premika cirkumfleksa.

Daj./mest. ed. Končnica dajalnika (večinoma kot -*ę*) se je posplošila po mestniku. Težko pa je nedvoumno določiti izvor te končnice.²⁶³ Vsi obravnavani govori, z izjemo Ravne Gore, namreč izkazujejo sovpad razvoja nenaglaščenega **ě* oz. izglasnih *-*i* in *-*u* (prim. Osilnica: *b'lizę* 'blizu' – mest. ed. *pər b'ra:tę* – *'ma:tę* 'matí'). To končnico je mogoče razložiti na več načinov, in sicer:

²⁶³ V hrvaški dialektološki literaturi najdemo različne interpretacije: Josip Lisac razlaga izvor končnice daj. ed. -*ę* v delniškem govoru kot refleks nenaglaščenega izglasnega -*u* (Lisac 2006: 53), Vesna Zečević (Zečević 1992: 262) razlaga končnico daj./mest. ed. samostalnikov moškega, srednjega in ženskega spola pri zahodno gorskokotarskih govorih kot refleks izglasnega *-*ě*.

- kot organsko končnico *-ě mestnika ednine psl. trde moške sklanjatve. Tak razvoj nedvoumno potrjuje samo govor Delača s svojo ohranjeno izglasno vokalno kvaliteto in kvantiteto pri terciarno naglašeni samostalnikih (prim. daj. ed. 'dažè: 'dež' : im. mn. 'nóči: 'noč', kjer imamo nedvoumno opravljen z izglasnim *-i);
- kot analoško vpeljano končnico mest. ed. psl. *-i iz psl. mehke moške sklanjatve;
- kot analoško vpeljano končnico *-u iz psl. ū-sklanjatve in njen nadaljnji glasoslovni razvoj $u > \ddot{u} > i$. Vsi obravnavani govori (z izjemo Ravne Gore) namreč izkazujejo nekdanjo zaokroženost *u.

Variantna končnica -i v govoru Ravnic nastopa pri terciarno naglašeni samostalnikih.

Govor Ravne Gore nedvoumno izkazuje na tem mestu refleks nenaglašene izglasne -u, ki je po analogiji vpeljan iz psl. ū-sklanjatve.

Tož. ed.: Sklon ne izkazuje nobenih posebnosti. Samostalniki za živo se izenačijo z roditeljskim in samostalniki za neživo z imenovalnikom.

Or. ed. : Vsi govori (z izjemo Ravnic) glasoslovno nadaljujejo končnico -om, ki je sicer značilna tudi za druge slovenske obrobne govore Benečije, Režije, Prekmurja in Bele krajine (Ramovš 1952: 42).

V govoru Ravnic najdemo refleks končnice *-em < psl. *-e-mь kot edino možno, ki se je posplošila iz psl. mehke moške sklanjatve. Ta končnica se pojavi tudi v govoru Delača, vendar samo pri preglasu (prim. Delač or. ed. z 'daže:m : Babno Polje z 'dōžjan 'dež'). To je tudi edini govor, ki izkazuje preglas.²⁶⁴

V vseh govorih, z izjemo Ravne Gore, prihaja do prehoda izglasnega -m > -n (tako tudi v ostalih besednih vrstah).

Im. mn.: V prvi vrsti končnice nadaljujejo psl. stanje (*-i). Glasoslovna uresničitev te končnice je v posameznih krajevnih govorih naslednja: -ę (Ravnice, Osilnica), -ĭ (Gerovo), -ĭ (Delnice) in se pojavlja pri samostalnikih, pri katerih ni prišlo do terciarnega umika cirkumfleksa (npr.: Ravnice im. mn. 'me:įscę). Pri terciarno naglašeni samostalnikih je glasoslovna uresničitev te končnice -i. V ostalih govorih teh razlik ni (npr. Babno Polje at'ruaci in 'naxti, Vas 'nofti in 'lo:nci 'lonec').

Podaljšavo z infiksom -ov- iz psl. ū-sklanjatve izkazuje v glavnem samo samostalnika *sin* (Delač po analogiji tudi *nōx'tó:ve* 'nohti') in *dan*.

Končnico -je: (< psl. *-bĭ-e), ki je izvorno iz psl. moške i-sklanjatve, izkazuje gradivo za Delač, in sicer kot nenaglašeno končnico, ki še ohranja dolžino (npr. im. mn. 'lidje:). V ostalih govorih se je zaradi terciarnega umika cirkumfleksa na tem mestu iz izglasnega -je razvil -i (npr. Vas im. mn. 'zubi, 'lidi 'ljudje').

Rod. mn.: Gradivo večinoma izpričuje končnico -ov < psl. *-ou-ь v različnih glasovnih uresnitvah (po moderni vokalni redukciji -ov > -u, po prehodu izglasnega -v > -f tudi -of), ki je analoško vpeljana iz psl. ū-sklanjatve.

Starejše stanje z ničto končnico (< psl. *-b/*-b), ki je organska končnica psl. moške o-/io-sklanjatve, izpričujejo le posamezni primeri kot so leksemi *otrok*, *las* (Babno Polje) in *dan* (Delač). Skoraj v vseh govorih (z izjemo govorov Vasi in Ravne Gore) se pojavlja tudi končnica -i < psl. *-bĭb, ki je analoška končnica iz rod. mn. psl. moške i-jevske sklanjatve.

²⁶⁴ Tako tudi sosednji govor Banje Loke: or. ed. m. s st'ri:con : s 'ko:nen.

Daj. mn.: Vsi govori izpričujejo reflekse nekdanje končnice *-om < psl. *-omъ, ki je organska končnica psl. moške trde sklanjatve. Govor Delača ohranja ponaglasno dolžino.

Leksem *ljudje*, nekdanji leksem stare moške *i*-sklanjatve, ima v daj. mn. najverjetneje končnico *-ěmъ, kjer jat ni fonetični naslednik polglasnika, temveč je vpeljan po analogiji (Ramovš 1952: 64). Izvorno je ta končnica iz mest. mn. psl. moške *o*-sklanjatve (v sln. se je ohranila pri besedah s premičnim naglasom). Od tam se je razširila najprej k mehki moški sklanjatvi, nato so jo prevzeli samostalniki psl. moške *i*-sklanjatve, ki so začeli prehajati v moško *o*-sklanjatev, posledično se je končnica posplošila še k tistim moškim *i*-jevskim samostalnikom, ki so še vedno tvorili lastno sklanjatev, od tam pa je končnica končno prešla še k ženskim *i*-jevskim samostalnikom.

V govorih Gerova, Osilnice in Delnic najdemo pri samostalniku *ljudje* končnico -on < psl. *-o-mъ, ki je iz moške *o*-jevske sklanjatve.

Govor Ravnic bolj pogosto izkazuje končnico *-ěm (s fonetično uresničitvijo -in pri terciarno naglašeni samostalnikih) tudi pri vseh ostalih moških samostalnikih.

V govoru Ravne Gore prihaja do posplošitve končnice -am oz. -im (< *-ěmъ) v leksemu *ljudje* v daj./mest./or. množine, do česar je verjetno prišlo pod vplivom hrvaškega jezika (t. i. sinkretizam padeža), kjer se izenačijo končnice vseh treh omenjenih sklonov.²⁶⁵

Tož. mn.: Refleksi v posameznih govorih so odrazi končnice *-ę iz psl. mehke *jo*-sklanjatve, ki je izpodrinila staro končnico trdih osnov.²⁶⁶ V govoru Delača je še razvidna ponaglasna dolžina.

Končnica -i (ne nastopa v govorih Vasi, Delača in Ravne Gore) se razlaga kot prvotni tož. mn. moških *i*-jevskih osnov (Ramovš 1952: 47–48), ki je bila sicer prvotno končniško naglašena, nato pa se je naglas v mlajšem času umaknil na korenski zlog. Vendar pa gradivo Delača na tem mestu izkazuje nenaglašeno ponaglasno dolžino na samoglasniku *e*-jevske barve (tož. mn. 'zòbe:'),²⁶⁷ kar bi morda kazalo na to, da je to končnico mogoče razlagati enako kot končnico -i v rod. ed. in im./tož. mn. ženske *a*-sklanjatve, torej kot refleks izglasnega -ę.²⁶⁸

Mest. mn.: Najbolj pogosta končnica v vseh govorih (z izjemo Ravne Gore) je končnica *-ěx < psl. *-ěxъ, ki je organska končnica trde moške sklanjatve. Govor Delača izkazuje ponaglasno dolžino.

Govora Babnega Polja in Ravnic izkazujeta na tem mestu tudi različico -ax, ki je v teh govorih sicer bolj pogosta, vendar pa razvrstitev obeh končnic ni popolnoma predvidljiva (izkazujejo jo tudi samostalniki psl. naglasnega tipa b in c). Končnica -ax je nastala po analogiji s samostalniki srednjega spola (prvotno iz daj. množine kolektivnih samostalnikov srednjega spola, nato sledi razširitev k samostalnikom moškega spola).

V govoru Ravne Gore prihaja do posplošitve končnice -am v daj./mest./or. množine.

Or. mn.: Najbolj pogosta je končnica -mi v različnih glasovnih uresnitvah, ki se je posplošila iz stare moške *i*-jevske sklanjatve. Govor Delača izkazuje ponaglasno dolžino.

Končnica *-i < psl. *-i, ki je organska končnica trde (in mehke) moške sklanjatve, se pojavlja v vseh govorih z izjemo Ravnic, Gerova (tukaj samo končnica -imi) in Ravne Gore, v Osilnici pa kot edina možna.

²⁶⁵ Slovenski jezikovni sistem ne pozna take posplošitve končnic.

²⁶⁶ Tako tudi v vseh ostalih slovenskih narečjih (Ramovš 1952: 47).

²⁶⁷ Gradivo Banje Loke, ki na tem mestu izkazuje ponaglasni dolgi *i*, je nerelevantno, saj je cela množinska paradigma po *i*-jevski sklanjatvi: 'zob' mn.: 'zòbi:, 'zòbi:, 'zòbi:n, 'zòbi:, pər 'zòbi:x, z 'zòbmi:.

²⁶⁸ Mijo Lončarić (Lončarić 1996: 101) omenja končnico -i za tož. mn. samostalnikov moškega spola samo v primeru samostalnika *človek* oz. množinske oblike 'ludi, kjer jo razlaga kot »stari nastavak *i*-sklonidbe«. Za govor Delnic (Lisac 2006: 95–96) zanjo ni posebne razlage, vendar pa posredno kaže na potrditev razlage -i < -ę s tem, ko možni končnici -e/-i za tož. mn. pri obravnavi sam. moškega spola med seboj loči s poševnico, kar je v opombi (Lisac 2006: 94 op. št. 145) razloženo kot: »različiti refleksi istoga podrijetla (odjeljuju se) kosom crtom.«

V govoru Gerova (kot ednina možna) in Delnic se pojavlja končnica *-imi*, ki je verjetno prevzeta iz imensko-zaimenske sklanjatve (npr. Gerovo or. mn. z *'majimj* 'moj'). Za govor Delnic je mogoča tudi druga razlaga nastanka končnice, in sicer kot naplastitev novejše analoške končnice *-mi* na staro končnico *-i*.

Končnica *-ami* se sporadično pojavi le v govoru Babnega Polja (or. mn. *se 'sinę ~ se 'sinameę*) in Ravnic (or. mn. 'greh' *g're:ixameę*, 'med' *'mė:damę ~ 'medmi* st.). Izvor je enak kot pri mest. množine, in sicer se je končnica iz daj. mn. samostalnikov srednjega spola razširila najprej na množinsko paradigmo vseh srednjih samostalnikov, nato pa prešla k moškim samostalnikom.

V govoru Ravne Gore prihaja do posplošitve končnice *-am* v daj./mest./or. množine.

5.2.1.4 Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev

Po moški *o*-sklanjatvi se sklanja tudi samostalnik *dan* psl. *ŭ*-sklanjatve. Podaljšavo z *-ov* izkazujejo vsi govori z izjemo Delača, Vasi, Delnic in Ravne Gore, govor Gerova pa izkazuje na tem mestu dvojničnost, verjetno pod vplivom hrvaškega knjižnega jezika.

Po moški *o*-sklanjatvi se sklanja množina leksema *človek* s supletivno osnovo *ljudje*, samostalnik psl. moške *i*-sklanjatve.

Leksem *miš*, prvotno iz stare ženske *i*-jevske sklanjatve, je v vseh govorih spremenil slovnični spol in tako prešel v moško sklanjatev. Govor Babnega Polja izkazuje kolebanje med žensko *i*-jevsko in moško sklanjatvijo (Babno Polje im. ed. *'męš*, rod. ed. *'miši ~ 'miša*).

5.2.2 Srednja sklanjatev

5.2.2.1 Nabor in izvor končnic

psl.	psl. transponat		Babno Polje	Ravnice	Gerovo	Osilnica	Delač	Vas	Delnice	Ravna Gora	
-o/-e	*-o/*-e	>	I ed.	-o/-u// -e/-i	-u// -e/-i	-o/-ò/-u// -e/-i	-ò /-u// -e/-i	-o /-u(:)// -e/-e:	-ò /-o/-u// -e/-è	-u/-o// -e/-i	-o/-o/-u// -e
*-a	*-a	>	R	-a	-a	-a	-a	-a	-a	-a	-a
	M =		D	-e	-e	-i	-e	-è	/	-i	-u
-o/-e			T = I								
-ě/-i	*-ě/*-i/*-u	>	M	-e	-e	-i	e			-i	
	*-ě	>					-è				
	*-u	>									-u
-o-mb/-e-mb	*-om/	>	O	-an		-on	-ən	-òn	/	-ən	-am
	*-em	>			-en						

*-a	*-a	>	I mn.	-a	-a	-a	-a	-a	-a	-a	-a
-b/-b	*-ø	>	R	-ø	-ø/ -u	-ø/ -of/-of/	-ø	-ø	-ø	-ø	-ø/ -ou
	*-ov	>									
-o-mb/-e-mb	*-om	>	D	-an	-an	-on	/	-òn	/	-ən	-am
*-a		>	T = I								
-ě-xb/-i-xb	*-ěx	>	M		-ex/ -ax	-ix/ -ax	-ex/-ix	-è(:)x	-ix	-ix	
	*-ax	>									
	= D										-am
-y/-i	*-i	>	O	-e/ -me/	-me/-mi/ -ame		-e/ -me/-mi	-è	-i/ -mi		
	*-mi	>									
	*-ami	>									
	*-imi	>				-imi				-imi	
	= D										-am

5.2.2.2 Gradivo

Babno Polje:

‘okno’: ed. *‘uaknu, ‘uakna, ‘uakne, ‘uaknu, par ‘uakne, pat ‘uaknan*; mn. *‘uakna, ‘uakon, ‘uaknan, ‘uakna, ‘uaknax, z ‘uakne ~ z ‘uakname*;
‘rebro’: im. ed. *‘rebru*, rod. *‘ri:bra* mest. v *‘ri:bre ~ v ‘rjebre*; im. mn. *‘rjebra*, rod. *‘ri:bor ~ ‘rebar*, mest. *‘rjibrax*, or. z *‘rjibrame*;
‘jajce’: im. ed. *‘jēice*, rod. *‘jēica*;
‘srce’: im. ed. *‘sōrci*, rod. *‘sōrca*, mest. na *‘sōrce*, or. pat *‘sōrcan*;
‘seme’: ed. *‘se:ime, se‘mi:na, se‘mi:ne, ‘se:ime, f ‘se:ime, s se‘mi:nan*; im. mn. *se‘mi:na*, rod. *se‘mi:na*;
‘vreme’: im. ed. *v‘rieme*, rod. *vrē‘mi:na*;
‘tele’: im. ed. *‘tjele*, rod. *te‘li:ata*; im. mn. *te‘li:ta*, rod. *te‘li:t*, or. s *te‘li:tmē ~ s te‘li:tē*;
‘žrebe’: im. ed. *ž‘rijebe*, rod. *žre‘bi:ta*;
‘črevo’: im. ed. *‘čēvu*, rod. *čē‘vi:sa*; im. mn. *‘če:iva*, rod. *‘če:if*;
‘drevo’: im. ed. *d‘revu*, rod. *drē‘vi:sa*;
‘kolo’: im. ed. *‘kauo*, rod. *ka‘li:sa*; im. mn. *ka‘li:sa / ‘kuua* ‘velik voz za hlode’, rod. *‘kales ~ ka‘li:s*;
‘oko’: im. ed. *‘uaku*, rod. *a‘či:esa*, daj. *a‘či:sē*, or. z *a‘či:san*; mn. *‘uači, ‘uači, ‘uačen, ‘uači, v ‘uačex, z ‘uačmē*;
‘uho’: im. ed. *‘vexu*, rod. *vē‘ši:asa*; im. mn. *vē‘ši:asa*.

Ravnice:

ed. *‘le:itu, ‘le:ita, ‘le:ite, ‘le:itu, ‘le:ite, ‘le:iten*; mn. *‘le:ita, ‘le:it ~ lè:t, ‘le:itan, ‘le:ita, ‘le:itex, ‘le:itamē ~ ‘le:itmē*;
‘rebro’: im. ed. *‘rebru*; im. mn. *‘rè:bra*;
‘jajce’: im. ed. *‘jē:ice*, rod. *‘jē:ica*; im. mn. *‘jē:ica*, rod. *‘jē:ic*;
‘srce’: im. ed. *‘sārci*, rod. *‘sārcā*; im. mn. *‘sārcā*, rod. *‘sārc*;
‘seme’: ed. *‘se:ime, ‘se:imena, ‘se:imenē, ‘se:ime, ‘se:imenē, ‘se:imenēm*; mn. *‘se:imena, ‘se:imenu, ‘se:imenam, ‘se:imenax, ‘se:imenamē*;
‘vreme’: im. ed. *v‘re:ime*, rod. *vrē‘mè:na*, mest. *vrē‘mè:ne*, or. *vremè:ne*;
‘žrebe’: im. *žre:be*, rod. *žre‘bè:ta*, or. *žre‘bè:ten*;
‘dete’: im. ed. *‘de:ite* (star.), rod. *dē‘tè:ta*;
‘telo’: ed. *‘teuu, te‘lè:sa, te‘lè:sē, ‘teuu, te‘lè:sēs, te‘lè:sen*; mn. *te‘lè:sa ~ ‘teua, te‘lè:s, te‘lè:san, f te‘lè:sax, s te‘lè:smj*;
‘kolo’: im. ed. *‘kauu*, rod. *ka‘lè:sa ~ ‘kaua*, tož. *‘kauu*, or. s *ka‘lè:sen*; im. *ka‘lè:sa*, rod. *ka‘lè:s*, tož. *ka‘lè:sa*;
‘oko’: ed.: *‘uoku, u‘čē:sa* (star.) ~ *‘uaka* (ml.), *‘uoku, v ‘uokē, z ‘uokēn*; im. mn. *‘uači*;
‘uho’: ed. *‘vexu, vā‘šē:sa ~ ‘vexa, vē‘šē:se, ‘vexu, ‘vexē, vē‘šē:sen*; mn. *‘vexa* (ml.) ~ *vē‘šē:sa* (star.), *vē‘šē:s, vē‘šē:sen, vē‘šē:sax, vē‘šē:smē*;
‘črevo’: im. mn. *čē:iva, čē:u, čē:ivan, pa čē:ivex, s čē:ivamē ~ čē:ivmē*.

Gerovo:

‘leto’: im. ed. *‘le:ito*, rod. *‘le:ita*; rod. mn. *‘le:it*;
‘rebro’: im. ed. *‘rè:bru*, rod. *‘rè:bra*; im. mn. *‘rè:bra*, rod. *‘rè:bru*;
‘meso’: im. ed. *‘mesu*, rod. *‘mesa*, tož. *‘mesu*;
‘jajce’: im. ed. *‘jē:ice*, rod. *‘jē:ca*; im. mn. *‘jē:ica*, rod. *‘jē:ic*, or. *‘jē:icimj*;
‘srce’: im. ed. *‘sārci*, rod. *‘sārcā*;
‘vreme’: im. ed. *v‘rē:ime*, rod. *vrjē‘mi:na*;
‘oko’: im. ed. *‘uoku*, rod. *‘uoka*; im. mn. *‘uoči* (skupno) ~ *‘uoka* (števno);
‘uho’: im. ed. *‘vuhu*, rod. *‘vuxa*; im. mn. *‘vēši* (skupno) ~ *‘vuxa* (števno), rod. *‘vux*, mest. *‘vuxax*, or. z *‘vuximj*;
‘kolo’: im. mn. *‘kuva*, rod. *‘ku:u*, mest. v *‘kulix* or. s *‘kulimj*;
‘črevo’: im. ed. *č‘re:ivu*, rod. *č‘re:iva*; im. mn. *č‘re:iva*;
‘telo’: im. ed. *‘tjeuu*, rod. *‘tjeua*, im. mn. *‘tjeua*;

‘drevo’ in ‘les’: im. ed. *'dər̥vu*, rod. *'dər̥va ~ dər̥'vi:ta*; im. mn. *dər̥'vi:ta*;
‘dete’: im. ed. *'de:ṛite*, rod. *'de:ṛiteta*, or. *'de:ṛitetōn*; im. mn. *'de:ṛiteta*.

Osilnica:

‘leto’: im. ed. *'l̥e:ṛitō (-u)*; im. mn. *'l̥e:ṛita*, rod. *'l̥e:ṛit*, mest. *'l̥e:ṛitix*, or. z *'l̥e:ṛitm̥e*;
‘rebro’: im. ed. *'rebru*; im. mn. *'ri:bra*, mest. *'ri:brix ~ ('rebrix.)*;
‘jajce’: im. ed. *'jaṛce*; im. mn. *'ja:ṛca*, rod. *'ja:ṛc*;
‘srce’: im. ed. *'sər̥ci*, mest. *na 'sər̥c̥e*;
‘vreme’: im. ed. *v'r̥e:ṛime*, rod. *vr̥e'mi:na*;
‘seme’: im. ed. *'se:ṛime*, rod. *'se:ṛimena*;
‘dete’: im. ed. *'de:ṛite*, rod. *de'ti:ta*; im. mn. *'doca ('d̥oča)*, rod. *'doci*;
‘tele’: im. ed. *'t̥iele*, rod. *te'li:ta*;
‘črevo’: im. mn. *č'r̥e'va*, mest. *na č'r̥e:ṛiv̥eḡ*;
‘drvo’: im. ed. *'dər̥uu*, rod. *'dər̥ua*;
‘kolo’: im. ed. *'koṛu*, rod. *'koṛa ‘kolo’*; ‘prazen voz’ im. mn. *'ku:ṛa*, rod. *'ku:ṛ^u*, mest. *na 'ku:l̥eḡ*, or. s *'ku:l̥e*;
‘oko’: im. ed. *'uoku*; im. mn. *'uoči*, mest., *^uočix*, or. z *'uočmi*;
‘uho’: im. ed. *'v̥exu*, rod. *'v̥exa*; im. mn. *'v̥exa ~ ('vuxa)*, mest. *'vu:xix*.

Delač:

‘okno’: ed. *'o:knō, 'o:kna, 'o:knē, 'o:knō*, p̥ *'o:knē*, z *'o:knōn*; mn. *'u:kna, 'u:kēn, 'u:knōn, 'u:kna*, p̥ *'u:knēx*, z *'u:knē*;
‘rebro’: im. ed. *'rebru*, rod. *'rebra*, im. mn. *'r̥e:bra*, rod. *'r̥e:b̥er*, daj. *'r̥e:brōn*, or. z *r̥e:br̥e*;
‘jajce’: im. ed. *'jä:ṛce*; im. mn. *'jä:ṛca*;
‘srce’: im. ed. *'s̥r̥c̥e*; mest. *na 's̥r̥c̥ē*;
‘breme’: ed. *b'r̥e:me, br̥e'm̥e:na, br̥e'm̥e:nē, b'r̥e:me*, p̥ *br̥e'm̥e:nē*, z *br̥e'm̥e:nōn*; mn. *br̥e'm̥e:na, br̥e'm̥e:n, br̥e'm̥e:nōn, br̥e'm̥e:na*, p̥ *br̥e'm̥e:nēx*, z *br̥e'm̥e:nē*;
‘seme’: im. ed. *'s̥e:me*, rod. *'s̥e:mena*;
‘vreme’: im. ed. *v'r̥e:me*, rod. *vr̥e'm̥e:na*;
‘dete’: im. ed. *'d̥e:te*, rod. *d̥e't̥e:ta*; im. mn. *'d̥e:ca*;
‘tele’: im. ed. *'te:le*, rod. *te'l̥e:ta*; im. mn. *te'l̥e:ta ~ t̥e:ṛuca*;
‘žrebe’: im. ed. *žre'be*, rod. *žre'b̥e:ta*. Im. ed. *č'r̥iv̥u:*, rod. *č'r̥e:va:*; im. mn. *č'r̥e:va*, rod. *č'r̥e:f*;
‘drvo’: im. ed. *'d̥rvō*, rod. *'d̥r̥va*; im. mn. *'d̥r̥va*;
‘kolo’: im. ed. *'kulu:*, rod. *'kula:*; im. mn. *'ku:la*, rod. *'ku:ṛ*, mest. p̥ *'ku:l̥eḡ*, or. s *'ku:l̥e*;
‘oko’: im. ed. *'uku:*, rod. *'ōka:*; mn. *'uči, 'uči, 'ōč̥e:n, 'uči*, p̥ *'oče:x*, z *'učmi*;
‘uho’: im. ed. *'v̥ixu:*, rod. *'v̥üxa*, mest. p̥ *'v̥ü:x̥e*; im. mn. *'v̥ü:xa*, rod. *'v̥ü:x*, mest. p̥ *'v̥ü:x̥eḡ*, or. z *'v̥ü:x̥e*.

Vas:

‘okno’: im. ed. *'o:knō*; im. mn. *'o:kna*, mest. *na 'o:knix*;
‘rebro’: im. ed. *'rebru*; im. mn. *'r̥e:bra*;
‘jajce’: im. ed. *'je:ṛce*, rod. *'je:ṛca*;
‘srce’: im. ed. *'sər̥c̥e*;
‘seme’: im. ed. *'s̥e:me*, rod. *'s̥e:mena*;
‘vreme’: im. ed. *v'r̥e:me*, rod. *vr̥e'm̥e:na*;
‘dete’: im. ed. *'d̥e:te*, rod. *d̥e't̥e:ta*; im. mn. *'d̥e:ca*;
‘tele’: im. ed. *'te:le*, rod. *te'l̥e:ta*;
‘črevo’: im. mn. *č'r̥e:va*;
‘drvo’: im. ed. *'d̥rvō*, rod. *'d̥r̥va*;
‘kolo’: im. ed. *'kulu*;
‘voz’: im. mn. *'ku:la*, rod. *'ku:ṛ*, mest. *na 'ku:lix*, or. s *'ku:li*;
‘oko’: im. ed. *'uku*; im. mn. *'uči*, rod. *'uči*, mest. *va 'učix*, or. z *'učmi*;
‘uho’: im. ed. *'v̥üxu*, rod. *'v̥üxa*; im. mn. *'v̥ü:xa*, mest. *'v̥ü:xix*.

Delnice:

'meso': im. ed. *'mesu*, or. z *'mesən*;
'koleno': im. ed. *kə'lejnə*, rod. *kə'lejna*, tož. *kə'lejnə*; tož. mn. *kə'lejna*;
'rebro': im. ed. *'rebru*; im. mn. *'rjebra*;
sonce": im. ed. *'sunce*;
'jajce': im. ed. *'jaici*,²⁶⁹ rod. *'jaica*, mest. na *'jaicj*; rod. mn. *'jaic*, or. *'jaicimj*;
'srce': im. ed. *'sərci*;
'vreme': im. ed. *v'rēime*, rod. *vre'mjēna*;
'črevo': im. ed. *č'rivu*; daj. mn. *č'rēivən*;
'kolo': im. ed. *'kouu*; mest. mn. na *'kuljx*, or. s *'kulimj*;
'uho': im. ed. *'vixu*, rod. *'vüxa*, mest. va *'vüxix*;
'oko': im. ed. *'oku*.

Ravna Gora:

'okno': im. ed. *'aknu*, rod. *'akna*, tož. *'aknu*, or. *'aknəm*; im. mn. *'akna*, rod. *'aknou*;
'rebro': im. ed. *rē:brə*, rod. *rē:bra*; im. mn. *rē:bra*, rod. *rē:bər*, mest. na *rē:brəm*, or. iz *rē:brəm*;
'prsi': im. mn. *pərsa*, rod. *pərs*, mest. na *pərsəm*, or. is *pərsəm*;
'pljuča': im. mn. *p'lu:ča*, mest. na *p'lu:čəm*;
'srce': im. ed. *'sərce*, mest. *'sərču*;
'uho': im. ed. *'uxu*, rod. *'uxa*, mest. u *'uxu*, or. iz *'uxəm*; im. mn. *'uxa*, rod. *'ux*, mest. u *'uxəm*, or. *'uxəm*;
'črevo': im. ed. *č'rē:uə*, rod. *č'rē:ua*, im. mn. *č'rē:ua*, rod. *č'rē:u*, mest. na *č'rē:uəm*.

5.2.2.3 Komentar

Sklanjatveni vzorec samostalnikov srednjega spola si s samostalniki moškega spola deli večino istih končnic. Izjema je v im./tož. ed., kjer obravnavani govori izpričujejo bodisi (zelo) ozki izglasni *-o* ali že zožitev v *-u*, bodisi po preglasu *-e* oz. *-i* pri tistih samostalnikih, pri katerih je prišlo do terciarnega premika cirkumfleksa. V Delaču je še ohranjena ponaglasna dolžina pri terciarno naglašanih samostalnikih.

Im. mn.: V vseh govorih je ohranjen refleks psl. končnice **-a*.

Rod. mn.: Gradivo večinoma izpričuje staro stanje, tj. ničto končnico. Govori krajev Ravnice, Gerova in Ravne Gore pa izkazujejo tudi analogijo po trdi moški sklanjatvi, in sicer končnico *-ov* < psl. **-ou-ь*, ki je prevzeta iz psl. *ŭ*-sklanjatve.

Daj. mn.: Govor ravne Gore tako kot pri samostalnikih moškega spola izkazuje posplošitev končnice *-əm* v daj./mest./or. množine.

5.2.2.4 Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev

Samostalniki psl. *n*-sklanjatve (*vreme*, *breme*, *seme*) v celotnem gradivu izkazujejo podaljšano osnovo v odvisnih sklonih.

Samostalnika *oko* in *uho* iz psl. *s*-sklanjatve se v vseh obravnavanih govorih v ednini sklanjata po *o*-jevski sklanjatvi. Leksem *uho* se tako sklanja tudi v množini, medtem ko je samostalnik *oko* prešel v *i*-jevsko sklanjatev²⁷⁰ (v govoru Ravne Gore tudi v ednini).²⁷¹ V posameznih govorih ta dva leksema nastopata bodisi z imenovalniško nerazširjeno osnovo v celotni paradigmi (v govorih

²⁶⁹ Prim. s *'sunce*, ki izkazuje mlajšo končnico. Glej Lisac 2006: 99.

²⁷⁰ Množinska paradigma teh samostalnikov je zato navedena pri obravnavi *i*-jevske sklanjatve (za govor Ravne Gore tudi ednina).

²⁷¹ Sklanjatev leksema *oko* najdete pod žensko *i*-sklanjatev, saj je leksem v govoru Ravne Gore ženskega spola.

Gerova,²⁷² Osilnice, Delača, Vasi, Delnic in Ravne Gore), bodisi z osnovo, razširjeno z *-es-* infiksom (tako zgolj v govorih Babnega Polja in Ravnic). V govoru Ravnic se kot mlajša oblika pri obeh leksemih že pojavlja imenovalniška osnova v celotni paradigmi (leksem *oko* tu izkazuje podaljšano osnovo samo še kot dvojnica v rod. ednine).

Prodor inovativne *s*-sklanjatve izkazuje leksem *črevo* samo v govoru Babnega Polja (zgolj v ednini), leksem *kolo* pa v govorih Babnega Polja (tu *-es-* podaljšava služi za diferenciacijo pomena v im. mn.) in Ravnic (kot različica). Leksem *drevo* izpričuje infiks *-es-* v govoru Babnega Polja in infiks *-t-* v govoru Gerova.

Leksemi psl. *nt*-sklanjatve, kot so *tele*, *žrebe*, *dete*, v govorih, kjer so izpričani, dosledno izkazujejo podaljšavo z *-t-*.

²⁷² Tu tudi leksem *telo*.

5.2.3 Ženska *a*-sklanjatev

5.2.3.1 Nabor in izvor končnic

psl.	psl. transponat		Babno Polje	Ravnice	Gerovo	Osilnica	Delač	Vas	Delnice	Ravna Gora
*-a	*-a	>	I ed.	-a	-a	-a	-a	-a	-a	-a
-y/-e	*-e	>	R	-e/-i	-e/-i	-e/-i	-e/-i	-e/-e(:)/-è(:)	-e/-i	-e/-i
	M =		D	-e	-e/-i	-i	-e	-è(:)	-e/-i	-i
*-o	*-o	>	T	-o	-o	-o/-o/-ò/-u	-ò	-ò/-ò(:)	-ò /(-u)	-o
-ě/-i	*-i	>	M	-e	-e/-i	-i	/		-e/-i	-i
	*-ě							-è/-è(:)		
*-oj̣o > *-o	*-o	>	O	-o/-o	-o	-ò	-ò /-o	-ò/-ò(:)	-o /-ò	-o
-y/-e	*-e	>	I mn.	-e/-i	-e/-i	-e/-i	-i	-e/-e(:)/-è(:)	-e/-i	-e/-i
-b/-b	*-ø	>	R	-ø /	-ø/	-ø/	-ø/	-ø	-ø	-ø
	*-i	>		-i	-i	-i	-i			
*-a-mъ	*-am	>	D	-an	-an/-am	-am	-an	-am /-an	-an	-an
-y/-e			T = I							
*-a-xъ	*-ax	>	M	-ax	-ax	-ax	-ax	-ax	-ax	-ax
	= D									-am
*-a-mi	*-ami	>	O	-ame̘	-ame̘ ¹ -a:m̘	-ami̘ ¹ -a:m̘i̘	-ame̘	-ame̘	-ame̘	-ami̘ ¹ - ami̘ ²⁷³
	= D									-am

²⁷³ Za govor Delnic je sicer za or. mn. zapisana še druga možna končnica *-im̘i̘* (Lisac 2006: 97), vendar pa za njo ni podanega nobenega primera, zato na tem mestu ni posebej obravnavana. Izvor bi bilo mogoče razlagati enako kot pri končnici *-imi̘* v samostalnikih moškega spola v govoru Gerova.

5.2.3.2 Gradivo

Babno Polje:

'krava': ed. *k'râ:va, k'râ:ve, k'râ:veḡ, k'râ:võ, par k'râ:veḡ, s k'râ:võ*; mn. *k'râ:ve, k'râ:f, k'râ:van, k'râ:ve, k'râ:vax, s k'râ:vameḡ*;
'žena': im. ed. *'žjena, rod. 'ženi, tož. 'ženõ*; im. mn. *'ženi ~ 'žjene, rod. 'ženi, tož. 'ženi*;
'koza': im. ed. *'kjoza, rod. 'kazi ~ 'kjoze*; im. mn. *'kazi, rod. 'kazi, mest. 'kjozax, or. s ka'zâ:mëḡ*;
'bolha': im. ed. *'bo:uxa, rod. 'buxi ~ 'bo:uxe, im. mn. 'buxi ~ 'bo:uxe, rod. 'buxi ~ 'bo:ux, daj. 'bo:uxan*;
'brada': im. ed. *b'râ:da, rod. b'radi, daj. b'râ:dëḡ, tož. b'radõ, or. z b'râ:dõ*;
'zima': im. ed. *'zima, rod. 'zëmi*;
'mati': ed. *'mâ:tëḡ, 'mâ:tere, 'mâ:terëḡ, 'mâ:të ~ 'mâ:ter, z 'mâ:terjõ*; mn. *'mâ:tere, 'mâ:ter, 'mâ:teran, 'mâ:terax, z 'mâ:terameḡ*;
'hči': im. ed. *x'či, rod. x'čeri, daj. x'či:ḡrëḡ, mest. par x'či:ḡrëḡ, or. s x'čerjõ*; im. mn. *x'čeri, rod. x'čeri, daj. x'či:ḡran, mest. x'či:ḡrax, or. s x'čermëḡ*.

Ravnice:

'koža': im. *'kõ:ža, 'kõ:že, kõ:žëḡ, 'kõ:žõ, na kõ:žëḡ, s 'kõ:žõ*; mn. *'kõ:že, 'kõ:š, 'kõ:žan, 'kõ:že, na 'kõ:žax, s 'kõ:žameḡ*;
'koza': ed. *'kjoza ~ 'kaza, 'kazi, 'kazi ~ 'kjozeḡ, 'kazõ ~ 'kjozõ, 'kazi ~ 'kjozeḡ, 'kazõ ~ 'kjozõ*; im. mn. *'kazi, rod. 'kazi, daj. 'kjozam, tož. 'kazi, or. ka'za:mëḡ ~ 'kjozameḡ*;
'streha': ed. *st're:ixa, st'rexi, st're:ixëḡ, stre:ixõ, na st're:ixëḡ, s stre:ixõ*; mn. *st'rexi, st'rexi, st're:ixan, st'rexi, na st're:ixax, s st're:ixameḡ*;
'bolha': im. ed. *'bo:uxa, rod. 'bo:uxe*; im. mn. *'boxi, rod. 'boxi, or. 'bo:uxameḡ*;
'solza': im. ed. *'so:uxa*; im. mn. *'sozi, rod. 'sozi*;
'slama': im. ed. *s'uama, rod. s'uami*;
'mati': im. ed. *'ma:tëḡ, tož. 'ma:ter*; im. mn. *'ma:tere, rod. 'ma:ter, daj. 'ma:teran, tož. 'ma:tere, or. 'ma:terameḡ*;
'hči': im. ed. *x'či, rod. x'čere, tož. x'či*; mn. *x'čeri, x'čeri, x'čeran, x'čere, x'čerax, x'če:rmëḡ ~ x'čera:mëḡ*.

Gerovo:

'zvezda': im. ed. *z've:izda, rod. z've:izde, tož. z've:izdõ*; im. mn. *z've:izde, rod. z've:izt*;
'slama': im. ed. *s'uâ:ma, rod. 'suami*;
'žena': im. ed. *'žjena, rod. 'ženi*; tož. mn. *'ženi*;
'koza': im. ed. *'kjoza, rod. 'kazi*; im. mn. *'kazi, rod. 'kazi*;
'voda': im. ed. *'voda ~ 'vuoda, rod. nej 'vadi, tož. 'vado*; mest. mn. *v vuodax*;
'gora': im. ed. *'guora 'gora ~ 'gara 'prostor, kjer so drevesa', rod. 'gari, tož. 'garu, mest. 'guori*;
'roka': ed. *'ruõ:ka, 'raki, ruõ:kj, 'rakõ, u 'ruõ:kj, z 'rakõ*; mn. *'raki, 'raki, 'ruõ:kam, 'raki, v 'ruõ:kax, z ra'ka:mj*;
'zemlja': im. ed. *'ziemla, rod. 'ze:mli, tož. 'ziemlu*;
'mati': im. ed. *'ma:tj, rod. 'ma:tere, daj. 'ma:terj, tož. 'ma:ter*;
'hči': im. ed. *š'či:r, rod. š'čëri, daj. š'čë:rj, tož. š'či:r, or. š'čë:rjõ*; im. mn. *š'čëri, rod. š'čëri, or. š'čë:rami*.

Osilnica:

'moka': im. ed. *'mu:ka, rod. 'mu:ke*;
'žena': im. ed. *'žjena, rod. 'ženi, daj. 'žjenëḡ. or. z 'žjenõ ~ z 'ženõ*;
'kosa': im. ed. *'kjoza, rod. 'kosi ~ ('kasi), or. s 'kosõ*; im. mn. *'kosi*;
'roka': ed. *'ruõ:ka, 'roki, na 'ruõ:këḡ, 'rokõ, 'ruõ:këḡ, z 'rokõ*; im. mn. *'roki, rod. brez 'roki, mest. na 'ruõ:kax, or. z ro'ka:mëḡ*;
'brada': im. ed. *b'rada, rod. b'radi, daj. b'radëḡ, or. z b'radõ*;
'slama': im. ed. *s'uâ:ma, rod. s'uomi*;
'mati': im. ed. *'ma:tëḡ, rod. 'ma:tere, daj. 'ma:terëḡ, tož. 'ma:ter, or. z 'ma:terjõ*;

'hči': im. ed. *x'či*, rod. *x'čeri*, daj. *x'čirę*, tož. *x'čir*, or. *s x'čę:rjō*; im. mn. *x'čeri*, rod. *x'čeri*, daj. *x'čeran*, or. *s x'čermė*.

Delač:

'krava': ed. *k'ra:va*, *k'ra:ve*, *k'ra:vė*, *k'ra:vò*, *pr k'ra:vė*, *s k'ra:vò*; mn. *k'ra:ve*, *k'ra:f*, *k'ra:vam*, *k'ra:ve*, *pr k'ra:vax*, *s k'ra:vamė*.

'žena': im. ed. *'že:na*, rod. *'že:ne*; im. mn. *'že:ne*, rod. *'že:n*, tož. *'že:ne*.

'roka': ed. *'ro:ka*, *'ròkę:*, *'ròkė:*, *'ròkò:*, *pr 'ròkė ~ pr 'ro:kė*, *z 'ròkò:*; im. *'ròkę:*, *'ru:k*, *'ro:kan*, *'ro:kę:*, *na 'ro:kax*, *z ro'ka:mė*;

'brada': im. ed. *b'ra:da*, rod. *b'radę:*. Im. ed. *'buxa*;

'bolha': im. mn. *'buxę*, rod. *'bux*;

'zima': im. ed. *'zi:ma*, rod. *'zime:*;

'mati': ed. *'ma:tė*, *'ma:tere*, *'ma:terė*, *'ma:ter*, *pr 'ma:terė*, *z 'ma:terjō*; mn. *'ma:tere*, *'ma:ter*, *'ma:teran*, *'ma:tere*, *pr 'ma:terax*, *z 'ma:teramė*;

'hči': ed. *š'či*, *š'čę:rė*, *š'čę:rė*, *š'čę:r*, *pr š'čę:rė*, *s š'čę:rjō*; mn. *š'čę:rė*, *š'čeri*, *š'čeran*, *š'čę:rė*, *pr š'čęrax*, *s š'čę'ra:mė*.

Vas:

'slama': im. ed. *s'la:ma*, rod. *s'la:me*, daj. *s'la:mi*, tož. *s'la:mò*, or. *s'la:mò*;

'duša': im. ed. *'dū:ša*, im. mn. *'dū:še*;

'žena': im. ed. *'že:na*, rod. *'že:ne*, daj. *'že:ni*, tož. *'že:nò*; im. mn. *'že:ne*, rod. *'že:n*, daj. *'že:nan*, mest. *pr 'že:nax*, or. *z že'na:mę*;

'kosa': im. ed. *'ko:sa*, rod. *'kosi*, tož. *'kosò*; im. mn. *'kosi*, rod. *'ko:s*;

'noga': ed. *'no:ga*, *'nogi*, *'no:gę*, *'nogò*, *na 'no:gi*, *z 'nogò*; im. *'nogi*, *'nō:k ~ 'nu:k*, *'nogi*, *na 'no:gax*, *na'ga:mę*;

'bolha': im. ed. *'buxa*, rod. *'buxi*;

'brada': im. ed. *b'ra:da*, rod. *b'radi*, tož. *b'radò/(-u)*;

'hči': im. ed. *š'či*, rod. *š'čę:re*, daj. *š'čę:ri*, tož. *š'čę:r*, or. *s š'čę:rjō*; im. mn. *š'čę:ri*, rod. *š'čę:r*, daj. *š'čę:ran*, mest. *š'čę:rix*.

Delnice:

'žena': im. ed. *'že:na*, rod. *'že:ne*, or. *'že:nō*; im. mn. *'že:ne*, rod. *'žięn*;

'glava': im. ed. *g'ua:va*, rod. *g'uavi*, daj. *g'ua:vi*, tož. *g'uavō*, mest. *v g'ua:vi*; im. mn. *g'uavi*, tož. *g'uavi*;

'mati': im. ed. *'mā:tj*, rod. *'mā:tere*, daj. *'mā:terj*;

'hči': im. ed. *š'či*, rod. *š'čeri*, daj. *š'čięrj*.

Ravna Gora:

'brada': im. ed. *b'rā:da*, rod. *b'rā:de*;

'solza': im. ed. *'sō:za*; im. mn. *'sō:ze*, mest. *u 'sō:uzam*;

'kosa': im. ed. *'kasa*, tož. *'kasa*, or. *'kasa*;

'noga': ed. *'naga*, *'nage*, *'nagi*, *'naga*, *na 'nagi*, *iz 'naga*; mn. *'nage*, *'nax*, *'nagam*, *'nage*, *na 'nagam*, *iz 'nagam*;

'roka': ed. *'raka*, *'rake*, *'raki*, *'raka*, *u 'raki*, *iz 'raka*; mn. *'rake*, *'rak*, *'rakam*, *'rake*, *'rakam*, *'rakam*;

'žlica': im. ed. *ž'lica*, tož. *ž'lica*, or. *is ž'lica*; im. mn. *ž'lice*;

'sestra': im. ed. *'sestra*, rod. *sestre/-i*; im. mn. *'sestri*;

'streha': im. ed. *st're:ixa*, tož. *pat st're:ixa*;

'hči': ed. *x'či* ~ *x'čę:rka*, *x'čę:ri*, *x'čę:ri*, *x'čę:r*, *x'čę:ri*, *is x'čę:r*; mn. *x'čę:ri*, *x'čę:ri*, *x'čę:rām*, *x'čę:ri*, *x'čę:rām*, *is x'čę:rām*.

5.2.3.3 Komentar

Rod. ed., im./tož. mn.: V vseh slovenskih govorih se je posplošila končnica *-ę iz psl. mehke ženske sklanjatve. Refleksi te končnice so v obravnavanih govorih regularni, in sicer je to v

glavnem širok ejevski glas. V govoru Delača imamo še ohranjeno ponaglasno dolžino pri tistih samostalnikih, kjer je prišlo do terciarnega premika cirkumfleksa. Končnica *-e/-ě* pa v govoru Delača nastopa pri samostalnikih z umično naglašnim polglasnikom (rod. ed. *s'tazè, 'daske*).

Kot varianta končnica nastopa tudi *-i*, ki jo najdemo v rod. ed. in im./tož. mn. samostalnikov ženskega spola, pri katerih pride do terciarnega naglasnega premika cirkumfleksa²⁷⁴ (prim. rod. ed. Gerovo *z've:izde : 'vadi*), in sicer jo najdemo v vseh govorih z izjemo Delača²⁷⁵ (v Ravni Gori morebiti le kot dvojnico v leksemu *sestra*).²⁷⁶ Ramovš razlaga nastanek te končnice v okviru belokranjskih narečij (Ramovš 1952: 56), in sicer jo pojasnjuje kot delovanje analogije po *daj./mest. ed.*, kjer nastopajo odrazi končnice **-i*. Vendar pa to najverjetneje ne drži, saj govor Ravnic in tudi sosednji govori dosledno razlikujejo med odrazi izglasnega **-i* > Ravnice *-e* in izglasnega **-e* > Ravnice *-e*. Prim.: Ravnice: im. ed. *'ma:tę : daj. ed. k'ra:vę : rod. ed. k'ra:ve : im. ed. 'tjele*; Babno Polje: *'mã:tę : k'rã:vę : k'rã:ve : 'tjele*; Osilnica: *'ma:tę : k'ra:vę : 'mu:ke : 'tjele*.

Strinjati se moramo z razlago Tineta Logarja, ki končnico *-i* pojasnjuje kot »diftongizacijo naglašnega izglasnega **-ě*, dalje je izglasni diftong pa je nato po umiku naglasa reduciriral svoj drugi del in se asimiliriral v *-i*« (Logar 1969: 105–106). Razvoj je bil torej tak: *-i* < **-iə* < dolenj. **-ie* < Jsln. **-ā* < issln. **ē*.

Josip Lisac (Lisac 2006: 97) je razlago Tineta Logarja prevzel tudi za govor Delnic, saj pravi, da končnica *-e* nastopa »u imenica s akcentom fiksiranim na nastavku – u promjeni imenica tipa *baba* i *žena*« (Lisac 2006: 45), končnica *-i* pa pri t. i. »imenicah sa starim pokretnim akcentom« (Lisac 2006: 97). Tudi Lisac opozarja, da bi bilo napačno domnevati, da gre za prevlado stare **-y* končnice iz trde *a*-sklanjatve (Lisac 2006: 44).

Diahrono gledano je razvrstitev obeh končnic naslednja: gradivo izkazuje končnico *-e* pri samostalnikih nekdanjega naglasnega tipa *a* (redke so izjeme tipa *slama* v govorih Ravnic in Osilnice), končnico *-i* pri samostalnikih nekdanjega naglasnega tipa *c* v vseh primerih, kolebanje med končnico *-i* in *-e* pri nekdanjemu naglasnemu tipu *b* (kljub vsemu prevladuje končnica *-i*).

Daj./mest. ed.:²⁷⁷ Določitev izvora končnice, katere odrazi tečejo od širokega ejevskega glasu v smeri reduciranega ejevskega oz. ijevskega glasu, ni neproblematična. Obravnavani govori imajo namreč enake reflekse za nenaglašni izglasni **-i* in **-ě*, tak razvoj pa ima velik del slovenskih narečij od Prekmurja preko Štajerske, Dolenjske in Notranjske, ki so kratki *-ě* reducirala v *-i*, ki se je nato razvijal enako kot etimološki *-i* (Logar 1996: 321). Končnica **-i* < psl. **-i* naj bi bila po analogiji posplošena iz psl. mehke ženske sklanjatve, **-ě* pa je organska končnica trde ženske sklanjatve.²⁷⁸ Gradivo iz Delača je s svojo ohranitvijo izglasne kvalitete in kvantitete pri terciarno naglašnih samostalnikih v veliko pomoč, tako lahko vsaj v tem govoru izvor končnice nedvoumno določimo. Barva izglasnega vokala je namreč *e*-jevska za razliko od *i*-jevske npr. pri imenovalniku množine pri ženski *i*-jevske sklanjatve: prim. Delač: *daj. ed. 'ròkè: in im. mn. 'nòči:*.²⁷⁹

V govorih Ravnic in Vasi ob reducirani končnici *-e* nastopa tudi variantna končnica *-i*, ki je značilna za samostalnike, pri katerih je prišlo do terciarnega naglasnega umika, vendar pa to v

²⁷⁴ V to so zajete tudi tiste dvozložnice nekdanjega naglasnega tipa *b* s kratkim *e* ali *o* v osnovi, ki so po analogiji prešle v psl. naglasni tip *c* in se tako obnašajo kot cirkumflektrane.

²⁷⁵ Prav tako končnice *-i* ne najdemo v sosednjem govoru Banje Loke (im. ed. *'že:na*, rod. ed. *'že:ne*; im. ed. *'no:ga*, rod. ed. *'no:ge*; tož. mn. *'no:ge:*). Lisac povezuje prisotnost končnice *-i* z obstojem diftonškega refleksa za *jat* (Lisac 2006: 44): »Naprosto, takvi primjeri mogu se među goranskim kajkavcima čuti baš u onih koji govore idiomima uglavnom najudaljenijima od govora čakavske boje (Delnice, Gerovo, Zamost i sl.) koji na mjestu *jata* imaju diftong *eĭ*.«

²⁷⁶ Informator ni bil prepričan. Kot odgovor pa je podal tako končnico *-i* kot *-e*.

²⁷⁷ Glej tudi razlago pri *daj./mest. ed.* za samostalnike moškega spola.

²⁷⁸ Za belokranjske govore Ramovš (Ramovš 1952: 57) suponira izvor iz *jata*, kar govor Vinice tudi omogoča, saj ohranja razliko med izglasnim *-e* < **-ě* in *-i* < **-i*.

²⁷⁹ Tako se tudi v hrvaški dialektološki literaturi na mestu, kjer je govora o t. i. »zapadnih goranskim govorima« (Zečević 1992: 262), končnico *-i* razlaga kot refleks izglasnega **-ě* v *daj./mest. ed.* ženskih samostalnikov in tudi *daj./mest. ed.* moških samostalnikov.

govoru Vasi ni popolnoma dosledno (npr.: daj. ed. *'že:ni, 'no:gę, s'la:mi*), kjer je bolj pogostna končnica *-i*.

Tož. ed.: Vsi govori (z izjemo Ravne Gore) imajo v tej končnici ozki ali zelo ozki *o*-jevski glas (< psl. **-o*). V govoru Delača je še ohranjena ponaglasna dolžina pri samostalnikih, pri katerih je prišlo do terciarnega premika cirkumfleksa.

Govor Ravne Gore ima na tem mestu končnico *-a*, ki je nastala kot posledica akanja denazaliziranega izglasnega *o*.

Or. ed.: Z vidika izhodiščnega splošnoslovenskega stanja je končnica or. ed. po izvoru istega nastanka kot končnica tož. ed. (< issln. **-o* < psl. **-oię ←* po analogiji iz zaimenske sklanjatve), tako so tudi refleksi enaki tožilniškim.

Rod. mn.: V vseh govorih prevladuje stara ničta končnica.

V govorih Babnega Polja, Ravnic, Gerova in Osilnice je izpričana tudi končnica **-i* (< psl. **-bĭb*), ki nastopa pri samostalnikih, ki so bili terciarno naglašeni. Končnica je v sklanjatev analoško vpeljana po ženski *i*-sklanjatvi.

Daj. mn.: Vsi govori odražajo reflekse iste psl. končnice **-amъ*.

V vseh govorih, z izjemo Ravne Gore, v tej končnici prihaja tudi do razvoja izglasnega *-m > -n* (ne popolnoma dosledno v vseh primerih).

Mest. mn.: V vseh govorih (z izjemo Ravne Gore) najdemo isto končnico, in sicer **-axъ*.

Govor Ravne Gore tako kot pri samostalnikih moškega in srednjega spola izkazuje posplošitev končnice *-am* v daj., mest. in or. množine.

Or. mn.: V vseh govorih prevladuje končnica *-ami* z različnimi fonetičnimi uresničitvami izglasnega *-i*.

Govor Ravne Gore izkazuje posplošitev končnice *-am* po daj. množine.

5.2.3.4 Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev

Samostalnika ženskega spola *mati* in *hči*,²⁸⁰ ki sta se sklanjala po psl. *r*-sklanjatvi, sta prešla bodisi v žensko *a*-sklanjatev bodisi v žensko *i*-jevsko sklanjatev. Leksem *mati* je v vseh obravnavanih govorih prešel v žensko *a*-sklanjatev (za kraja Vas in Ravna Gora ni podatka), kjer v odvisnih sklonih ohranja podaljšavo osnove z *-er-*, prav tako ima končnico *-jo* or. ed. po analogiji prevzeto iz *i*-sklanjatve.

Stranskosklonska osnova v nobenem govoru ni prešla v imenovalnik ednine.

Leksem *hči* pa izkazuje naslednje stanje; v ednini se sklanja po *i*-jevski sklanjatvi v govorih Babnega Polja, Ravnic, Gerova, Osilnice, Delača in Ravne Gore. Govor Vasi izkazuje kolebanja, in sicer izkazuje rod. ed. končnice *a*-jevske, končnici daj./or. ed. pa *i*-jevske sklanjatve. V množini se sklanja po *a*-jevski sklanjatvi v govoru Gerova, v govoru Babnega Polja pa po *i*-jevski sklanjatvi. Ostali govori izkazujejo kolebanje med *a*-jevsko in *i*-jevsko sklanjatvijo, in sicer v govoru Ravnic v or. mn. (variantni končnici), v govoru Osilnice v daj. mn. (po *a*-skl.) in or. mn. (po *i*-jevski), v govoru Delača v rod. mn. (po *i*-jevski) in daj./mest./or. mn. (po *a*-jevski), v govoru Vasi v im./mest.

²⁸⁰ Zaradi preglednosti so sklanjatveni vzorci leksemov *mati* in *hči* predstavljeni skupaj znotraj ženske *a*-sklanjatve ne glede na to, ali je prišlo do prehoda v *i*-sklanjatev.

mn. (po *i*-jevski) in rod./daj. mn. (po *a*-jevski), govor Ravne Gore v rod. mn.²⁸¹ (po *i*-jevski) in daj./mest./or. mn. (po *a*-jevski).
Stranskosklonska osnova je prešla v imenovalnik ednine v govorih Gerova in Ravne Gore (kot dvojnica).

²⁸¹ Vida Barac-Grum za leksem *hči* navaja v rod. mn. končnico *-ou* (Barac-Grum 1993: 183), vendar take končnice v gradivu nismo našli.

5.2.4. Ženska *i*-sklanjatev

5.2.4.1 Nabor in izvor končnic

psl.	psl. transponat		Babno Polje	Ravnice	Gerovo	Osilnica	Delač	Vas	Delnice	Ravna Gora
*-b	*-∅	>	I ed.	-∅/ -i	-∅/ -i	-∅	-∅	-∅	-∅	-∅/ -i
	*-i	>								
*-i	*-i	>	R	-i	-i	-i	-i	-è/-i(:)	-i	-i̇/-i
*-i	M =		D	-ė	-ė/-i	-i̇	-ė	-è	-i	-i̇
*-b			T = I							
*-i	*-i	>	M	-ė	-ė/-i	-i̇	-ė	-è	-i	-i̇
*-b-i̇	*-j̇	>	O	-j̇	-j̇	-j̇	-j̇/-ju/-j̇	-j̇(:)/-j̇	-j̇/-u	-j̇
*-i	*-i	>	I mn.	-i	-i	-i	-i	-è/-i:/	-i	-i̇/-i
*-b-i̇b	*-i	>	R	-i	-i	-i	-i	-i̇:	-i	-i̇/-i
*-b-ṁb			D							
	*-am	>		-an/ -ėn	-an -ėn/-in	-an/		-an / -ėn/-ė:n	-	(-an)/
	*-ėm	>								'-i(:)m
*-i			T = I							
*-b-ẋb			M							
	*-ėx	>		-ėx/ -ax	-ėx/-ix -ax/	-i̇x/-ix	-ėx/-ix	-èx/-ė:x	-ix	-i̇x/ (-ax)
	*-ax	>								'-i(:)m
*-b-mi	*-mi	>	O	-mė/-mė	-mė/-mi		-mė/-mi	-mė/-mi(:)	-mi	'-i(:)m
						-imi̇/-i̇mi̇				-imi̇

5.2.4.2 Gradivo

Babno Polje:

‘kokoš’: ed. *'kakuš, ka'kuši, ka'kušę, 'kakuš, ka'kušę, s ka'kušjō*; mn. *ka'kuši, ka'kuši, ka'kušan, ka'kuši, ka'kušax, ka'kušmę*;

‘kost’: im. ed. *'kust, rod. 'kasti, mest. f 'kuastę, or. s 'kastjō*; im. mn. *'kasti, rod. 'kasti, mest. f 'kastęx, or. s 'kastmę*;

‘peč’: ed. *'pi:áč, 'peči, 'pječę, 'pi:áč, na 'pječę, s 'pečjō*; im. mn. *'peči*;

‘vas’: im. mn. *'vasi, rod. 'vasi, daj. 'vasęn, or. z 'vasmę*;

‘dlan’: im. ed. *d'ũa:n, rod. d'ũiani, mest. v d'ũa:nę*;

‘kri’: ed. *k'ri, 'kõrvi, 'kõrvę, k'ri, f'kõrvę, s 'kõrvjō*.

Ravnice:

‘kokoš’: ed. *'kakuš, ka'kuši, ka'kušę, 'kakuš, ka'kušę, s ka'kušjō*; mn. *ka'kuši, ka'kuši, ka'kušan, ka'kuši, ka'kušax, s ka'kušmę*;

‘noč’: ed. *'nuč, 'nači, 'nuočę, 'nuč, 'nuočę, 'načjō*; im. mn. *'nači, rod. 'nači, tož. 'nači, mest. 'nuočęx, or. 'načmi*;

‘kost’: im. ed. *'kust*; daj. mn. *'kuostęn ~ ('kastin)*;

‘las’ (ž.): ed. *'ũa:s, 'ũiasi, 'ũiasi, 'ũa:s, 'ũiasi*; im. mn. *'ũiasi, rod. 'ũiasi, tož. 'ũiasi, mest. 'ũiasix, or. 'ũa:smę*;

‘kri’: im. ed. *k'ri, rod. 'kõrvi, tož. k'ri, or. s 'kõrvjō*.

Gerovo:

‘kokoš’: im. ed. *'kakuš, daj. ka'kušj*; im. mn. *ka'kuši, daj. ka'kušan*;

‘kost’: im. ed. *'kust, rod. 'kasti, or. s 'kastjō*; im. mn. *'kasti, rod. 'kasti, mest. na 'kastjx, or. s 'kastimj*;

‘moč’: im. ed. *'mu:č, rod. 'mači*;

‘kri’: im. ed. *'křf ~ 'kõrf, mest. f 'křvi, or. 'křvjō*.

Osilnica:

‘kokoš’: im. ed. *'kokuš, rod. ko'ku:ši*;

‘kost’: im. ed. *'kust, rod. 'kosti, or. s 'kostjō*; im. mn. *'kosti, mest. f 'kuostęx, or. k'ũostmę*;

‘noč’: im. ed. *'nuč*; im. mn. *'nači, mest. 'načix, or. 'načmi*;

‘peč’: m. ed. *'pi:č, rod. 'peči, mest. na 'pječę, or. za 'pečjō*;

‘dlan’: im. ed. *d'ũa:n, rod. d'ũiani*. Im. mn. *'lędi, daj. 'lędjõn, or. z 'lędmi*;

‘kri’: im. ed. *'kõrf, rod. 'kõrvi, or. s 'kõrvjō*.

Delač:

‘kokoš’: ed. *'kòkò:š, kò'kò:šę, kò'kò:šę, 'kòkò:š, př kò'kò:šę, s kò'kò:šjō*; im. *kò'kò:šę, koko'ši, kò'kò:šan, kò'kò:šę, př kò'kò:šęx, s kò'kò:šmę*;

‘noč’: im. ed. *'nò:č, rod. 'nòči, mest. pò 'no:čę, or. z 'nočjō*; mn. *'nòči, 'noči, 'nòče:n, 'nòči, pò 'nòčę:x, z 'nòčmi*;

‘peč’: im. ed. *'pe:č, rod. 'peči, mest. př 'pe:čę, or. s 'pečjō*;

‘dlan’: im. ed. *d'la:n, rod. d'lani:, mest. na d'la:nę*;

‘krv’: ed. *'křf, 'křvi, 'křvé, 'křf, př 'křvé, s 'krvjō*.

Vas:

‘kost’: im. ed. *'kò:st, rod. 'kusti, or. s 'kõstjō/-u*; im. mn. *'kusti, rod. 'kusti, mest. va 'kustix, or. s 'kustmi*;

‘noč’: im. ed. *'nò:č*; im. mn. *'nuči, mest. 'nučix*;

‘peč’: im. ed. *'pe:č, rod. 'peči, mest. na 'pe:či, or. za 'pečjō*;

‘dlan’: im. ed. *d'la:n, rod. d'lani*;

‘kri’: im. ed. *'kõrf, rod. 'kõrvi, or. s 'kõrvjō/-u*.

Delnice:

‘radost’: rod. ed. *ra'dustj̥*;

‘kokoš’: im. mn. *kɔ'kušj̥*, rod. *kɔ'kušj̥*;

‘kost’: ed. *'kust*, *'kɔsti*, *'kɔstj̥*, *'kust*, *f'kɔstj̥*, *s'kɔstj̥*; mn. *'kɔsti*, *'kɔsti*, *'kɔstən/(-an)*, *'kɔsti*, *'kɔstj̥x*, *s'kɔstimj̥*;

‘noč’: mest. mn. *va'nočj̥x*;

‘peč’: mest. mn. *pɔ'pe:čax*;

‘oko’: m. mn. *'oči*;

‘kri’: m. ed. *'kərf*, rod. *'kərvj̥*; rod. mn. *'kərvj̥*.

Ravna Gora:

‘kost’: ed. *'kò:st*, *kas'ti*, *kas'ti*, *'kò:st*, *na kas'ti*, *is'kò:st*; im. mn. *kas'ti:*, mest. *kas'ti:m*, or. *kas'ti:m*;

‘peč’: im. ed. *'pe:č*, rod. *'peči*, tož. *'pe:č*, mest. *'peči*;

‘oko’: ed. *'o:č* (ž.), *a'či*, *a'či*, *'o:č*, *na a'či*, *iz' o:č*; *o'či*, im. mn. *a'či*, rod. *a'či:m*, tož. *a'či*, mest. *na a'čim*, or. *iz a'čim*;

‘kri’: ed. *k'ri*, *kə'vi*, *k'ri*, *k'ri*, *u kə'vi*, *is k'ri*.

5.2.4.3 Komentar

Im./tož. ednine: Običajna je ničta končnica s pričakovanim razvojem iz psl *-b, končnico -i izkazuje leksem *kri*.

Rod. ed.: Vsi govori izkazujejo različne fonetične uresničitve regularne končnice *-i. V govorih Delača (tukaj tudi s ponaglasno dolžino) in Delnic najdemo še variantno fonetično realizacijo -i, ki nastopa pri samostalnikih, v katerih je prišlo do terciarnega premika cirkumfleksa.

Daj./mest. ed.: V vseh govorih najdemo isto končnico *-i v različnih glasovnih uresničitvah, ki ima samo v govoru Ravnic svojo fonetično varianto -i (oblika mestnika je verjetno analoška po dajalniku). V ostalih govorih ne najdemo variantne končnice pri tistih leksemih, pri katerih je prišlo do terciarnega premika cirkumfleksa, zato ker se je dajalnik posplošil po mestniku, kjer je prišlo do umika na predglasni *e* oz. *o*.

Or.: Vsi govori (z izjemo Ravne Gore) izkazujejo refleks psl. končnice *-b-*i*ɔ, ki je bila že v času praslovanščine prevzeta iz zaimenske sklanjatve.

V govoru Ravne Gore je ničta končnica najverjetneje posplošena po imenovalniško/tožilniški obliki.

Im./tož. množine: Vsi govori izkazujejo regularni refleks psl. končnice *-i. Govora Delača (samo tu z ohranjeno ponaglasno dolžino) in Delnic izkazujeta variantno končnico istega izvora, ki je posledica terciarnega premika naglasa.

Rod. mn.: Govori izkazujejo isto končnico (tj- -i) kot v imenovalniku množine. Govor Delnic pozna še variantno končnico -i istega izvora, ki je posledica terciarnega premika naglasa.

Daj. mn.: Noben govor ne izpričuje stare psl. končnice.

Govori Babnega Polja, Ravnic, Gerova, Delača in Delnic izkazujejo variantne končnice. Prva je končnica -an < psl. *-a-mb (po prehodu izglasnega -m v -n), ki je v ta sklon analoško vpeljana iz ženske a-sklanjatve.

Druga končnica v omenjenih govorih ima ejevske reflekse (z izjemo Gerova), ki na tem mestu najverjetneje izkazujejo psl. končnico *-ě-mb, kjer jat ni fonetični naslednik polglasnika, temveč je vpeljan po analogiji (Ramovš 1952: 64). Izvorno je ta končnica iz mest. mn. psl. moške o-sklanjatve (v sln. se je ohranila pri besedah s premičnim naglasom). Od tam se je razširila najprej k mehki

moški sklanjatvi, nato so jo prevzeli samostalniki psl. moške *i*-sklanjatve, ki so začeli prehajati v moško *o*-sklanjatev, posledično se je končnica posplošila še k tistim moškim *i*-jevskim samostalnikom, ki so še vedno tvorili lastno sklanjatev, od tam pa je končnica končno prešla še k ženskim *i*-jevskim samostalnikom.

V govoru Ravne Gore so se (tako tudi pri moški, srednji in ženski sklanjatvi) posplošili skloni *daj./mest./or.* množine.

Mest. mn.: Najbolj pogosta končnica v vseh govorih je refleks psl. *-ě-xъ (za razlago jata pri končnici glej zgoraj razlago pri *daj. mn.*).

V govorih Babnega Polja, Ravnic in Delnic je (redko) vidna analogija po *a*-sklanjatvi s končnico -*ax*.

Govor Ravne Gore izkazuje končnico -*im*, ki je analoška po dajalniku množine.

Or. mn.: Vsi govori izkazujejo refleks praslovanske končnice *-b-mi.

V govoru Gerova in Delnic se v tem sklonu pojavlja končnica -*imi*, ki je verjetno prevzeta iz imensko-zaimenske sklanjatve (npr. Gerovo *or. mn.* z '*majimj* 'moj').

Govor Ravne Gore izkazuje končnico -*im*, ki je analoška po dajalniku množine.

5.2.4.4 Prehodi iz neproduktivnih sklanjatev

Po ženski *i*-sklanjatvi se sklanja tudi leksem *kri*, prvotno samostalnik psl. *ū*-sklanjatve. Stranskosklonska osnova *krv-* je prodrla v imenovalnik v govorih Gerova, Osilnice, Delača, Vasi in Delnic, povsod s fonetičnim razvojem izglasnega -*v* > -*f*.

5.3 Geolingvistični prikaz izbranih morfoloških pojavov

5.3.1 Rod. mn. sr. o-sklanjatve

Govori krajev Ravnice, Gerovo in Ravna Gora v roditelju množine samostalnikov srednjega spola poleg ničte končnice izkazujejo tudi analogijo po trdi moški sklanjatvi, in sicer končnico *-ov < psl. *-ou-ъ*, ki je prevzeta iz psl. *ŭ*-sklanjatve. Ostali govori izpričujejo staro stanje, tj. ničto končnico.

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
Kartograf: Žiga Kokalj
Vir: ZRC SAZU, GURS
© ZRC SAZU

5.3.2 Rod. mn. ž. *a*-sklanjatve

V rodilniku množine ženskih samostalnikov *a*-sklanjatve je govornih Babnega Polja, Ravnic, Gerova in Osilnice poleg ničte končnice izpričana tudi končnica **-i* (< psl. **-bǫb*), ki nastopa pri terciarno naglašanih samostalnikih. Končnica je v sklanjatev analoško vpeljana po ženski *i*-sklanjatvi.

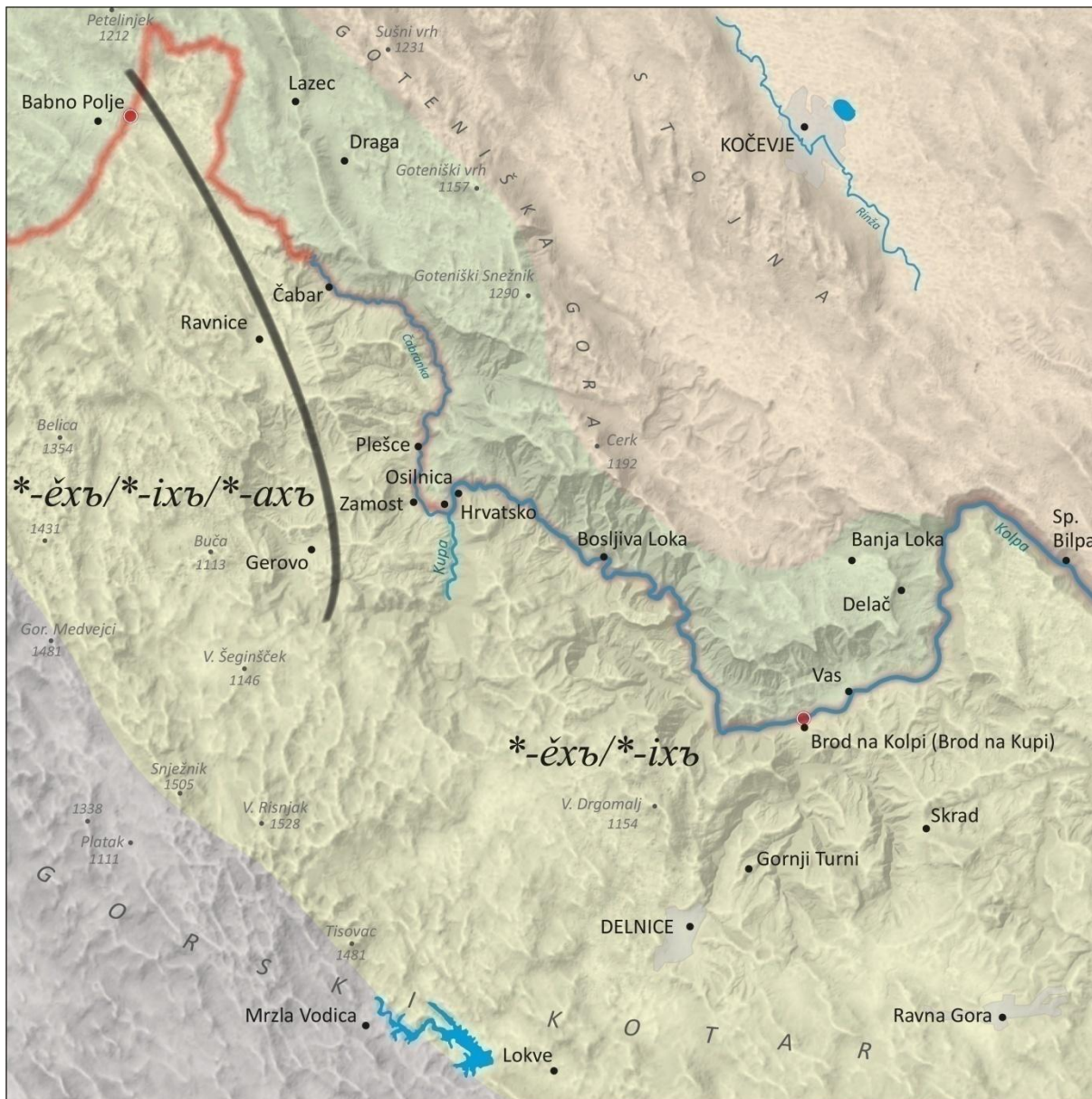

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

5.3.3 Mest. mn. m./sr. o-sklanjatve

V mestniku množine samostalnikov moškega in srednjega spola je v vseh govorih (z izjemo Ravne Gore) najbolj pogosta organska končnica trde moške sklanjatve (*-ěx). V govorih Babnega Polja in Ravnic pa je kot različica bolj pogosta končnica *-ax.

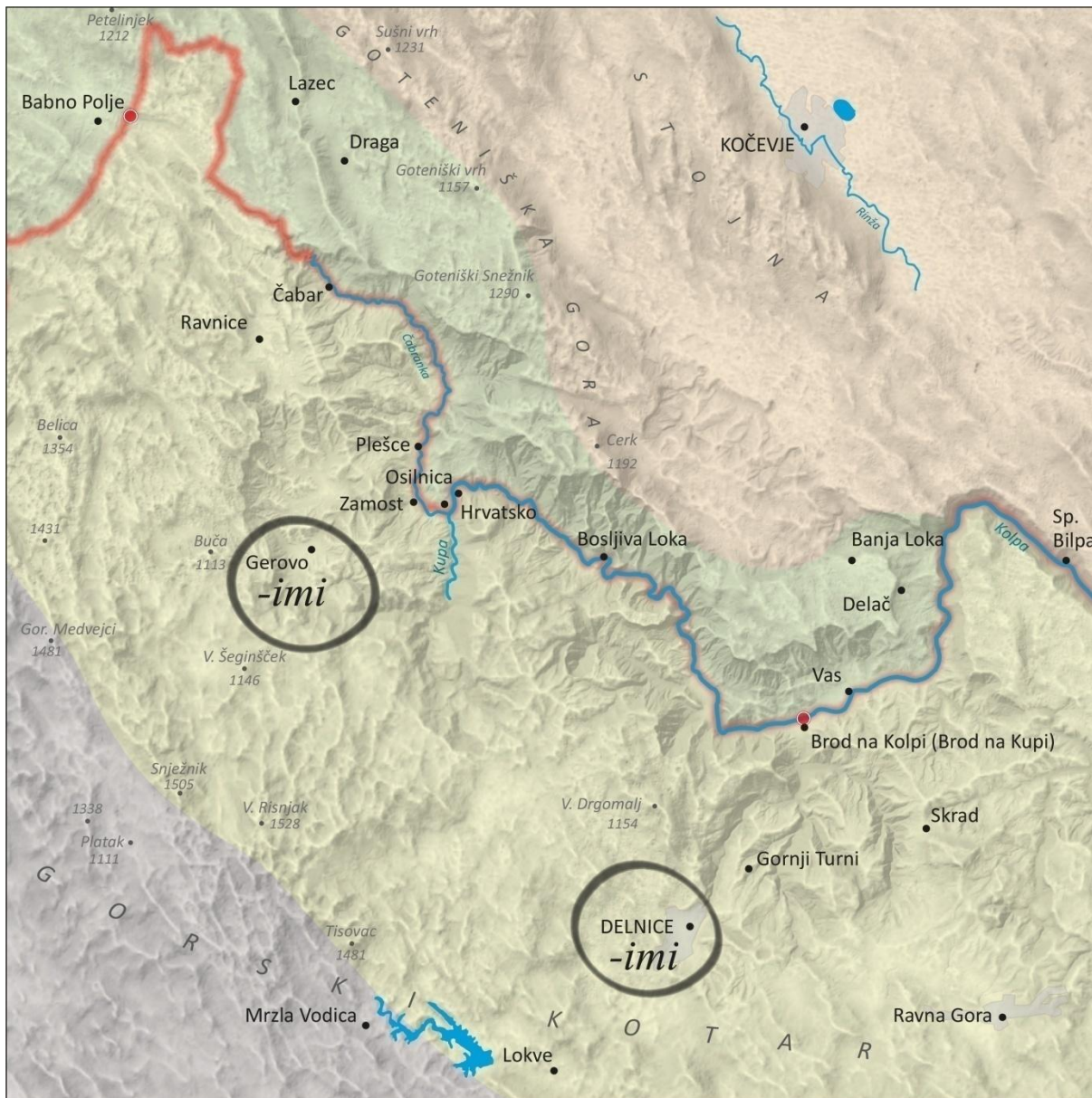

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

5.3.4 Or. mn. m./sr. *o*-sklanjatve in ž. *i*-sklanjatve

Pri samostalnikih moškega in srednjega spola *o*-sklanjatve *ter* pri ženskih samostalnikih *i*-sklanjatve najdemo v krajevnih govorih Gerova in Delnic v orodniku množine končnico *-imi*, in sicer v govoru Gerova vedno kot edino možno, pri govoru Delnic pa kot različico.

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
Kartograf: Žiga Kokalj
Vir: ZRC SAZU, GURS
© ZRC SAZU

5.3.5 Sklonski sinkretizem

V sklonih daj./mest./or. množine prihaja v govoru Ravne Gore pri vseh samostalnikih do sklonskega sinkretizma, in sicer je posplošena dajalniška končnica *-gm* oz. *-im*.

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
Kartograf: Žiga Kokalj
Vir: ZRC SAZU, GURS
© ZRC SAZU

5.3.6 Podaljšava samostalnika psl. **dan*

Samostalnik *dan* izkazuje v odvisnih skloni podaljšavo z *-ov-* v skoraj vseh govorih na SZ. Govori Delača, Vasi, Delnic in Ravne Gore te podaljšave ne poznajo, govor Gerova pa izkazuje dvojničnost.

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
Kartograf: Žiga Kokalj
Vir: ZRC SAZU, GURS
© ZRC SAZU

5.3.7 Podaljšava samostalnikov psl. *oko in *uxo

Leksema *uho* in *oko* se v odvisnih sklonih podaljšujeta z *-es-* podaljšavo v govorih Babnega Polja in Ravnic. Ostali govori imajo v odvisnih sklonih osnovo analoško po imenovalniku.

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
 Kartograf: Žiga Kokalj
 Vir: ZRC SAZU, GURS
 © ZRC SAZU

5.3.8 Samostalnik psl. **kry* v im. ed.

Straskosklonska osnova *krv-* je prodrla v imenovalnik v govorih Gerova, Osilnice, Delača, Vasi in Delnic, povsod s fonetičnim razvojem izglasnega *-v > -f*. Imenovalniška osnova **kri* je ohranjena v govorih severno od Osilnice in v govoru Ravne Gore.

0 2,5 5 km

Avtorica vsebine: Januška Gostenčnik
Kartograf: Žiga Kokalj
Vir: ZRC SAZU, GURS
© ZRC SAZU

5.4 Sklep

Prikazani so bili samostalniški sklanjatveni vzorci izbranih krajevnih govorov ter obravnava posameznih sklonskih končnic. Namen tega je bil predvsem potrditi tezo, da so si govori tudi z vidika morfologije samostalnika med seboj podobni oz. enotni. Poskušalo pa se je najti tudi izomorfe, ki med seboj ločujejo obravnavane krajevne govore.

Od vseh prikazanih govorov se izrazito loči Ravna Gora s sklonskim sinkretizmom v množini, in sicer govor izkazuje sovpad dajalnika, mestnika in orodnika množine vseh spolov in pri vseh sklanjatvenih vzorcih.

Zanimiva je tudi končnica *-imi*, ki se pojavlja izključno v govoru Gerova (kot edina možna) in Delnic. Končnica je najverjetneje prevzeta iz imensko-zaimenske sklanjatve. Za govor Delnic je mogoča tudi druga razlaga nastanka končnice, in sicer kot naplastitev novejših analoških končnic *-mi* na staro končnico *-i*.

Morfološke značilnosti se niso izkazale za relevantne pri ločevanju obravnavanih govorov med seboj.

6 ZAKLJUČKI

V disertaciji so predstavljeni izbrani govori kostelskega narečja, ki se uvršča v dolensko narečno skupino slovenskega jezika, in govori zahodno goranskega podnarečja goranskega narečja na Hrvaškem, ki ga tradicionalna hrvaška dialektologija uvršča v kajkavsko narečno skupino hrvaškega jezika.

Z metodami sinhronega in diahronega jezikoslovja so govori obravnavani na treh različnih jezikovnih ravneh: fonološki, in sicer na fonološki, morfonološki in morfološki ravni. Z geolingvistično metodo so predstavljene izofone in izomorfe, ki ločujejo oz. združujejo posamezne govore.

S definicijskimi lastnostmi slovenskega jezikovnega sistema in s predstavitvijo starejših jezikovnih pojavov, ki so služili kot definicijski kriteriji, se je skušalo dokazati dve hipotezi, in sicer:

- hipotezo o avtohtonosti obravnavanih govorov;
- hipotezo, da je del govorov, ki se tradicionalno uvrščajo v zahodno goransko podnarečje goranskega narečja, genetolingvistično gledano, del slovenskega jezikovnega sistema in ne kajkavskega.

Vse obravnavane govore se je zlasti na podlagi glasoslovnih kriterijev poskušalo uvrstiti v dolensko narečno ploskev slovenskega jezikovnega sistema. Prav tako pa se je poskušalo ugotoviti, do katere mere so lahko izomorfe relevantne kot (pomožni) definicijski kriteriji.

Kot dopolnitev in predstavitev metodološkega modela za netonemske govore so bile sinhrono predstavljene samoglasniške premene v samostalniški paradigmi v krajevnem govoru Ravnic. Kvaliteta in kvantiteta samoglasnika namreč pričata o nekdanjih naglasnih mestih in (lahko) tonemu pa tudi o kasnejših naglasnih premikih.

Starejši jezikovni pojavi so bili vzeti za kriterij pripadnosti določeni narečni ploskvi, tj. dolenski narečni ploskvi. Mlajši jezikovni pojavi pa so bili vzeti predvsem kot kriterij za ločitev od ostalih okoliških narečij dolenske narečne ploskve in za nadaljnjo razvrstitev znotraj obravnavanih govorov, in sicer predvsem naslednji kriteriji:

- mlajši naglasni premiki,
- monofonški oz. diftonški samoglasniški sistem,
- krajšanje etimološkega *i* in *u* ter *u* kot refleksa stalno dolgega *o*,
- stopnja moderne vokalne redukcije.

Mlajši naglasni premiki so vsem govorom skupni, z upoštevanjem ostalih treh kriterijev pa se obravnavno območje deli na dva dela, in sicer na SZ del (z govorom Delnic) in JV del.

Izkazalo se je, da se z naštetimi samoglasniškimi in naglasnimi izofonami pokrivajo tudi nekatere soglasniške izofone, ki so se zato izkazale za relevantne pri členitvi govorov oz. za potrditev ločevanja kostelskega narečja in ostalih obravnavanih govorov na SZ in JV del. To so:

- prehod $*l > \mu$ pred V^0 (švapanje) – razen govora Lazca in Čabra –, česar govori na JV ne poznajo;

- depalatalizacija issln. **l̥* v vseh položajih na SZ; v pasu od Bosljive Loke (kot dvojnica) proti JV ohranjen palatalni *l̥* (< issln. **l̥*) na koncu besede in sekundarni *l̥* (< **-lj-* < **-lj-*);
- na SZ issln. **n̥* v položaju za samoglasnikom razpade v *-in-* oz. se depalatalizira; v položaju za soglasnikom pride do depalatalizacije (Bosljiva Loka ima dvojnične reflekse); sekundarni **n̥* (< **-nbj-*) razpade na dva dela (večinoma) *-in-* oz. *-nj-* (Osilnica);
- disimilacija *zv* → *zg*;
- nastop protetičnega *j* pred vzglasnim *i*.

Poskušalo se je najti tudi izomorfe, ki med seboj ločujejo oz. povezujejo obravnavane krajevne govore. Prikazani so bili samostalniški sklanjatveni vzorci izbranih krajevnih govorov ter obravnave posamezne sklonske končnice. Namen te analize je bil predvsem potrditi tezo, da so si raziskani govori tudi z vidika morfologije samostalnika med seboj podobni oz. enotni.

Zaključimo lahko:

- Obravnavani govori so sistemski in ne izkazujejo mešanosti, zato jih lahko imamo za avtohtone govore.
- Obravnavani govori na obeh straneh državne meje glede na starejše jezikovne pojave (razvoj dolgega vokalizma, sovpad *e*-jevskih in *o*-jevskih glasov, refleksi umično naglašanih *e* in *o*, refleks dolgega polglasnika) spadajo v dolenjsko narečno ploskev slovenskega jezikovnega sistema.
- Obravnavani govori se glede na nekatere mlajše jezikovne pojave ločujejo na dva dela: na SZ in JV, znotraj SZ dela pa se po istih kriterijih izločajo še govori Čabra in Drage.
- Za krajevni govor Banje Loke se predvideva izostanek inovacije zgodnje podaljšave kratkoakutiranih nezadnjih besednih zlogov, katerega rezultat so danes neenaki refleksi za stalnodolgi in kratkoakutirani jat.
- Za vse govore na JV delu se (v povezavi z časovno enako inovacijo v Banji Loki) predvideva izostanek inovacije (14. stoletje) monoftongizacije južno slovenskega diftonga **ou* v dolenjski novi monoftong **ū*.
- V krajevnem govoru Ravnic se je s primerjavo samoglasniških premen našlo odraze psl. naglasnega tipa *d*, prikazani pa so bili tudi primeri, ki pričajo o prehajanju med psl. naglasnima tipoma *b* in *c* za samostalnike ženskega spola. Prav tako se je izkazalo oz. potrdilo, da ima lahko prisotnost premene oz. njena odsotnost leksikalni pomen oz. pomenskorazlikovalno funkcijo.
- Morfološke značilnosti se tudi na tem območju niso izkazale za relevantne pri ločevanju obravnavanih govorov med seboj.

Predlaga se, da se v kostelsko narečje vključi tudi govore na Hrvaškem, in sicer obravnavane govore Ravnic, Gerova, Čabra, Zamosta, Plešč, Hrvatskega, Delnic, Gornjih Turnov, Broda na Kolpi in Ravne gore. Prav tako se predlaga, da se SZ in JV del kostelskega narečja loči na dve narečji, saj so govori obravnavanega območja zajeti v eno narečje bolj zaradi tradicije kot na podlagi natančne jezikoslovne analize. Tako za govore JV dela predlagam poimenovanje *kostelsko narečje*, za govore SZ dela pa *čabransko narečje*, saj poimenovanje po reki Čabranki najbolje zaobjema govore tega območja na obeh straneh reke. JV del, t. i. *kostelsko narečje*, se že po

slušnem vtisu ločuje od čabranskega. Znotraj SZ dela, tj. čabranskega narečja, je nato potrebno zamejiti še dragarsko območje (podnarečje?), ki zajema krajevne govore Čabra in Drage, ki izkazujeta dolge reflekse vokalov *i* in *u*, monoftonški sistem dolgega vokalizma ter ne poznata švapanja.

7 VIRI IN LITERATURA

7.1 Pisni viri

- BARAC-GRUM, VIDA: *Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru*. Rijeka, 1993.
- HORVAT, SONJA: Nekaj naglasnih in fonoloških značilnosti slovenskega kostelskega govora. *Slavistična revija* 42, 2/3. Ljubljana, 1994. 305–312.
- GORŠE, ANA: *Potek izoglos v govorih ob zgornji Kolpi – diplomsko delo* (mentorica: prof. dr. Smole Vera). Ljubljana, 2010.
- LISAC, JOSIP: Iz goranskog vokalizma. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, XXXI-2. Novi Sad, 1988.
- LISAC, JOSIP: *Tragom zavičaja : delnički govor i govor Gornjih Turni u svjetlosti goranskih kajkavskih govora*. Split, 2006.
- MUHVIĆ, TANJA: *Somatski frazemi v govoru vasi Hrvatsko pri Osilnici: diplomsko delo* (mentorica: prof. dr. Smole Vera). Ljubljana, 2009.

7.2 Informatorji na terenu

Babno Polje: Dušan Ule, rojen v Babnem Polju

Draga: Berta Poje (rojena 1931 v Starem Kotu pri Dragi)

Ravnice: Slavko Malnar (rojen v Ravnica)

Čabar: Francka (Beba) Urh (rojena v Čabru)

Gerovo: Zlatko Pochobradsky (rojen 1946 v Gerovu)

Zamost: Jože Gašparac (rojen v Zamostu)

Ravna Gora: Nevenko Acinger (rojen 1941 v Ravni Gori), Blaženka Acinger, roj. Burić (rojena 1942 v Ravni Gori)

7.3 Literatura

- BAJEC, ANTON: *Besedotvorje slovenskega jezika I–IV*. Ljubljana, 1950, 1952, 1952, 1959.
- BARAC-GRUM, VIDA, FINKA, BOŽIDAR: O govoru Delnica I Broda na Kupi u Gorskom kotaru. *Ljetopis JAZU*. 1965.
- BARAC-GRUM, VIDA: Toponimija gorskokotarske regije u Hrvatskoj. *Onomastica jugoslavica* 3–4. Zagreb, 1973–1974.
- BARAC-GRUM, VIDA: *Čakavsko-kajkavska interpretacija u gorskokotarskim govorima*. Zagreb, 1989.
- BARAC-GRUM, VIDA: Gorskokotarski toponimijski sustavi u usporedbi sa sjevernoprimorskima. *Rasprave Zavoda za jezik* 16. Zagreb, 1990.
- BARAC-GRUM, VIDA: Govorni sustav i jezična komunikacija (na primjeru čakavsko-kajkavskoga kontakta). *Rasprave Zavoda za jezik* 18. Zagreb, 1992.
- BARIĆ, EUGENIJA, LONČARIĆ, MIJO i dr.: *Hrvatska gramatika*. Zagreb, 1997.
- BEGUŠ, GAŠPER: Relativna kronologija naglasnih pojavov govora Žirovske kotline poljanskega narečja. *Slovenski jezik - Slovene linguistic studies* 8. 2011.
- BELIĆ, ALEKSANDAR: Kritika - S. Ivšić: Jezik Hrvata kajkavaca. *Južnoslovenski filolog*. 1936.
- BENEDIK, FRANCKA: *Vodnik po zbirki narečnega gradiva za slovenski lingvistični atlas (SLA)*. Založba ZRC (ZRC SAZU). Ljubljana, 1999.
- BENEDIK, FRANCKA, ŠKOFIĆ, JOŽICA in drugi: *Ponovne objave člankov s kartami za Slovenski lingvistični atlas (do leta 2008)*. Elektronski vir. 2010.
- BERNŠTEJN, SAMUIL BORISOVIČ: *Očerk sravnitel'noj grammatiki slavjanskih jazykov*. Moskva, 1974.
- BEZLAJ, FRANCE: *Etimološki slovar slovenskega jezika. Prva knjiga. A–J*. Ljubljana, 1976.

- BEZLAJ, FRANCE: *Etimološki slovar slovenskega jezika. Druga knjiga. K–O*. Ljubljana, 1982.
- BEZLAJ, FRANCE: *Etimološki slovar slovenskega jezika. Tretja knjiga. P–S*. Dopolnila in uredila Marko Snoj in Metka Furlan. Ljubljana, 1995.
- BEZLAJ, FRANCE: *Etimološki slovar slovenskega jezika. Četrta knjiga. Š–Ž*. Avtorji gesel France Bezljaj, Marko Snoj in Metka Furlan. Uredila Marko Snoj in Metka Furlan. Ljubljana, 2005.
- BEZLAJ, FRANCE: *Zbrani jezikoslovni spisi I–II*. Uredila Metka Furlan. Ljubljana, 2003.
- BONDARKO, ALEKSANDR VLADIMIROVIČ: *Teorija morfoloških kategorij i aspektološke isledovanija*. Moskva: Jazyki slavjanskih kul'tur, 2005.
- BORYŠ, WIESŁAW: Prilozi proučavanju ostataka arhaičnog slavenskog (praslavenskog) leksika u kajkavštini. *Hrvatski dijalektološki zbornik 6*. Zagreb, 1982.
- BOŠKOVIĆ, RADOSAV: *Osnovi uporedne gramatike slovenskih jezika: II Morfologija*. Nikšić, 1985.
- BROZOVIĆ, DALIBOR: O strukturnim i genetskim kriterijima u klasifikaciji hrvatsko-srpskih dijalekata. *Zbornik za filologiju i lingvistiku, sv. 3*. Novi Sad, 1960.
- BROZOVIĆ, DALIBOR: *Neka bitna pitanja hrvatskoga jezičnog standarda*. Zagreb, 2006. *Hrvatski dijalektološki zbornik*. Zagreb.
- CELINIĆ, ANITA, ČILAŠ ŠIMPRAGA: Govor Jurkova Sela u Žumberku. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 34/1*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 63–93. 2008.
- CIVIDINI, ANTE: *Gorski kotar*, dio 1, sv. 1. Zagreb, 1934.
- DYBO, VLADIMIR A.: O nekotoryh akcentoloških izoglassah slovensko-kajkavskoj jazykovoju oblasti. *Hrvatski dijalektološki zbornik 6*. Zagreb, 1982.
- Enciklopedija Slovenije*. MK. Ljubljana, 1987-2002.
- Etimološki slovar slavjanskih jazykov*. Urednik Trubačev, Oleg Nikolaevič. Moskva, 1974–(2005).
- FINKA, BOŽIDAR: Gorskokotarska kajkavština u našem dijalekatskom mozaiku. *Kajkavski zbornik*. Zlatar, 1974.
- FINKA, BOŽIDAR: Hrvatska dijalektologija danas. *Hrvatski dijalektološki zbornik 5*. Zagreb, 1981.
- FINKA, BOŽIDAR, BARAC-GRUM, VIDA: *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. Zagreb, 1984–1991.
- FURLAN, METKA: Etimologija in besedotvorje. *Slavistična revija 38/4*. Ljubljana, 1990.
- FURLAN, METKA: Korenska etimologija danas. *Filologija 40*. Ljubljana, 2003.
- Gorski kotar*. Delnice, 1981.
- GOSTENČNIK, JANUŠKA: Fonološki opis govora grada Gerovo (prema zapisu Božidara Finke). *Slavia Centralis 1*. Maribor, 2013.
- GREENBERG, MARC L.: *Zgodovinsko glasoslovlje slovenskega jezika*. Maribor, 2002.
- HAMM, JOSIP: Morfonologija slavenskih jezika i njezino značenje za opću lingvistiku. *Fs. Mareš*. 1985. 97–105.
- HORVAT, SONJA: Jože Gregorič in njegov slovar kostelskega govora – ob osemdesetletnici rojstva. *Jezik in slovstvo 34, 3*. Ljubljana, 1988/89. 73–76.
- HORVAT, SONJA: Frazeologija kostelskega slovarja. *Rječnik i društvo : zbornik radova sa znanstvenog skupa o leksikografiji i leksikologiji održanog 11-13. X. 1989. u Zagrebu*. Zagreb, 1993.
- IVIĆ, PAVLE: Prilozi poznavanju dijalektske slike zapadne Hrvatske. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Knjiga VI*. Novi Sad, 1961.
- IVIĆ, PAVLE: O nekim fenomenima akcenatske varijacije koji nisu uvršteni u Ivšićev koordinatni sistem. *Hrvatski dijalektološki zbornik 6*. Zagreb, 1968.
- IVIĆ, PAVLE: Procesi rasterećenja vokalskog sistema u kajkavskim govorima. *Zbornik za filologiju i lingvistiku 11*. Novi Sad, 1968.
- IVIĆ, PAVLE in drugi: *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*. Sarajevo,

- 1981.
- IVIĆ, PAVLE: Funkcionalna nosivost prozodijskih sistema u kajkavskim govorima. *Filologija 14*. Zagreb, 1986.
- IVIĆ, PAVLE: *O slovenskim jezicima i dijalektima*. Niš, 1991.
- IVŠIĆ, STJEPAN: *Jezik Hrvata kajkavaca*. Ljetopis JAZU, knj. 48. Zagreb, 1936.
- IVŠIĆ, STJEPAN: *Slavenska poredbena gramatika*. Zagreb, 1970.
- JAKOPIN, FRANC: *Slovenska krajevna imena*. Cankarjeva založna. Ljubljana, 1985.
- JOSIPOVIĆ, DAMIR: *Zgornje Obkolpje (politično-geografski oris obmejnega območja v Sloveniji in na Hrvaškem) – diplomsko delo* (mentor: prof. dr. A. Gosar). Ljubljana, 1998.
- JUNKOVIĆ, ZVONIMIR: Dioba kajkavskih govora: porodice, tipovi i savezi. *Hrvatski dijalektološki zbornik 6*. Zagreb, 1982.
- JURANČIĆ, JANKO: O kajkavskom narečju. *Svet med Muro in Dravo*. Maribor, 1968.
- JUŽNIČ, STANISLAV: *Zgodovina Kostela: od konca 15. do konca 19. stoletja*. Disertacija. Pri Fari v Kostelu: S. Južnič. 1998.
- JUŽNIČ, STANISLAV: Kostel do konca 15. stoletja. *Zgodovinski časopis 1*, 53/3. 1999. 298–323.
- JUŽNIČ, STANISLAV: *Dvig iz pragozda in zaton vanj: razvoj Kočevske in sosednjih dolin (Osliniška, Dragarska in Poljanska) (1498–2009)*. Fara pri Kostelu, 2009.
- JUŽNIČ, STANISLAV, SAMEC, DRAGO, WEISS, PETER: *Domoznanec in kulturni delavec Jože Gregorič. Kostelski ponos na slovenskem leposlovnem nebu*. Ljubljana, Kostel, 2011.
- JUŽNIČ, STANISLAV: *Prvih 650 let župnije Fara*. Fara : Župnija, 2013.
- KAPOVIĆ, MATE: Nove duljine u hrvatskom jeziku (nakon općeslavenskoga razdoblja). *Filologija 44*. Zagreb, 2005.
- KAPOVIĆ, MATE: Razvoj hrvatske akcentuacije. *Filologija 51*. Zagreb, 2008.
- KAPOVIĆ, MATE: Naglasak o-osnova muškoga roda u hrvatskome – povijesni razvoj. *Filologija 54*. Zagreb, 2010.
- KENDA-JEŽ, KARMEN, WEISS, PETER: Poročilo o kostelskom slovarju. 2000. (Rokopis hrani avtor).
- KUBRJAKOVA, E. S., PANKRA, JU. G.: *Morfonologija v opisanimi jazykov*. Moskva, 1983.
- LIPOVEC, ALBINA, BENEDIK, FRANCKA: Babno polje (OLA 13). *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*. Sarajevo, 1981.
- LIPOVEC, ALBINA: Verbalizirana pritrđilnica (nikalnica) v govoru Babnega polja. *Jezik in slovstvo 1*. 25/7–8. 1978/1980. 209–213.
- LISAC, JOSIP: Prozodija goranskih kajkavaca. *Radovi = Travaux 84*. Sarajevo, 1989.
- LISAC, JOSIP: Konsonantizam goranskih i ostalih kajkavaca. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, 31 (21)*. Zadar, 1993.
- LISAC, JOSIP: Strohalovi pogledi o genezi kajkavštine s osobitim obzirom na područje Gorskog kotara. *Hrvatski dijalektološki zbornik 9*. Zagreb, 1995.
- LISAC, JOSIP: *Hrvatski dijalekti i jezična povijest*. Zagreb, 1996.
- LISAC, JOSIP: Goransko dijalektno stanje u prošlosti i u sadanjosti. *Hrvatski dijalektološki zbornik 10*. Zagreb, 1997.
- LISAC, JOSIP: Hrvatsko-slovensko granično dijalekatno stanje. *Croatica 45-46*. 1997.
- LISAC, JOSIP: *Hrvatski govori, filolozi, pisci*. Zagreb, 1999.
- LISAC, JOSIP: Izglose refleksa jata u hrvatskim organskim idiomima. *Hrvatski dijalektološki zbornik 11*. Zagreb, 1999.
- LISAC, JOSIP: Povijesna podloga goranskog dijalekatnog stanja. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru 36 (26)*. Zadar, 1999.
- LISAC, JOSIP: Osnovne značajske brodske govora. *Kaj, 33/5*. Zagreb, 2000.
- LISAC, JOSIP: Kajkavsko narječje i njegova proučavanja (s posebnim obzirom na rad Jakoba Riglera). *Historični seminar 4. Zbornik predavanj 2001–2003*. Ljubljana, 2003.
- LISAC, JOSIP: Toponim Delnice. *Folia onomastica Croatica 12–13*. Zagreb, 2004.

- LISAC, JOSIP: Hrvatska dijalektologija od 1945. do 2005. godine. *Croatica et Slavica Iadertina*. Zadar, 2005.
- LISAC, JOSIP: Časopis *Kaj* i Gorski kotar. *Kaj : časopis za književnost, umjetnost i kulturu* 42. 2009.
- LISAC, JOSIP: *Dvije strane medalje : dijalektološki i jezičnopovijesni spisi u hrvatskom jeziku*. Split, 2012.
- LOGAR, TINE: Vas pri Kostelu. *Zbirka za Slovenski lingvistični atlas (SLA)*. Hrani: Dialektološka sekcija ISJ ZRC SAZU v Ljubljani. 1957.
- LOGAR, TINE: *Slovenska narečja*. Ljubljana, 1993.
- LOGAR, TINE: *Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave*. Uredila Karmen Kenda-Jež. ZRC SAZU. Ljubljana, 1996.
- LONČARIĆ, MIJO: Prilog podjeli kajkavskog narječja. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 6. Zagreb, 1982.
- LONČARIĆ, MIJO: O razvitku kajkavskog narječja. *Suvremena lingvistika* 15/27. Zagreb, 1989.
- LONČARIĆ, MIJO: O slovensko-kajkavskim odnosima. *Obdobje srednjega veka v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi : mednarodni simpozij v Ljubljani od 29. junija do 1. julija 1988*. Ljubljana, 1989.
- LONČARIĆ, MIJO: Rani razvitak kajkavštine. *Rasprave Zavoda za jezik* 14. Zagreb, 1988.
- LONČARIĆ, MIJO: *KAJ jučer i danas*. Čakovec, 1990.
- LONČARIĆ, MIJO: Kajkavska morfologija. *Rasprave Zavoda za jezik* 18. Zagreb, 1992.
- LONČARIĆ, MIJO: *Kajkavsko narječje*. Zagreb, 1996.
- LONČARIĆ, MIJO: *Kopitar i hrvatski jezik. SSJLK*. Ljubljana, 1996.
- LONČARIĆ, MIJO: Goranski govor u Moslavini (Gornja Jelenska, Moslavačka Slatina). *Suvremena lingvistika* 43–44/1–2. Zagreb, 1997.
- LONČARIĆ, MIJO, ZEČEVIĆ, VESNA: *Jat u kajkavštini. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 25. Zagreb, 1999.
- LONČARIĆ, MIJO: Odnosi susjednih hrvatskih i slovenskih govora. *Zbornik zagrebačke slavističke škole*. Zagreb, 2002.
- LONČARIĆ, MIJO: Kajkavština u ranim podravskim toponimima. *Folia onomastica Croatica* 12–13. Zagreb, 2003–2004.
- LONČARIĆ, MIJO: Hrvatsko-slovenski jezični dodiri u Istri = Hrvaško-slovenski jezikovni stiki v Istri. *Glasnik ZRS Koper* 10/3. Koper, 2005.
- LONČARIĆ, MIJO: *Kajkaviana & alia : ogleđi o kajkavskim i drugim hrvatskim govorima*. Čakovec, Zagreb, 2005.
- LONČARIĆ, MIJO: Osvrt na istraživanje hrvatsko-slovenskih jezičnih dodira u Istri. *Annales : anali za istrske in mediteranske študije*. Koper, 2006.
- LONČARIĆ, MIJO: *Profesor Mate Hraste o kajkavštini*. Zagreb, 2009.
- MAJNARIĆ, NIKOLA: Jedno rovtarsko narječje u Gorskom Kotaru. *Južnoslovenski filolog* 3. Beograd, 1922–1923.
- MAJNARIĆ, NIKOLA: Jedna zanimljiva sintaktička pojava u ravnogorskom narječju. *Južnoslovenski filolog* 17. Beograd, 1938–1939.
- MAKAROVIĆ, MARIJA: *Dva bregova, eno srce: življenske pripovedi iz doline Kolpe in Čabranke*. Kočevje, 2002.
- MALNAR, MARIJA: Dijalekti u Gorskom kotaru. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 36/1. Zagreb, 2010.
- MALNAR, MARIJA: *Fonološki opis čabarskih govora na frazeološkom korpusu - doktorska disertacija* (mentorica: prof. dr. Mira Menac-Mihalić). Zagreb, 2012.
- MALNAR, SLAVKO: *Pamejnek: govor u čabarskom kraju*. Čabar, Rijeka, 2002.
- MALNAR, SLAVKO: *Povijest čabarskog kraja*. Čabar, 2007.
- MALNAR, SLAVKO: *Rječnik govora čabarskoga kraja*. Čabar, 2008.
- MALNAR, SLAVKO: *Prezimana u čabarskom kraju kroz stoljeća (1498. - 1997.)*. Čabar, 2010.
- MATASOVIĆ, RANKO: *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb, 2008.

- MEILLET, ANTOINE: *Uvod u uporedno proučavanje indoevropskih jezika*. Beograd, 1965.
- MIHALJEVIĆ, MILAN: *Slavenska poredbena gramatika, Dio 1 Uvod i fonologija*. Zagreb, 2002.
- NAHTIGAL, RAJKO: *Uvod v slovansko filologijo*. Ljubljana, 1949.
- NAHTIGAL, RAJKO: *Slovanski jeziki*. Ljubljana, 1952.
- OROŽEN ADAMIČ, PERKO DRAGO, KLADNIK, DRAGO: *Priročni krajevni leksikon Slovenije*. Ljubljana, 1997.
- PECO, ASIM: *Pregled srpskohrvatskih dijalekata*. Beograd, 1980.
- PERKO, DRAGO, OROŽEN ADAMIČ, MILAN: *Slovenija : pokrajine in ljudje*. Ljubljana, 1998.
- PLETERŠNIK, MAKS: *Slovensko-nemški slovar I–II*. Uredila Metka Furlan. ZRC SAZU. Ljubljana, 2006.
- PRIMC, JOŽE: *Okamneli mož in druge zgodbe iz Zgornje Kolpske doline (od Babnega Polja in Prezida prek Gerova, Čabra, Osilnice, Kužlja, Kostela, Fare do Dola in Predgrada)*. Ljubljana, 1997.
- PRONK, TIJMEN: *Rani razvoj goranskih govora. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 36/1*. Zagreb, 2010.
- PUTANEC, VALENTIN: *Nekoliko problema hrvatskog standarda u vezi s kajkavskim narječjem. Hrvatski dijalektološki zbornik 10*. Zagreb, 1997.
- RAJŠP, VINCENC: *Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787*. Ljubljana, 1995.
- RAMOVŠ, FRAN: *Historična gramatika slovenskega jezika: II. Konzonantizem*. Ljubljana, 1924.
- RAMOVŠ, FRAN: *Dialektološka karta slovenskega jezika*. Ljubljana, 1931.
- RAMOVŠ, FRAN: *Historična gramatika slovenskega jezika: VII. Dialekti*. Ljubljana, 1935.
- RAMOVŠ, FRAN: *Morfologija slovenskega jezika*. Ljubljana, 1952.
- RAMOVŠ, FRAN: *Kratka zgodovina slovenskega jezika I*. Ljubljana, 1995.
- RAMOVŠ, FRAN: *Zbrano delo II (Razprave in članki)*. Ljubljana, 1997.
- RIGLER, JAKOB: *Južnonotranjski govori: akcent in glasoslovje govorov med Snežnikom in Slavnikom*. Ljubljana, 1963.
- RIGLER, JAKOB: *Zbrani spisi*. Ljubljana, 2001.
- RUŽIČKA, H.: *Typológia slovenskej morfológie. Studia Academica Slovaca 1*. Bratislava, 1972. 201–210.
- SAVNIK, ROMAN in drugi: *Krajevni leksikon Slovenije (II. knjiga : Jedro osrednje Slovenije in njen jugovzhodni del)*. Ljubljana, 1971.
- SILIĆ, JOSIP, PRANJKOVIĆ, IVO: *Gramatika hrvatskoga jezika (za gimnazije i visoka učilišta)*. Zagreb, 2005.
- SIMONIČ, IVAN: *Zgodovina mesta Kočevja in Kočevske. 500 let mesta Kočevje (1471–971)*. Kočevje, 1971.
- SKENDER, EDWARD: *Kočevje – zgodnji začetki. Drevesa 1. 8/3*. 2001. 67–73.
- SKOK, PETAR: *Novi prilozi proučavanju govora žumberačkih čakavaca (Prvi dio). Hrvatski dijalektološki zbornik 1*. Zagreb, 1956.
- SKOK, PETAR: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–IV*. Zagreb, 1971, 1972, 1973, 1974.
- SLA 1.1 = Jožica Škofic idr., *Slovenski lingvistični atlas 1: človek (telo, bolezni, družina) 1: atlas*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011 (Jezikovni atlas).
- SLA 1.2 = Jožica Škofic idr., *Slovenski lingvistični atlas 1: človek (telo, bolezni, družina) 2: komentarji*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011 (Jezikovni atlas).
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. (elektronska različica)
- SŁAWSKI, FRANCISZEK: *Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego. Słownik prasłowiański I–II*. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, 1974, 1976, 1979.
- SMOLE, VERA: *Vokalizem, naglas, konzonantizem*. Skripta za predmet Zgodovinska slovnica in dialektologija I na Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- SNOJ, MARKO: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana, 2003.
- SNOJ, MARKO: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana, 2009.

- STANG, CHRISTIAN S.: *Slavonic accentuation*. Oslo, 1957.
- STEFANOVIĆ, LJUBOMIR: *Županija primorsko-goranska: povijesni pregled od najstarijih vremena do današnjih dana*. Rijeka, 1996.
- STIEBER, ZDZISŁAW: *Zarys gramatyki porównawczej języków słowiańskich*. Warszawa, 2005.
- STOJANOVA, ELENA: Alternacija jata u supstantivnoj gramatici bugarskoga i hrvatskoga (morfonološki aspekt). *Suvremena lingvistika* 55–56/1–2. Zagreb, 2003.
- STROHAL, RUDOLF: *Hrvatski dijalekti*. Zagreb, 1922.
- STROHAL, RUDOLF: *Grad i selo Severin u Gorskom kotaru na Kupi*. Zagreb, 1932.
- SZOBER, STANISŁAW: *Gramatyka języka polskiego*. Warszawa, 1963 (wydanie szóste).
- ŠEKLI, MATEJ: *1. Zgodovinska doba - Rekonstrukcija praslovanskega naglasnega sestava (delovna različica za interno uporabo) - Vaje iz predmeta Primerjalna slovnica slovanskih jezikov III: Slovansko naglasoslovje*. Univerza v Ljubljani: Filozofska fakulteta, Oddelek za slavistiko. 2005/2006.
- ŠEKLI, MATEJ: Praslovanski stari cirkumfleks v rezijanskem in ziljskem narečju slovenščine. *Diahronija in sinhronija v dialektoloških raziskavah*. Maribor, 2006.
- ŠEKLI, MATEJ: *Ledinska imena v kraju Livek in njegovi okolici : doktorska disertacija*. Ljubljana, 2006.
- ŠEKLI, MATEJ: Naglasni sestav govora vasi Jevšček pri Livku nadiškega narečja slovenščine v luči relativne kronologije. *Škrabčeva misel VI: zbornik s simpozija*. 19–36. 2007.
- ŠEKLI, MATEJ: Merila določanja mej med slovenskimi narečji in podnarečji. *Slovenska narečja med sistemom in rabo. Obdobja* 26. Ljubljana, 2009.
- ŠEKLI, MATEJ: Tipologija prevojnih oblikoglasnih premen v praslovanskem oblikovnem sistemu. *Slavistična revija* 60/4. 2012.
- ŠEKLI, MATEJ: Zemljepisnojezikovna členitev kajkavščine ter slovensko-kajkavska jezikovna meja. *Slovenski jezik - Slovene linguistic studies* 9. 2013.
- ŠIVIC-DULAR, ALENKA: Kontrakcija v slovanskih jezikih (V kontekstu poznopraslovanskega akcentskega pravila). *Slavistična revija* 46/1–2. Ljubljana, 1998.
- ŠIVIC-DULAR, ALENKA: Slovenska priponska obrazila -iv, -ljiv in -jiv v primerjalno-zgodovinski in etimološki osvetlitvi. *Jezikovna predanost : akademiku prof. dr. Jožetu Toporišiču ob 80-letnici*. Ljubljana, 2006.
- ŠIVIC-DULAR, ALENKA: Južnoslovanski govori in poznopraslovanska dialektizacija. *Zbornik referatov s Četrtega slovensko-hrvaškega slavističnega srečanja*. Ljubljana, 2009.
- ŠIVIC-DULAR, ALENKA: Teoretični in metodološki vidiki etimoloških raziskav in praslovanska dialektizacija. *Praslovanska dialektizacija v luči etimoloških raziskav : Ob stoti obletnici rojstva akademika Franceta Bezlaja*. Ljubljana, 2012.
- ŠIVIC-DULAR, ALENKA: Miklošičeva predstava o slovanski dialektologiji. *Miklošičeva monografija : Ob dvestoletnici rojstva Franca Miklošiča*. Ljubljana, 2013.
- ŠKOFIC, JOŽICA: Slovensko-hrvaški jezikovni stik, kot se kaže v leksiki SLA. *Povijesna leksikologija i leksikografija, računalna leksikologija i leksikografija. V. međunarodni leksikološko-leksikografski znanstveni skup*. Zagreb, 2009.
- ŠKOFIC, JOŽICA: Fonološki opis govora Dovjega. *Slavia Centralis* 1. Maribor, 2013.
- ŠOJAT, ANTUN: Čakavske osobine u jugozapadnim kajkavskim govorima. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 5. Zagreb, 1981.
- ŠOJAT, ANTUN: Pregled rada na istraživanju i obrađivanju kajkavskog narječja u poslijeratnom razdoblju. *Hrvatski dijalektološki zbornik*. Zagreb, 1982.
- ŠTAMPFL-GLAVIČ, MILOJKA: Banja Loka. *Zbirka za Slovenski lingvistični atlas (SLA)*. Hrani: Dialektološka sekcija ISJ ZRC SAZU v Ljubljani. 1983.
- TOLSTAJA, SVETLANA M.: *Morfonologija v strukturi slavjanskih jezika*. Moskva, 1998.
- TOPORIŠIČ, JOŽE: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana, 1992.
- TOPORIŠIČ, JOŽE: *Slovenska slovnica*. Maribor, 2000.

- TOPORIŠIČ, JOŽE: *Besedjeslovne razprave*. Ljubljana, 2006.
- TRUBETZKOY, N. S.: Sur la »morphologie«. *Opera Slavica minora linguistica*. Wien, 1988.
- TURK, MARIJA: Fonetika, fonologija i morfologija (teorijske napomene). *Fluminensia* 3/1–2. Zagreb, 1991.
- VONČINA, JOSIP: O normi hrvatskog kajkavskog književnog jezika. *Suvremena lingvistika* 15/27. Zagreb, 1989.
- VRANIĆ, SILVANA: Tragom istraživanja turnanskoga i delničkoga govora. *Fluminensia* 18/2. Zagreb, 2006.
- ZAJC, MARKO: *Kje se slovensko neha in hrvaško začne : slovensko-hrvaška meja v 19. in na začetku 20. stoletja*. Ljubljana, 2006.
- ZEČEVIĆ, VESNA: Iz kajkavske morfologije (o DL sg. im. ž. roda). *Rasprave Zavoda za jezik* 18. Zagreb, 1992.
- ZEČEVIĆ, VESNA: *Fonološke neutralizacije u kajkavskom vokalizmu*. Zagreb, 1993.
- ZEČEVIĆ, VESNA: *Hrvatski dijalekti u kontaktu*. Zagreb, 2000.
- ŽAGAR, JOŽE (JAGROV): *Kostel : Ljudje in zemlja ob Kolpi*. Kočevje, 1983.

